Brieven aan de uitgever van het tijdschrift Nederland 1873-1886

Jan ten Brink en Cd. Busken Huet

editie L. Brummel

bron
Jan ten Brink en Cd. Busken Huet, *Brieven aan de uitgever van het tijdschrift Nederland 1873-1886* (ed. L. Brummel). Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, Den Haag 1965

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/brin017lbru01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. LITERATUUR MUSEUM

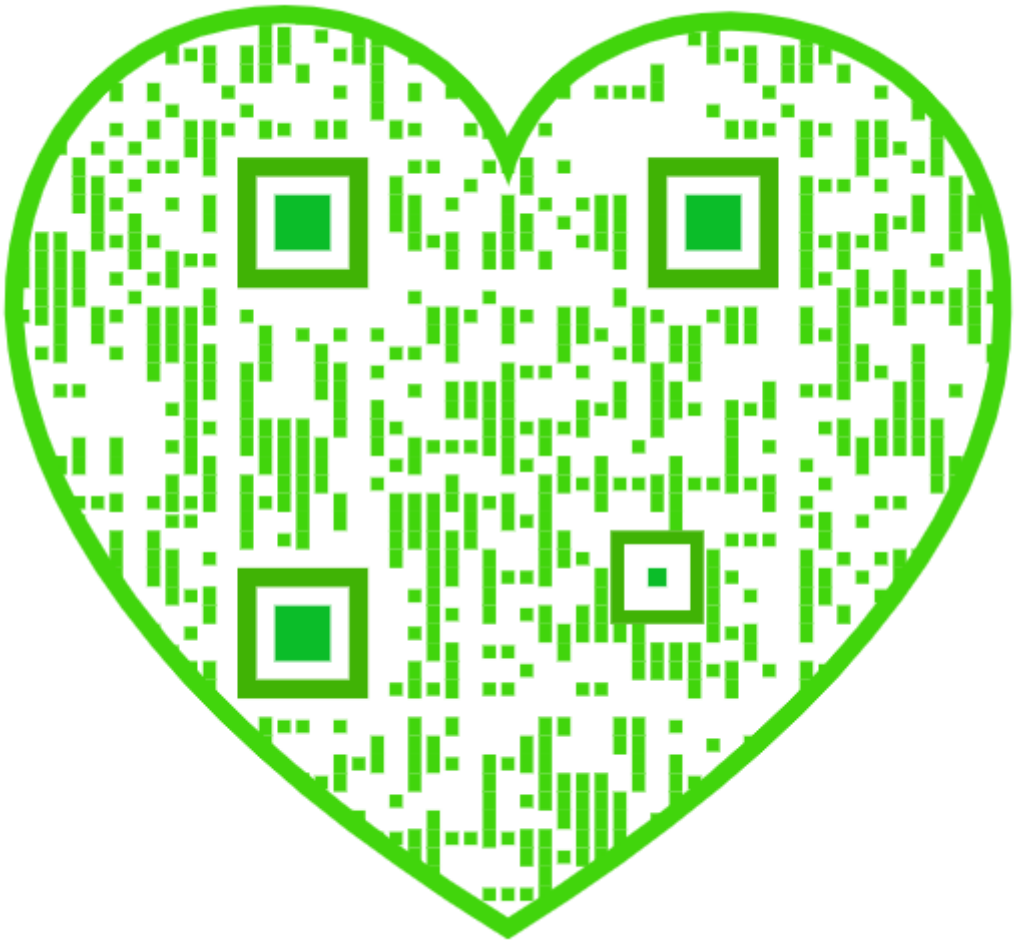

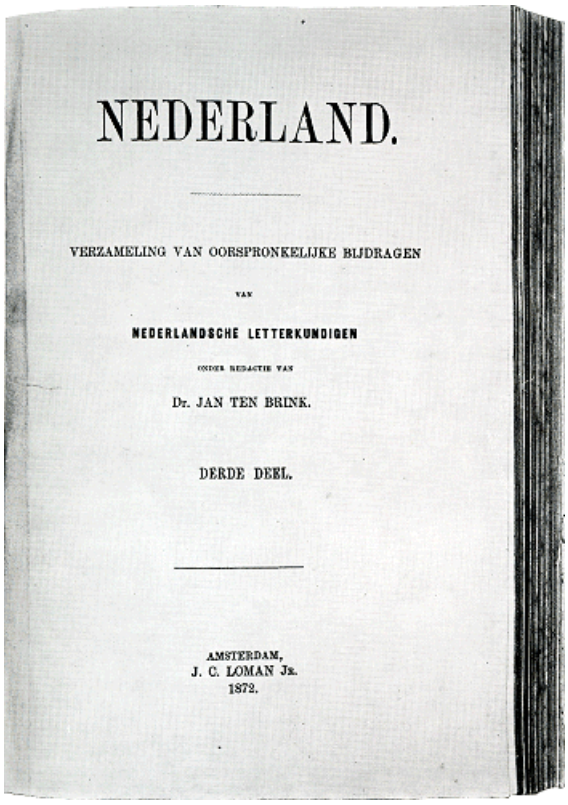

NEDERLAND.

VERZAMELING VAN OORSPRONKELIJKE BIJDRAGEN

VAN

NEDERLANDSCHE LETTERKUNDIGEN

ONDER REDACTIE VAN

Dr. JAN TEN BRINK.

DERDE DEEL.

AMSTERDAM,
J. C. LOMAN Jr.
1872.

Inleiding

In zijn artikel *Nederlandsche tijdschriften in 1878*[1], gepubliceerd in een aantal afleveringen van jaargang 1878 van het tijdschrift Nederland, bespreekt Cd. Busken Huet een twaalftal tijdschriften op de hem eigen wijze. Met hier en daar een bemoedigend schouderklopje voor een bepaalde auteur, geeft hij zichzelf vrijheid tot het leveren van een kritiek, die, hoe raak zijn opmerkingen dikwijls zijn, toch wel te zuur uitvalt en voor de culturele functie van sommige tijdschriften in de Nederlandse samenleving onvoldoende oog heeft. Dat zijn in dit artikel geopperd en nauwelijks ernstig bedoeld denkbeeld om de Nederlandsche Spectator met Uilenspiegel samen te smelten dan ook bij het eerstgenoemde blad geen onverdeelde instemming vond, is te begrijpen. In het nummer van 23 november 1878 verklaart de redactie: 'Sedert "Robert Bruce" in Nederland blijft steken en de November-aflevering een vertaald stuk van Jules Sandeau - mede van Busken Huet - heeft opgenomen, ware het niet ongepast den titel van "Nederland. Verzameling van oorspronkelijke Bijdragen van Nederlandsche Letterkundigen" te wijzigen in "Verzameling van onafgewerkte oorspronkelijke Bijdragen en gekortwiekte vertalingen"! Eene vereeniging met de tijdschriften "Leeskabinet" en "Europa" zou alleszins doeltreffend zijn.'

Zo ging het nu eenmaal dikwijls met Huet en hij kon dit verwachten, wanneer zijn bijdragen, zoals hier, een eenzijdig en toevallig karakter vertoonden. Dat is bij dit artikel - en ook hierin staat het stuk niet alleen - uit zijn ontstaan te verklaren. Bij de door hem beoogde reorganisatie van het tijdschrift Nederland wenste Huet een rubriek van korte aankondigingen te openen, waarbij hij met name de inhoud der tijdschriften voor zijn rekening nemen zou. Hij vroeg dus aan J.C. Loman Jr., de uitgever van Nederland, hem de tijdschriften toe te zenden en gaf in zijn brief van 11 juni 1878 aan deze zijn plan te kennen 'telkens over elk tijdschrift iets algemeens te zeggen, om naderhand in de gezamenlijke massa alleen op de bijzondere artikelen te wijzen, die aandacht eischen'. Zo is dus het artikel - zijn opbouw verraadt het al - gegroeid en zo is het ook te verklaren, dat het tijdschrift Nederland niet door Huet besproken werd.

Dat Huets oordeel over Nederland in wezen verschild zou hebben van zijn mening over de andere tijdschriften is ondenkbaar. Juist in 1878 bevond hij zich midden in de uitvoering van allerlei vernieuwingsplannen voor Nederland, waarvan hij het lage peil in de meest krasse termen schildert in zijn brieven aan Loman. Eind 1877 begonnen, schijnen deze plannen in het volgende jaar vaste vorm te krijgen, totdat ze na een crisis in het laatst van 1878, in de eerste maanden van 1879 verzanden. In de voorgeschiedenis van de Nieuwe Gids-beweging blijkt Huet met deze plannen een actiever rol gespeeld te hebben dan wij wisten.

De gehele ontwikkeling is merkwaardig genoeg. Huet had met Nederland vrij

1 Cd. Busken Huet, *Litterarische fantasien en kritieken*, 25 dln., Haarlem, H.D. Tjeenk Willink, 1881-1888. Dl. X. Hierna genoemd *Lit. fant. en krit.*

losse betrekkingen gehad. Na de catastrofe met De Gids had hij in maart 1865 een aanbod tot geregelde medewerking aan Nederland geweigerd, omdat het hem niet alleen om een goed honorarium te doen was, maar om een goed tijdschrift.[2] Dat verhindert hem niet om in november aan de redactie voor te stellen hem van 'Nederland een gereformeerden Gids te laten maken.'[3] Doch als er van de kant van de uitgever geen toenadering blijkt en hij in januari 1866 zijn studie over Hubert Cornelisz. Poot in Nederland geplaatst krijgt, kwalificeert hij dit tijdschrift bij Potgieter weer als 'dat prul der prullen'.[4] In dezelfde maand januari beveelt hij echter zijn neef L'Ange Huet als redacteur aan, waarbij hij Loman verzekert: 'Ik behoef U niet te zeggen dat ik voor Nederland, waaraan ik voor eene wijl, al was het slechts in gedachte, zoo naauw verbonden geweest ben, eenig hart heb.'[5]

Het zal intussen niet lang duren, of in Huets leven komt een volkomen keer. Twee jaar later vertrekt hij naar Indië en van 1868-1876 wijdt hij zich daar aan de journalistiek. Wanneer hij zich na zijn terugkeer in augustus 1876 te Parijs en daarna te St. Cloud vestigt, duurt het geen half jaar of er ontwikkelt zich een correspondentie tussen Loman en hem. Loman biedt aan een geschrift van Huet uit te geven en tracht hem voor Nederland te winnen. Men onderhandelt over de uitgave van *Parijs en omstreken* en de kans op succes lijkt groot. Maar dan steekt dr. Jan ten Brink, sinds eind 1872 redacteur van Nederland, een spaak in het wiel. Een bijzonder onvriendelijke recensie, door Huet over een boek van Ten Brink in november 1876 in zijn Indische krant gepubliceerd, lokte een scherp stuk van Ten Brink over Huet uit, dat in het Zondagsblad van het Nieuws van den Dag van 1 april 1877 verscheen. Het resultaat was, dat de onderhandelingen afsprongen, zeer tot ongenoegen van Loman, die van Ten Brink wel af wilde. Een gespannen verhouding tussen uitgever en redacteur is het gevolg, waarbij het feit, dat de altijd in geldnood verkerende Ten Brink ellenlange artikelen over Zola schrijft, in oktober 1877 tot een conflict leidt. Loman maakt aan deze overmatige produktie over een onderwerp, dat z.i. buiten het terrein van Nederland valt, een einde. Dan echter komt er weer een plotselinge keer, doordat Ten Brink enige malen in zijn Zondagsblad Huets *Oude romans* zeer lovend bespreekt en een vriendelijke brief van deze ontvangt. Een paar weken later zendt Huet zijn artikel *Pieter Paulus Rubens* aan Loman voor het januari-nummer van Nederland.

Hiermede begint dan een rusteloze activiteit van Huet, welke ten doel heeft het peil van Nederland te verhogen. Voorlopig moet hij volstaan met het leveren van artikelen, die reeds eerder in het door hem opgerichte Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie verschenen zijn. Hij verklaart zich tot geregelde medewerking bereid, die hierin bestaan zal, dat de stukken voor zijn Indische krant het eerst in Nederland zullen verschijnen. Zeer tactvol houdt Ten Brink zich op

2 Cd Busken Huet, *Brieven aan E.J. Potgieter*, uitgegeven door Albert Verwey, 3 dln., Haarlem, H.D. Tjeenk Willink en Zoon, 1925. I, blz. 116.
3 Ibid. I, blz. 148.
4 Ibid. I, blz. 154.
5 Zie blz. 17.

de achtergrond en stelt, nu Huets *Parijs en omstreken* naar een andere uitgever is gegaan, aan Loman voor zijn artikelenreeks *Wandelingen door Parijs* daarvoor in de plaats te stellen. Of het nu zo tactvol was een paar weken later verhoging van het redacteurshonorarium te vragen? Een verwijtende brief van Loman over het niveau van het tijdschrift was het enige gevolg. Intussen dringt Huet aan op het werven van betere medewerkers. ‘Het eenige wat mij in Uw tijdschrift hindert, is het gezelschap der meeste medewerkers. De redakteur zou ook zelf betere stukken leveren, zoo hij zich beter omringd gevoelde. Dr. Ten Brink's ‘Wandelingen door Parijs’ zijn beneden de aandacht; althans het gedeelte daarvan, hetwelk in het Februarij-nummer het licht zag. Het Maart-nummer heb ik nog niet ontvangen. Het is eenigzins een cirkelbeweging. Zoolang de redakteur zulk werk levert, zullen geen ernstige nieuwe medewerkers komen opdagen. En omgekeerd, zoolang de ernstige medewerkers wegblijven, zal de redakteur zich niet inspannen.’[6] Waarop Huet tal van schrijvers en geleerden opsomt, die voor Nederland aan te trekken zouden zijn.

Wanneer hem echter het maartnummer in handen komt, kent zijn verontwaardiging geen grenzen en eist hij de onmiddellijke staking van verdere publikatie van een onder pseudoniem geplaatst blijspel. Hij deelt in deze brief mede aan J. Winkler Prins, die zich tot geregelde medewerking tegenover hem bereid verklaard had, geschreven te hebben. Het zal Ten Brink, die met deze hervormingsijver maar moeilijk kon meekomen, wel een stil vermaak gegeven hebben, dat juist deze Winkler Prins de schrijver van het door Huet verdoemde blijspel was. Dat intussen de stemming door dit alles niet beter werd, spreekt wel van zelf en het ziet er even naar uit, dat het tot een breuk tussen Loman en Ten Brink zal komen. Beiden vinden elkaar echter weer in de overtuiging, dat Huets reorganisatieijver overdreven is, mits men maar voor betere medewerkers zorgt. Maar toch blijft Ten Brink niet geheel werkeloos en stelt aan Loman een fusie voor van Nederland en De Banier, het tijdschrift van Marcellus Emants en F. Smit Kleine. Blijkbaar was de redactie van De Banier niet afwijzend, maar naar alle waarschijnlijkheid vond het plan weinig instemming bij de uitgevers. Of overigens dit samengaan met het ‘Jonge Holland’ iets opgeleverd zou hebben, staat te bezien. Het samengaan van oud en nieuw, dat De Banier toch al had geschaad, zou alleen maar sterker geworden zijn.

In diezelfde tijd heeft Ten Brink nog andere plannen gehad. In zijn artikel ter herdenking van Huet schrijft hij in 1886: ‘Wijl ik mij vleide met de hoop Huet tot mijn mederedacteur te winnen, deed ik hem (April 1878) daartoe een voorstel. Maar hij antwoordde mij: ‘Zoo ik mij in Holland bevond, zou ik Uw voorstel mederedacteur van ‘Nederland’ te worden, zeer ernstig in overweging nemen, maar ik heb altijd gemeend, dat in Nederland geen tijdschrift bloeijen kan, tenzij de redaktie de kopij en de drukproeven der medewerkers geducht naziet. Op een afstand is dat onmogelijk. Laat mij dus gewoon kontribuant blijven.’[7]

De medio 1878 op instigatie van Huet onder de naam *Kunst- en Letterbode* in-

6 Brief van 5 maart 1878, zie blz. 65.
7 Nederland 1886, II, blz. 141.

gevoerde rubriek van korte boekbesprekingen was overigens het tegendeel van een succes. Reeds na een jaar bezweek hij aan bloedarmoede, zonder dat de inhoud van tijdschriften zelfs ter sprake gekomen was. Eerst in 1885 zal een nieuwe redactie een begin maken met een maandelijkse kroniek, die dan een vaste rubriek wordt.

Het is in diezelfde tijd, dat Huet bij Loman aanklopt met zijn plan voor 'een werkje over België', waarbij hij aankondigt dit in 1879 zowel in Nederland als in zijn Dagblad te willen publiceren. Loman is weinig geestdriftig voor een voorafgaande publikatie in Nederland, zodat het bij opneming in de Indische krant en een boekuitgave van Loman onder de titel *Het land van Rubens* blijft. Loman is echter bepaald nog niet gelukkig met de voor Nederland bereikte resultaten: Huet is een dure kracht en er is dus al sprake met Ten Brink over financiële schikkingen, die zeker niet in het voordeel van de laatste zijn.

Intussen laat deze niets onbeproefd om de zo moeizaam opgebouwde vriendschap met Huet in stand te houden. Namens het bestuur van het genootschap Oefening Kweekt Kennis nodigt hij Huet uit tot het houden van een lezing in Den Haag. Huet, geprikkeld door een artikel in het Handelsblad, weigert aanvankelijk, maar in zijn brief van 8 augustus komt hij op de zaak terug en neemt de uitnodiging aan.[8] Het wordt ten slotte een hele tournee van spreekbeurten in Den Haag, Amsterdam, Haarlem, Leiden en Dordrecht, waarbij Loman ingeschakeld wordt voor de organisatie in Amsterdam. Hij mag dan tevens in die plaats aanwezig zijn bij het uitpraten van een geschil, dat Huet heeft met de schrijver van een tegen hem - Huet - gericht artikel in het Zondagsblad. Bij dit alles moet hij wel zeer pijnlijk getroffen zijn door Huets brief van 13 november 1878, waarin deze zonder veel omslag verklaart: 'Mijns inziens behoort 'Nederland' opgeheven te worden, en een ander tijdschrift, Amsterdam waardig, in de plaats te komen.'[9] Het werd Loman nu bepaald te kras. Hij schreef Huet een brief, waarin hij uiteenzette in het afgelopen jaar op het tijdschrift verloren te hebben en hem verweet, dat hij bij alle kritiek en ondanks alle beloften geen enkele primeur aan Nederland gegeven had. Het enige resultaat was nu, dat Huet een nieuw tijdschrift wilde oprichten, niet naast Nederland - wat Loman nog wilde billijken - maar op de puinhopen daarvan. Onderhandelingen tussen Loman, Ten Brink en Huet leidden tot niets, evenmin als een gesprek dat daarna Ten Brink nog met Huet schijnt gehad te hebben.

In een brief aan Ten Brink vat Loman de uitkomst der onderhandelingen aldus samen, dat Huet geen nieuw tijdschrift naast Nederland wenste, evenmin met Ten Brink samen de redactie van Nederland wilde voeren en er ook niet voor voelde Nederland tot *zijn* tijdschrift te maken. Blijkbaar zag Huet geen mogelijkheid de belangen van de drie partijen te verenigen en het resultaat was voorlopig een verhoogde geprikkeldheid bij alle drie, waardoor de verhouding van uitgever en redacteur andermaal een crisis doormaakte.

8 *Brieven van Cd Busken Huet*, uitgegeven door zijne vrouw en zijn zoon, 2 dln., Haarlem, H.D. Tjeenk Willink, 1890. II, blz. 87. Hierna genoemd *Brieven*.

9 Zie blz. 118.

Huet was niet zeker van zichzelf en veranderde telkens van mening ten aanzien van de te volgen weg. Na zijn terugkeer in Parijs bericht hij Loman een eigen tijdschrift voor gemeenschappelijke rekening wel aan te durven, maar te vrezen niet genoeg te produceren voor het vullen van een maandelijks verschijnend periodiek. Hij voelde dus meer voor 'zwanglose Hefte'.[10] Enkele dagen later stelt hij in antwoord op een brief van Loman voor met het nieuwe tijdschrift te wachten tot begin 1880, waardoor meer tijd voor het gereedmaken van kopij beschikbaar zou komen. Al zijn in Indië verschijnende artikelen zouden dan in dat tijdschrift een plaats vinden. 'Mijn denkbeeld zou zijn (dit in vertrouwen), aan het tijdschrift den naam te geven van "de Nieuwe Gids", niet in polemischen, maar in opbouwenden zin. De "Gids" was, bij de oprigting, een goed tijdschrift. De "Nieuwe Gids" zou moeten zijn een terugkeeren tot dat goede, waarvan wij in de laatste jaren afgeweken zijn. Kon ik maar een tweeden Potgieter of een tweeden Bakhuizen van den Brink vinden, om met mij zamen te werken!'[11]

Geheel anders werd intussen de situatie weer, toen Ten Brink in de aanvang van 1879 aan Huet aanbood te zijnen behoeve afstand te doen van het redacteurschap. Hij wenste dan zekerheid te behouden omtrent de onvoorwaardelijke plaatsing van zijn eigen bijdragen tegen een ruim honorarium. Nu zou, zo dacht Huet, te verwezenlijken zijn, wat hij vroeger niet mogelijk achtte, nl. geen nieuw tijdschrift op te richten, maar Nederland zelf te vernieuwen. Zelfs komt hij op het denkbeeld of Loman en hij niet te zamen eigenaren zouden kunnen worden van De Gids. Hij geeft Loman volle vrijheid daarover met de uitgevers Van Kampen en Zoon te spreken, want wat hij vijftien jaar geleden niet aangedurfd zou hebben, zou hem thans niet afschrikken: de redactie van De Gids alleen te voeren.[12]

Of Loman inderdaad Van Kampen gepolst heeft, weten wij niet, maar op 17 februari 1879 maakt Huet in een brief aan Loman melding van een circulaire van de Gids-redactie, waarin aan medewerkers een honorarium van *f* 40,- per vel wordt beloofd. Huet vermoedt, dat de circulaire rechtstreeks tegen Nederland gericht is en raadt Loman 'tijdig bakzeil te halen.' Daarmede was het pleit wel beslecht. Ten Brink, die inmiddels ook het redacteurschap van de in maart 1879 herleefde Nederlandsche Kunstbode op zich genomen had, schreef op 13 maart: 'Huet komt tot ons terug - wonderlijk!' en op 6 april nog eens: 'Van B. Huet verneem ik, dat hij elk plan tot het oprichten van een tijdschrift heeft vaarwel gezegd.'[13] Ten slotte hebben wij van Ten Brink nog een nabetrachting: 'Ik heb Huet de redaktie willen overdoen, maar hij heeft het geweigerd. Later is hij er op terug gekomen, toen maakte ik echter de konditie, dat mijn werk altijd geplaatst zou kunnen worden en dat ik een deel van het honor. zou behouden. Ik weet niet hoe het juist is geweest, maar van achteren beschouwd laat ik de zaak liever zoo als zij nu is.' Dit schrijft hij op 13 april aan Loman en voegt er aan toe:

10 Brief van 19 december 1878, zie blz. 129.
11 Brief van 24 december 1878, zie blz. 131.
12 Brief van 11 januari 1879, zie blz. 133.
13 Zie blz. 139.

‘Tenzij Gij mij liever ter zijde wildet schuiven? Kan ik dit denken? Ik geloof het niet.’[14]

Zo eindigde deze periode van een voor Nederland koortsachtige activiteit en plannenmakerij in een gevoel van malaise, en de overtuiging, dat na alle vernieuwingsijver het alleen maar bij het oude gebleven was. En was er eigenlijk wel van vernieuwing sprake geweest? Deze vraag kan in zoverre bevestigend worden beantwoord als Huets ontevredenheid met de Nederlandse literaire produktie nog eens duidelijk aan het licht kwam en zijn behoefte aan een nieuw tijdschrift geheel paste in het tijdsbeeld van een periode, waarin het grote aantal kortstondig levende tijdschriften van dit zelfde onbehagen getuigt. Spar en Hulst, De Banier, Astrea, De Lantaarn - het waren alle pogingen de ‘frisse krachten’ te bundelen en Huets te vaag omlijnde en daardoor gemakkelijk veranderende plannen sloten daarbij wel enigszins aan. Maar anderzijds: Huets Nieuwe Gids zou nooit een vervroegd orgaan van de Tachtigers geworden zijn. Niet alleen, omdat deze in 1879 nog niet zichzelf gevonden hadden, maar ook, omdat zij evenmin door Huet gevonden zouden zijn. Hij had - het is bekend - voor de jongere dichters weinig cog. In 1880 prijst hij de in Nederland opgenomen poëzie van Mr. van Loghem, maar zwijgt over Perks Mathilde-sonnetten, die daaraan voorafgingen. Zijn reactie op de uitgave van Perks gedichten met de inleiding van Kloos is lauwtjes. Zijn antwoord op het bericht van zijn neef Charles van Deventer, die hem het naderend einde van Perk meldt, bepaalt zich tot enkele woorden van deelneming, zonder dat hij blijkt te beseffen wat de Nederlandse letteren in deze verloren.[15] Voor Huet zou een nieuw tijdschrift vóór alles betekend hebben het bereiken van wat in 1864 was mislukt. Dat zijn gedachten nog naar Potgieter en Bakhuizen teruggingen is veelbetekenend.

Voor Ten Brink was het jaar 1878 alleen maar onaangenaam geweest. Hij had moeten koersen tussen een ontevreden uitgever en een voortdurend eisen stellende en evenmin te bevredigen Huet. Financieel altijd in moeilijkheden deed hij al zijn best zich te handhaven, maar moest in 1880 Schimmel als mederedacteur aanvaarden, hetgeen zijn invloed ten slotte tot nul reduceerde. Loman was stellig geen gemakkelijk heer. Hoewel hij met Schimmel, die, evenals hij, in Bussum woonde, bevriend was, is het in 1886 met de redactie, die toen met C.E. Broms en Smit Kleine was uitgebreid, tot een ernstig conflict gekomen, waardoor de redactie aftrad.

De verhouding van Huet en Ten Brink is heel merkwaardig. Dat Huet voor de zich gemakkelijk tot geestdrift opwindende en weinig kritische Ten Brink niet veel waardering had, staat wel vast. Toch zijn de vrij talrijke brieven, die Huet na het conflict van 1877 aan Ten Brink zendt, van een goedmoedige hoffelijkheid, die soms aan de oprechtheid van hem, die ze schreef, doet twijfelen. Zoals Huet, die al in 1877 duidelijk hoopte op een leerstoel, die in oktober 1881 nog aan

14 Zie blz. 142.

15 Brief van 29 oktober 1881 aan Ch. van Deventer (Letterkundig Museum).

Charles van Deventer toevertrouwt: ‘Gewordt mij zulk eene benoeming en laten de omstandigheden het toe, dan zal ik haar aannemen’[16], aan Ten Brink schrijft over *diens* kansen, is bevreemdend. Het is waar, dat nog in hetzelfde jaar 1881 Huet, door Fruin gepolst over de opvolging van Jonckbloet, weigerend, zij het met enige reserve, antwoordde. Wij weten nu ook sinds enige jaren, dat voor de definitieve vervulling van deze vacature, Fruin en De Vries in 1883 bij Curatoren tegen het advies van de faculteit in Huet en Ten Brink voordroegen, waarbij Fruin wel voor Huet en De Vries voor Ten Brink voorkeur had.[17] Ten Brink werd benoemd en gaf in zijn intreerede Huet een ‘eervolle vermelding’, waarvoor deze hem in zijn brief van 24 juni dank zegt.[18]

Over en weer bewijzen Ten Brink en Huet elkaar voortdurend dergelijke beleefdheden. Huet recenseert in gunstige zin, voornamelijk met een uitvoerige aanhaling, Ten Brinks roman *Het verloren kind* (Leiden, 1879).[19] Ten Brink heeft veel lof in het Zondagsblad van 25 januari 1880 voor *Het land van Rubens* en Huet dankt hem daarvoor.[20] Huet complimenteert Ten Brink met zijn bijdragen voor Nederland[21], Ten Brink plaatst in dat tijdschrift in 1883 zijn ‘proeve van waardering’ van *Het land van Rembrand*, waarmede op zijn beurt Huet hem zijn ‘welgemeend kompliment’ maakt.[22] Zo kon het zijn, dat toen in 1882 Winkler Prins, verbolgen over het niet plaatsen van zijn kopij, tweedracht trachtte te zaaien tussen Loman, Huet en Ten Brink, de laatste aan de eerste schreef: ‘Deze [d.i. W.P.] heeft mij een brief gezonden, waarin hij mij allerlei praatjens vertelt: hoe hij vroeger bij u was - en hoe gij klaagdet, dat ik eeuwig gebrek aan geld had, en hoe gij hem tevens een brief toondet van Huet, waarin deze mij eene “verwaande middelmatigheid” noemde. Ik trek mij daar niets van aan. Gij weet, dat ik alleen mijn honorarium vroeg, als ik mijn arbeid leverde - en dit is toch zoo verschrikkelijk niet en met Huet ben ik sints 1877 op veel te aangenamen voet, om zoodanig een onberaden uitval nu nog kwalijk te nemen.’[23] Het is deze enigszins kinderlijke toon, die herhaaldelijk in Ten Brinks brieven treft en ons toch wel voor hem inneemt.

Een enkele maal kan Huet aan zijn kritische neigingen geen weerstand bieden en dan is zijn Dagblad de plaats, waar hij zijn stekeligheden plaatsen kan. In 1885 kon men in de bladen en tijdschriften advertenties vinden van de uitgever A.W. Sijthoff, die de romantische werken van Jan ten Brink in 12 delen van in totaal 30 afleveringen tegen 50 cents per aflevering aan de man trachtte te brengen.

16 Huet aan Ch. van Deventer, 29 oktober 1881 (Letterkundig Museum).
17 R. Fruin, *Correspondentie 1845-1899*. Uitgegeven door H.J. Smit en W.J. Wieringa. (Werken Historisch Genootschap, 4de serie, no. 4), Groningen, 1957, blz. 287-289.
18 *Brieven* II, blz. 285.
19 Nederland 1879, II, blz. 313-324.
20 Huet aan Ten Brink, 28 januari 1880 (*Brieven* II, blz. 151).
21 Huet aan Ten Brink, 4 april 1882 (*Brieven* II, blz. 219).
22 Nederland 1883, I, blz. 470-504.
Huet aan Ten Brink, 8 april 1883 (*Brieven* II, blz. 254).
23 Brief van 30 april 1882, zie blz. 196.

Dat deed hij door aan de eerste 2500 intekenaars als premie een exemplaar van de Kunstkronijk, jaargang 1885, te beloven met een lot in de daaraan verbonden verloting. En in die verloting was de eerste prijs een prachtige 'cassette de ménage' uit de fabriek van Van Kempen ter waarde van *ƒ* 1.000,-.[24] Dit was blijkbaar net iets te veel voor Huet, die als Fantasio in zijn *Europesche Brief* er op wijst, dat 'bevoorregten onder meer op die wijze in het bezit eener mergboor [kunnen] geraken. De romantische werken van Prof. Ten Brink, plus eene zilveren mergboor - men gaat er zich de vingers van likken. Jan van der Does, Hugo de Groot, en wie verder in de eerste jaren de leidsche hoogeschool tot sieraad mogen verstrekt hebben, bragten het minder ver. Wie heden uit de werken dier mannen zich het merg wenscht toe te eigenen, mag zijne adamsvork als boor gebruiken.'[25] Blijkbaar was deze speldeprik ter kennis van Ten Brink gebracht en had hij - andermaal in vergoelijkende zin - daarover aan Huet geschreven. En thans diens antwoord: 'De personen in Nederland, die beproefd hebben U tegen mij op te zetten, verdienen uwe minachting. Fantasio's schertsen met de uitgaaf uwer romantische werken, bedoelde niets anders dan U lagchend te wreken van de charlatanerie eens industrieels. *Uw* glimlach doet mij méér genoegen, dan de boosaardigheid van anderen in staat is mij leed te doen.'[26] Er is veel waars in de karakterisering van de verhouding Ten Brink-Huet, zoals A.J. deze geeft in zijn bespreking van de uitgave van Huets brieven: 'Eene betrekking, waaraan de letterkundige politiek en diplomatie niet vreemd waren, zoo ongeveer van dezelfde soort als de vriendschap van de eene "Groote Mogendheid" met de andere.'[27]

Huet bleef tot zijn dood voor Nederland werken. Eigenlijk moet men hier spreken van werken voor zijn Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie. Aan deze werkzaamheid van Huet, eerst voor De Java-Bode, daarna voor het Dagblad is nog te weinig aandacht geschonken, terwijl toch zijn literaire produktie niet is te verstaan dan wanneer men zijn Indische journalistiek daarbij betrekt. Zo moeten bijv. een aantal essays als die over Dostojevsky en Stinde gezien worden in samenhang met feuilletons uit het werk van die schrijvers, waarvan ze de inleiding vormen.

In november 1876 had Huet een begin gemaakt met zijn wekelijkse *Europesche Brieven* onder het pseudoniem Fantasio, zogenaamd uit Brussel geschreven. Al spoedig ziet men in 1877 ook *Fransche Brieven* of *Fransch Nieuws* met een vrij grote frequentie, afgewisseld door *Parijsche Brieven*, alle van zijn hand, verschijnen. In 1879 worden de *Parijsche Brieven* een even geregelde wekelijkse publikatie als de *Europesche Brieven*, wat zich in de jaren 1880 en 1881 voortzet. Eerst in 1882, wanneer er een aanvang gemaakt is met de voorbereiding van *Het land van Rembrand* worden de *Parijsche Brieven* minder veelvuldig om in

24 Zie o.a. De Lantaarn 1885, no. 6.
25 Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie, 9 december 1885.
26 Brief van 21 maart 1886 (*Brieven* II, blz. 356).
27 Nederland 1890, III, blz. 388. A.J. is een van de pseudoniemen van Lodewijk van Deyssel.

september van dat jaar definitief te eindigen. De *Europesche Brieven* blijven met dezelfde regelmaat verschijnen tot Huets dood. Daarnaast komen dan de letterkundige bijdragen, zo nu en dan met een politiek hoofdartikel afgewisseld. Huet heeft de kans om deze letterkundige artikelen ook in het tijdschrift Nederland te plaatsen gaarne aangegrepen. Niet alleen gaf dit hem grotere bekendheid in eigen land, maar bovendien betekende het gemakkelijk verkregen extra inkomsten. Hij heeft deze kans zeer consequent en systematisch uitgebuit tot het eind van zijn leven, ook wanneer het andere tijdschriften als De Gids en De Lantaarn betrof.

In oktober 1879 bericht hij niet zonder voldoening aan Loman dank zij een kopieerpers een aanzienlijke werkbesparing te hebben verkregen. Dat Loman altijd de primeur zou hebben was een belofte, die hij niet gehouden heeft: meestal verschenen zijn artikelen tegelijkertijd in Indië en Nederland. Hoezeer de belangen van het Dagblad voorop stonden, blijkt in de periode 1882-1884, wanneer Huet al zijn krachten op het schrijven van *Het land van Rembrand* concentreert en Nederland maar enkele bijdragen ontvangt: het Algemeen Dagblad brengt dan een gehele reeks van artikelen, die gedeelten vormen van het grote boek of stof, die daarin verwerkt wordt. Zo waren voor hun verschijnen in boekvorm ook *Parijs en omstreken* en *Het land van Rubens* artikelsgewijs in de Indische krant gepubliceerd.

Er is dus bij Huet, ook in zijn Parijse tijd, sprake van een haast jachtige werkzaamheid, die een uitgesproken journalistiek karakter draagt. Bij alle verschil in niveau is er in dit opzicht een grote overeenstemming tussen zijn werkwijze en die van Ten Brink. Beiden houden van redactioneel werk, beiden schrijven gedurende hun gehele leven artikelen en boekbesprekingen, die later weer prompt gebundeld worden, welke bundels nog weer later delen vormen van groeiende reeksen. Tegenover Huets *Litterarische fantasien* plaatst Ten Brink zijn *Litterarische schetsen en kritieken*, in 20 delen, tegenover *Van Napels naar Amsterdam* en *Parijs en omstreken* zijn *Van Den Haag naar Parijs*. Alleen kan Huet met *Lidewyde* en *De Bruce's* niet tegen de elf delen *Romantische werken* van Ten Brink op! Hoezeer hij zich echter journalist voelde, daarvan heeft hij nog in het laatst van zijn leven getuigd in een brief aan H.L. Berckenhoff van 18 februari 1885, wanneer hij zichzelf karakteriseert ‘als veteraan der periodiciteit, die eene verslindende gebiedster is, eene vrouwelijke Saturnus.’[28]

Een gebied, waarop Huet en Ten Brink elkaar bij herhaling ontmoetten, was dat van de Franse literatuur. Steeds weer was het in deze jaren de Franse roman, die Ten Brinks aandacht had - zeer ten ongenoegen van Loman - en hij is wel de eerste geweest, die met een groot, zij het oppervlakkig, enthousiasme de naturalisten en vooral Zola in Nederland, eerst in zijn tijdschrift en later in boekvorm heeft geïntroduceerd. De Tachtigers hebben er profijt van gehad. Hij heeft in de jaren 1873-1886, die in hoofdzaak door de hier uitgegeven briefwisseling

28 Zie F. Smit Kleine, *Brieven aan den journalist Berckenhoff*, Nederland jg. 72 (1920), blz. 7. Deze brief berust nu in het Letterkundig Museum.

worden gedekt, de redactie gevoerd[29] en het dient erkend, dat er in die tijd, alle gebreken ten spijt, tal van goede medewerkers en bijdragen aan te wijzen zijn. De studies van Aart Admiraal over Multatuli, van Winkler Prins over Potgieter, van Berckenhoff over Busken Huet hebben hun verdienste en zijn ten dele nu nog lezenswaard. Medewerkers als Jorissen, Alberdingk Thijm, Pierson, Wallis, Winkler, Penning, A.D. Loman en Schimmel waren geleerden en letterkundigen van naam en het is opmerkelijk dat sinds 1879 de namen van Jacques Perk, Kloos, L. van Deyssel, Fred. van Eeden, Couperus, F. van der Goes, Van Nouhuys, Arij Prins, Netscher en Hélène Swarth, voor het grootste deel bij herhaling voorkomen. Het is niet zonder betekenis, dat in 1884 Van Deyssel aan Netscher schrijft: 'Nederland staat echter immers voor u open?'[30]

Hetgeen echter boven alles Ten Brink tot eer strekt is zijn loyale houding tegenover Huet. Hij heeft zich zeer duidelijk diens mindere gevoeld, maar dit verhindert hem niet om bij herhaling van zijn grote bewondering voor Huets meesterschap te getuigen en ook als zijn verdediger op te treden, wanneer hij het weer eens te bont had gemaakt.[31] Dat Huet, wiens extreme politieke denkbeelden hier te lande terecht bestrijding vonden, toch als letterkundige zeer werd gewaardeerd is zeker niet in de laatste plaats te danken aan de gastvrijheid, hem in het tijdschrift Nederland onder Ten Brinks redactie verleend. Vooral hierdoor vormen in het lange leven van dit tijdschrift de jaren, waaruit de hier uitgegeven correspondentie stamt, ongetwijfeld de belangrijkste.

Een enkel woord over de wijze van publikatie. De brieven zijn diplomatisch en onverkort weergegeven. Een beschrijving van elke brief leek onnodig, omdat alle documenten in het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum berusten. De brieven zijn, voor zover nodig, ingeleid ter verduidelijking van de tekst, maar de noodzakelijke verklaring van details is in voetnoten gegeven. De tekst van de brieven wordt gevolgd door een lijst van persoonsnamen met biografische aantekeningen, waarnaar het letterteken BA in de noten verwijst.

L.B.

29 Ten Brink was van 1872-1879 alleen redacteur, van 1880-1884 tezamen met Schimmel, van 1885-1886 bovendien nog met F. Smit Kleine en C.E. Broms. De opgaven van J.C. Loman in het door hem in 1890 uitgegeven Register op de veertig eerste jaargangen van het tijdschrift Nederland (1849-1888) zijn blijkens de brieven van Ten Brink niet juist.

30 G.H. 's-Gravesande, *De geschiedenis van De Nieuwe Gids, Brieven en documenten*, Arnhem, Van Loghum Slaterus, 1955, blz. 43.

31 O.a. op het 18de Nederlandsche Taal- en Letterkundige Congres te Breda in 1881, waar Joh. Dyserinck tegen Huets propaganda voor het Frans had gesproken.

Jan ten Brink

Cd. Busken Huet

J.C. Loman Jr.

Brieven aan de uitgever van het tijdschrift Nederland

Deze brief is blijkens de inhoud uit het laatst van het jaar 1865. In dat jaar waren redacteuren A.G.C. van Duyl en H.J. Schimmel, later alleen Van Duyl. Het schrijven is dan ook wel aan deze gericht.

1

Amice,

In antwoord op een brandbrief van Loman, heb ik te elfder ure voor het Januarij-nummer van *Nederland* hem een stukje gezonden, met het onvoorzigtig bijvoegsel 'dat ik de proef gaarne zelf korrigeren wilde.'[1] Hij evenwel (of zijn zetter) heeft dit dus opgevat, dat ik met die proef eene *vuile* proef bedoelde; zoodat ik van hem een veertigtal bladzijden ter korrektie ontvangen heb, die er inderdaad schandelijk uitzagen. Tijd om mij eene revisie te zenden is er, vermoed ik, niet; en toch wilde ik niet gaarne vol drukfouten in *Nederland* verschijnen. Ik zend daarom mijne kopij aan *u*, met vriendelijk verzoek, een wakend oog te willen houden op het *opnemen der door mij gemaakte korrektien*. Zoo men zich slechts aan die korrektien houdt, zal ik tevreden zijn. De kopij kan misschien dienen om u in twijfelachtige gevallen zekerheid te verschaffen. Er ontbreken nog vier bladzijden aan, die ik u, zoo noodig, morgen of overmogen zenden zal.

In haast, de Uwe
Cd. Busken Huet
Bloemendaal, Woensdagavond.

Alle volgende brieven zijn gericht aan J.C. Loman Jr., de uitgever van Nederland. Onderstaande ongedateerde brief is blijkens de inhoud geschreven in januari 1866.

2

Hooggeachte Heer,

Ik behoef U niet te zeggen dat ik voor *Nederland*, waaraan ik voor eene wijl, al was het slechts in gedachte, zoo naauw verbonden geweest ben, eenig hart heb. Nu bemerk ik, dat er in Uwe advertentie in de H. Courant van heden volstrekt geene melding gemaakt wordt van een *redakteur*; en dit doet mij vermoeden dat Gij in het vinden van een geschikt persoon voor die betrekking in de plaats van

1 Het januarinummer van 1866 wordt geopend met een artikel van Busken Huet over Huibert Korneliszoon Poot.

den Heer Van Duyl, nog niet geslaagd zijt.[2] Is die gissing juist, meld het mij dan svp., *met keerenden post*. In dat geval toch ben ik bereid, te schrijven aan mijn neef, L'Ange Huet, doktorandus in de theologie en woonachtig te Haarlem, doch die zich op dit oogenblik voor eenige dagen te Zutfen bevindt.[3] Mij komt het voor dat deze én voor zichzelven eene eervolle carrière kiezen zou, én voor U en voor Uw tijdschrift nuttig werkzaam zou zijn, indien hij zich, hoewel betrekkelijk nog jong en ongeoefend (voor het overige is hij iemand van grondige studie en van een uitmuntend karakter), met hart en ziel aan *Nederland* wijdde. Hij is volslagen onkundig van dit mijn schrijven aan U; en ik wil ook niet met hem over deze zaak in korrespond[ent]ie treden zoo lang ik Uw antwoord niet ken. Doch ik geloof en hoop, dat *indien* Gij voor *Nederland* nog zoekende zijt naar een geschikt redakteur, Gij reden hebben zoudt om over de keus, die ik mij verstout U aantebevelen, tevreden te zijn.[4] Beloften van medewerking doe ik niet, en kan ik niet doen; doch waar en wanneer ik zou kunnen helpen met goeden raad, zal ik daartoe bereid bevonden worden.

Uw dienstwillige
Cd. Busken Huet
Bloemendaal,
Donderdag-avond.

3

WelEdele Heer!

Saturdag jl. na mijne terugkomst uit Gent[5], had ik de eer U te schrijven met verzoek, om de proef van mijne bijdrage aan mij alhier (Utrecht) te bezorgen en tevens om mij genoegen te doen en de som van *ƒ* 30 als honor. van die bijdrage tevens naar hier op te zenden. Tot heden (Woensdag 4 uren) vernam ik niets van U. De proef moet toch gekorrigeerd worden, ik heb dit met van Westhreene[6] afgesproken, daar hij nog eene poos uit den Haag bleef. Wees zoo goed mij in te lichten hoe het nu gaan moet? Ik blijf tot op Zondag morgen 12 uren te Utrecht (adres Neude) Aangenaam zou het mij zijn zoo U mij de

2 De advertentie in de Opregte Haarlemsche Courant is te vinden in de nrs. van 3 en 5 januari 1866. Zij bepaalt zich tot enige mededelingen over de afleveringen, de prijs en enkele bijdragen in de eerstvolgende afleveringen.
3 Josué l'Ange Huet is als aanhanger van de positivistische wijsbegeerte geen predikant geworden. Hij heeft een loopbaan in de journalistiek gezocht, was Busken Huets correspondent voor De Java-Bode en later voor zijn eigen krant.
4 Huets aanbeveling heeft geen succes gehad. In 1866 had Nederland geen redacteur en nam Loman deze functie waar.
5 Ten Brink had het 9de Nederlandsche Taal- en Letterkundige Congres te Gent bezocht. Zie zijn verslag hierover in Nederland 1867, III, blz. 134-167. De taal- en letterkundige congressen hebben, toen de herinnering aan de Belgische opstand wat verflauwd was, veel tot de toenadering van Nederland en Vlaanderen bijgedragen. Het eerste congres kwam in 1849 te Gent bijeen.
6 T. van Westrheene Wzn. was redacteur van Nederland van 1867-1869. BA

dienst wilde doen wat proef en honorarium betreft, daar zulks mij voor mijn vertrek van hier allerwenschelijkst is.

Ik hoop, dat deze U nog tijdig zal geworden, om de zaak in orde te brengen Geloof mij met de meeste hoogachting

Uw dienstvaardigen
Jan ten Brink
Utrecht
27. Aug. 67
P.S. Ik heb quitantie gegeven aan de keerzijde van mijn vorigen brief.

Dit is de eerst bewaard gebleven brief die Jan ten Brink als redacteur van Nederland aan Loman schrijft. Hij werd in de loop van 1872 redacteur. De eerste twee delen van dat jaar, die dus de maanden januari tot en met augustus omvatten, vermelden nog J.W. Straatman als redacteur op de titelpagina, het derde deel vermeldt Ten Brink.

4

Amice!

Ziehier een paar zeer goede bijdragen voor de afl. v. 1 Juni

a) Jhr. v. Sijpensteyn:[7]
   Jan de Witt en de wonderdokter.
b) Colyn van den Abeele[8]
   Brieven uit Parijs over Spiritisme. -

Dit laatste is een pseudoniem.

Gij hebt nu voor 1 Mei

a. Gerlach - 2. Admiraal[9] *Hanna de Freule*

3. Kritieken. 4. vers. - en nog iets meen ik. Meld mij s.v.pl. den inhoud. Ik herinner mij nog 5. Rooses over de zaak Schoep.[10]

7 Het betreft hier het artikel van Jhr. C.A. van Sijpesteijn *De raadpensionaris Mr. Johan de Witt en een wonderdoctor* (1873, II, blz. 97-126). Van Sijpesteijn, die belangrijke historische studiën heeft geschreven, was verbonden aan het Ministerie van Koloniën en vertrok juist in 1873 als gouverneur naar Suriname. BA.

8 Het artikel *Brieven uit Parijs over spiritisme* (1873, II, blz. 127-143) is onder het pseudoniem Colijn van den Abeele door A.J.A. Gerlach geschreven. Deze schrijver over militaire geschiedenis droeg onder zijn eigen naam bij voor het mei- en het juninummer (II, blz. 1-38, 144-181): *De eerste scheepstocht der Nederlanders door de Straat van Magellaan*. BA

9 *Hanne de Freule* is in het juninummer geplaatst (II, blz. 182-200). De schrijver, Aart Admiraal, van beroep telegrafist, was een produktief auteur. BA

10 Max Rooses schreef voor de jaargangen 1872 en 1873 *Brieven uit Zuid Nederland*. De brief in het meinummer (1873, II, blz. 91-96) is gewijd aan de zaak Schoep, een inwoner van Molenbroek-Sint Jan, een Vlaamse voorstad van Brussel, die tegengewerkt werd, omdat hij zijn pas-geboren kind in het Nederlands bij de Burgerlijke Stand wilde aangeven. BA

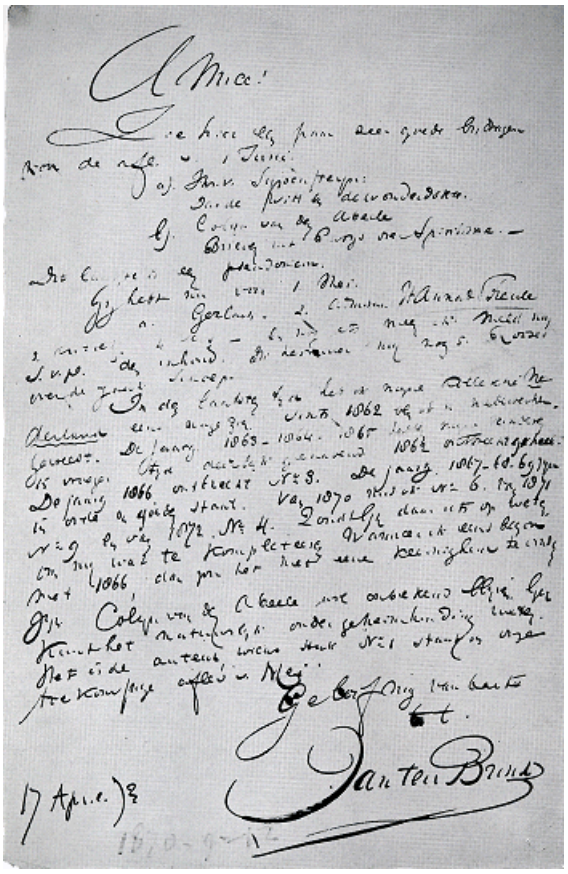

In den laatsten tijd heb ik mijne kollektie *Nederland* eens nagezien. Sints 1862 ben ik u medewerker geweest.[11] De jaarg. 1863-1864-1865 hebben mijne kinderen in vroeger tijd deerlijk gehavend. 1862 ontbreekt geheel. De jaarg. 1866 ontbreekt No. 3. De jaarg. 1867-68-69 zijn in orde en goeden staat. Van 1870 mis ik No. 6. van 1871 No. 9 en van 1872 No. 4. Zoudt Gij daar iets op weten, om mij wat te kompleteeren. Wanneer ik eens begon met 1866, dan zou het met eene kleinigheid te vinden zijn.

Colijn van den Abeele wil onbekend blijven. Gij kunt het natuurlijk onder geheimhouding weten. Het is de auteur, wiens stuk No. 1 staat in onze toekomstige aflev. v. Mei.

Geloof mij van harte
tt.
Jan ten Brink
17 April. 73

5

Amice!

Neem het stuk van Heloïse[12] s.v.pl maar op in het februari-nummer, met de door u voorgestelde inkorting van de regels, zoodat niet telkens de *naam* op eene nieuwe alinea staat.

Wordt de aflev. te dik, zoo kunt Ge het stuk v. Winkler Prins over Potgieter tot Maart uitstellen.[13]

Ik zend U hierbij een brief v. Heloïze om advies op de velerlei vragen. Daar ik haar man, om vele redenen niet al te zeer genegen ben, zoo doe ik mijn best tegenover haar geen enkel verzuim te begaan. Meld mij bij de terugzending v. d. brief uwe beslissing omtrent hare vragen.

't Doet me leed, dat de inteekeningen verminderen, al is 't niet veel. Maar bij 't begin van 't jaar is er altijd mutatie.

Een stuk van Mevrouw Jolles[14] van nog geen 2 vel - dit kan gaan. Ik zal 't zelf in orde brengen met de proef.

Gij denkt inmiddels nog wel eens aan het gevraagde wisseltjen, niet waar?

11 Ten Brink vergist zich hier. Zijn eerste bijdrage dateert van 1860.

12 Heloïse is het pseudoniem van mevrouw M. Douwes Dekker-Hamminck Schepel. Het bedoelde stuk is: *Twee vrouwen, Proeve van een tooneelspel in vijf bedrijven* (II, blz. 109-169). BA

13 J. Winkler Prins, een verdienstelijk dichter, heeft veel novellen en romans geschreven. Hij was geregeld medewerker van Nederland. Zijn *Studiën over Potgieter* zijn in vier stukken in de jaargang 1876 geplaatst (I, blz. 170-184, 379-398; II, blz. 41-56; III, blz. 69-90). Het eerste stuk staat nog in het februarinummer. BA

14 Mevrouw J.C. Jolles-Singels, schrijfster van romans en novellen, werd door Busken Huet gunstig beoordeeld. Onder het pseudoniem Catharina droeg zij bij *Een oude geschiedenis op nieuw verteld* (I, blz. 358-378). BA

Hebt gij nog jaargangen 1870 en 1872 van *Nederl.* Mij ontbreken enkele aflev. en mijne geheele kollektie is daardoor zonder waarde.

Wanneer zijt Gij met Nederland begonnen?

van harte
tt
Jan ten Brink
15 Januari 76
den Haag.

6

Amice!

Ik vergat bij mijn brief nog eene zaak: nl. dat gij mij zeer veel genoegen zoudt doen, als gij Nederland zoudt willen zenden aan onzen verdienstelijken medewerker A.W. Stellwagen, Leeraar Hoogere B.S. te 's Hage.[15] Hij verdient het ten volle.

Geloof mij van harte
tt
Jan ten Brink
6 Maart 76

7

Amice!

Door drukte van allerlei aard heb ik deze proeven niet eer kunnen afmaken en laat ze thands aan u over, daar ge mij dit voorstelde.

Later schrijf ik u uitvoeriger over de aanvragen van verschillende personen.

van harte
tt
Jan ten Brink
Dinsdag. 22 Maart 76

8

Amice!

Mevr. Lamping, v.d. Veen, v. Rooyen, allen natuurlijk *ƒ* 1 per pagina.[16]

15 A.W. Stellwagen was leraar aan de H.B.S. te Den Haag sinds 1875. In 1883 werd hij leraar aan het Gymnasium in dezelfde stad. Hij had in Nederland in 1873 en 1875 bijdragen geplaatst. BA

16 Deze drie auteurs hadden allen in Nederland 1875 gepubliceerd. De schrijfster mevrouw M.A. Lamping-van Bosse was onder pseudoniem Chéri, de auteur van *Uit de mémoires van Chéri* (III, blz. 3-22), B. van der Veen schreef onder pseudoniem Leonard *Ondergegaan of overwonnen* (III, blz. 78-110), A.J. Servaas van Rooyen, de bekende, veelschrijvende Haagse archivaris, droeg bij *Uit het parterre* (I, blz. 317-322; II, blz. 48-64, 343-350). BA

(De heer Lionarons[17]) - Ik heb u meermalen gezegd, dat dit stuk reusachtig was, een tal van cahiers. Ik ben tegen opneming van stukken van zulk een omvang - als de auteur een bijna onbekend man is. Dat hij zich wendde b.v. tot Thieme[18] van

17 A. Lionarons heeft verschillende romans geschreven. Onder het pseudoniem Kwamina heeft hij meegewerkt aan Nederland in 1870 en 1871.

18 D.A. Thieme was in Arnhem de uitgever van de bekende 'Guldens Editie' en sinds 1869 redacteur van het nieuwe Haagse liberale blad Het Vaderland. BA

het Vaderland als feulleton of voor de guldens editie - Ik wensch mij zulke stukken niet te doen opdringen.

(De heer Wolterink) wordt waarschijnlijk geplaatst.[19] (De heer van Vlijmen)[20] stellig en binnen kort geplaatst.

Voor de hondsdagen reserveer ik Oosterzee.[21]

Het stukjen van den jongen *Tolsma* ziet er niet goed uit, qua korrektie.[22] Maar ik dacht, dat die jonkman er beter mee terecht kon. Anders is het wel lief.

Geloof mij van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag.
26 Maart 76

9

Amice!

Het nummer van 1º Mei Nederland zal bestaan uit:

1º *Frank* door *Gundebald*.[23]
(Proef aan den heer *Johan Winkler* te Haarlem, Houtweg)

2º *Brief aan de neefjes in de Oost door Oom Gidéon*.
(Proef aan den heer Van Vlijmen, officier te Amsterdam, - u bekend)

3º *Studien over Potgieter, VI* door J. Winkler Prins
(Proef aan den auteur Apeldoorn)

4º Feestgezang bij het derde eeuwfeest der leidsche Hoogeschool door Mr. J.E. Banck.[24]
(Proef aan den auteur te den Haag.)

Hierbij tevens een woord van Ising[25] aangaande zijn tooneelstukjen.

19 W.N. Wolterink, een predikant en auteur van populair-historische werken, publiceerde in Nederland *Het verijdeld tweegevecht (1575)* (1876, II, blz. 242-277, 380-406). BA

20 B.R.F. van Vlijmen was een hoofdofficier, later Tweede-Kamerlid. Hij werkte geregeld aan Nederland mee en schreef als Oom Gideon o.a. voor jg. 1876 *Brief aan de neefjes in de Oost* (II, blz. 57-106; III, blz. 241-294). BA

21 De predikant H.M.C. van Oosterzee heeft zeer veel theologische en letterkundige werken geschreven en publiceerde in jg. 1876 *Cecilia* (II, blz. 199-221, 312-332; III, blz. 44-68, 181-195). BA

22 G.E. Tolsma schreef onder verschillende pseudoniemen in Nederland. Als Stalmo publiceerde hij in jg. 1876 *Welk een leven*! (I, blz. 267-281). BA

23 Johan Winkler, bekend taalkundige, schreef wel onder pseudoniem Grindebald (niet Gundebald!), maar hij publiceerde in Nederland onder pseudoniem Jan Lou's: *Vier verhalen uit Friesland*, waarvan de drie eerste in jg. 1876 nl.: I. *Frank* (II, blz. 3-39); II. *Onze nieuwe buren* en III. *'n Blijde Kersmis* (III, blz. 129-152, 353-371). BA

24 Mr. J.E. Banck schreef *Feestgezang bij het derde eeuwfeest der Leidsche Hoogeschool*. Op muziek gezet door Richard Hol (II, blz. 107-110). BA

25 A.L.H. Ising, bekend Haags schrijver van romans, populaire historie en jeugdboeken, plaatste in jg. 1876: *Juist bij tijds, Tooneelstukje in twee bedrijven* (I, blz. 331-357) en *Admiraal de Ruyter door een Fransch tijdgenoot beoordeeld* (II, blz. 111-128). BA

Bij den aanvang van ons tweede deel 1876- zou het mij tevens zeer aangenaam zijn als ik kon beschikken over mijn honorarium van dat deel, zijnde *ƒ* 100.

Ik heb hier in den Haag eene uitstekende gelegenheid bij de Hollandsche Bank (Dir. de Vos), die alle 'effets de commerce' disconteert, voor zeer laag diskonto, goedkoop- en veiliger dan Van Gent en Loos. Vindt gij het goed dan schrijf ik eene quitantie op 14 dagen, die gij zoo goed zijt mij te retourneeren, aan keerzijde dezes.
Hoogachtend

Uw dienstvaardigen
Jan ten Brink
1° April 76
den Haag.

10

Amice!

Wees zoo vriendelijk aan Mejuffr. A.C. Elisabeth Kerkhoven[26] (Princengracht bij de Leidsche straat N. 464) te melden dat *Nederland*, wegens overvloed van kopij voorloopig geene nieuwe stukken, grooter dan 2 vel druks kan aannemen. Aan v. O.[27] zal ik moeten gelooven!

tt
Jan ten Brink
20 April 76
den Haag.

11

Amice!

De inhoud van ons nummer voor 1° Juli zal zijn als volgt:

1. *Aart Admiraal. Multatuli*. 4.5.
2. *W. Otto. Iets over Sprookjes*.
3. *W.N. Wolterink. Het verijdeld Tweegevecht. 1575*.
4. *Oosterzee. Caecilia*. 4.5.
5. *Lütkebühl Jr.* Recht en Plicht.[28]

De proeven aan de respextieve auteurs.

Het spijt me, dat ik zoo'n lang ding van Oost. moet geven, maar ge kent den toestand. Zoodra ik van die zaak af ben, geef ik u wellicht eene nieuwe studie van mij zelf over een held uit de fransche Revolutie,

Van ganscher harte
tt
Jan ten Brink
4 Juni 76
den Haag

26 A.C. Elisabeth Kerkhoven, schrijfster, ook onder het pseudoniem Elisabeth.
27 v. O. = Van Oosterzee.
28 De genoemde bijdragen zijn alle in het julinummer opgenomen. (II, blz. 227-336). C.L. Lütkebühl Jr., een veelschrijvende contribuant van verzen aan Nederland. BA

12

Amice!

Prof. Jorissen[29] schrijft mij dat hij een artikel heeft voor *Nederl.* maar dat hij zijn honor. zijnde *ƒ* 25 te laag vind. Hij verlangt, dat ik met u daarover zal korrespondeeren. Wat denkt gij er van? Eene verhooging tot *ƒ* 30 per vel zal u misschien geen bezwaar maken. Wees zoo goed mij dit p.o. te melden, daar ik er dan voor den inhoud van ons nummer v. Augustus op rekenen moet. Zoodra ik uw antwoord heb - kan ik dien inhoud vaststellen. Er is nog een heer Hugenholtz, die de VII Hoofdzonden v. Hamerling bij u zoude uitgeven.[30] Wenscht gij eenige proeven daarvan in Nederland?

Van harte

t.t.

Jan ten Brink

4 Juli 76. den Haag

13

Amice,

Doe mij het genoegen mij te verplichten met dit klein mandaat aan keerzijde te teekenen. Ik wilde beschikken over *ƒ* 50 - de rest van mijn honorarium over 1876 en *ƒ* 10 zijnde de onkostenrekening over het zelfde jaar. Daarmede zijn wij quit voor de Redaktie van dit jaar.

Thands ga ik mijn best doen u een goed artikel voor Nederland te schrijven. Ik heb twee sujetten:

a. *George Sand*[31]
b. *De nieuwe romantische school in Frankrijk*.
   (Gust. Flaubert - Emile Zola - Alphonse Daudet - Ferdinand Fabre Emile Gaboriau)[32]

Wat hebt gij het liefst?

Van harte

tt

29 Prof. Th. Th. H. Jorissen, historicus en hoogleraar te Amsterdam, publiceerde in Nederland 1876 een essay: *Het ouderlijk huis van Anna van Hannover* (II, blz, 337-379). BA

30 F.W.N. Hugenholtz, een predikant, publiceerde in Nederland 1876: *Fragment uit Hamerling's zeven doodzonden* (II, blz. 443-457). Later (1877) is bij Loman verschenen: *De zeven doodzonden*. Episch gedicht door Robert Hamerling, metrisch overgezet door F.W.N. Hugenholtz. In 1873 verscheen te Hamburg, *Die sieben Todsünden*. Ein Gedicht von Robert Hamerling. Zweite Auflage. BA

31 Ten Brink heeft in Nederland niets over George Sand gepubliceerd. Wel vindt men in zijn *Haagsche bespiegelingen, Losse bladzijden uit de letterkundige geschiedenis van den dag*, Derde bundel, 1875-76 op blz. 223-237: *George Sand* (gedagtekend 18 juni 1876). Zie ook in zijn *Litterarische schetsen en kritieken* VIII (Leiden, 1884): *Letterkundige sprokkelingen*, het eerste stuk.

32 Ten Brink publiceerde *De jongste romantische school in Frankrijk* in Nederland 1876, III, blz. 3-43. Hij behandelt achtereenvolgens Balzac, Flaubert, Alphonse Daudet en Zola *(La fortune des Rougon, La curée, Le ventre de Paris)*. Ferdinand Fabre en Emile Gaboriau worden niet besproken. BA

Jan ten Brink
21 Juli. 76
den Haag.

14

Amice!
Mag ik u eens vragen of Gij mijne drie bezendingen kopij hebt ontvangen?
De twee laatste van mijn eigen stuk?
Ik zag die gaarne spoedig gezet-om de reden in mijn brief uitgelegd.

Van harte
tt
Jan ten Brink
12 Aug '76
den Haag.

15

Amice!
Ik vergat gisteren iets.
Met de Januari-aflev. had ik reeds plan iets voor Nederland te schrijven - n.l. *Het jaar 1876* - zoo als vroeger het jaar 1874.[33]
Mocht het u evenwel om een of ander reden minder wenschelijk voorkomen - meld het mij dan. Te midden van vele bezigheden verlies ik wel eens een plan uit het oog.
Gaarne zoude ik - in geval het u konveniëerde - willen beschikken over de som van *f* 100- daar mijn huisgezin met een tweeden zoon, of vijfde spruit is vermeerderd, en mij vele uitgaven kwellen. De kopij voor Januari of wel het honorar. van de eerste 4 maanden 77 zouden dan uwe rekening maken. Het doet mij leed u met deze details te moeten kwellen, maar ik vertrouw ze u liever dan eenig ander. Is de traite aan keerzijde u goed, zend ze me dan geteekend, anders wees zoo goed ze te verscheuren.
Van harte
tt
Jan ten Brink
8 Nov 76
den Haag.
[*Op bladzijde 3 van het dubbelblad*:]
Amsterdam 8 November 1876.
De ondergeteekende betaalt veertien dagen na dato aan Dr. Jan ten Brink te den Haag de som van *f* 100. waarde in rekening.
zegge Honderd gulden

16

Amice!

33 Ten Brink had in Nederland 1875, I, blz. 3-33 gepubliceerd: *Het jaar 1874, Letterkundige herinneringen*. Een dergelijk overzicht over 1876 komt in de jaargang 1877 niet voor. Blijkbaar vond zijn voorstel bij Loman geen goede ontvangst.

Ik heb nog iets gevonden voor 1e Januari. *Ising* heeft eene novelle gereed.[34] Zij

34 Van Isings hand vindt men in jg. 1877 de novelle *In eer hersteld* (I, blz. 3-35, 145-181, 280-309, 436-460; II, blz. 29-57, 167-185).

moet echter over eenige nummers loopen. Hij vraagt *f* 25 per blad druks. Is u dat goed. Hij is een zeer degelijk auteur, dien ik zeer op prijs stel, zoodat ik voor mij niet aarzel deze zaak aan te bevelen. Dan hebben wij eene novelle van Mevr. Douwes Dekker (Heloïze) en nog eenige goede stukken.[35]

Wat van der Noorda aangaat, die auteur staat bij mij niet zeer hoog.[36] Ik heb wel een stuk van hem maar wacht er nog wat mee.

Meld mij s.v.pl. spoedig uw gevoelen omtrent Ising, dan kan ik de kopij voor 1 Januari vaststellen.

Van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag.
1 Dec. 76

17

Amice!

Heden avond 6 Januari is mij nog geen nummer van Nederland 77-1- ter hand gekomen. Ik wacht, om u de kopij te zenden. Hartelijk gegroet

tt
Jan ten Brink
den Haag
6 Janu. 77

18

Amice!

Hierbij de kopij v. Februari. Zijnde

I. *Alles voor Moeder*, door *Jan C. de Vos*.[37]
(proef aan den auteur Amsterdam, Koningsplein, hoek Singel, bij Westendorf.)

II. *In eer hersteld* II door *Ising*
(proef a.d. auteur den Haag)

III. *Cd. Busken Huet* door *Stellwagen*
(proef a.d. auteur, den Haag)

IV. *Gerard J. Spoor*:[38]
Een Burger-Koning (proef a.d. auteur Rotterdam).

V. Nacht. door *Lütckebühl*[39] (proef aan d. aut. Amsterdam)

35 Mevrouw Douwes Dekker publiceerde in jg. 1877: *Met vuur gespeeld* (I, blz. 36-65).

36 Van P.J. van der Noordaa, die zeer veel bijdroeg voor Nederland, vindt men eerst in jg. 1880: *Een rit naar het buiten* (I, blz. 161-186) onder pseudoniem Ada Nore. BA

37 Jan C. de Vos, de bekende toneelspeler, heeft vrij veel in Nederland gepubliceerd. Zijn *Alles voor moeder, Dramatische schets in één bedrijf*, was een debuut (geplaatst I, blz. 119-144). BA

38 Gerard J. Spoor, schrijver van gedichten en toneelstukken, schreef een vers *Een Dichter-Koning*, dat in het maartnummer werd opgenomen (I, blz. 217-224). BA

39 Ook *Nacht, Een sonnettenkrans* van Lütkebühl is in het maartnummer geplaatst (I, blz. 225-232). BA

Het spijt mij, dat het adres van Heloïze de reden van vertraging is, daar de kopij reeds 5 Dec. in uwe handen was. Had ik dit geweten, ik zou u een adres van H. hebben kunnen bezorgen door Vosmaer.

Hoe gaat het nu met de zaken van *Nederland*? Gaat het tijdschrift vooruit? Ik meen, dit te kunnen gissen.

Van harte gegroet
tt
Jan ten Brink
den Haag.
10 Janu. 77

Gelijk al eerder bleek is Ten Brink voortdurend bezig met de Franse naturalisten. Hij is een groot bewonderaar van Zola, die hij in zijn artikel, De jongste romantische school in Frankrijk, *(Nederland 1876, III, blz. 3-43) al behandelde. Zijn artikelen in Nederland verschenen, vermeerderd met een uitvoerige aanvullende tekst, in boekvorm in 1879 als* Emile Zola, Letterkundige studie *te Nijmegen. Een tweede vermeerderde druk is opgenomen in zijn* Schetsen en kritieken, *XIII (1884). Het eerste van de vier artikelen over Zola is verschenen in het juninummer van 1877. Niet onaardig is de reactie in het Algemeen Dagblad van Ned. Indie, dat in het nummer van 6 december 1877 een artikel opneemt, getiteld* De waarde der tegenwoordige letterkundige kritiek in Nederland. *Het artikel, ondertekend Y is zeker van de hand van Busken Huet. Men leest hierin o.m. het volgende: 'In de 6e aflevering van dit jaar van het tijdschrift 'Nederland' komt eene studie voor van Dr. Jan ten Brink over Emile Zola, onder den titel 'Een letterkundige Hercules'. Daarin wordt deze Fransche romanschrijver hoog geprezen, en met minachting wordt daar gesproken over hen, die iets ten nadele van Zola schreven. De volgende zinsneden troffen ons: 'Het is zeer wel mogelijk, dat zekere autoriteit uit de Oost-Indische pers (ten Brink bedoelt waarschijnlijk* zekere *Cd. Busken Huet) gelijk heeft, wanneer hij beweert, dat men de werken van Zola niet aan jongelieden moet in handen geven, maar deze waarschuwing is evengoed toepasselijk op Boccaccio, op Heinrich Heine, op Théophile Gautier, op de galante dichtluimen van Mr. Willem Bilderdijk, 'tgeen niet belet, dat men deze allen tot de kunstenaars van den hoogsten rang heeft te rekenen... Een weinig verder schrijft ten Brink: 'Bijna voortdurend heeft de kritiek al zijne (Zola's) scheppingen bitter en schamper gehavend en met miskenning van zijne eigenaardige opvatting der letterkundige kunst hem veroordeeld naar de utiliteitsgronden eener oppervlakkige kruyeniersmoraal.' Daarmee spreekt ten Brink een scherp vonnis uit over* zichzelven. *In December 1873 schreef hij, Dr. J. ten Brink, zelf, naar wij meenen in eene correspondentie voor een Indisch blad, in 1875 verzameld uitgegeven onder den titel: 'Dietsche gedachten, Nieuwe Haagsche bespiegelingen 1872-1874' - 'De teekenen des tijds zijn echter niet gunstig; men bewondert te Parijs op dit oogenblik 'La Fille de Mme Angot', men leest er de heeren Belot en Zola - Feydeau (door ten Brink genoemd: een groot man, die gemist kan worden) in miniatuur - men spekuleert in weddingschappen op de toekomstige staats-*

instellingen.' En toen hij dit schreef, waren toch van Zola, behalve kleinere litterarische werken, ook reeds vier deelen verschenen van zijn reuzenwerk 'Les Rougon-Macquart, histoire naturelle et sociale d'une famille sous le second empire', door welk werk Zola's naam onsterfelijk zal worden, niet slechts om de wijsgeerige strekking van deze geschiedenis van den maatschappelijken toestand onder het Tweede Keizerrijk, maar vooral ook om de uitnemende schilderingen, welke in geestigheid van opvatting, volledigheid, nauwkeurigheid tot in de détails, de beste meesters uit de oud-hollandsche schilderschool zouden waardig zijn'.

In dit verband zij nog opgemerkt, dat Ten Brink in de herdruk van zijn artikelen in zijn werk over Zola de woorden 'zekere autoriteit uit de Oost-Indische pers' verving door 'de heer Cd. Busken Huet'. De door Huet aangehaalde passage uit Dietsche gedachten *vindt men in bijdrage XXII (p. 124) over Feydeau*. BA

19

Amice!

Heden aanleiding hebbende u te schrijven, zend ik meteen de kopij voor onze vierde aflevering van 1° April.

Het eerste punt, 't welk ik u wilde melden betreft een stuk 't welk ik voor *Nederland* bestem. Van den zomer handelde ik kortelijk over Emile Zola. Nu is die auteur zoo belangrijk vooruitgegaan, dat ik aan hem eene studie wijdde, als feuilleton van een weekblad de Liberaal. Dit blad echter wordt niet gelezen, daarenboven de redakteur drong op beknoptheid aan. Ik brak mijn werk af nadat ik 12 feuilletons had geschreven. De fraaiste produkten van Zola blijven ter behandeling over en nu wilde ik in Nederland een artikel schrijven

Een litteraire Herkules.

waarin ik de kunstwerken nog niet behandeld in de Liberaal bij een breng. De algemeene belangstelling wordt meer en meer op Zola gevestigd. Zijn laatste roman l'Assommoir in midden Januari 77 verschenen beleeft nu (Febr) zijn *elfden* druk. Doch deze studie vordert wat meer plaats, dan de vorige - dit moet ik u van te voren zeggen. 't Zou licht acht vel kunnen worden en ik wilde, vooraf met u afspreken, of gij dit met mij voor *Nederland* wenschelijk acht.[40] Half en half had ik met Prof. Quack afgesproken in de Gids over Zola te zullen schrijven - maar ik verbond mij tot niets. Mocht gij onverhoopt een wat uitgebreider stuk over Zola minder goed achten voor Ned - dan kan ik op het vroeger plan terug komen.

Ziedaar het punt van quaestie N° 1.

Mijn plan is met 1° Mei (het tweede deel v. Ned) te beginnen en dan een ¼ deel van mijn studie te geven, die dan in 4 afl. kompleet is.

Het tweede punt is finantieel. Met deze hierbij gezonden kopij voor 1 April

40 Ten Brinks artikel *Een letterkundige Herkules* is verschenen in Nederland 1877, II, blz. 113-144, 241-272, 391-425 en III, blz. 270-298.

zijn 4 afl. één deel voltooid. Daarvoor ontving ik honorarium, dus zijn wij quit. Maar ik bevind mij in een bizonder geval door samenloop van omstandigheden zoodat ik uwe welwillende hulp inroep. Laat ik ronduit zeggen wat het is. Een leverancier die mij benoodigdheden leverde, gaat failliet. Ik ben aan den man over de twee honderd gulden schuldig en een prokureur, mij bekend als goede kennis, zendt mij een brief, waardoor ik genoodzaakt wordt binnen 14 dagen die som gereed te hebben. Dit is nu zeer lastig. Daarom vraag ik u kunt Gij mij het honorarium *Nederl.* voor de beide volgende deelen II en III 1877 thands niet reeds voorschieten. Ik was dan uit eene onaangename zaak gered. Gij kunt de uitgaaf op rekening van Nederland stellen, daar ik dit jaar 1877 toch die som erlang. Ik beschik dan als Gij mij eerst uwe toestemming gemeld hebt, over twee-honderd gulden op den datum, die gij mij zoo goed zult zijn aan te geven.

De kopij v. 1° April is:

I H.F. Chappuis. *Een huwelijksreisjen*[41]
(proef aan den auteur, Officier der Infanterie te 's Hertogenbosch)

II. J.A. Stricker. *De atheensche vrouw*[42]
(proef a.d. auteur, Litt. Hum. Cand. te Noordwijk. Binnen)

III. Jacoba vervolg der novelle -[43]
(proef aan dr. Mijers. Amst. O.Z. Achterburgw. 48).

IV. In eere hersteld - vervolg, Ising -[44]
(proef aan den auteur.)
Poezie.-

V. Jorem en de Leelijkzoekers, Kaspar Brandt[45]
(proef aan J. Winkler Prins Apeldoorn.)

Ziehier een aardige aflevering.

Doe mij plezier en schrijf mij eens spoedig over de twee hoofdquaesties.

Van gantscher harte
tt
Jan ten Brink
den Haag
23 Febr. 77

41 H.T. Chappuis' *Een huwelijksreisje* is geplaatst I, blz. 327-352. BA

42 J.A. Stricker is misschien Johannes Andries Stricker, Dordraco-Batavus op 28 sept. 1865 bij de Utrechtse Universiteit ingeschreven, echter voor natuurwetenschap. Zie Album studiosorum, kol. 471. Het artikel *De Atheensche vrouw* is geplaatst I, blz. 353-393.

43 Onder het pseudoniem Jacoba vindt men in jg. 1877, I, blz. 233-259, 394-435 en II, blz. 74-108 de schets *Albert Smits*. Het pseudoniem is blijkbaar gebruikt door dr. J. Mijers, een leraar in wis- en natuurkunde en scheikunde te Amsterdam. Hij heeft verder alleen nog enige gedichten in jg. 1877 bijgedragen.

44 Voor A. Isings *In eer hersteld* zie Ten Brinks brief van 1 dec. 1876.

45 Kaspar Brandt is het pseudoniem van J. Winkler Prins. Deze poëzie is overigens niet geplaatst. Ten Brink besliste - dat blijkt meermalen - niet alleen. In *Landjuweel, Proza en poëzij*, Deel I, Amsterdam, 1878, komt van J. Winkler Prins voor *Tea en Gelika's hedendaagsche beproevingen, Fragment*, waarbij de voetnoot: Uit een onuitgegeven satyre Jorem en de Leelijkzoekers.

Blijkbaar heeft Loman, terwijl hij gevolg gaf aan Ten Brinks verzoek om een voorschot, zich tegelijkertijd beklaagd over het feit, dat Ten Brink zich meer met de Franse dan met de Nederlandse letteren bezig hield. Dit en het feit, dat Ten Brink te veel plaats vroeg voor eigen bijdragen, leidde nog wel eens tot moeilijkheden tussen uitgever en redacteur. Uit Ten Brinks antwoord zou men opmaken, dat Loman hem in overweging gegeven heeft liever iets van Zola te vertalen.

20

Amice!

Van gantscher harte dank ik u voor uwe bereidwilligheid. Daar gij het vergunt zal ik op de gewone wijze trekken. Ik ben hier ten zeerste mee gebaat.[46]

Uwe opmerking over het fransche karakter mijner studiën is juist, maar in Nederland heeft Stellwagen over Huet, Winkler Prins over Potgieter, Berkenhof over Beets geschreven - ons tijdschrift is wel degelijk aan de vaderlandsche letteren gunstig - denk maar aan Loffelt, die voorleden jaar de dordtsche Tesselscha, aan Multatuli door Aart Admiraal.[47] Thands ben ik met mijne fransche stof gereed - kan ik moeilijk dit alles laten liggen. Ik zal weldra misschien weder tot onze letteren terugkeeren, daar ik Ridder Rodenburgh koos.[48]

Van Zola zou kunnen vertaald worden: *Le Ventre de Paris* - maar het is erg moeilijk werk.[49]

Het stuk van den heer Mijers (Jakoba) is in de nog komende afl. (1 Maart) begonnen, ik heb er u de kopij van gezonden. Thands zend ik het vervolg. Is er te veel, dan kan Stricker wachten. Gerard J. Spoor woont te Rotterdam, heb de goedheid hem de afdrukken te adresseeren.

Nogmaals vriendelijk dank voor uwe hulp. Van gantscher harte

tt.

Jan ten Brink

27 Febr. 77. den Haag.

46 Dit slaat dus wel op het in de vorige brief gevraagde voorschot.

47 De door Ten Brink opgesomde bijdragen zijn de volgende:
A.W. Stellwagen, *Conrad Busken Huet*, jg. 1877, I, blz. 182-216.
J. Winkler Prins, *Studiën over Potgieter*, jg. 1876, I, blz. 170-184, 379-398; II, blz. 41-56 en III, blz. 69-90.
H.L. Berckenhoff, *Nicolaas Beets*, jg. 1876, II, blz. 159-198. BA
A.C. Loffelt, *Een hollandsche juffer in de zeventiende eeuw* (d.i. Margaretha Godewijck, 1627-'77), jg. 1876, III, blz. 91-116. BA
Aart Admiraal, *Multatuli*, jg. 1876, I, blz. 39-56, 185-203, 399-415 en II, blz. 278-311, 407-432.

48 Theodore Rodenburg, diplomaat en schrijver van vele toneelstukken, is niet in een afzonderlijk artikel door Jan ten Brink behandeld. Hij was door zijn studies over Bredero natuurlijk met Rodenburg vertrouwd. BA

49 *Le ventre de Paris* is een van Zola's bekendste romans, verschenen in 1873.

21

St. Cloud, 1 Maart 1877
den Heer J.C. Loman Jr Amsterdam

WelEdele Heer,

De twee novellen van Catharina heb ik met genoegen gelezen, vooral de laatste. Is het indiskreet te vragen of Mevrouw Jolles, door U genoemd, is Mevr. de Wed^{e}. Jolles, geboren Der Kinderen, of eene andere dame van dien naam?[50] Wie ook, zij schijnt mij toe eene begaafde schrijfster te zijn, en zoo zij prijs stelt op mijn oordeel, - wat ik zeer beleefd zou vinden, - dan kunt U zeggen, dat voor zoo ver twee kleine verhalen vrijheid geven eene meening uit te spreken over een talent, mijne meening over háár talent gunstig is. Om stelliger te kunnen spreken, zouden mij een grooter aantal proeven ten dienste moeten staan, of zou ik meer van nabij bekend moeten zijn met hetgeen de schrijfster wil. Is zij eene eerstbeginnende? Heeft zij gewigtige redenen om zich niet te noemen? Schrijft zij met het oog op eenig groot maatschappelijk belang, of alleen uit eigen aandrift? De vragen zouden niet in aanmerking komen zoo mij een voltooid werk van eenigen omvang werd voorgelegd; maar bij het opmaken van een advies over fragmenten, zijn zij van gewigt.

In den eersten tijd ben ik niet voornemens naar Indie terug te keeren, maar werk in Europa voor het te Batavia door mij opgerigte *Algemeen Dagblad*[51], en blijf vooreerst in Frankrijk. Op de vraag, of U de eene of andere uitgaaf voor mij zoudt kunnen bezorgen, moet ik antwoorden, dat dit zou afhangen van Uwe konvenientie. Met het oog op de wereldtentoonstelling van 1878 denk ik over het zamenstellen van een geschrift, dat *Parijs en Omstreken* zou moeten heeten, en tevens als gids voor den Nederlandschen tentoonstelling-bezoeker zou kunnen dienen, of met de uitgaaf van dergelijken gids gekombineerd zou kunnen worden. Zou zulk een geschrift van Uwe gading zijn? Zoudt U het tevens bij gedeelten voor het tijdschrift *Nederland* kunnen gebruiken? Wegens het groot verschil van meening omtrent Fransche toestanden enz., tusschen Dr. Ten Brink en mij, kan ik mij het laatste bijna niet voorstellen. En vervalt dit *dubbel* emplooi, kan er dan van het *enkele* wel iets komen? Dit is een punt, omtrent hetwelk alleen door U beslist kan worden.

De heer W.C. de Graaff te Haarlem is in plaats van den heer J. Noordendorp te Amsterdam korrespondent van het *Algemeen Dagblad* voor Nederland geworden, en verzendt boeken aan de firma Ernst en Co. te Batavia, waarin ik geïnteres-

50 Het betreft hier mevrouw J.C. Jolles-Singels, die onder het pseudoniem Catharina in 1874, 1875 en 1876 novellen voor Nederland had geschreven. Ook tegenover mevrouw Bosboom laat Huet zich lovend over mevrouw Jolles uit (*Brieven* II, blz. 36).

51 Het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie, waarvan Huet eigenaar was, begon op 4 april 1873 te verschijnen. Correspondenten in Nederland waren aanvankelijk W. Beets en J. Noordendorp, boekhandelaren resp. te Delft en te Amsterdam. De eerste viel spoedig af en de tweede werd in 1877 door de Haarlemse boekhandelaar en uitgever W.C. de Graaff opgevolgd.

№. II. 1873. Mail-Nummer. BATAVIA, DONDERDAG, 17 APRIL. 1873, №. II.

ALGEMEEN DAGBLAD VAN

Nederlandsch Indie

Verschijnt dagelijks, met uitzondering van Zon- en Feestdagen, bij Ernst & Co. te Batavia.

Abonnementsprijs. Voor Batavia, f 10 per kwartaal. — Voor Nederlandsch-Indië, f 7·50 per kwartaal (f 30.— voor het geheele jaar). — Voor Nederland en Europa, f 10.—

Advertentiën, 10 Cents voor elke zijd woorden, behalve de zegel. Aanbevelingen, zijn Gulden per zegel.

Mail-Overzigt.

Batavia, Donderdag, 17 April 1873.

Een nieuw nummer der dezer dagen [illegible]

Het laat vermelding [illegible]

Bij het [illegible]

Uit [illegible]

Volgens [illegible]

De [illegible]

Het [illegible]

De [illegible]

De [illegible]

Van Boede wordt gemeld, dat de [illegible]

TELEGRAMMEN.

Marseille, 17 April. Des Nachts is [illegible]

De Londensche [illegible]

Uit [illegible]

De Mekkaansche [illegible]

Amsterdam, 17 April. De [illegible]

Triest, 17 April. De [illegible]

Te Trieste [illegible]

Bahia, 3 April. Koffie 2$0. [illegible]

Newyork, 17 April. De [illegible]

Het [illegible]

MENGELWERK.

Populaire Theologie.

[illegible]

Van heden af verschijnt het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indië in groot formaat. De drie eerste nummers zullen ten behoeve van nieuwe inteekenaren buiten Batavia, zonder de tijd het gedrogt, in letterlijk formaat worden bijgedrukt.

BATAVIA, DONDERDAG 17 APRIL.

[illegible]

Bij [illegible]

Volgens [illegible]

Het [illegible]

Het [illegible]

Het

seerd ben. Zijn er onder Uwe voor Indie geschikte uitgaven sommige, waaromtrent U een aanbod kunt doen, dan zal ik er gaarne last op geven.

Hoogachtend
Uw Dw. Dienaar
Cd. B. Huet
15 Rue du Calvaire
St. Cloud près Paris.

22

St. Cloud, 5 Maart 1877
den Heere J.C. Loman te Amsterdam

WelEdele Heer,

Eerstdaags zal bij Uw kollega Funke een bundeltje Italiaansche reis-herinneringen verschijnen, van mijne hand.[52] In dien trant zou ik iets over Parijs en Omstreken willen geven: natuur- en kunstbeschouwingen, bestemd om bij den lezer den lust te doen ontwaken tot zelf-zien en zelf-oordelen; een klein boek van 15 à 20 vel in dat formaat, tegen *f* 100 per vel, te leveren bij termijnen, van 1 November 1877 tot 1 April 1878, met het regt aan U om, te beginnen met 1 December ek., van het geheel gebruik te maken voor Uw tijdschrift Nederland, en het regt aan mij om enkele fragmenten te utiliseren voor mijn Bataviaasch blad.[53] 'Van Napels naar Amsterdam' heet het geschrift, dat bij den heer Funke ter perse is: wanneer U dat boekje zult hebben ingezien, dan zult U dadelijk weten welk denkbeeld mij voor den geest zweeft.

De mevrouw Jolles, door U genoemd, is mij persoonlijk geheel onbekend. Aan een der novellen, die U mij zond (Waarlijk geëmancipeerd, Nederland 1874 No. 12) ontbreekt de aanhef, die in een vorig nummer moet gestaan hebben. Die dame heeft tot hiertoe geen blijk gegeven van een groot of buitengewoon, ook niet van een geoefend, maar wel, dunkt mij, van een wezenlijk talent; ik meen, van de natuurlijke en opregte behoefte om van hetgeen omgaat in haar hoofd en hart, beelden te vormen. Bedrieg ik mij niet, dan heeft zij te weinig klassieke auteurs, en te veel Engelsche of Amerikaansche dames-boeken van den dag gelezen; en dat boeit wel, en wekt de zucht tot evenaren of overtreffen op, maar

52 De Italiaanse reisherinneringen zijn de reisschetsen, die Huet schreef op zijn terugreis uit Nederlands-Indië in 1876. Hij debarkeerde in april van dat jaar in Napels en reisde over land naar Nederland. Zijn indrukken zijn neergelegd in hoofdartikelen voor zijn krant *Van Napels tot Amsterdam* getiteld en verschenen van 21 juni tot eind 1876 en van 3 tot 25 januari 1877. Zij zijn onder de titel *Van Napels naar Amsterdam* in 1877 bij G.L. Funke in Amsterdam als boek verschenen.

53 Inderdaad zijn in het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie jg. 1878 van 3 april tot 18 juni een twaalftal artikelen *Parijs en omstreken* verschenen. De uitgave als boek verscheen in 1878 bij G.L. Funke als Premie op het Nieuws van den Dag.

vormt niet. Overigens onthoud ik mij van elk advies. Waar inzit, daar komt uit, en elk talent moet zich een eigen weg banen.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dienaar
Cd. B. Huet

23

St. Cloud, 10 Maart 77.
den Heere J.C. Loman *Amsterdam*

WelEdele Heer,

Ik ben in de gelegenheid, U een exemplaar te doen toekomen van het boekje, dat in den loop dezer maand bij den heer Funke het licht zal zien. Wil er svp. inzage van nemen, het mij terugzenden, en mij tevens Uwe gedachten over het geopperde denkbeeld mededelen. Vergeef mij, dat ik het boekje terugvraag: het is mijn eenig volledig exemplaar. Voor de toezending van het ontbrekend gedeelte van Mevr. Jolles' novelle blijf ik mij aanbevolen houden. Het fraaiste, dunkt mij, wat die dame tot hiertoe geschreven heeft, is ‘Juf’, Nederland 1875 No. 11 en ‘Katy's Verloving’ in de Novellen.[54]

Hoogachtend,
Uw Dw. Dienaar
Cd. B. Huet

24

St. Cloud, 17 Maart 1877
den Heere J.C. Loman Jr *Amsterdam*

WelEdele Heer,

Het honorarium ad *ƒ* 75 is geen bezwaar; behoeft dit althans niet te zijn. Zoo U mij namelijk *ƒ* 25 per blad garanderen wilt, *ingeval van een nieuwen druk*.

De bedoeling is niet, *den tekst* van het voor U bestemde werk vóóruit naar Indie te zenden. Ik moet alleen vrijheid vragen, om wanneer ik in mijne aanteekeningen en onder het bewerken *feiten* of *denkbeelden* tegenkom, die voor mijne Courant kunnen dienen, daarvan gebruik te maken. U moet mij naderhand niet kunnen verwijten, beschikt te hebben over iets van het Uwe. De primeur van het geheel komt in elk geval aan U, en aan U alleen.

U zegt, mij te willen winnen voor ‘Nederland’; en zeker, ik kan noch wil U verhinderen van de kopij, die ik U leveren zou, het gebruik te maken dat U goeddunkt. Het plaatsen in ‘Nederland’ echter, moet eene zaak blijven *tusschen*

54 Bedoeld is de uitgave Catharina, *De schoonzusters. Katy's verloving, Twee novellen*, Amsterdam, J.C. Loman Jr., 1876.

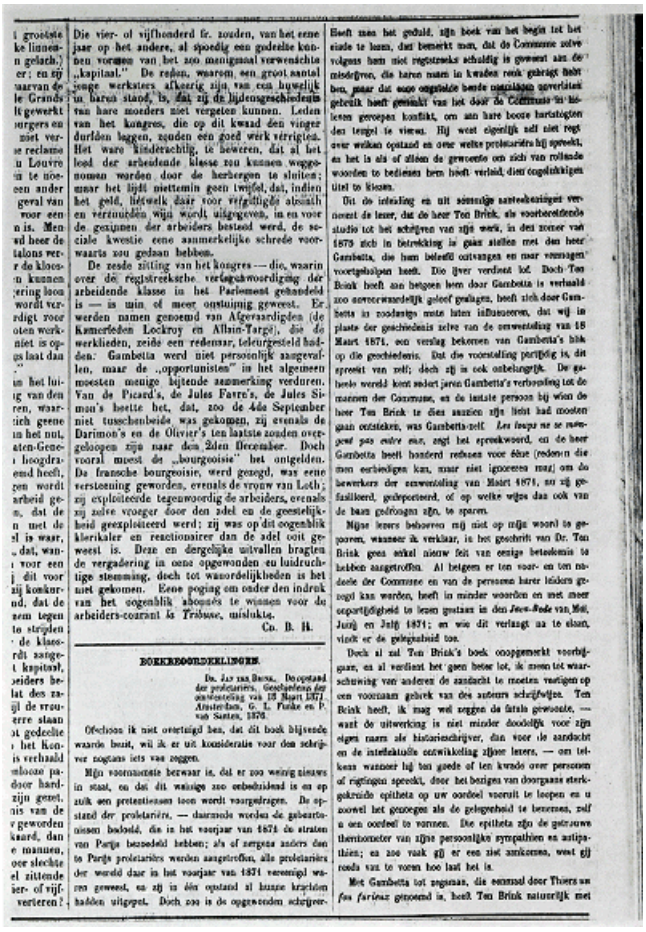

Die vier- of vijfhonderd fr. zouden, van het eene jaar op het andere, al spoedig een gedeelte kunnen vormen van het zoo menigmaal verwenschte „kapitaal." De reden, waarom een groot aantal jonge werksters afkeerig zijn van een huwelijk in hunen staat, is, dat zij de lijdensgeschiedenis van hare moeders niet vergeten kunnen. Leden van het kongres, die op dit kwaad den vinger durfden leggen, zouden een goed werk verrigten. Het ware kinderachtig, te beweren, dat al het leed der arbeidende klasse zou kunnen weggenomen worden door de herbergen te sluiten; maar het lijdt niettemin geen twijfel, dat, indien het geld, hetwelk daar voor verspilligde alsmede en vermindden wijn wordt uitgegeven, in en voor de gezinnen der arbeiders besteed werd, de sociale kwestie eene aanmerkelijke schrede voorwaarts zou gedaan hebben.

De zesde zitting van het kongres — die, waarin over de regtstreeksche verdegenwoordiging der arbeidende klasse in het Parlement gehandeld is — is min of meer opstuivingig geweest. Er werden namen genoemd van Afgevaardigden (de Kamerleden Lockruy en Allain-Targé), die de werklieden, zeide een redenaar, teleurgesteld hadden: Gambetta werd niet persoonlijk aangevallen, maar de „opportunisten" in het algemeen moesten menige hijtende aanmerking verduren. Van de Picard's, de Jules Favre's, de Jules Simon's heette het, dat, zoo de 4de September niet tusschenbeide was gekomen, zij evenals de Darimon's en de Olivier's ten laatste zouden overgeloopen zijn naar den 2den Decembre. Doch vooral moest de „bourgeoisie" het ontgelden. De fransche bourgeoisie, werd gezegd, was eene verstooting geworden, evenals de vrouw van Loth; zij exploiteerde tegenwoordig de arbeiders, evenals zij zelve vroeger door den adel en de geestelijkheid grexploiteerd werd; zij was op dit oogenblik klerikaler en reactionairer dan de adel ooit geweest is. Deze en dergelijke uitvallen bragten de vergadering in eene opgewonden en luidruchtige stemming, doch tot waarordelijkheden is het niet gekomen. Eene poging om onder den indruk van het oogenblik abonnés te winnen voor de arbeiders-courant la *Tribune*, mislukte.

Cd. B. H.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Dr. Jan van Bunge. De opstand der proletariërs. Geschiedenis der oprichting van 18 Maart 1871. Amsterdam, G. L. Funke en P. van Santen, 1876.

Oftschoon ik niet overtuigd ben, dat dit boek blijvende waarde bezit, wil ik er uit konsideratie voor den schrijver nogtans iets van zeggen.

Mijn voornaamste bezwaar is, dat er zoo weinig nieuws in staat, en dat dit weinige zoo onbeduidend is en op zulk een pretentieusen toon wordt voorgedragen. De opstand der proletariërs, — daarmede worden de gebeurtenissen bedoeld, die in het voorjaar van 1871 de straten van Parijs bezoedeld hebben; als of nergens anders dan te Parijs proletariërs worden aangetroffen, alle proletariërs der wereld daar in het voorjaar van 1871 vereenigd waren geweest, en zij in één opstand al hunne krachten hadden uitgeput. Doch zoo is de opgewonden schrijver. Heeft men het geduld, zijn boek van het begin tot het einde te lezen, dan bemerkt men, dat de Commune zelve volgens hem niet regtstreeks schuldig is gewoest aan de misdrijven, die haren naam in kwaden reuk gebragt hebben, maar dat eene ongelukkige bende ontuchtigen overlasting gebruik heeft gemaakt van het door de Commune in lichten gevoerden konflikt, om aan hare boose hartstogten den teugel te vieren. Hij weet eigenlijk zelf niet regt over welken opstand en over welke proletariërs hij spreekt, en het is als of alleen de gewoonte om zich van rollende woorden te bedienen hem heeft verleid, dien ongelukkigen titel te kiezen.

Uit de inleiding en uit sommige aanteekeningen vernoemt de lezer, dat de heer Ten Brink, als voorbereidende studie tot het schrijven van zijn werk, in den zomer van 1879 zich in betrekking is gaan stellen met den heer Gambetta, die hem beleefd ontvangen en naar vermogen voetgeholpen heeft. Die ijver verdient lof. Doch Ten Brink heeft aan hetgeen hem door Gambetta is verhaald zoo onvoorwaardelijk geloof geslagen, heeft zich door Gambetta in zoodanige mate laten influenceeren, dat wij in plaats der geschiedenis zelve van de omwenteling van 18 Maart 1871, een verslag bekomen van Gambetta's blik op die geschiedenis. Dat dit voorstelling partijdig is, dit spreekt van zelf; doch zij is ook onbelangrijk. De gehele wereld kent sedert jaren Gambetta's verbooging tot de macht der Commune, en de laatste persoon bij wien de heer Ten Brink te dien aanzien zijn licht had moeten gaan opsteken, was Gambetta zelf. *Les loups ne se mangent pas entre eux*, zegt het spreekwoord, en de heer Gambetta heeft honderd redenen voor één (redenen die men eerbiedigen kan, maar niet ignoreren mag) om de bewerkers der omwenteling van Maart 1871, en zij gezamenlijk, gedeporteerd, of op welke wijze dan ook van de baan gedrongen zijn, te sparen.

Mijne lezers behoeven mij niet op mijne woord te gelooven, wanneer ik verklaar, in het geschrift van Dr. Ten Brink geen enkel nieuw feit van eenige beteekenis te hebben aangetroffen. Al hetgeen er ten voor- en ten nadeele der Commune en van de personen harer leiders gezegd kan worden, heeft in minder woorden en met meer oogenschijnlijkheid te lezen gestaan in den *Jaer-Boek* van 1871, Junij en Julij 1871; en wie dit verlangt aa te staan, vindt er de gelegenheid toe.

Doch al zal Ten Brink's boek ongelukkig voorbijgaan, en al verdient het geen beter lot, ik meen tot waarschuwing van anderen de aandacht te moeten vestigen op een voornaam gebrek van den auteurs schrijfwijze. Ten Brink heeft, ik mag wel zeggen de fatale gewoonte, — want de uitwerking is niet minder doodelijk voor zijn eigen naam als historieschrijver, dan voor de aandacht en de intellektuëlle ontwikkeling zijner lezers, — om telkens wanneer hij ten goede of ten kwade over personen of regtingen spreekt, door het bezigen van doorgaans sterkgekruide epitheta op uw oordeel vooruit te loopen en u zoowel het genoegen als de gelegenheid te benemen, zelf u een oordeel te vormen. Die epitheta zijn de getrouwe thermometer van zijne persoonlijke sympathieen en antipathieen; en zoo vaak gij er een ziet aankomen, weet gij reeds van te voren hoe laat het is.

Met Gambetta tot tegenaan, die eenmaal door Thiers *un fou furieux* genoemd is, heeft Ten Brink natuurlijk met

U en den Redakteur. Onder die en die voorwaarden zou ik U het kopijregt afstaan van dat en dat geschrift; het aan U overlatend, het te publiceren op de wijze, die U het geschiktst zal voorkomen.

Gaarne verneem ik van U, of deze schikking naar Uw genoegen zou zijn.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dienaar
Cd. B. Huet

Loman had natuurlijk over zijn onderhandelingen met Busken Huet en de mogelijkheid diens Parijs en omstreken *in Nederland te plaatsen, aan Ten Brink geschreven. Daarbij is het 'verschil van meening' over Franse toestanden, waarover Huet spreekt in zijn brief van 1 maart 1877 blijkbaar ook ter sprake gekomen. Ten Brink verklaart nu, hoe het tussen hem en Huet staat*.

Huet had in zijn Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie van 27 november 1876 een boekbespreking geschreven over Ten Brinks De opstand der proletariërs, Geschiedenis der omwenteling van 18 maart 1871, *Amsterdam, 1876. Zijn oordeel was, wat het feitelijke geschiedverhaal betreft, volkomen afwijzend. Maar hij waarschuwt nog eens in het bijzonder tegen Ten Brinks schrijfwijze*.

'*Doch al zal Ten Brink's boek onopgemerkt voorbijgaan en al verdient het geen beter lot, ik meen tot waarschuwing van anderen de aandacht te moeten vestigen op een voornaam gebrek van des auteurs schrijfwijze. Ten Brink heeft, ik mag wel zeggen de fatale gewoonte - want de uitwerking is niet minder doodelijk voor zijn eigen naam als historieschrijver, dan voor de aandacht en de intellektuële ontwikkeling zijner lezers, - om telkens wanneer hij ten goede of ten kwade over personen en rigtingen spreekt, door het bezigen van doorgaans sterk-gekruide epitheta op uw oordeel vooruit te loopen en u zoowel het genoegen als de gelegenheid te benemen, zelf u een oordeel te vormen. Die epitheta zijn de getrouwe thermometer van zijne persoonlijke sympathien en antipathien; en zoo vaak gij er een ziet aankomen, weet gij reeds van te voren hoe laat het is [...] Om mijne bedoeling duidelijk te maken laat ik nog eenige voorbeelden volgen: de jonge en dappere generaal Rossel, de laffe schurken Rigault en Ferré, de verloopen dekoratieschilder Ramier, de gegalonneerde Brunel [...] - de verloopen kostschoolhouder Lefrançais [...] Deze soort van geschiedenis schrijven heeft even weinig waarde als eene litterarische studie over den heer Ten Brink hebben zou, waarin deze beurtelings werd aangeduid als de verloopen theologant der Utrechtsche Akademie, de afgedankte huisonderwijzer eener Indische familie, de Haagsche schoolvos en bierdrinkende kongres-redenaar, de beruchte praatjesmaker van het Nieuws van den Dag, of de ingebeelde kwast, die tot aanbeveling van boeken, welke hij nog lezen moet, pedante voorredenen schrijft. Geen zekerder middel om de geschiedenis tot achterklap te verlagen, dan op deze wijze te over-*

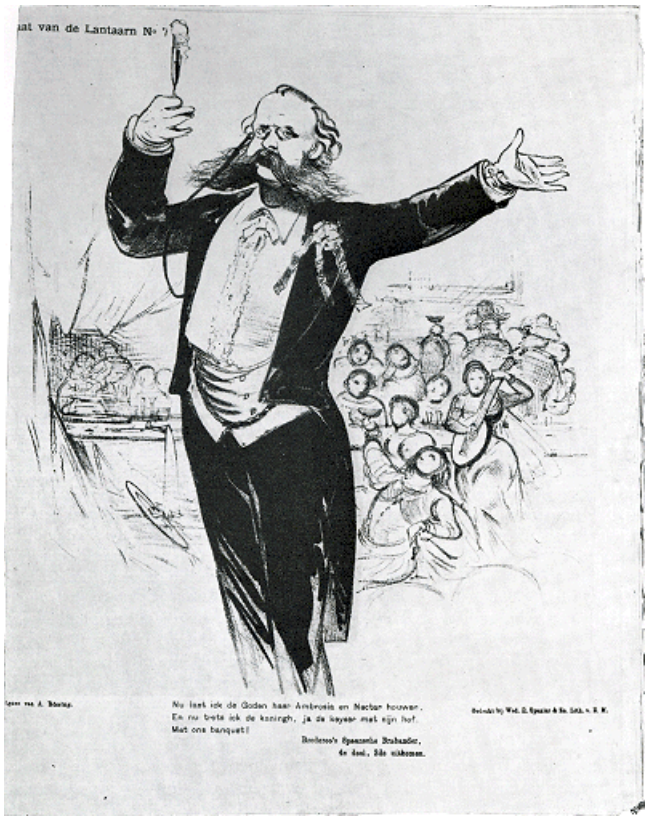
at van de Lantaarn N° 7
Nu leek ick de Goden haer Ambrosia en Nectar houwer.
En nu breta ick de koningh, ja de keyser met sijn hof.
Met ons banquet!
Bredero's Spaansche Brabander,
4e deel, 2de tafereel.

drijven, of waar en valsch, cancans en feiten op populairen trant dooreen te mengen.'

Het is begrijpelijk, dat Ten Brink met deze recensie niet gelukkig was. Vandaar zijn reactie in het Zondagsblad van het Nieuws van den Dag van 1 april 1877; het duurde toen lang voordat men in Nederland de Indische kranten ontving. In het artikel Een duit in 't zakjen *wijst Ten Brink op de ernst van critici als Lessing, Taine en Sainte-Beuve en stelt daartegenover de neiging van de hedendaagse kritiek, om een 'Kronijk der schandalen' te geven. 'Zou hier overdreven zijn? Mag de klacht niet geuit, dat de ernstige kritiek van een Potgieter en een Bakhuizen van den Brink voorbij is gegaan, om plaats te maken voor de 'pikante' en tropiesch gekleurde adviezen van Cd. Busken Huet? [...] Hij oordeelde niet alleen, hij wilde zielkundig zedenmeester worden - hij las de les aan Nikolaas Beets, aan Van Koetsveld, aan S.J. van den Bergh, aan Van Zeggelen [...] Terwijl voortdurend het persoonlijk debat scherper werd in het tijdvak 1860-1875, toonde juist de auteur der 'Letterkundige Fantazieën', dat deze noodlottige wending met zijn eigenaardige aanleg strookte. In Nederland kon niets meer geschreven worden, dat zijne goedkeuring wegdroeg. Hij veroordeelde alle Nederlanders ter dood, zoals Filips II en koos zijne uitzonderingen gelijk deze. Wij allen werden ten vure gedoemd, met uitzondering van Potgieter, Alberdingk Thijm, mevrouw Bosboom en... mejuffrouw Franciska Gallé*.'

Niet onaardig is, dat Huet op zijn beurt Ten Brinks artikel volledig in zijn Dagblad opneemt (jg. 1877, nummer van 10 mei).

25

Amice!

Omtrent de zaak Busk. Huet heb ik u niet geandwoord, omdat ik vermoeden kon, dat gij het met hem niet eens zoudt worden op finantieel terrein. Het voorwendsel, dat er tusschen ons 'verschil van gezichtspunt' zoude zijn, beteekent niets. Maar Busk. Huet weet, dat hij mij heeft uitgescholden voor 'verloopen theoloog', 'afgedankt huisleeraar', 'bierdrinkend kongresredenaar', 'haagsche schoolvos' - dat hij mijn boek over de Commune op gewetenlooze wijze heeft vertrapt - en dat zegt hij u niet. Daar zit de knoop. Hij scheldt ieder onzer uit en daarom is zijn geweten niet gerust. Als gij weten wilt, hoe ik over hem denk, lees dan s.v.pl. het Zondagsblad van het Nieuws v. d D. v 1° April aanst.

Heb de goedheid mij zijn adres op te geven, dan zend ik hem een nummer van dat blad.

Dat hij overigens in Nederland schrijve, zoo lang hij wil, mits niet over nederlandsche *levende* auteurs. Nederland mag niet naar Asmodée gaan gelijken.[55]

55 Asmodée, in 1854 opgericht door Johan de Vries, was een satiriek weekblad, dat tegen toestanden en - vooral - tegen personen gericht was. Het had daarbij een voorkeur voor het Hof en de hogere standen en had de reputatie van een schendblad. In later tijd stond het onder redactie van Mr. A. van Brussel.

46 Jaargang. No. 13. Zondag 1 April 1877.

ZONDAGSBLAD

VAN

HET NIEUWS VAN DEN DAG.

DIRECTIE: G. L. FUNKE en Z. VAN SANTEN.

ABONNEMENT ADVERTENTIËN

Een duel in 't zakje.

FEUILLETON.

De Bomhaver.

I.

II.

Hebt gij voor 1° April ook nog iets laten liggen van de gezonden kopij?

Van gantscher harte
tt
Jan ten Brink
29 Maart 77.
den Haag.

26

St. Cloud, 3 April 1877.
den Heere J.C. Loman Jr *Amsterdam*

WelEdele Heer,

Uwe beleefde letteren van 31 Maart en het door U aangekondigd nummer van het *Zondagsblad* van 1 April, kort na elkander ontvangen, stelden mij reeds dadelijk in de gelegenheid tot het geven van een ontkennend antwoord op de tot hiertoe alleen in het afgetrokkene overwogen vraag, of ik ten aanzien van *Nederland*, als het er op aankwam, U de vrije beschikking over mijne kopij zou kunnen laten. Ten Brink kan niet èn over mij denken en spreken zooals hij in het *Zondagsblad* doet, èn er prijs op stellen, dat mijn naam op het omslag van *Nederland* voorkome. In een pennestrijd met hem begeef ik mij niet. Evenmin in eene briefwisseling. Er zou dus niets anders overschieten, dan dat ik mij door U het tijdschrift liet binnenleiden *à la barbe* van den redakteur; en U zult het goedkeuren, dat ik mij tot die rol niet leen. Wilt U het boek, dat mij voor den geest zweeft, uitgeven buiten *Nederland* om, dan verneem ik dit wel van U. Strookt eene afzonderlijke uitgaaf, alleen als boek, niet met Uwe plannen, dan geef ik U bij dezen Uw woord terug; en doe dit met te opregter leedwezen, omdat Uwe denkbeelden over den stand onzer litteratuur mij behagen, en U mij toeschijnt de zaak juister in te zien dan Ten Brink zelf. Zijne groote fout is, dat hij sedert jaren alle ernstige studie terzijde heeft gezet, en voortgaat te teren op eenmaal verworven kundigheden; in plaats van, zooals Potgieter en Bakhuizen van den Brink, die hij in het *Zondagsblad* prijst, en teregt, met onvermoeide vlijt steeds naar vermeerdering van kennis en uitbreiding van horizont te streven. Hij klaagt, dat ik hem niet hoog stel. Doch ligt de schuld aan mij? Bij mijne terugkomst uit Indie, verleden zomer, las ik zijn *Opstand der Proletariërs*, en stond verbaasd dat het *Nieuws van den Dag* zulk een oppervlakkig en winderig boek als premie uitloofde.[56] Dezer dagen zond men mij zijn *Jeannette en Juanito*, en ik durf vragen of het niet vernederend is voor onze letterkunde, dat iemand van Ten Brink's naam zulk eene novelle uitgeeft, zoo fraai gedrukt, op zulk fraai papier, en tegelijk zoo ledig van inhoud en zoo ploertig van vorm?[57] Waarlijk, geachte Heer, zoo ik U eene teleurstelling baar (die Gij echter gemakkelijk te boven zult

56 Dr. Jan ten Brink, *De opstand der proletariërs, Geschiedenis der omwenteling van 18 Maart 1871*, Amsterdam, G.L. Funke en P. van Santen, 1876. (Premie van het Nieuws van den Dag).

57 *Jeannette en Juanito*, Leiden, P. van Santen, 1877.

komen), ik kan het niet helpen. Aan goeden wil heeft het mij niet ontbroken; dat weet U. Doch zoolang de onbeduidendheid in onze Nederlandsche bladen en tijdschriften het hoogste woord blijft voeren, is mijne plaats, dunkt mij, daarbuiten.

Op mijne beurt vraag ik verschooning voor eene uitweiding.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dienaar
Cd. B. Huet

27

Saint Cloud, 14 April 1877.

den Heere J.C. Loman Jr. Amsterdam.

WelEdele Heer,

Mij dunkt, wij moesten de onderhandelingen over dat boek zoowel, als over het plaatsen daarvan bij gedeelten in *Nederland*, als afgesprongen beschouwen. Het is ontmoedigend voor U, dat Uw eigen redakteur welgezinde mede-arbeiders op de vlugt drijft. Maar het is ook ontmoedigend voor mij, dergelijken tegenstand te ondervinden. Wat zal ik er evenwel aan doen? Door mij aan te bieden heb ik een blijk van goeden wil gegeven; mij op te dringen, dat gaat niet. U vleit zich met het vooruitzigt, dat tegen het volgend jaar eene andere redaktie zal optreden. Ik hoop het met U en voor U; maar mijn geloof is niet krachtig, en alvorens mij te verbinden, zal ik afwachten hoe de nieuwe redactie is zamengesteld.

Hoogachtend, met beleefde groeten,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

28

Amice!

Dat B.H. zich aan N. onttrekt spijt u zeer, maar wie is de reden van het artikel ZBl.? Is hij niet de aanvaller? Reeds lang was dit voorbereid. Tal van hatelijkheden waren gedrukt - voordat ik besloot te andwoorden.

Ook mij spijt het zeer, dat B.H. op zoo zonderlinge wijze zijne taak opvat. Wil gij artikelen over P. dan verklaar ik mij bereid u die te leveren als het mij gelukt dezen zomer er een 8 à 10 dagen door te brengen.[58] Hoe denkt gij hierover?

Groetend
t.t.
Jan ten Brink

26 April 77

d. Haag.

58 Nu Busken Huet over zijn *Parijs en omstreken* anders beschikt, biedt Jan ten Brink zijnerzijds iets over Parijs aan, als hij er maar een paar weken kan doorbrengen. Het resultaat zal zijn *Wandelingen door Parijs* zijn, dat in jg. 1878 geplaatst wordt.

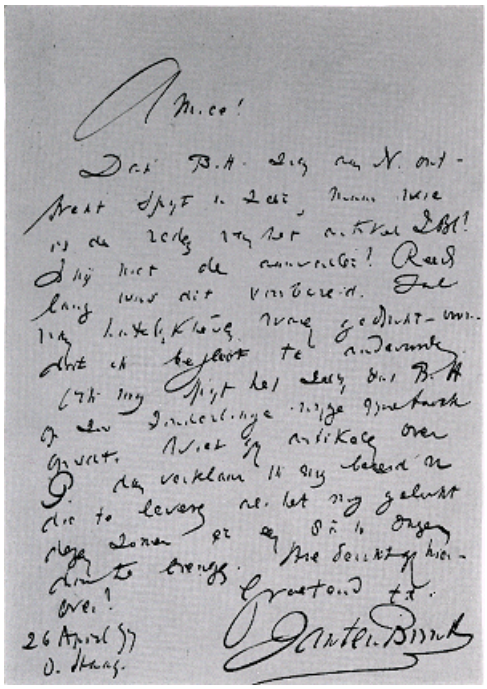

29

Amice!

Gisteren, Hemelsvaartdag, heb ik u de kopij aan uw adres gezonden. Ik hoop, dat Gij ze nu reeds in handen hebt. Mijn stuk binnen eenige dagen! Uw brief goed ontvangen.

van harte

tt

Jan ten Brink

d.H.

12 Mei 77.

30

Amice!

Heden krijg ik onverwacht een quitantie te betalen, zoodat ik mij genoopt voel

u te verzoeken, of Gij goed vindt, dat ik per quitantie der Hollandsche Bank alhier over het montant mijner kopij voor 1 Juni beschik. Die kopij bedraagt ± 2 vel druks Nederland, zijnde dus *ƒ* 80. Och, wees zoo goed mij per briefkaart even met een woord uwe goedkeuring te melden. Dan kan ik weer rustig aan den arbeid gaan.

Van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag.
18 Mei 77

31

Amice!

Hierbij mijn *twee* vel druks, gekorrigeerd, terug.

Doe mij het genoegen mij met een enkel woord vrijheid te geven op u per wissel Holl. Bank te mogen disponeeren voor het bedrag, zijnde *ƒ* 80. Dit zelfde vroeg ik u per brief Vrijdag, daar mij zekere finantieele zorg bezwaart. Gij zult mij dus werkelijk plezier doen dit met een woord te beandwoorden - daar ik anders ongaarne nu beschik, niet wetende of het u konveniëert.

Hoogachtend
t.t.
Jan ten Brink
1 Pinkstdag [= 20] Mei 77.

32

Amice!

Het vers van S. aannemen natuurlijk![59] Maar mag ik u nu beleefd verzoeken het vers van den heer T.L. aan dezen met een enkel woord terug te zenden. Ik heb zijn adres niet meer. Eene eenvoudige mededeeling der omstandigheden zal het beste zijn.

tt
Jan ten Brink.
den Haag.
9 Juni 77.

Men krijgt uit deze brief de indruk, dat de verhouding tussen Ten Brink en Loman aan het verkoelen is. Het gewone 'Van harte' bij de ondertekening maakte in de brief van de eerste Pinksterdag al plaats voor 'Hoogachtend', terwijl dit laatste hier zelfs ontbreekt. Uit het korzelige antwoord van Ten Brink over het geval Steinmetz kan men opmaken, dat Loman een ver-

59 Het vers van S. is ongetwijfeld het door Schimmel geschreven vers naar aanleiding van het sterven van Koningin Sophie. Het is onder de titel *Bij eene begrafenis, Delft 20 juni 1877* opgenomen in het julinummer van 1877 (II, blz. 346-350).

wonderde vraag had gesteld, uit het wèl opnemen van de novelle, dat Loman tegen Ten Brinks wens in ging. Ook bij hetgeen Ten Brink over prof. Jorissens artikel zegt beluistert men geprikkeldheid, dat buiten de redactie om gehandeld was.

33

Amice!

1° Hierbij mijn stuk over *Zola*. Laat het s.v.pl. ten spoedigste zetten, opdat het goed kan gekorrigeerd worden.[60]

2° Met ongeduld zie ik naar de *afdrukken* uit van het eerste artikel. Ik heb mij daaromtrent beleefdelijk aanbevolen - Kost het iets, ik ben bereid te vergoeden.

3° Dit tweede artikel bedraagt ± 2 vel. Mij ware het aangenaam zoo gij mij per briefkaart wildet autorizeeren over het honorarium groot *ƒ*. 80 te disponeeren.

4° De poezie van den heer *Steinmetz* is *onbruikbaar*.[61]
Gij begrijpt, dat ik den tijd niet kan vinden om de steeds toenemende inzenders van beteekenlooze stukken op ieder punt te woord te staan.

5° Van Prof. *Jorissen* kan *onmogelijk* met 1e Juli een stuk worden opgenomen. Reeds is de inhoud vastgesteld.[62]
Ook gaat het niet aan een stuk op te nemen, dat niet eens aan de Redaktie is ter inzage gezonden. Eerst daarna kan beslist, of *Nederland* de bijdrage wil gebruiken. Moet *ik* hem daarover nog schrijven? Wilt gij met ZEd spreken?

6° De jonge Ten Kate krijgt het gewone honorarium *ƒ* 16 per vel druks, anders niet.[63] De rest van zijn stuk was bij mij blijven liggen. Dit heb ik hem ter hand gesteld.

7° Wees zoo goed vooral te zorgen dat het vers v. Schimmel goed worde gekorrigeerd.

Nog aanbevelend voor eenig antwoord op de aangevoerde punten

Uw dienstv
Jan ten Brink
14 Juni 77.
d. Hg

60 Het ‘stuk over Zola’ is dus Ten Brinks tweede artikel, dat in het julinummer geplaatst wordt (II, blz. 241-272). Het eerste artikel is opgenomen in het juninummer (II, blz. 113-144).

61 Betreffende de ‘poëzie van den heer Steinmetz’ is Ten Brink hoogstwaarschijnlijk in de war met een novelle van Anna Steinmetz *Aan zee*, die onder haar pseudoniem Anna van Hage in het septembernummer (III, blz. 1-50) is opgenomen. BA

62 Het artikel van prof. Jorissen is het eerste stuk van *Gijsbreght van Aemstel*, in het augustusnummer (II, blz. 353-390) geplaatst.

63 Herman F.C. ten Kate Jr., die later als etnograaf naam zal maken, had in jg. 1877, II, blz. 273-300 een artikel gepubliceerd *Op Corsica*. BA

34

Amice!

Dank voor uw vriendelijk en zakelijk antwoord.

Hierbij een allerliefst vers van De Rop. Ter uitvaart der Koningin. Zou dit niet tegelijk met Schimmel kunnen verschijnen? Het geldt hier louter de begrafenis. Ik zie er geen bezwaar in, dat twee dichters over den dood en de uitvaart d.K. tegelijk aan het woord zijn. Vooral, omdat beide, waarschijnlijk zeer goed zijn.[64] Zou Schimmel er bezwaar in hebben? Dan natuurlijk houd ik er niet op aan - anders ware mij aangenaam dat beide tegelijk verschenen. Handel dus s.v.pl. naar bevind van zaken.

Ik ontving reeds de afdrukken - waarvoor ik vriendelijk dank zeg. De aflevering van Juni is zeer gelukkig. De novelle van Kleine[65] is zeer gunstig opgenomen door den heer Roodhuizen in de Schoolbode.[66] Prof Quack schrijft mij uiterst vleijend over mijne letterk. studiën over Zola. Ik verwacht v. Juli niets minder. Mag ik van het Juli-nummer *twee* exemplaren. Ik wilde een aan Kaptein Beijerman zenden voor Prins Alexander.[67] Dit kan geen kwaad v. Nederland.

Van harte
tt.
Jan ten Brink
v.h.
20 Juni 77
NB De proeven blijven lang uit!

35

Amice!

Binnen eenige dagen zend ik u een schrijven ter behandeling van de aanhangige vraagpunten. Thands echter bericht ik u voorloopig, dat het stuk van Prof. J. zoo het 4 vel druks is *nimmer in ééne afl. kan komen*. Dit verbiedt de ekonomie v het tijdschrift. Het stuk Aan Zee blijft, met ½ Prof. J., met mijn 3 art. en de kleinste der anderen.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
d. Haag
10 Juli 77.

64 Het vers van Ant. L. de Rop, *Het klokje klept, Ter uitvaart der Koningin* is in dezelfde juliaflevering verschenen als dat van Schimmel (II, blz. 349-350). BA

65 F. Smit Kleine's novelle onder het pseudoniem Piet Vluchtig is getiteld *Meester, Eene herinnering uit mijn schooltijd* en werd opgenomen in II, blz. 145-166 en III, blz. 51-62. De hier uitgebeelde 'meester' is de bekende schoolman P.J. Prinsen. BA

66 Dit zal wel zijn H.G. Roodhuyzen, een bekend onderwijsman, die pedagogische schetsen schreef en veel publiceerde over het taalonderwijs in de moderne talen.

67 H. Beijerman, kapitein der artillerie en adjudant van prins Alexander, schrijver van *Drie maanden in Algerië*, dat in 2 delen in 1878 verscheen.

36

Amice!

Dank voor de exempl. v Ned. afl. - ik heb er reeds met Kaptein Beijerman over gesproken.

Wat Ising betreft, ik meende stellig u zijne konditie v *f* 300 te hebben gemeld. Heb ik dit verzuimd dan verzoek ik verschooning. Ik meende, dat het honor. niet te ruim was berekend. Trouwens gij kwaamt tot *f* 270. Kunt gij het schikken het zal mij aangenaam zijn.

Wat Jorissen aangaat, van hem ontving ik niets naders - ook geen letter schrift. Ik wil nu gaarne zijn stuk opnemen maar de uitgebreidheid van 4 à 5 vel is te groot voor ééne aflev. *Nederland* heeft sints langen tijd niet zulke uitgebreide stukken op eens geplaatst. Het zij dus in twee helften verdeeld voor Aug en Sept. Ik zoude dit aanstonds aan den auteur gemeld hebben, als hij mij kennis had gegeven van den omvang zijner studie. Ik wilde dus dat de novelle *Aan Zee*, het eerste stuk van Jorissen, mijn 3de artikel en Berkenhof[68] geplaatst werden met 1e Aug.

Hierbij mijn kopij voor het 3e artikel *Zola*.[69] Meld mij of gij het goed vindt, dat ik weder als bij de vorige gelegenheid per wissel disponeer. Ik wilde de maand Augustus overslaan en dus met 1e Sept. geen 4e artikel geven, maar eerst met 1e Oktober. Hebt gij echter bezwaar daartegen, dan ben ik bereid. Meld mij ook hierover uwe opinie. Met verlangen zie ik de afdrukken van het tweede artikel tegemoet. Prof Quack schreef mij een zeer vleijenden brief over dit werk.

Hiermee geloof ik alles te hebben behandeld,

Van harte

t.t.

Jan ten Brink.

10 Juli 77.

den Haag.

37

Amice!

Ik heb Woensdag u mijn pak kopij gezonden en wilde gaarne weten of het terecht is gekomen.

Vervolgens 1o hierbij een briefkaart v. Berckenhof. Mag ik de zorg daarvoor opdragen?

2o een aanvraag der drukkerij L.K. en v. K.
waar v. Loenen Martinet woont. Te *Zwolle*.[70]

68 Het artikel van de bekende criticus H.L. Berckenhoff, getiteld *Roman-critiek*, is in twee stukken opgenomen in het juni- en het augustusnummer (II, blz. 196-205 en blz. 426-430).

69 Het derde artikel over Zola is in het augustusnummer, de novelle *Aan zee* in het september-nummer geplaatst.

70 Drukkerij L.K. en v. K. = Loman, Kirberger en Van Kesteren. J. van Loenen Martinet, een predikant, schreef *Wat den eerzamen John Partridge overkwam* (1877, II, blz. 209-240). BA

3° hoe is het afgeloopen met de schikking van den inhoud v. 1° Augustus?
4° Mag ik uwe goedkeuring vragen voor mijne beschikking over het honorar. voor 2 vel druks?
5° hoe is uw oordeel over mijn plan, om de maand Augustus, geen nieuw artikel over Zola te leveren.

Mag ik s.vpl. uw andwoord spoedig ontvangen.
Van harte
tt.
Jan ten Brink
14 Juli 77
d Haag.

38

Amice!
In andwoord, meld ik u dat de inhoud naar mijn inzien maar alzoo moet geregeld worden:
1. Jorissen 2 vel.
2. mijn stuk 2 vel.
3 Eene novelle: door den pseudoniem *Wylaen* - die ik u zond en ± 1½ vel zal bedragen.[71]
4. Berckenhoff

Voor No 9. 1 Sept.
1. Aan zee 3 vel
2. Jorissen 2 vel
3. andere kleinere stukken u reeds toegezonden.

In elk geval komt mijne berekening voor Nr. 8 (1 Augustus) goed uit. Ik wilde mijn stuk niet laten liggen omdat ik juist in Augustus een 14 dagen uit de stad gaande, moeilijk de proeven kan korrigeeren, waaraan ik veel werk besteed. Zijt gij al begonnen met *Aan Zee* te zetten en te doen korrigeeren - dan zou dit een bezwaar leveren - maar mij dunkt dit is wel te overkomen. Ik zal de auteur dan melden dat zij eene maand moet wachten. De jonge dame begint pas. Mag ik echter vriendelijk verzoeken mij spoedig de proeven te zenden. Ik heb nu gelukkig den tijd, daar de vakantie aanving.
Gaarne zal ik van uw verlof tot dispozitie gebruik maken.
De novelle *(Wylaen)* zal door Prof Brill gekorrigeerd worden. Hierbij een briefkaart met zijn adres. Ook een brief v. Prins Alexander op de toegezonden aflev. v Nederland.

T.a v.
Jan ten Brink
16 Juli 77.

71 De novelle, onder het pseudoniem Wylaen en te corrigeren door prof. W.G. Brill, de Utrechtse hoogleraar in het Nederlands en de vaderlandse geschiedenis, is niet opgenomen.

d. Haag.

39

Amice!

Mag ik u vriendelijk uitnoodigen de persrevizie van mij nog eens in te zien. Voor 1° Sept. geef ik geen vervolg. - wel voor 1° Oktober. Wij hebben dan met 1° Sept: het tweede stuk Jor.; de novelle Aan Zee en de novelle door Prof Brill na te zien. Meld mij s.vpl. wat gij nu nog meer hebt. Misschien moet ik voor 1 Sept. nog eene verandering maken.

Van harte
tt.
Jan ten Brink.

d. Haag
24 Juli 77.

40

Amice!

Uw brief van 19 Augustus lees ik eerst heden, omdat ik een kort uitstapje naar Andwerpen en Parijs gemaakt heb.

Ik begin uw letteren te beandwoorden.

Het vlaamsche boekjen was mij reeds van twee kanten aanbevolen. Ik weet niet of ik het in *Nederland* of wel elders zal bespreken. Wij zullen zien. Dat het u niet bevalt is geen goed voorteeken.[72]

Als de arbeid van den heer v. d. Poll goed is, zullen wij hem maar nemen.[73]

Wat *Daum* betreft ik heb een stuk van hem groot ± twee vel. Het zal eerlang geplaatst worden. De waarde is dus *f* 32 op het oog - het kan echter zijn dat het stuk nog uitloopt. Dus denk ik wel, dat *f* 40 kan worden toegestaan.[74]

De aflev. v. 1° Sept. is zeer goed in elkaar gezet. Wat die voor 1° Oktober betreft: gij krijgt

1° Winkler Prins (reeds ter drukkerij)[75]
2° Novelle door Prof. Brill te korrigeeren (idem)
3° Een *letterk Herkules*: van mij. vervolg.

Mijn arbeid zal 2 vel beslaan. Ik wenschte over dit honor. bij voorraad te disponeeren. Gij weet uitstapjens kosten geld en brengen niets op. Ik zal dus morgen aan de holl. Bank over *f* 80 disponeeren, in de hoop dat Gij het goed vindt, omdat ge mij indertijd schreeft, dat ge dit altijd goed keurdet. Tevens komt mijn Parijs bezoek u nog ten goede hoop ik, daar ik mijne interessante ontmoetingen met Gambetta, Victor Hugo, Louis Blanc, Sarah Bernhardt in *Nederland* ga

72 Wat met 'het vlaamsche boekjen' bedoeld is, valt niet uit te maken.
73 Een stuk van een auteur van die naam is niet opgenomen. Waarschijnlijk betreft het hier Mr. W. van de Poll, rechter in Tiel en later schoolopziener, die, merendeels historische, novellen schreef en aan veel tijdschriften meewerkte.
74 Van P.A. Daum, die het volgende jaar naar Indië zou vertrekken, werd een novelle *De Australische cassette* in het oktobernummer opgenomen (III, blz. 178-212). BA
75 Van J. Winkler Prins werd het derde van zijn reeks kritieken *Wenken en gezichtspunten* geplaatst in hetzelfde nummer (III, blz. 136-177).

vertellen. Als ik tegen uw zin handelen mocht, verzoek ik onmiddellijk bericht, omdat ik alsdan de Bank moet terugbetalen.

Van harte
tt
Jan ten Brink
30 Aug. 77.
den Haag.

41

Amice!

Hoewel ik mij ijverig bezig houd met mijn 'letterk. Herkules' ben ik niet zeker of ik op tijd klaar kom. Tot hoe lang heb ik tijd voor het drukken?

Hierbij in elk geval twee goede verzen.

Hebt gij in geval mijn artikel niet komt, genoeg kopij? Of verlangt gij casu quo nog iets anders?

Wanneer Jorissen u later weer een stuk aanbied, wensch ik vooraf te weten waarover het loopt. Met zijn Gijsbreght heeft hij mij een allerzotst figuur doen slaan. Alles wat hij zegt is in lijnrechte tegenspraak met mijne meening, mijne voordrachten, mijne geschriften.[76] Daar de kogel nu eenmaal door de kerk is, heb ik er hem maar niets van geschreven en daarom blijve deze mededeeling onder ons. Meld mij s.v.pl. p.o. hoelang gij op mijne kopij kunt wachten.

Van harte
t.t.
Jan ten Brink.
18 Sept 77.
d. Haag.

42

Amice!

Mag ik nogmaals op uw vriendelijke hulp rekenen? Met 1° December komt een artikel *Een letterkundige Herkules* (vijfde artikel). Ik ben er druk mee bezig. Maar op dit oogenblik heb ik huiselijke zorg, zoodat ik gaarne over het honorarium zijnde ± 2 vel à *f* 80 zou willen beschikken naar gewoonte. Ik ben zoo vrij u daartoe den wissel van de Holl. Bank te laten prezenteeren. Bij onverhoopte verhindering ontvang ik wel een woord - daar ik het dan aan de Bank moet terugbetalen. Woensdag kom ik te Amst. lezen in het Nut. Ik weet niet of Gij hiervan houdt, maar doe hier één biljet bij. Proeven voor 1° Oktober zijn nog niet ontvangen.

Van harte
tt
Jan ten Brink

76 Het artikel van Jorissen over de Gijsbreght van Vondel was zeer afwijzend en had slechts spot over voor de figuren van Gijsbreght en Badeloch. Hij week hier dus sterk af van Ten Brinks oordeel o.a. in diens *Kleine geschiedenis der Nederlandsche letterkunde* (1877). Jorissens artikel is later uitgegeven in zijn uitgave *Palamedes en Gijsbreght van Aemstel, Kritische studiën*, Amsterdam, 1879.

v.h.
15 Oktober 77.

Dit telegram werd 'Ontvangen te Amsterdam, den 26/10 1877, ten 12 u. 31 m. des n middags'.

43

sGravenhage 246 14 26/10 12 19 N

= I C Loman Jun Amsterdam =

= Geen revisie ontvangen zonder deze niet afdrukken = Jan ten Brink +

Het is Loman, die al eerder bezwaren had gemaakt, na bepaald te veel geworden. Hij wenst geen stukken over Zola meer en men kan hem geen ongelijk geven. Deze artikelen, die niet veel anders dan inhoudsopgaven van Zola's werken brengen, kunnen Nederland geen goed doen. Blijkbaar heeft zich al eens eerder een dergelijk conflict voorgedaan, toen in 1871 Ten Brink - nog geen redacteur - te veel aandacht aan Dickens wijdde.

44

den Haag, 28 Okt 77

Amice!

Dank voor uw zorg bij de korrektie. Ter drukkerij mogen de zetters wel eens wat gekorrigeerd worden. -

Dat ik te veel werk v. *Zola* maak! Zie dat is een moeilijk punt! Ik geloof, dat hij het verdient, gij niet. Of ook anderen mijne meening deelen komt er niet op aan - als mijne studiën op zich zelf maar niet slecht zijn. Anders zou ik u kunnen wijzen op Prof. Quack, op Mad. Sarah Bernhardt te Parijs, die nog meer met *Zola* ophebben dan ik. In Frankrijk wordt *Zola* binnen een 1otal jaren de grootste auteur v. zijn tijd. 'Zwaar op de hand' is het verwijt dat ik juist niet verwachtte, nu men algemeen klaagt over de oppervlakkigheid der franse romanciers. Dat gij den reuk der Hallen onaangenaam vond begrijp ik. Mij heeft dit verschijnsel niet getroffen. Ik heb er twee voormiddagen van 9-3 in doorgebracht.[77] Intusschen zie ik, dat gij wenscht van mij niet langer stukken over Zola te ontvangen. Is u dit werkelijk van veel belang dan wenschte ik daarvan uitdrukkelijk kennisgeving. Want ik heb deze studie geschreven met het plan den geheelen schrijver te behandelen. Nog 4 romans blijven ter bespreking over. Ik heb er

77 De reuk der Hallen is blijkbaar naar aanleiding van Zola's beschrijving in *Le ventre de Paris*.

reeds 7 besproken. Het[78] zou mij leed doen, dit niet voort te zetten. In den jaargang 1877 hebt gij 4 artikelen van mij. Mij dunkt, dat ik het als redakteur niet te drok maak. Ik liet jaren voorbij gaan, dat ik alleen de medewerkers aan 't woord liet. Ben ik verwaand, als ik beweer, dat mijne studie over Zola en den nieuwen fransen roman in het algemeen minstens even goed leesbaar is, als de ordinaire stukken van Oosterzee, Winkler Prins enz.?

Gij beroept u op de variatie en ik heb sints ik redakteur was, niets anders gedaan, dan voor variatie gezorgd zoodat allerlei ontevreden medewerkers mij dagelijks brieven zenden. Zelfs anonieme hatelijkheden tegen mij als redakteur moet ik lezen en menig avond wijden aan korrespondentie.

Vindt Gij het echter wenschelijk dat ik eindig met *Zola* zooals vroeger met Dickens (1871) dan *zal* ik eindigen.[79] Hoe het echter met mijn belang samenhangt, zoo als gij schrijft, dat ik niet meer over *Zola* handel, begrijp ik niet. Vreest ge dat ik mijn letterkundigen naam benadeel? Laat dit overigens maar aan mij over. Gaarne schik ik mij naar uw wensch, doch mag niet verzwijgen, dat ik nu groote bezwaren heb.

van harte
tt
Jan ten Brink.

45

Amice!

Met vriendelijken dank voor uwe welwillende hulp, zend ik u hierbij

1° een wissel - met verzoek er uw *akcept op te plaatsen* - en mij dien wel p.o te willen terugzenden, opdat ik hem Maandag kan laten diskonteeren.

2° een bijdrage voor *Nederland*. 1 December, getiteld: *Het Bijenproces* door H. (proef aan Dr. *J.H. Herderschee* predikant te Rossum.[80]

Van verscheidene kanten verneem ik instemming met de novelle v. Rovers (Hollidee). Van dezen zullen wij dus nog wat meer zien te krijgen. Hebt ge hem ook afdrukken of een exemplaar bezorgd![81]

van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag
16 Nov. 77

78 Ten Brink schrijft abusievelijk ‘Hij’.

79 Inderdaad komen in jg. 1871, III, drie lange stukken over Dickens voor (blz. 3-56, 142-192, 273-318), waarin Ten Brink volgens zijn gewone manier voornamelijk de inhoud vertelt.

80 *Het bijenproces* door de predikant J.H. Herderschee is in de decemberaflevering geplaatst (III, blz. 387-416). BA

81 De novelle van E.A. Rovers onder het pseudoniem Hollidee is getiteld: *Mie de schoonmaakster, Eene schets uit het N. Brabantsch dorpsleven*. Deze is opgenomen in het novembernummer (III, blz. 236-269). BA

Ongedateerde brief. Is wel van eind november 1877.

46

Amice!

Het stuk over *Romans uit Provence* kan ik niet tijdig afkrijgen voor deze maand - dit blijft dus voor 1 Januari 1878.[82]

Hebt gij nu genoeg kopij voor December?

Aan den heer Rovers te Sluis - zou ik, in uw geval, een exempl. Nederland zenden - dan houden wij hem (Hollidee).

Krijg ik ook nog eenige afdrukken van mijn laatst artikel?

De redaktie-kosten over ons jaar 1877 zijn vereffend. Maar zoo gij mij een genoegen wilt doen, zou ik gaarne voor 1878 het voorstel willen doen dat ik de *f* 300 in twee termijnen zou mogen ontvangen telkens *f* 150. Ik heb deze maand eene schade geleden van *f* 200 met mijne voorlezingen en nu wilde ik zoo graag weer in orde zijn. Dit kan bijna, als gij goed vindt, dat ik thands over de eerste termijn *f* 150 mag beschikken. Ik wacht hiertoe echter op een woord van u - 't welk ik gaarne spoedig zou ontvangen, als gij zoo beleefd wilt zijn hierop en op de andere vragen met een woord te andwoorden.

Hoogachtend

tt

Jan ten Brink

47

Amice!

Hierbij ontvangt Ge den inhoud voor Nederland 1 Januari 1878

1º *Brief aan de neefjes in de Oost door Gideon* -
(proef aan den heer Van Vlijmen Amsterdam -
adres u bekend)

2º *De moeder van Hendrik IV*. door Mr. *A.H. Verster*
(proef aan den auteur, te Oisterwijk)

3º *Quintijn Metsijs. Toneelspel in 3 bed. door W. Otto*
(proef aan den auteur te *Amsterdam* adres u bekend)

4º *Herinneringen uit mijn Schooltijd* door L. v. Outhoorn
(proef aan de redaktie.)

5º *Midas - Apollo* door *Lütkebühl*
(proef aan den auteur te Amsterdam)[83]

82 Wat Ten Brink met *Romans uit Provence* bedoelt, is niet duidelijk. Een artikel onder die naam van hem is niet opgenomen in 1878. Het is echter mogelijk, dat het in 1879 gepubliceerde stuk (III, blz. 3-37) *Amadis-romans, Letterkundig Intermezzo* onder een andere titel de bedoelde stof behandelt.

83 De eerste vier bijdragen zijn in het januarinummer van 1878 geplaatst, die van L. van Outhoorn onder het pseudoniem Max; Lütkebühls inzending is in het geheel niet opgenomen.

Omtrent de dame, die mij iets zou toe gezonden hebben, weet ik niets. Ik heb niets ontvangen.

Is de gezonden kopij onvoldoend, meld het mij s.v.pl. dan heb ik meer ook van mij zelven.

Zou op den omslag niet kunnen geplaatst worden het volgende: *Ongeteekende bijdragen kunnen niet geplaatst worden*.[x] Er zijn lui, die zonder hun naam te noemen mij plagen met allerlei leelijke dingen.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag.
6 Dec. 77

48

Amice!

Laat Lütkeb. maar varen. Ik heb aan zijn aanhoudend vragen maar toegegeven de contre-coeur. Komt het u ook niet veel schoons voor - het blijve weg.

Hier bij vervolgens hr. Gideon. Handel naar welgevallen met mevr. Jolles.[84]

Wellicht wordt uw verlangen om stukken v. Busken Huet over Parijs te geven nog voldaan.[85]

van harte
tt
Jan ten Brink
9 Dec. 77
d.H.

49

Parijs, 11 December 1877.
den Heere J.C. Loman Jr. te Amsterdam

WelEdele Heer,

Kunt U nevensgaande bijdrage nog opnemen in het Januarij-nummer van *Nederland* en mij daarvan proef met kopij zenden?[86] Aanleiding tot deze toezending vind ik in eene korrespondentie met Dr. Ten Brink, die zijnerzijds met de meeste

x *De Redaktie verzoekt het adres van Beta*.

84 Van mevrouw J.C. Jolles-Singels werd in het januarinummer van 1878 opgenomen het eerste stuk van de novelle *Warrin Junior*. Zie noot 105.

85 Ten Brink doelt hier op de tot stand gekomen verzoening met Busken Huet.

86 De jaargang 1878 van Nederland opent met een opstel van Busken Huet, *Pieter Paulus Rubens*.

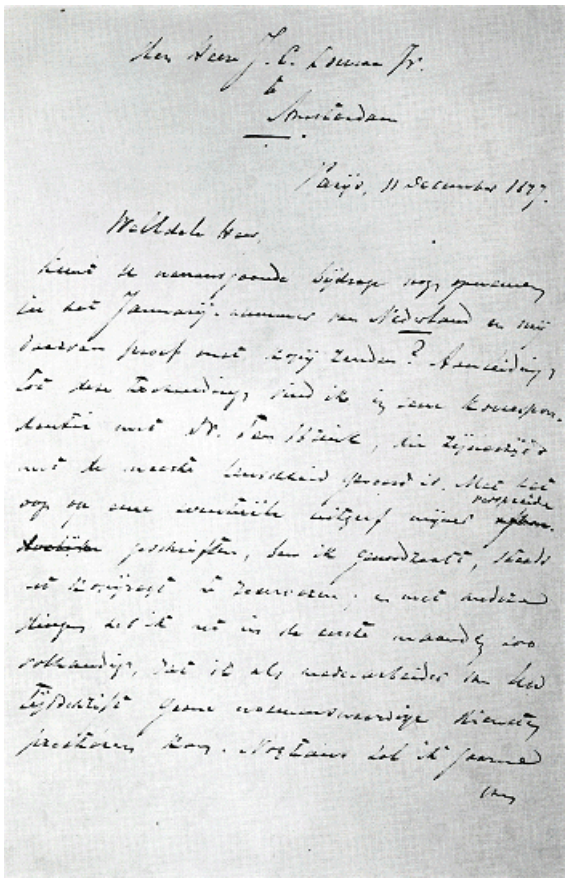

Aan den Heer J. L. Hooman Jr.
te
Amsterdam

Leiden, 11 September 1873.

Waarde Heer,

Hierbij de vermeldende bijdrage voor gemeen in het Januarij-nummer van Nederland en misschien gevoegd met twee Zenden? Aanteekening bij deze toezending vind ik in een brief van Mevrouw Bakhuizen van den Brink, die zijnerzijds met de meeste belangstelling steunt. Met Lof op een vermelde wijze mijner opstellen, ben ik grondtoon, steeds met Hoogachting & Toewijding, en met andere Dingen dat ik me in de eerste maand een volkomen, dat ik als medewerker in den Heer Bakhuizen Heeren waardige Vrienden spreken mag. Mijn Lieve dat ik samend

Uw

heuschheid gevoerd is.[87] Met het oog op eene eventuële uitgaaf mijner verspreide geschriften, ben ik genoodzaakt, steeds het kopijregt te reserveren; en met andere dingen heb ik het in de eerste maanden zoo volhandig, dat ik als mede-arbeider van Uw Tijdschrift geene noemenswaardige diensten presteren kan. Nogtans zal ik gaarne van U vernemen, of medewerking mijnerzijds U aangenaam is, en zoo ja, welke Uwe konditien zijn. Onder de opstellen, die ik in den laatsten tijd voor mijne Bataviasche Courant schreef, bevinden er zich welligt, die in Uw tijdschrift zouden voegen. Althans, daarmede zou een begin kunnen gemaakt worden.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dienaar

Cd. B. Huet

Mijn tegenwoordig adres is:

147 Boulevard Saint-Michel Paris

Na zijn breuk met Busken Huet toonde Ten Brink toch weer een zekere toenadering. In het Zondagsblad van het Nieuws van den Dag van 8 juli 1877 plaatste hij een artikel Immortellen voor Potgieter *naar aanleiding van Huets* Potgieter 1860-1875, Persoonlijke herinneringen, *dat bij de uitgever G.L. Funke in 1877 was verschenen. Ten Brink schrijft daarin: 'In zeer vele opzichten is het mij dikwijls moeilijk den grooten en geestigen schrijver in Cd. Busken Huet te waardeeren - en ik kan mij best voorstellen, hoe deze zelf zich haasten zou, toe te geven, als ik de vrijmoedige gissing waagde, dat mijne waardeering hem zelfs niet aan zijne koude kleêren raakte. Wat mij afstoot zeide ik vroeger op deze plaats - wat mij thans aantrekt in zijn 'Potgieter' wensch ik heden met een kort woord er bij te voegen'. Het stuk, dat overigens vooral over Potgieter en Ten Brinks eigen herinneringen gaat, haalt uit Huets geschrift enige persoonsbeschrijvingen aan*.

In het Zondagsblad van 28 oktober en 11 november wijdde Ten Brink twee uitvoerige, zeer lovende hoofdartikelen aan Huets Oude romans. '*Zijn jongste werk 'Oude romans' is een der vruchtbaarste bijdragen tot de kennis der buitenlandsche letteren, die sints jaren ten onzent het licht zagen*.'

Busken Huet reageerde op deze bespreking met een brief van 18 november 1877 aan Ten Brink aldus:

'Waarde Heer Ten Brink. Aangemoedigd door uwe meer dan heusche beoordeeling mijner Oude Romans *in het* Zondagsblad van het Nieuws van den Dag, - *mij toegezonden door den uitgever, - kom ik U uitnoodigen mij uwe hulp te verleenen voor het bereiken van een liefdadig doel.' [Er volgt dan een mededeling over de bundel van Ds. Berman, genoemd in de brief van 5 maart]*. (Brieven *II, blz. 37*). *Natuurlijk hielp Ten Brink met een bijdrage en een geregelde correspondentie van*

87 Vergelijk Ten Brinks brief van 22 december 1877.

Huet met Loman en een evenzo geregelde, ietwat overdreven beleefde briefwisseling met Ten Brink is het gevolg.

50

Amice!

Van B.H. hoor ik met genoegen.

De vrede is nu hersteld. Zoudt Gij nu niet met uw oud plan kunnen voortgaan? Om hem te houden zou het niet kwaad zijn, dat Gij hem een exemplaar v. N. zondt. Ik heb hem dit half en half toegezegd.

Met die L. zit ik verlegen.[88] Misschien schrijft hij mij wel en kan ik hem dan een woord zeggen.

Op den omslag zou ik alleen maar zetten -: De Redaktie vraag het adres van Beta.

Er zou een schimpscheut op het stukjen 'Aan Zee' in Asmodée gestaan hebben[89] - weet ge er iets van.

Ik zond u een klein opstel: 'Herinneringen uit de schooljaren'[90] - met verzoek mij proef te zenden. Daar heb ik nog niets van gezien.

Steeds van harte

tt

Jan ten Brink

den Haag.

22 Dec. 77

NB. B.H. zou graag mijn artikelen over Zola lezen. Mijn afdrukken zijn op. Kunt Gij er hem aan helpen?

51

WelEdele Heer!

Mijn echtgenoot verzoekt mij, om u te melden, dat het stukje van L. v. O. niet moet geplaatst worden.[91]

A.M. ten Brink-van Deventer

den Haag 29 Dec. 77.

88 L = Lütkebühl.

89 In Asmodée, het bekende satirieke weekblad, staat inderdaad in het nummer van 1 november 1877 een stukje *Wansmaak*, waarin - niet ten onrechte overigens - van leer getrokken wordt tegen de novelle *Aan zee*, die domheid en wansmaak wordt aangewreven. Het artikeltje eindigt: 'En Dr. Jan ten Brink, die een Cours de littérature voor Dames in den Haag geeft en de Fransche novellisten in ons eerbaar Nederland binnenleidt! Waar gaan we heen?'

90 Bedoeld is: Max, *Herinneringen uit mijn schooltijd*.

91 L. v. O. is ongetwijfeld L. van Outhoorn, genoemd in de brief van 6 dec. 1877. Ten Brink wilde het corrigeren vóór de plaatsing.

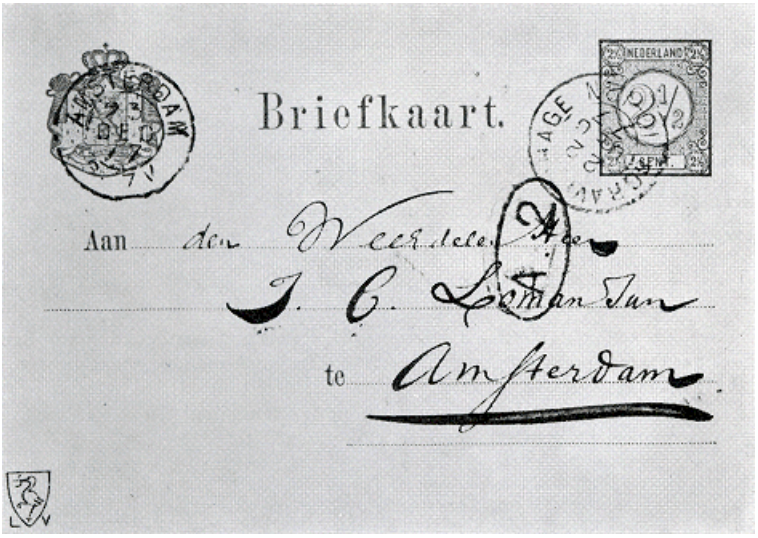

Briefkaart.

Aan den Weledele Heer
J. C. Leeman Jan
te Amsterdam

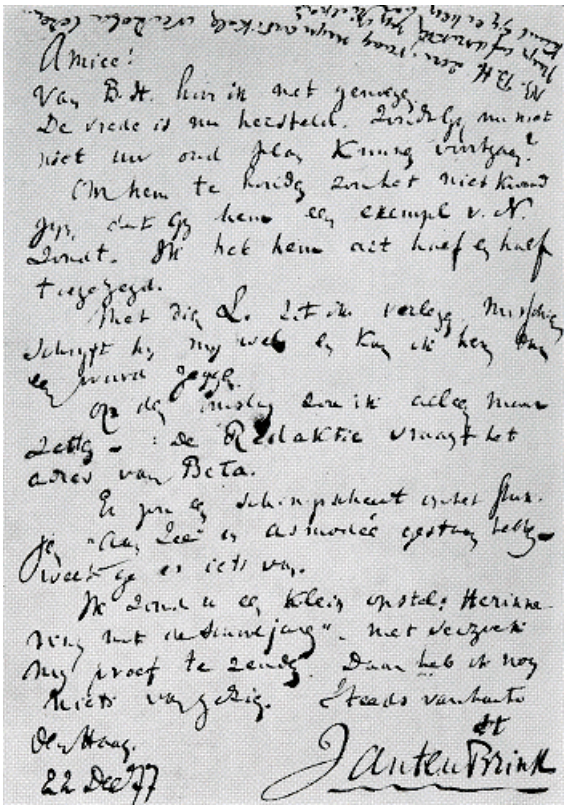

Amice!
Van B.H. hier ik niet genoeg
De vrede is nu herstelt. Zodelijk nu niet
niet uw oud plan Koning eindigen!
Om hem te krijgen zoekt niet kwaad
gezegd, dat Gij hem een exemplaar v. N.
Zonder. Ik het hem niet kwaad gehoord
toegezegd.
Met dit Dr. Letterk verlegt Mr. Schrijver
schrijft hij my wel en kan ik hem
een proef zenden.
Op dezen moeilijken dag ik alles nauw
zetten: de Didaktiek vraagt het
oordeel van Beta.
En jou een schoonpakket voor flux.
Als Lee is aanwezig gestuurd helpt
je weet je er iets van.
Nu dank u een klein opstel: Herinnering
aan de "Stuurjongen". met verzoek
mij proef te zenden. Dan heb ik nog
niets vergeten. Steeds vaarwel
Uw
Den Haag.
22 Dec 77
J. ten Brink

52

Parijs, 5 Januarij '78
WelEdele Heer,
Verpligt mij svp. door eene beslissing omtrent mijn voorstel, bijdragen voor *Nederland* te leveren. Andere beschikkingen zijn daarvan afhankelijk. Het Januarij-nummer in dank ontvangen.
Met mijne beste nieuwjaarswenschen,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 Boulev[d]. St. Michel

53

Parijs, 9 January 1878
WelEdele Heer,
Ik wensch voor *Nederland* niet anders te werken dan met het ernstig doel, door het geven van een goed voorbeeld anderen aan te sporen. Gunstige uitzonderingen niet te na gesproken, het gezelschap is, om te beginnen, deplorabel. In de eerstvolgende maanden kan ik niets leveren, wat niet reeds in mijne Bataviasche Courant verschenen is. Later wèl. Het honorarium is eene bijzaak; moet althans beginnen dit te zijn. Is zelfs *f* 40 te veel, dan kunt U minder geven. Ik heb liggen: een opstel over het Parijsche Salon van 1877[92], een opstel over een boek van Ernest Renan en een boek van Louise von François[93], een tien- of twaalftal hoofdstukken uit een roman, dien ik eenmaal hoop te voltooijen.[94] Door het opnemen dier stukken in February, Maart, April enz., zoudt U het publiek kunnen toonen, dat ik een ernstig medearbeider wensch te zijn, en *Nederland* allengs een ander en een beter tijdschrift worden moet. Mijn doel kan niet wezen, nu in het eene, dan in het andere tijdschrift, een enkel opstel te plaatsen. Goed werken kan ik slechts voor één orgaan. Er moet, al bemerkt de lezer dit niet aanstonds, zamenhang wezen in hetgeen ik schrijf. Beslis nu zelf, of dit met Uwe inzigten overeenkomt. Zoo ja, dan zal ik U zoo mogelijk elke maand het beste zenden wat ik heb, en zorg dragen, voortaan afschrift te houden van geschikte stukken, opdat U Indie vóór kunt zijn in het vervolg. Op behoud van kopijregt stel ik alleen prijs, wanneer het opstellen betreft, die, zoo als dat over Rubens, tehuis behooren in eene eventueel aan te vullen serie mijner Litterarische Fan-

92 In zijn Algemeen Dagblad van Nederlandsen Indie, jg. 1877, nrs. van 28 en 30 augustus en 7, 10 en 13 september had Busken Huet geschreven over *Het Parijsche salon van 1877*.
93 Onder de titel *Theologische praatjes* had Huet in de nummers van 14, 17 en 24 november 1877 van zijn krant een bespreking gegeven van *Natur und Gnade, nebst anderen Erzählungen* van Louise von François (1876) en van Ernest Renans *Les évangtles et la seconde génération chrétienne* (1877). Het stuk is gebundeld in de *Lit. fant. en krit.* XXI, blz. 154-168.
94 De roman is *Uit Robert Bruce's leerjaren*, in het Algemeen Dagblad van 1875 als feuilleton verschenen.

tasien. Verschijnt er iets van mij in *Nederland*, waarvan U het kopijregt wenscht te bezitten, dan verneem ik dit wel nader van U.

Aan den eenen kant begrijp ik niet, hoe Uw tijdschrift kan blijven bestaan, indien het honorarium nog beneden de *f* 40 gaat. Doch tevens wil ik doen wat ik kan, om door het leveren van beter werk, aanspraak te verkrijgen op eene billijker belooning.

Dat boekje over Parijs en Omstreken zal door Funke worden uitgegeven, eenigzins als vervolg op mijne Italiaansche Reisherinneringen. Ik twijfel of het geschikt zou zijn geweest, bij gedeelten in een tijdschrift te verschijnen, telkens met eene maand tusschenpoos.

Voor toezending van het door U bedoeld adres van den Boekhandel houd ik mij aanbevolen.[95]

Ten aanzien van bovengenoemden roman, waaraan ik reeds sedert verscheiden jaren werk, behoor ik nog te zeggen, dat het een verhaal is, bestemd om als spiegel te dienen van het Nederlandsch leven van 1840 tot 1870. De hoofdstukken, die ik heb liggen, vormen in zichzelf een geheel. Het is in zekeren zin het Tweede Boek. Het Eerste Boek is onderhanden, en zal óók op zich zelf staan.[96] Voor één doorloopend verhaal is het plan te groot. Daarom wil ik het splitsen, en bij gedeelten uitgeven, zooals ik in Indie begonnen ben, met dat Tweede Boek te doen.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr

Cd. B. Huet

54

Amice!

Gij ontvangt tot aanvulling der Februari-aflev. van mij:

Wandelingen door Parijs in den zomer v. 1877.

1° Ik geef u dit, om u schadeloos te stellen voor het gemis van zulk een stuk door B.H. - omdat gij mij reeds het honorarium v *f* 80 hadt willen avanceeren. De rotterd. (nieuwe) had het graag gehad, maar dit maal wilde ik *Nederland* niet in den steek laten. Lamping heeft er mij over geschreven, maar ik weigerde. Laat het nu spoedig zetten opdat ik het niet te snel behoef te korrigeeren, eenige paginaas zijn wat flauw geschreven, maar kunnen hoop ik nog wel gelezen worden.

2° Veroorloof mij u voor te stellen thands over het honorar. van het tweede stuk *Parijs*, dat in Maart of April komt te beschikken. Ik reken op zoowat twee vel of iets meer dus over *f* 80. Vindt Gij het goed, dan leert u stilzwijgen mij dit, anders liefst een enkel woord.

95 Zie hiervoor Huets brief van 2 februari 1878.

96 Huet doelt hier op zijn roman *Jozefine*, die als feuilleton in het Algemeen Dagblad van 1879 van 20 maart tot 10 juni verschijnen zal.

3° De brief van B. Huet. Mijn raad is, dat gij in uwe geheele korrespondentie nimmer dan van terzijde den redakteur noemt. Het opstel Parijsche Salon 77 is - dit kan beleefd in overweging gegeven worden - niet geheel geschikt, hoewel alles wat B.H. schrijft op den hoogsten prijs kan geschat worden. Over *Ernest Renan* zou ik stellig akcepteeren en vooral het fragment uit den Roman: Louize v François.[97]
Wees zoo goed hem te schrijven, dat Febr. reeds vroeger gevuld is tot ons leedwezen, maar dat wij met Maart gaarne zullen beginnen. De zaak van het honor. laat ik aan uwe prudentie. Ik weet, dat gij in deze zaken steeds zeer billijk denkt. Ik houd het voor Nederl eene zeer goede aanwinst, dat B.H. vaste medewerker wordt. Door eene kritiek van zijn Oude Romans zijn wij weder in briefwisseling geraakt.[98] Schoon het niet absoluut noodig is, kon een enkel woord over geregelde maandelijksche medewerking worden geschreven, in dien zin, dat wij voorstellen *zooveel doenlijk* maandelijksche medewerking, daar het gebeuren kan dat onze talrijke andere medewerkers over eenige ruimte moeten beschikken. Wilt Gij echter ook hierin een nog minder gebonden weg gaan, zoo laat ik u geheel vrij.

4° Meld mij s.v.pl. wat wij voor Maart nu nog in petto mochten hebben. Het verhaal van mijn broêr bestem ik voor Maart en tevens wat Huet ons zenden mag.[99]

5° Hierbij revizie v. het kleine stukjen Outshoorn, dat verschrikkelijk gekorrigeerd is - maar anders was het te flauw.

Van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag
13 Januari 78

55

Parijs, 2 February 1878

WelEdele Heer,

Hiernevens, in antwoord op Uwe letteren van 14 Januarij, mijne bijdrage voor het Maart-nummer van *Nederland*. Gaarne ontving ik proef met kopij. Ten aanzien der voorwaarden regel ik mij naar Uw zooeven genoemd schrijven.

Mijn voornemen is, U de kopij van mijne novelle toe te zenden onder kruisband,

97 Hier is Ten Brink dus mis, hetzij door een verkeerde inlichting van Loman, hetzij door een verkeerd begrijpen zijnerzijds.

98 De twee bundels *Oude romans* van Huet waren in 1877 verschenen en door Ten Brink op 28 oktober en 11 november in het Zondagsblad van het Nieuws van den Dag zeer lovend besproken.

99 Met Ten Brinks broer wordt wel bedoeld A.J. ten Brink, een leraar, die later naar Nederlands-Indië is gegaan. Van hem is echter alleen in de jgg. 1867 en 1871 van Nederland iets opgenomen. BA

als drukwerk.[100] Het geheel bestaat uit 12 hoofdstukken, maar van ongelijke lengte. Eene verdeeling in vijven komt mij het verkieslijkst voor; telkens (naar ik gis) twee vel van Uw formaat. De paginering gaat geregeld door, van I tot VII. Te beginnen met VIII, zijn bladzijden weggenomen, die ik achterhoud voor een later te geven Vervolg.[101] Alles echter wat ik U zenden zal, vormt in zichzelf een geheel, dat naauwkeurig gepagineerd is. De zetter zal hebben bij te voegen: Eerste Hoofdstuk, Tweede Hoofdstuk, enz., en daaronder de door mij aangeduide titels.

Gelief van deze inlichtingen nota te nemen, opdat ik de kopij verzenden kunne zonder te veel râtures; iets, waar de postkantoren hier zeer naauw op zien.

De algemeene titel moet luiden: *Uit Robert Bruce's Leerjaren*.

Wanneer U mijne eerste bezending in proef zult hebben doen brengen (Hoofdst. I-V), zal ik kunnen oordeelen, hoeveel pagina's van mijne kopij noodig zijn, om een blad van *Nederland* te vullen. Het overige zult U dan zelf wel regelen. Alleen stel ik er prijs op, van elk blad eene revisie te ontvangen, met kopij.

Uwe stukken, betreffende Eigendomsregt, zijn mij geworden. Ik kende ze reeds uit de bijbladen van het *Nieuwsblad*, doch zal bijzonder gaarne door U omtrent den verderen loop der zaak op de hoogte gehouden worden.[102]

Met beleefde groeten, hoogachtend,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d}. Saint-Michel.

56

Amice!

Meld mij s.v.pl. wat gij nu in petto hebt voor 1° Maart. (Ned.) Ik zal U dan de rest zenden. Heeft B.H. niets van zich doen hooren? Hartelijk dank voor de afdrukjens!

t.t.

Jan ten Brink

6 Febr. 78.

100 Loman heeft dus het aanbod voor *Uit Robert Bruce's leerjaren* aanvaard.

101 Vgl. wat Huet aan mevrouw Bosboom-Toussaint schrijft op 6 mei 1878: ‘Zeer, zeer langzaam werk ik voort aan mijn *Bruce's*. In dat gedeelte hetwelk U bekend is, heb ik het snoeimes gezet, de weggenomen hoofdstukken voor een volgend gedeelte bewarend. Dat wat ik nu onder handen heb, is bestemd de inleiding te vormen van het geheel. Wanneer U de moeite nemen wilt, de hoofdstukken die thans in *Nederland* verschijnen en met nog twee of hoogstens drie nummers kompleet zullen zijn, *à vol d'oiseau* te overzien, dan zult U erkennen, hoop ik, dat uwe kritiek ter harte genomen, en er meer licht en meer lucht in het verhaal gekomen is (*Brieven* II, blz. 70-71).

102 De desbetreffende stukken zijn een Adres van het bestuur van de boekhandelsvereniging aan de Ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken en Koloniën inzake het Ontwerp van Wet tot regeling van het auteursrecht en het Ontwerp zelf. Respectievelijk Bijvoegsels tot het Nieuwsblad van den Boekhandel van 26 oktober en 24 augustus 1877.

57

Amice!

Geluk met B.H! Voor één ding moet ik oppassen - hij zou soms te veel achtereen willen geven! Maar dit is van later zorg.

Als gij zijn roman hebt - meld het mij - dan zal ik met mijn inhoud er op rekenen. Thands zend ik u een dramatiesch stukjen van Winkler Prins: kan dit in *drie* vel?[103] Het is 36 pag. schrift? Vindt Gij het te groot, dan blijft het tot April en geef ik u wat anders. Maar wees zoo goed het mij p.o. te melden, want dan moet ik W.P. waarschuwen: hij rekent erop.

Ook het stukjen van Max hierbij.

Mag ik u tevens eene opmerking meêdelen, die mij in de laatste dagen voor den geest kwam.

Gij weet, ik ben op finantieel gebied vrij onbedreven. Ik weet, dat gij zeer welwillend en inschikkelijk zijt. Echter werd door een woord van vrienden bij mij een gedachte wakker n.l. deze: is het honorarium v. *ƒ* 300 voor de redaktie van Nederland niet wat laag? Men verzekert mij, dat Tjeenk Willink aan de Veer voor de redaktie v. Eigen Haard *ƒ* 1000 geeft. Ik heb nog al beslommering met het tijdschrift en - helaas! ook met mijne huishoudelijke aangelegenheden. In vorige jaren hebt ge mij nog wel eens een soort van extra dividend toegekend. Overweeg eens, wat zij zoudt kunnen! Ik eisch niets. Nu herinner ik mij tevens, dat ik al de korrespondentie en onkosten voor de jaren 1876, 1877 nooit bij u in rekening bracht. Is het te veel als ik daarvoor nu *ƒ* 20 stel? Meld mij dit meteen.

Van harte
t.t.
Jan ten Brink.

den Haag. 9 Febr. 78.

58

Amice!

Geen andwoord ontvangend houd ik het er voor, dat gij het stuk van W. Pr. plaatst - anders had ik den auteur moeten waarschuwen. Er is voorraad tot overstelpens toe.

De rekening mijner onkosten gedurende twee jaren 76, 77 op *ƒ* 20 berekenende, blijf ik waarschijnlijk beneden de som, die ik uitgegeven heb. In den regel zie ik daar zoo nauw niet op. Daar ik het echter gebruiken moest, heb ik per quitantie groot *ƒ* 20 op u gedisponeerd.

Het stuk ‘Schooljaren’ zal, hoop ik, nog eerst een revizie geven aan mij.

van harte
tt
Jan ten Brink

den Haag
15 Febr 78

103 Dit is *De Fransche secondante, Blijspel in drie bedrijven* door K-B-DT (= Kaspar Brandt).

59

Parijs, 15/2 78
WelEdele Heer,
Ik wist niet, dat het door U bedoelde geval, aan den eenen kant zulk eene ruchtbaarheid gekregen had, aan den anderen in zijn waren aard zoo onbekend gebleven was. U bewijst mij eene dienst, door mij op mijne dwaling opmerkzaam te maken. Gelief den aanhef der paragraaf in kwestie, te doen veranderen overeenkomstig het achterstaande.[104]
Met beleefde groeten, hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

Zeker ligt er geen kracht van bewijs in op zich zelf staande voorbeelden van wangedrag. Gelijk zonder schade voor de orthodoxie, roomsch of gereformeerd, er geestelijken kunnen gevonden worden, die zich aan schennis der eerbaarheid of andere strafbare handelingen schuldig maken, kunnen ook onder de banierdragers der vrije gedachte dergelijke afwijkingen zich vertoonen, zonder dat men het regt heeft, daaruit gevolgtrekkingen af te leiden ten nadeele der rigting. Nogtans zouden zulke gevallen zich niet voordoen, indien de vrije gedachte van zelf de deugd aankweekte, of enz.

60

Amice!
Op uw laatste schrijven zal ik later andwoorden - gij kunt wel begrijpen, dat het mij juist niet bizonder verheugde.
Meld mij thands s.v.pl. p. omg. wat gij nog aan kopij bezit voor 1° April, opdat ik u de rest der kopij kan zenden.
Is Catharina[105] nu uit?
van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag
5 Maart 78.

61

Parijs, 5 Maart 1878
den WelEdelen Heer J.C. Loman Jr te Amsterdam

WelEdele Heer,

104 Loman heeft blijkbaar Huet aangeraden een passage in zijn bespreking van Renan te wijzigen in verband met het gerucht, dat een bepaald geval in Nederland had veroorzaakt. Men vindt de herziene passage in Nederland 1878, I, blz. 239.
105 Bedoeld is mevrouw J.C. Jolles-Singels, die onder haar pseudoniem Catharina schreef *Warrin Junior* (I, blz. 19-48, 201-228, 245-278).

Met deze zelfde post verzend ik aan Uw adres het eerste gedeelte van de ge-

drukte kopij mijner novelle ‘Uit Robert Bruce's Leerjaren.’ Het is een vierde of vijfde deel van het geheel. Aangenaam zal het mij zijn, proef met kopij te ontvangen. Overigens neem ik de vrijheid, te verwijzen naar mijn vorig schrijven. Met bijzonder genoegen las ik in den *Gids* van Februarij het artikel ‘Het onuitsprekelijke’, door Prof. A.D. Loman.[106] Waarom verschijnen zulke stukken niet in *Nederland*? De heer A.D. Loman is immers uw broeder? Het eenige wat mij in Uw tijdschrift hindert, is het gezelschap der meeste medewerkers. De redakteur zou ook zelf beter stukken leveren, zoo hij zich beter omringd gevoelde. Dr. Ten Brink's ‘Wandelingen door Parijs’ zijn beneden de aandacht; althans het gedeelte daarvan, hetwelk in het Februarij-nummer het licht zag. Het Maart-nummer heb ik nog niet ontvangen. Het is eenigzins eene cirkelbeweging. Zoolang de redakteur zuik werk levert, zullen geen ernstige nieuwe medewerkers komen opdagen. En omgekeerd, zoolang de ernstige medewerkers wegblijven, zal de redakteur zich niet inspannen. U moest beproeven, dunkt mij, uit dien cirkel te geraken. Ten behoeve van een bundel, dien Ds. Berman dezer dagen bij Funke uitgeeft, vroeg en kreeg ik per omgaande eene novelle van de dame, die zich Constantijn noemt, auteur van ‘Hilda’.[107] Zou dat geen goede medewerkster voor U zijn? En Huf van Buren, schrijver van ‘Eene Kroon van Gelderland’?[108] En C. van Nievelt?[109] En de Indische dame M.C. Franck, die eigenlijk Vanger heet (geloof ik) en in Den Haag woont?[110] Ik noem maar eenige namen. En De Brieder?[111] Indien dan Prof. Loman, Prof. A. Pierson[112], Prof. Verdam[113], en andere nieuwe

106 Prof. A.D. Loman, hoogleraar in de theologie te Amsterdam en bekend vertegenwoordiger van de Nieuwtestamentische kritiek, had in het februarinummer van De Gids (1878, I, blz. 193-247) onder de titel *Het onuitsprekelijke* een artikel geschreven, dat een vervolg is op een gelijknamig artikel in De Gids van 1876 (II, blz. 409 e.vv.). Wel merkwaardig is, dat hij inderdaad in 1879 aan Nederland een bijdrage geeft *Uit het journaal van een réfugié* (III, blz. 180-200). BA

107 Ds. A.J. Berman, predikant te Watergang a/h Noordhollandse Kanaal, die zich in moeilijke financiële omstandigheden bevond, werd op initiatief van Huet geholpen door de uitgave van een bundel opstellen van *Vrijzinnige vaderlandsche auteurs*. De bundel is in drie delen in 1878 uitgekomen onder de titel *Landjuweel*. Onder het pseudonieum Constantijn had mevrouw M.P.W.C. van der Does-Scheltema in 1871 in De Gids de later afzonderlijk verschenen, rijkelijk theologiserende novelle *Hilda* gepubliceerd. Door Huet was deze novelle in De Java-Bode van 8 febr. 1872 in een opstel *Annexatiën in de literatuur* I besproken in vrij welwillende toon (zie *Lit. fant. en krit.* XV, blz. 201-205).

108 J.A. Heuff Az., die het pseudoniem J. Huf van Buren gebruikte, schreef o.a. historische romans en novellen. *De Kroon van Gelderland* verscheen in 1877 en had op Busken Huet blijkens een brief aan mevrouw Bosboom-Toussaint van 4 juni 1877, veel indruk gemaakt (*Brieven* II, blz. 20). BA

109 C. van Nievelt, redacteur van de N.R.C., schreef novellen en reisbeschrijvingen. BA

110 Bedoeld is M.C. Frank, later Vanger-geb. Frank, die zich na haar terugkeer uit Nederlands-Indië in Den Haag aan letterkundig werk wijdde. BA

111 F.C. de Brieder was in deze tijd hoofdredacteur van de Amsterdamsche Courant. BA

112 Prof. A. Pierson was de bekende hoogleraar in de kunstgeschiedenis, esthetica en moderne letteren te Amsterdam. BA

113 Prof. J. Verdam was achtereenvolgens hoogleraar te Amsterdam en te Leiden. Hij is vooral bekend wegens zijn studie van het Middelnederlands. BA

docenten der Amsterdamsche universiteit, óók van tijd tot [tijd] iets wilden leveren, dan zou er in het tijdschrift wat beweging komen, en Dr. Ten Brink de dingen minder langs zijn kant laten gaan. En wat dunkt U van Jufvr. Opzoomer? Waarom is van haar 'In dagen van strijd' nog geen goede aankondiging in *Nederland* verscheenen?[114] Misschien zou dit een middel zijn, haar aan het tijdschrift te verbinden, evenals Mevr. Bosboom-Toussaint. Een der professoren, die ik noemde, zou daarvoor de aangewezen persoon zijn. Prof. Opzoomer dweept zóó met zijn dochter, dat eene grondige beoordeling van haar werk (met Huf van Buren's roman verweg het fraaiste, wat 1877 in Nederland opgeleverd heeft), het tijdschrift ook in *dien* kring ongetwijfeld goed zou doen. U kunt niet klagen, dat de *Gids* U vóór is, noch met novellen (wat is dat nu weder in het Maart-nummer voor eene novelle, 'Aan de Grenzen'?)[115] noch met boekbeoordeelingen. Maar het is te weinig, niet achteraan te komen. U moet iets doen, om zelf aan de spits te geraken. Zou Prof. Fruin[116], te Leiden, Jufvr. Opzoomer's roman niet willen aankondigen? Of Prof. Veth[117], die vroeger in den *Gids* goede aankondigingen der romans van Freijtag schreef? Enfin, indien het kwâjongensachtige, dat *Nederland* thans aankleeft (kwâjongensachtig zonder geest en zonder stijl), niet langzamerhand verdwijnt, dan zie ik het einde van het gesukkel niet. Of is het te veel gevergd, dat er in het geheele rijk althans één leesbaar maandwerk zal gevonden worden?

Overtuigd dat U deze opmerkingen, die alleen het belang der zaak mij in de pen geeft, ten goede houdt, heb ik de eer mij hoogachtend te noemen

Uw Dw. Dr..
Cd. B. Huet
147 B[d]. Saint-Michel.

62

Amice!

Mag ik u herinneren aan mijn vorige briefkaart en zoo spoedig mogelijk opgaaf verzoeken van de kopij, die voor de aflev. 1 April onder u berust. Ik kan eerst daarna de rest regelen.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
8 Maart 78.
den Haag.

114 Adèle S.C. Opzoomer had zich naam gemaakt met de onder het pseudoniem A.S.C. Wallis geschreven historische roman *In dagen van strijd*, die in 1876-'77 verschenen was. BA

115 *Aan de grenzen* door Marion Hope verscheen in De Gids van 1878, I, blz. 516-536.

116 Prof. R.J. Fruin was de beroemde historicus, hoogleraar in de vaderlandse geschiedenis te Leiden. BA

117 Prof. P.J. Veth, bekend hoogleraar in de land- en volkenkunde van Oost-Indië aan de Leidse universiteit. BA

In zijn brief van 9 februari 1878 had Ten Brink om een hogere beloning voor de redactie gevraagd. Lomans antwoord, in ongedateerd concept bewaard, was ongunstig. Het volgende zij daaraan ontleend: 'Amice! Ik wil gaarne gelooven, dat gij meer werk voor 'Nederland' doet dan met f 300 à f 350 betaald wordt, maar gij zult mij, hoop ik, de opmerking veroorloven dat dan uwe moeite al vrij onvruchtbaar was, vooral in den laatsten tijd. Hebt gij iets gedaan om het peil van het Tijdschrift ook maar eenigzins te releveeren? Wat kreeg ik van U, behalve uwe Parijsche wandelingen, dat niet veeleer in de prullemand dan in een ordentelijk tijdschrift paste? En nu na 5 vellen van een ongenietbaar blijspel van Winkler Prins een bijdrage van Mr. ten Hoet, voor welke gij u waarlijk ook niet hebt behoeven af te sloven. Eén ding van Lutkebuhl zelfs was er bij, dat nog zeker niet door u zou gezonden zijn als gij 't gelezen hadt. Als ik zelf niet voor Huet gezorgd had, als Mevr. Jolles zich niet over ons ontfermd had, hoe zou dan het Tijdschrift er uit zien? Daarentegen erkent gij zelf dat gij de bijdrage van prof. Jorissen liefst zoudt hebben geweigerd, eigenlijk om redenen van personelen aard, hoewel het stellig een der pièces de résistance van den laatsten jaargang was. Dit alles klinkt bar, ik erken het, maar toen gij de redactie op u naamt hadt gij heel andere plannen dan gij nu verwezenlijkt. Dat dit beter zou worden bij ruimer betaling geloof ik niet. Mijn eigen winst met Nederland is zeer bescheiden, en ik zou er waarlijk niets tegen hebben, de geheele exploitatie aan een gezelschap over te dragen, dat naar evenredigheid der gemaakte winsten gehonoreerd werd'. (Letterkundig Museum).

63

Amice!

Tot aanvulling hierbij kopij van Mr. William ten Hoet, Het oude Huis in de Warmoesstraat. Neem daarvan tot bl 52 en laat de kopij goed bewaard blijven voor het vervolg. Proef zij gezonden aan den auteur, Ruysdaelkade te Amsterdam. Voorts twee kleinigheden: In dagen van benauwdheid door *Guido*. (Proef aan Kapitein *Drabbe* te *Maastricht)*[118] en *Open tafel* van *M. Coens*. (Proef aan den auteur W.L. Penning te Schiedam[119] - of dit is niet noodig, zend mij de proef maar.

Uw ongunstig andwoord op mijn voorstel, om het werk der redaktie iets beter te honoreeren, stelde mij te leur. Er behoort niet veel doorzicht toe om te begrijpen, dat een honor. van *f* 300 voor de redaktie van Nederland aan mij uitgekeerd, te weinig is. Zou het finantieel sukces van uw uitgave in de waagschaal gesteld worden door deze verhooging? Dan immers ware het voor u niet der moeite waard

118 J. Drabbe schreef onder het pseudoniem Guido enige bijdragen voor Nederland, in dit geval *In dagen van benauwdheid* (I, blz. 440-444). BA

119 M. Coens is het pseudoniem van de dichter W.L. Penning, die in deze tijd nog vrij traditionele poëzie schreef. *Open tafel* is een vertaling van Goethe's *Offne Tafel* (II, blz. 368-370). BA

'Nederland' uit te geven. De winst dezer onderneming zal zulk een klein stootjen zeer licht verdragen. Ook vind ik dat zulk een honor. als het mijne om de vijf jaar wat verhoogd moet worden (1872-1878) Ik ben nu in het zesde jaar redakteur en worstel met de bijna dagelijksche drokte van korrespondentien, inzending, terugzending, lezing enz. Ik kan u met de meeste overtuiging verklaren, dat mijn arbeid aan Nederland meer waard is dan *f* 300 per jaar.

Ik verheug mij, dat B.H. zijn woord houd, maar tal van bijdragen moeten nu wachten en dat geeft zeer veel soesah - zegt men te Batavia!

Steeds
tt
Jan ten Brink.
den Haag.
10 Maart 78.

In deze brief pakt Huet in bijzonder heftige termen uit over het uitvaagsel, dat aan Nederland medewerkt en waarmede hij zich encanailleert. Zijn woede is vooral gewekt door De Fransche secondante, Blijspel in drie bedrijven *door K-B-DT (= Kaspar Brandt), het pseudoniem van J. Winkler Prins. Hoewel men moet toegeven, dat dit blijspel een tamelijk drakerig en onwaarschijnlijk karakter vertoont, onderscheidt het zich daarin principieel maar weinig van andere romantische produkten uit die tijd, zelfs van Huets Robert Bruce. Hoe het ook zij, het is wel een bijzonder vermakelijke coïncidentie, dat Busken Huet, onbekend met diens pseudoniem, zich tegelijkertijd tot Winkler Prins wendt bij zijn plannen tot verheffing van het peil van het tijdschrift*.

64

Parijs, 10 Maart 1878

WelEdele Heer,

Het Maart-nummer van 'Nederland' is inderdaad ongepermitteerd; zoo zeer, dat ik de verdere toezending van 'Uit R.B.'s Leerjaren' zal moeten staken, zoo ik niet de stellige verzekering ontvang, dat het vervolg en slot dier 'Fransche sekondante', noch in het April-nummer, noch in een der volgende nummers van 'Nederland' zal opgenomen worden. Ben ik oorzaak, door het uiten van dit verlangen, dat er voor het April-nummer kopij te kort komt, dan zoudt U mijnerzijds op eene dubbele portie 'Leerjaren' kunnen rekenen. Doch hoe dit zij, alles heeft zijne grenzen. Wordt nu of later het tweede gedeelte der 'Fransche Sekondante' geplaatst, dan wensch ik niet langer als medewerker van 'Nederland' te worden aangemerkt. Mij tijdelijk encanailleren, wil ik wel; doch mij prostituëren, dat doe ik niet.

Overtuigd, dat ik door het indienen van dit protest, U en uw maandwerk eene dienst bewijs, deel ik U mede, dat ik geschreven heb, 1° aan den heer Winkler Prins, die mij onlangs meldde, 'geregeld en ijverig' voor *Nederland* te willen werken, indien ik het voorbeeld bleef geven, - 2° aan de zich Constantijn noemen-

de dame, van wie ik vernam, dat zij bezig was de laatste hand te leggen aan een verhaal, dubbel zoo groot als *Hilda*. Misschien zal Constantijn U regtstreeks schrijven. Zoo niet, dan zal zij mij als tusschenpersoon gebruiken.

Uw denkbeeld, de heeren Schimmel, Jorissen en A. Pierson tot medewerking aan te sporen, vind ik uitmuntend. De laatste zal vermoedelijk terstond bereid worden bevonden, eene aankondiging van Jufvr. Opzoomer's 'In dagen van strijd' te leveren. Niemand beter dan de heer Schimmel zou U aan een stuk over Huf van Buren's 'Kroon van Gelderland'; niemand beter dan de heer Jorissen aan een over Mr. Quack's 'Socialisten' kunnen helpen, - een boek, waarvan tot mijne verbazing nog in geen enkel Nederlandsch dagblad of tijdschrift eene voegzame beoordeeling is verschenen, hoewel het overvloeit van plaatsen, die ook door beschaafde Nederlandsche vrouwen gewaardeerd moeten worden.

Ik geloof niet, dat U naar eene andere redaktie moet uitzien. Dr. Ten Brink is een populair man. Zoo hij slechts goed ondersteund wordt, zal hij blijken, ook een bekwaam man, en een goed redakteur te zijn. Ik althans ben bereid, mede te werken onder zijne voortaan meer conscientieuse redaktie.

Uzelf zoudt het tijdschrift een goeden stoot kunnen geven, door aan de medearbeiders Uwer keus boeken ter beoordeeling te zenden, en hen te verzoeken om korte naamlooze aankondigingen, die, bijeengebragt onder een gemeenschappelijk pseudoniem, eene doorloopende Bibliografie zouden kunnen vormen. De *Gids* kwam (beter laat dan nooit) op het goede denkbeeld, de 'Boeken der Maand' te geven; doch door de indolentie der redaktie, komt daarvan slechts bij uitzondering iets teregt. Zeer zou het *Nederland* verheffen, indien U, door het geven van korte beoordeelingen (ook van den inhoud der andere tijdschriften zelven, zooals in Engeland de *Academy*[120] doet) toondet op de hoogte te zijn van, en belang te stellen in alles, wat de vaderlandsche litteratuur goeds oplevert. Het auteurschap dier aankondigingen kon een geheim blijven tusschen U en de schrijvers; wat in een klein land dikwijls noodig is, om bekwame mannen tot het uitspreken hunner meening te bewegen. Behalve *Nederland*, ontvang ik de *Gids*, de *Vragen des Tijds*, de *Banier*, de *Ned. Spectator*, de *D. Warande*. Indien anderen voorgaan met het aankondigen van boeken, dan wil ik (anoniem) volgen met het bijhouden van die, en van andere maandwerken en weekbladen, die U mij zoudt willen zenden, regtstreeks per post: *Tijdspiegel, Eigen Haard, Wetensch. Bladen, Uilenspiegel, Mannen van Beteekenis, Navorscher, Bijdragen voor Vad. Gesch. en Oudheidkunde, Levensbode*, enz.

De verbetering, die ik op het oog heb, kan niet op eenmaal geschieden; maar behoeft toch ook niet uitgesteld te worden tot het volgend jaar. Met 1 Julij ek. ware met sommige dingen zeer wel een begin te maken. Men moet nieuwe abonne's lokken; maar zonder, door het aankondigen van hervormingen, de oude op de vlugt te drijven.

120 The Academy was een sinds 1869 te Londen verschijnend maandblad, sinds 1874 'a weekly review of literature, science and art'.

Dezer dagen werd mij uit Holland geschreven, dat A.C. Kruseman, door onaangename bejegening van Tjeenk Willink, *gedwongen* was, uit de firma te treden. Wat is daarvan aan? Kruseman was anders niet gewoon, zich door anderen de wet te laten stellen.[121]

Wie zijn Uwe bekenden onder de Ned. letterkundigen, van wie U vreest, dat zij zich niet met elkander zouden kunnen verstaan? Indien Dr. Ten Brink redakteur blijft, is dit gevaar niet zoo zeer te duchten, geloof ik.

Hoe staat U met Mevr. Bosboom-Toussaint? Misschien zou ik haar kunnen bewegen, weder iets voor *Nederland* te leveren. Ook voor háár is het slechte gezelschap van den laatsten tijd een schrikbeeld, en zij plaagt mij, dat ik met dat uitvaagsel mededoe.

Hoogachtend, met beleefde groeten,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

In deze brief is sprake van recensies van mevrouw van der Does-Scheltema in het tijdschrift De Vrije Gedachte. Merkwaardig is het, dat in de eerste jaargang van dit tijdschrift (1872) een uitvoerig artikel van 'Constantijn (auteur van Hilda)' voorkomt over Lidewyde *(blz. 232-252). In de 'correspondentie' (blz. 333) beantwoordt de redacteur dr. F. Feringa een opmerking van K. te A. aldus: 'Het art. over 'Lidewijde' ontving ik van 'Constantijn' reeds voor vele weken, zoodat, moge al Huet zich in de Javabode zeer gunstig over 'Hilda' hebben uitgelaten, aan 'admiration mutuelle' bezwaarlijk te denken valt'. Inderdaad is dit wel niet het geval. Behalve de bespreking van Huet in het nummer van 8 febr. - zeer gunstig is overigens wel te veel gezegd - plaatste hij onder het* Mengelwerk *nog een aantal fragmenten uit* Hilda *in de nummers van 10, 12 - 16 februari.*

65

Parijs, 14 Maart '78.

WelEdele Heer,

Ik ontvang vrijheid van de zich 'Constantijn' teekenende dame, U haar naam en adres op te geven. Zij luiden:

Hoog Welgeboren Vrouwe C. van der Does te Gendringen (bij Terborgh).[122]

Van den Gids ontving zij indertijd voor 'Hilda' het hoogste honorarium; doch Van Kampen behandelde haar onaardig, toen er van het boekje eene afzonderlijke

121 A.C. Kruseman, de bekende Haarlemse uitgever, had in 1873, de oud-predikant dr. H.D. Tjeenk Willink, zwager van Krusemans zoon, als associé opgenomen, met de bedoeling zich terug te trekken, wat hij eind 1877 deed. De verhouding tussen Kruseman en Tjeenk Willink liet inderdaad te wensen over. BA

122 Volledig is dit Maria Petronella Willemina Cornelia van der Does-Scheltema. Zij was gehuwd met Jhr. P.C. van der Does. BA

uitgaaf verscheen. Ik gaf haar in overweging, over hare nieuwe novelle (die zij mij meldde, gereed of bijna gereed te hebben) met U in onderhandeling te treden voor 'Nederland'. Zij vindt dit goed, en U behoeft haar dus slechts te schrijven. Mevrouw Van der Does schreef indertijd eenige zeer goede recensies; eene onder anderen van Mevr. van Calcar's 'Kinderen der Eeuw', voor het sedert gestaakte tijdschrift 'de Vrije Gedachte'[123], voor welk tijdschrift ik haar met leedwezen als medewerkster zag optreden. Maar zij deed het uit goedheid, op aansporing van een excentriek raadsman. Ik heb de vrijheid genomen, haar aan te sporen, het schrijven van novellen af te wisselen met het schrijven van recensies, en ook deswege zich met U in betrekking te stellen, als Uitgever van 'Nederland'. Naar hare geschriften oordeelend (persoonlijk ken ik haar niet, houd ik Mevr. Van der Does voor eene scherpzinnige, onafhankelijk denkende Vrouw, zeer geschikt, ook wegens haar pseudoniem (die strikt geëerbiedigd moet blijven), als beoordeelaarster op te treden.

Van Dr. Ten Brink ontvang ik, naar aanleiding van die 'Fransche Sekondante', een vriendschappelijk schrijven, dat ik vriendschappelijk beantwoord. Ik volhard bij het uitgedrukte verlangen, dat de 'F.S.' gestaakt zal worden. Maar vooral nu ik weet, wie de schrijver is, zie ik daarin niet het minste bezwaar. Indien de heer W.P. 'geregeld en ijverig' voor Nederland werken wil, dan moet hij met betere stukken aankomen. Ik magtig den heer T.B., desverkiezend den heer W.P. mede te deelen, dat ik het ben, die tegen de voortzetting zijner bijdrage protesteer. Er moet een voorbeeld worden gesteld; anders zullen de slechte medewerkers de goede geheel en al boven het hoofd groeijen, en ten slotte geen auteur, die zichzelven hoogacht, meer voor 'Nederland' willen schrijven.

Ik herhaal, dat zoo voor het April-nummer kopij te kort komt, men op mij kan rekenen, mits ik tijdig gewaarschuwd worde.

Houd mij svp. op de hoogte, of U iemand vinden kunt, die Jufvr. Opzoomer's roman wil aankondigen. Anders zal ik het zelf doen.

Met beleefde groeten, hoogachtend,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

Boulev[d]. Saint-Michel 147

66

den Haag. 15 maart 78

Plaatsing van K. Brandt de *fransche Sekondante* moet gestaakt worden. Van den

123 Elise C.F. van Calcar maakte tussen 1850 en 1860 naam met haar literaire publikaties. *Kinderen der eeuw* was een in 1873 gepubliceerde roman, waarin propaganda voor het spiritisme werd gemaakt. BA
De Vrije Gedachte is een 'tijdschrift op onbepaalde tijden', begonnen in 1872, dat door dr. F. Feringa, de redacteur, vrijwel geheel werd gevuld. De bespreking door Constantijn vindt men in deel VI (1874), blz. 499-567.

heer Mr. W.t.H. moet het eerste gedeelte ± 50 paginaas geplaatst.[124] Dan volgt hierbij kopij van den Majoor Brunings.[125] Proef aan den auteur te Breda. Zoo mogelijk moet het geheele stuk v. Brunings met het kleine stuk Guido in de aflev v. - 1 April geplaatst worden.

De Redaktie van *Nederland*.

67

Parijs, 25 Maart 1878.

WelEdele Heer,

Mevrouw Bosboom antwoordt mij, dat zij op haar tegenwoordigen leeftijd beschouwd wenscht te worden als de predikanten en de ambtenaren, die na veertigjarige dienst hun pensioen nemen; dat zij met uitzondering van één nog af te doene oude schuld, zich voorstelt, elke verbindtenis tot schrijven af te wijzen; dat er dus ook voor 'Nederland' niet op haar te rekenen valt; dat zij thans in geen geval voor 'Majoor Frans' een geschenk zou aannemen, maar gaarne van U de verzekering zou ontvangen, dat het U leed doet, haar zekeren brief geschreven te hebben.[126]

Kortom, het schijnt mij toe, dat het slechts van U afhangt, Uwe vroegere betrekking met Mevrouw Bosboom, - te meer, daar U erkent, groote verpligting aan haar te hebben, - weder aan te knoopen. Aan haar besluit tot rust nemen, valt voorloopig niets te veranderen; maar, ook al zouden haar werk en haar naam niet meer in 'Nederland' verschijnen, U zult er prijs op stellen, dunkt mij, met de geniale en beminlijke Vrouw U bij deze gelegenheid te verzoenen.

De *Ned. Spectator* van jl. zaterdag geeft eene aankondiging van Jufvr. Opzoomer's roman, door Dr. Dorenbos.[127] Eene kortere aankondiging, van mijzelven, vind ik in het pas ontvangen No. 36 mijner Bataviasche Courant.[128] In beiden wordt Jufvr. Opzoomer als de erfgenaam van Mevr. Bosboom's talent aangeduid. Ik weet, dat jufvr. Opzoomer zich op dit oogenblik, met hare ouders, in Den Haag bevindt; zij een bezoek aan Mevr. B. gebragt en deze een zeer aangenamen indruk van haar ontvangen heeft. Zoudt U (zonder die bijzonderheden

124 Mr. W.t.H. = Mr. William J. ten Hoet, een advocaat, die op later leeftijd zeer veel romans en novellen schreef. Hij publiceerde in deze jaargang de novelle *Het oude huis in de Warmoesstraat* (I, blz. 424-439; II, blz. 49-80). BA

125 P.F. Brunings was een veelschrijvende officier, die echter in Nederland slechts tweemaal iets heeft geplaatst. In 1878 was het de novelle *De twee oude vrijers* (I, blz. 375-423). BA

126 Mevrouw Bosbooms *Majoor Frans* werd het eerst gepubliceerd in Nederland jg. 1874.

127 Dr. W. Doorenbos, bekend letterkundige en leraar aan de H.B.S. te Amsterdam. Medewerker aan De Spectator. Zijn aankondiging van *In dagen van strijd* in het nummer van 23 maart, blz 92-93 (onder pseudoniem Keerom). BA

128 De recensie van Huet is te vinden in zijn Algemeen Dagblad van 12 februari 1878, no. 36. 'Dit is in vele opzigten het buitengewoonste boek, hetwelk in geruimen tijd in Nederland is uitgekomen'. Vergelijk ook wat hij schrijft in zijn brief van 23 dec. 1877 aan mevrouw Bosboom (*Brieven* II, blz. 48-51).

te vermelden) mevrouw Bosboom niet kunnen verzoeken, U en Uw tijdschrift bij jufvr. Opzoomer te introduceren? Misschien zou de laatste op die wijze te winnen zijn als medewerkster van het orgaan, waarin ‘Majoor Frans’ verscheen. In zoo vele brieven uit Holland wordt mij verweten, stukken als dat over Rubens, als mijne aankondiging van Renan's en Louise von François' boeken in ‘Nederland’ geplaatst te hebben, en daarin nu ook weder mijne ‘Leerjaren van R. Bruce’ te gaan plaatsen, dat ik mij inderdaad schamen moet, in zulk gezelschap verschenen te zijn, en voort te gaan, daarin te verschijnen. Intusschen is het verwijt nog vernederender voor de Nederlandsche letteren en de Nederlandsche uitgevers, dan voor mij; en ik zou U noodeloos grieven zoo ik de bewoordingen overbragt, waarin de schrijvers dier brieven zich over Uw redakteur, Uw maandwerk, en Uw persoon uitlaten. Dat de klagten over Uw goeden wil onbillijk zijn, dit weet ik; maar ik weet ook, dat het gehalte van Uw maandwerk eene nationale schande is. Wilt U op mijne medewerking kunnen blijven rekenen, dan moet daarin van nu af verandering komen. Wat U mij schrijft: dat het stuk van Mr. ten Hoet maar weinig minder erbarmelijk is,[129] dan die ‘Fransche Sekondante’, aan welke groot en klein aanstoot neemt, - dit vond ik te ergerlijker, nadat ik de edelmoedigheid had gehad, eene dubbele hoeveelheid kopij aan te bieden. Wat baat wijziging van schandaal? afwisseling van sneer? Dat brengt geen verbetering in den toestand. Kwets ik U in Uwe eigenliefde als Amsterdammer, dan vraag ik verschooning; doch mijns inziens maakt Amsterdam, dat onder veel gesnoef en gesnork eene Universiteit oprigt, en tevens der natie niets anders heeft aan te bieden dan tijdschriften, zoo jammerlijk middelmatig als Uw ‘Gids’ en Uw ‘Nederland’, een ridikuul en verachtelijk figuur. Om kort te gaan, zoo ‘Nederland’ niet wordt, en zeer spoedig wordt, een orgaan, waardig eene der hoofdsteden der beschaafde wereld, en waarin men een stuk plaatsen kan, zonder ook zichzelven belagchelijk of verachtelijk te maken, dan trek ik, - niet als mevrouw Bosboom, omdat ik regt op emeritaat heb, maar omdat ik niet verkies, maand aan maand op de kaak te staan, - mij van nu af terug. Ons vaderland behoort althans één leesbaar maandwerk, althans één Uitgever te bezitten, die onder dat maandwerk zijne schouders zetten wil. U is zelf de eerste geweest, verleden jaar, die U over het peil van Uw tijdschrift beklaagd hebt. Ik heb dit als eene belofte aangemerkt, heb op die belofte vertrouwd, en wensch thans, eer ik voortga, mij te kompromitteren, ingelicht te worden omtrent hetgeen er tot opbeuring van ‘Nederland’ geschieden zal. De nummers van het tijdschrift, waarin Huf van Buren's Lahn-schetsen voorkomen, zal ik gaarne ter lezing ontvangen.[130]

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

129 Het betreft hier dus Mr. William ten Hoets novelle *Het oude huis in de Warmoesstraat*, waarvan het eerste stuk in het aprilnummer verscheen. Zie noot 124.

130 Huf van Buren had niet onder dit pseudoniem, maar onder de letters B. v. H.J. in Nederland 1874 en 1875 gepubliceerd *Het Lahndal, Reisfantasiën*.

68

Parijs 30 Maart 1878

WelEdele Heer,

Noodeloos vormt U zich een schrikbeeld van hetgeen, in het belang van Uzelven en 'Nederland', door mij verlangd wordt. Wat toch verhindert U, de 'reorganisatie', waarvan aan het slot van Uw schrijven van 26 dezer spraak is, althans aan te kondigen? daarover te spreken met Dr. ten Brink? een plan te maken, en dit plan publiek te maken? Ik herhaal, dat ik geen reden heb, aan den goeden wil van den redakteur te twijfelen; en ik zou reeds tevreden zijn, indien door U in het openbaar bekend werd gemaakt, dat 'Nederland', met het oog op die en die eischen en die en die omstandigheden, die en die hervormingen zal ondergaan. Al zou het tijdschrift bij de uitkomst lapwerk blijven, - wat intusschen heel wel vermeden kan worden, - dan nog zou dit streven van levenskracht getuigen. U wilt, nu Prof. Pierson eene bijdrage toegezegd, Mevr. van der Does eene novelle afgestaan heeft, enz., het er bij laten zitten. Mijns inziens daarentegen, behoort, juist op grond dier bereidvaardigheid, eene schrede verder gegaan te worden. Het tijdschrift is erbarmelijk: daaromtrent zijn wij het eens. Een zijner voornaamste fouten is, dat het maar één rubriek heeft, maar één schotel voorzet: novellen, en altijd weder novellen, met nu en dan eene boekbeoordeeling afgewisseld, en, aan het slot, eenige verzen. Reeds dáárin kan dadelijk verandering en verbetering komen, zoo U slechts de moeite nemen wilt, U met den redakteur te verstaan. Waarom is 'Nederland' tot heden, zoals U het noemt, altijd half vleesch, half visch, geweest? Omdat de redaktie zich nimmer bewust was, eene roeping te hebben, een pligt te vervullen, in eene behoefte te voorzien. De tijd, tot dat besef te ontwaken, is aangebroken. Van de stichting der Amsterdamsche Universiteit moet de wedergeboorte van Uw maandwerk dagteekenen. De heer Ten Brink, daarvan ben ik overtuigd, zal U en mij dit toegeven. Gaf hij het niet toe (wat ik niet gelooven kan), dan moet U Prof. Pierson de redaktie aanbieden. Toen ik Dr. ten Brink onlangs opmerkzaam maakte, dat 'Nederland', goed bestuurd, een middenpunt van leven zou kunnen worden, erkende hij daarvan volmondig de juistheid. Met hem dus moet U aanvangen, en met hem een plan van reorganisatie beramen, dat, in tijds, ter kennis van het publiek gebragt kan worden. Het is geen kwestie van salaris of honorarium. Alleen eene kwestie van goeden wil, van energie. Tegen 1 Julij ek. kunt U gemakkelijk met alles gereed zijn, wat de uitvoering betreft, en tegen 1 Mei de zaak in het tijdschrift aankondigen. Zóó weinig ben ik voornemens 'Nederland' (zoo als U het noemt) den doodsteek te geven, dat, zoo U mij belooft, in den aangeduiden zin te zullen handelen, U staat kunt maken op mijne medewerking. Het eenige, waartoe ik niet bereid ben, is, mede te blijven varen in het oude zog, zonder dat er zelfs eene poging, maar eene poging, wordt aangewend, om een beteren toestand te verkrijgen.

Ik schrijf over deze zaak alleen aan U, en niet ook aan Dr. ten Brink, omdat U mijns inziens de hoofdpersoon zijt, en ik buiten alles behoor te blijven, wat de redaktie aangaat. Toen Dr. ten Brink in het begin dezer maand mij schreef, dat de bijdrage van Mr. ten Hoet geplaatst zou worden, meer op gronden van huma-

niteit, dan wegens esthetische verdiensten, had ik grooten lust, daarop te antwoorden, dat ik dit niet betamelijk vond, en een tijdschrift, uitgegeven in de hoofdstad des lands, mijns inziens niet op één lijn met een bedelaarsgesticht mogt gesteld worden. Ik heb dit nagelaten, omdat de redaktie mij niet aangaat, en niet mag aangaan. Met U, die hoofdbelanghebbende zijt, en zelf de eerste zijt geweest om mij tot medewerking aan te sporen, is het anders gesteld. U heeft het in Uwe hand, te reorganiseren. U wilt, dat anderen, en ik zelf, voor U werken zullen; maar dan moet U zelf óók werken. In mijn verlangen is niets onredelijks. Het is slechts de wensch van iemand, die het met 'Nederland', en de Nederlandsche letteren, goed meent.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

69

WelEdele Heer!

Inliggende briefkaart zal u doen bemerken, dat er zich omstandigheden voordoen, welke een redakteur kunnen noopen op zijn plan van staking zijner korrespondentie met den uitgever terug te komen.

Tevens blijkt mij uit uw brief, dat gijzelf over den toon van uw voorlaaste schrijven niet geheel voldaan zijt. Dit verheugt mij, omdat ik bedoeld schrijven als geheel partijdig en verkeerd van toon eenvoudig ter zijde legde. Ik meende tevens, dat zoodanige behandeling de beste was, daar uw brief mij geheel onnoodig beleedigde en krenkte en ik de stellige overtuiging bezit, dat ik deze behandeling niet verdiende.

Doch ter zake. a) De kopij v. d. heer Ten Hoet. Het is mijne meening, dat dit stuk vrij verdienstelijk is, zoodat ik mij uw tegenzin niet kan verklaren. - b) De zaak Winkl. Prins. Ik heb hem geandwoord en bedaard gezegd, hoe de vork in de steel zit. Het zou geen kwaad kunnen zoo ook van uwe zijde eenige tegemoetkoming aan zijn klachten werd geschonken. - c) De heer Huet. Het verbaast mij inderdaad, dat deze nu nog aanmerkingen maakt. Ik schreef hem, om te weten, of hij eigentlijk als kontroleur wilde optreden. Natuurlijk in vriendschappelijke termen daar ik het er voor houd, dat hij het goed meent. Hij andwoordde mij als volgt: 'Gij overdrijft, wanneer gij mij tegen den algemeenen inhoud der 3 laatste nummers v. Ned. laat protesteeren. De bijdrage van 'Oom Gideon' vond ik zeer goed. Catharina's Warrin Jun. staat niet beneden 'Aan de Grenzen', waarmede de Gids deze maand optrad.[131] Alleen de fran. Sekon. - schijnt mij toe de maat ten eenemaal te buiten te gaan.'

Nog voegde hij er bij:

131 Huet had in zijn brief van 5 maart zich al afkeurend over deze onnatuurlijke en sentimentele novelle uitgelaten. Hetgeen hij over Catharina's novelle zegt is nauwelijks een compliment. Overigens had hij haar in 1877 in zijn brieven aan Loman geprezen en evenzo tegenover mevrouw Bosboom (*Brieven* II, blz. 36).

‘Juist de afgezakte toestand der andere tijdschriften, biedt de gelegenheid aan van Ned. iets goeds te maken. Tot heden moest ik mij bepalen tot bijdragen die reeds gedrukt waren in mijne Batav. courant: doch over twee of drie maanden zal ik zorg kunnen dragen, dat van de opstellen, die ik naar Indie zend, afschrift wordt gehouden. In mij zoudt gij dus reeds dadelijk eenigen steun vinden. Welligt prikkelt ons voorbeeld anderen tot navolging. *Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd*. Een ijverig redakteur schijnt mij onmisbaar en gij daarvoor de aangewezen persoon. Aan de uitvoerbaarheid van Lomans plan - een redaktie gezelschap - geloof ik niet. Aan de Gids kan men zien, dat het toch niets geeft. Goede en getrouwe medewerkers is het eene noodige.’

Dat de heer Huet ons een goed hart toedraagt blijkt uit één en ander. Het verwondert mij dus eenigszins zoo hij zoo haastig is, daar hij mij op Keulen en Aken wijst.

Uw voorlaast schrijven heb ik reeds als voorbijgaand beschouwd en raadpleeg daarom weder met u. Reorganisatie is dunkt mij niet noodig. Goede medewerkers is alles. Daartoe behoort de heer B.H. En in dít opzicht kan ik u iets goeds melden.

Vooreerst een stuk van *Wallis* - Mejuffrouw Opzoomer[132] - en dan een stuk van Constantijn, de schrijfster v. Hilda.[133] Over deze laatste heeft de heer B.H. mij geschreven en zal er u misschien melding van maken, ook ik zal weldra vervolg mijner parijsche schetsen zenden.

Wat Pierson betreft, is mij dit zeer aangenaam, doch ik hoop, dat hij mejuffr. Opzoomer niet aanvalt.[134] Ik ben te zeer bevriend met de familie Opzoomer.[135]

Gaarne uw dienstvaardige
Jan ten Brink.
den Haag
4 April 78.

70

WelEdele Heer!

Tot den inhoud van Nederland 1 Mei overgaand, zal deze bestaan

132 Het hier bedoelde stuk van Adèle Opzoomer is *De twijfel in het drama*, geplaatst in het septembernummer (III, blz. 51-98).

133 Onder het pseudoniem Constantijn heeft mevrouw Van der Does haar stuk *Frederic Marrens* voor Nederland geschreven, dat eerst in de jaargang 1879 verschijnen zal. Het is het laatste stuk dat zij schrijven zou.

134 Prof. Pierson droeg onder de titel *De geschiedenis van Helena* een recensie bij van Wallis' roman in de meiaflevering (II, blz. 3-48). Het stuk is herdrukt in Piersons *Verspreide geschriften*, 2e Reeks, III.

135 Prof. C.W. Opzoomer was, toen Ten Brink in Utrecht theologie studeerde, zijn vereerde leermeester. BA

1º *Huet Robert Bruce* (vervolg)
(NB Ik hoop, dat u daartoe de kopij geworden is)
2º *Ten Hoet. Een Amst. huis* enz. (Slot)
(NB Het stuk bevalt hier zeer!)
3º Mej. *Elise Haighton (Hroswitha)*
Op reis naar Dresden[136]

NB. Het geheel schijnt mij te groot, doch de vorige aflev. was zeer klein - Dit laat ik aan uwe prudentie. Er zijn 6 hoofdstukken. Het is gemakkelijk een afdeeling te maken. Proef aan de auteur te Amsterdam.

4º *Kleinigheden* door *Guido* (Proef aan Kapitein J.W. Drabbe te Maastricht.[137]

Ik weet niet of u kopij heeft van Prof. *Pierson*, dan moet deze voorgaan en kan het stuk van *Guido* wachten.

Ik heb Prof. *Pierson* geschreven, of hij het kwalijk genomen heeft - men kan het niet weten. Intusschen is hier dus voorraad en vrij goede te over. De briljante novelle van B.H. zal dus niet te veel kontrast maken.

Hoogachtend uw
dienstw.
Jan ten Brink.
den Haag.
10 April 78.

71

Parijs, 15 April 78.

WelEdele Heer,

Instede van antwoord op mijn belangstellend schrijven van 30 Maart aan Uzelven, ontvang ik van den heer Ten Brink, - aan wien ik met opzet mij onthield te schrijven, - een brandbrief om kopij. 'De heer Loman', zegt hij, 'maakt mij ongerust door het berigt, dat hij van U geen vervolg van Robert Bruce's Leerjaren ontvangen heeft'. Wordt nu de heer Ten Brink gebruikt, om mij tot het zenden van kopij te bewegen? Dan exekuteer ik mij, en doe met deze zelfde post U het verlangde geworden.

U *kunt* niet vinden, dat een opstel, als dat van Mr. Ten Hoet, past in een tijdschrift, verschijnend in de hoofdstad des Rijks. Het werpt een smet op U, op het tijdschrift, en op de medewerkers. Het April-nummer was dan ook nog geen acht dagen in het licht, toen ik reeds een brief uit Holland had ontvangen, met het berigt: 'De Fransche Sekondante is nu wel achter de schermen geraakt; maar heel veel is er niet bij gewonnen. Dat vervolgstuk van Ten Hoet is beneden nul' - Beneden nul is volgens mij eene te zachte uitdrukking. Het stuk is geschreven door

136 Elise A. Haighton schreef romans en novellen en gebruikte o.a. het pseudoniem Hroswitha. Onder haar eigen naam publiceerde zij in Nederland 1878 reisschetsen *Te Dresden* (II, blz. 203-224, 365-388, 429-456; III, blz. 183-205). BA

137 *Kleinigheden* door Guido in II, blz. 497-503. Zie noot 118.

een bedelaar zonder talent, die met geen ander doel schrijft, dan om eenige vellen druks vol te kletsen, en daarvoor het overeengekomen honorarium te ontvangen. Zulk gezelschap stinkt (litterarisch, bedoel ik); en het kost mij eene overwinning op mijzelven, U vergiffenis te schenken voor de schande die over mij gebragt wordt, door maand aan maand mij in dergelijke omgeving te laten optreden.

U paait mij met beloften voor de toekomst. Maar ik herhaal, dat zoolang Uw tijdschrift niet gesplitst wordt in rubrieken, het de oude bestekamer blijven zal, waar het uitschot onzer novellenschrijvers de eenen eene kleine, de anderen eene groote boodschap komen doen. Hoe kunt U in den waan verkeeren, dat ons land, op dit oogenblik, genoeg talentvolle bellettristen bezit, om maand aan maand een tijdschrift met leesbare novellen te vullen? Hoe gelooven, dat de smadelijke aanvulsels, waartoe U de toevlugt neemt, iets anders kunnen bewerken, dan hetgeen U thans bezig zijt ook met mij te doen: medewerkers, die het goede zouden willen, op de vlugt te drijven? Deze en gene zal zich laten verschalken, voor eene enkele maal eene bijdrage af te staan; doch een orgaan, een standaard van beschaving, eene kracht, wordt het tijdschrift op die wijze nooit, - ook niet op dit oogenblik, nu de andere periodieken in Nederland zóó laag staan, dat er slechts wat energie en wat goeden wil noodig is, om ze te overtreffen.[138]

Enfin, U kent mijne denkbeelden over dit onderwerp. Verpligt mij svp. door aan den heer Ten Brink mede te deelen, dat ik aan zijn verlangen voldaan heb.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B[d]. Saint-Michel.

72

In andwoord op uw brief v. heden meld ik u, dat gij uit mijn schrijven v. gisteren reeds zult gezien hebben, hoe ik de zaak opvat.[139] Ik heb nog een denkbeeld gekregen sints gisteren: Als gij u met den heer de Graaf v. Haarlem wist te verstaan om Nederland en de Banier in een te smelten, dan zouden de Redakteurs van de Banier zich bij ons aansluiten.[140]

Wat B.H. [betreft] ik heb hem geschreven.

Voor 1 Mei - moeten wij hebben

138 Men vergelijke hetgeen Huet over de Nederlandse tijdschriften zegt in de *Kunst- en Letterbode*, de nieuwe rubriek in Nederland jg. 1878, II, blz. 111 vv., 206 vv., 345 vv.

139 Deze brief ontbreekt.

140 W.C. de Graaff te Haarlem, Huets correspondent voor zijn Dagblad, was de uitgever van De Banier. Nadat de eerste scheppingen van F. Smit Kleine, zowel Quatuor als Spar en Hulst, maar korte tijd hadden bestaan, had deze in 1875 met medewerking van Marcellus Emants De Banier, Tijdschrift voor het Jonge Holland opgericht. Het heeft vijf jaar bestaan en streefde naar een vernieuwing, die eerst een tiental jaren later door De Nieuwe Gids zou worden bereikt.

I Piers. II B.H. (geheel). III. T. Hoet. dit maakt 8 vel. Met 1 Juni beginnen wij met Hrotswitha[141] en Konstantijn.

Ik zal aan de eerste schrijven

Zend mij voor het afdrukken de vellen van T.H. Ik zal dan met een coup de plume zorgen, dat alles plaatsbaar is.

t.t.

Jan ten Brink.

den Haag. Goede Vrijdag [= 18 april] 78

73

Amice!

Hierbij de proef v. Ten Hoet - gelukkig, dat ik die onder handen nam! Zend mij s.v.pl. nog even revizie. Ik zal voordat de aflevering uitkomt, den auteur inlichten. Aan *hem* dus geen proef meer.

Omtrent B.H. kan ik nog niets naders melden. Hij andwoordde nog niet op mijn voorgaanden v. eergisteren. De groote Huf v. Buren heeft meermalen in Nederland wat gegeven - zonder groote waarde.[142] Uw vermoeden, omtrent hem, schijnt mij niet waarschijnlijk: Er kunnen wel nijdige invloeden in 't spel zijn - maar wie? Van de Brieder heb ik zulk een groot idee niet. Hij is een aangenaam mensch - maar ik verschil met hem in 't oneindige.

Prof. Verdam - ik weet niet eens of hij stijl heeft!

Zou Schimmel te vinden zijn voor kritiek? Ik geloof het niet. Maar ik geloof wel, dat ik iets van hem gedaan krijg, als wij gaan reorganizeeren. Ook bij Jorissen wil ik wel eene poging wagen - en zal hem schrijven over zijn stuk - de Maintenon.[143] Dat wij eene rubriek *kritiek* kunnen openen geloof ik ook - als de uitgevers hunne werken maar aan ons zenden, dit behoort tot de reorganizatie.

Wil B.H. de tijdschriften nemen, mij zeer welkom!

Ik wil hem gaarne in de redaktie hebben - daarenboven Prof. Opzoomer heeft mij beloofd, ons te zullen steunen. Ik schreef u per briefkaart het idee, om - is het mogelijk! - de Banier en Nederland saam te smelten. De redaktie, die ik er over sprak, wierp het denkbeeld niet weg. Alles zou aan komen op eene fusie tusschen U en de Graaf. Is dit idee praktiesch?

Het doet mij plezier, dat gij wilt medewerken - want gelukt ons plan, dan kunt gij er zeer veel genoegen van beleven. Ik geef toe, dat het plan zelf behoorlijk moet uitgewerkt worden en daarvoor zal ik zorgen. Blijkt het mij echter, dat tegen ons door derden wordt geïntrigueerd, dan onttrek ik mij aan alles. Tot nog schijnt B.H. oprechte belangstelling voor Ned. te koesteren in de hoop, dat hij in ons land een goed tijdschrift zie ontluiken.

141 Zie noot 136.

142 J.A. Heuff Az. had, behalve het reeds eerder genoemde artikel *Het Lahndal* in de jaargang 1874, éénmaal onder het pseudoniem J. Huf van Buren een novelle *Kamerlid en rijstetaart* in jg. 1872 gepubliceerd.

143 Bedoeld is wel Jorissens essay *Hoe Françoise d'Aubigné Madame de Maintenon werd*. Zie *Historische bladen* IV, vijfde druk, Haarlem, H.D. Tjeenk Willink en Zoon, 1912, blz. 1-62.

Voor 1° Mei zou ik zijn kopij geheel nemen. C'est autant de gagné! De zaak v. Constantijn kan nog onbeslist blijven. Ik heb nog eene goede bijdrage v. Verster[144] en dan komt Hroswitha

Er liggen nog ontelbare bijdragen van Ada Nore[145], A. de Visser[146], enz enz - ik weet niet, wat ik daarmee nu beginnen moet - intusschen zijn wij op weg eener hervorming, dus zal ik vooreerst geduld oefenen, tot ik met B.H. geheel in 't reine ben.

Ziehier den stand v. zaken!

TT.
Jan ten Brink.
den Haag
20 April 78

74

Amice!

Wilt gij een oogjen houden op het afdrukken v.T.H's stuk. De wijzigingen hebben het wat gefatsoeneerd - doch zeg dit s.v.pl. niet aan den auteur. Dat het plan met de Ban. niet kan slagen, spijt mij. = Kunt gij het doen, geef dan vooral een fragment van S.[147] = Van Holliday kan ik niet anders zeggen dan dat hij werkt voor het gewoon honor.[148] Nog een heer Stricker - schrijft mij over dezelfde zaak. Van B.H. heb ik zeer bevredigende brieven. Hij dringt aan op een bibliografiesch album![149] Wilt gij mij daaraan helpen? Wij kunnen dan een bericht aan den boekhandel richten met verzoek aan ons de uitgaven te zenden - en kunnen dan recensenten aanwijzen. B.H. wil zelf de tijdschriften nemen - als hij ze allen heeft.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
den H.
25 April .78

In zijn brief van 20 april 1878 had Ten Brink aan Loman geschreven, dat hij prof. Jorissen benaderen zou. Inderdaad schreef hij hem op 26 april het volgende:

144 A.H. de Balbian Verster, een rechter en vrij geregeld medewerker van Nederland, zag in het augustusnummer geplaatst *Een paar Nederlanders al zijn zij uit het Zuiden* (II, blz. 486-496). BA

145 P.J. van der Noordaa schreef onder pseudoniem Ada Nore *Een rit naar het buiten*, dat in het januarinummer van 1880 werd geplaatst. BA

146 A. de Visser schreef zeer veel in Nederland. Een bijdrage van hem *Fenna* werd eerst in jg. 1879, III, blz. 101-142, 246-288 opgenomen. BA

147 S. is wel Schimmel.

148 Holliday, lees Hollidee, het pseudoniem van E.A. Rovers, die in jg. 1877 een novelle had geplaatst. Zie noot 81.

149 Met ‘bibliografiesch album’ bedoelt Ten Brink een overzicht van nieuwe uitgaven. Het is de titel van een gelijksoortig overzicht in De Gids.

'Amice! Uw bericht aangaande eene bijdrage voor het tijdschrift 'Nederland' is mij hartelijk welkom. Ik zal er voor zorgen, dat de kopij wordt gehaald. Bij deze gelegenheid veroorloof ik mij u meê te deelen, dat 'Nederland' weldra wijziging zal ondergaan. Door medewerking van Cd. Busken Huet, Prof. Opzoomer, Constantijn, Wallis en nog eenige van onze goede stylisten, die mij toezegging deden, hoop ik het peil van bet tijdschrift te verhoogen. Geregelde korte kritieken over alles wat er gewichtigs uitkomt zullen tevens worden gegeven. Wilt gij mij met een en ander steunen? Wilt gij geregeld het tijdschrift helpen wijzigen - gij zoudt dan mij in de gelegenheid stellen het verbeteringsproces van 'Ned.' tot een goed eind te brengen. Het is noodig, dat een amsterdamsch tijdschrift de sporen drage, dat Amsterdam eene Universiteitsstad is.' (Letterkundig Museum).

75

Amice!

Zie hier wederom eenig nieuws voor *Nederland*.
Eerst over de aflevering van 1. Juni.
Geen aankondiging op den omslag - dit is van later zorg.
Inhoud:

I. Prof. *Jorissen*. een historische studie[150] (± 2 vel)
   (NB De auteur verzoekt mij u te zeggen, dat Gij de kopij omstreeks den *10*^{o} *Mei* bij *hem kunt halen*. Aan hem natuurlijk de proef. Ik hoop niet, dat gij hem gesproken hebt van mijne persoonlijke meening omtrent zijn Vondelstudie, want hij heeft zich niet verwaardigd mij op een vriendelijk verzoek tot medewerking te andwoorden.)
II. *Wandelingen in Parijs*. van mij zelven. (2 vel)
   (NB Zoo spoedig mogelijk proef s.vpl., dan kan ik op mijn gemak korrigeeren.)
III. *Hroswitha. Reis naar Dresden* (1 vel)
   (NB Gij hebt de kopij. Neem er een vel van, proef aan Mejuffr. Haighton, Amsterdam)
IV. *Cd. Busken Huet*. Vervolg *Robert Bruce*. (2 vel)
V. *G.J. Kolff. Emile Augier* (zie hier onder) (2 vel)[151]
VI. *Kritiesch Intermezzo*. (de kopij is twee à drie paginaas, die ik nog zal zenden.)[152]

150 De historische studie van Jorissen is *Uit den patriottentijd, Eene apologie van den vaandrig de Witte*.

151 G.J. Kolff was een (later blinde) in den Haag woonachtige schrijver. BA

152 Met de titel *Kritiesch Intermezzo* duidt Ten Brink de nieuwe rubriek van korte aankondigingen van nieuwe uitgaven aan. Een typische betiteling van Ten Brink, die in de jaren 1867, 1868 en 1875 onder het pseudoniem Dr. Alexius van Staden een rubriek *Letterkundig Intermezzo* voor Nederland schreef. Ten slotte wordt de nieuwe rubriek *Kunst- en Letterbode* gedoopt, de naam, die een dergelijke rubriek in Huets Dagblad van 1873 gedragen had.

Ge zult misschien vreezen, dat de aflev. nu te groot wordt, doch zij zal nu *negen* vel beslaan hetgeen niet zoo buitengewoon is.[153] Ook moeten wij nu tonen, dat het ons ernst is met de *verbetering*.

De kopij van den heer Kolff zend ik per spoor, omdat hij in zulk een weelderig cahier schrijft. Proef van het stuk, moet aan Mr. Maas Geesteranus, den Haag, redakteur der Staats-Courant worden gezonden.[154] Ik heb met een rooden streep aangeteekend tot hoever het fragment gaat.

Krijgt gij de proef tot afdrukken, wees dan zoo goed mij er inzage van te geven, voor gij afdrukt.

Dit alles geldt de aflev. v Juni.

Nu over de verbetering in het algemeen.

Het spijt mij dat gij mijn denkbeeld van de Banier zoo ver weg werpt. Maar is er zoo veel tegen, dan zwijg ik

Vervolgens geloof ik, dat wij de verbetering *geleidelijk* moeten maken. Gij weet wat ik met no. 6 wil. Het *Kritiesch Intermezzo* wordt de gevraagde rubriek. Huet wil voor de rubriek der tijdschriften zorgen - ik raad dus, om hem die tijdschriften te zenden welke hem ontbreken. Wat hij zendt komt in het Kritiesch Intermezzo.

Ik zal u den verlangden brief stellen en binnen kort doen toekomen.

Krijgt gij dan de boeken, dan kunt Gij mij eenvoudig berichten wat gij hebt! - ik zal dan pogen beoordeelaars te vinden. Mij dunkt de medewerkers aan zulk een kritiek, moeten wij aanbieden voor een kort bericht een exemplaar van het boek en *ƒ* 1. honorarium. Worden de kritieken wat langer, dan kunnen wij wat meer geven. Of wilt gij het honorarium *ƒ* 2. stellen? Des te beter.

Medewerking tot onze nieuwe plannen heb ik nu van Prof Opzoomer, Mej. Wallis, A.W. Stellwagen, ik hoop ook van Prof Pierson. Jorissen heeft mij niet geandwoord.

Ik ga langzaam vooruit - enkele jongelui steunen mij, daaronder G.J. Kolff en Smit Kleine.[155]

Van BH. kreeg ik een zeer tevreden brief - die schijnt nu wat zachter gestemd Thands nog iets tusschen ons beide.

Met de kopij over Parijs hierbij gezonden betaal ik mijn schuld aan u, een voorschot van *ƒ* 80. Ik ben echter zoo vrij u vriendelijk te verzoeken, mij voor de volgende kopij - weldra en waarschijnlijk in Juli te zenden - weer *ƒ* 80 vooruit te geven. Ik heb het nu juist zeer noodig. Mocht gij bezwaar hebben, meld het mij

153 De uitkomst is wel heel anders dan Ten Brinks berekening. De juniaflevering zal geen 9 maar 16 vel bevatten: het opstel van Jorissen wordt in zijn geheel afgedrukt, Ten Brinks bijdrage vervalt, de *Kunst- en Letterbode* is 10 pagina's groot.

154 Mr. A.M. Maas Geesteranus (1836-1899), directeur van de Nederlandsche Staatscourant was door zijn tweede huwelijk met Annette Marguérite Kolff een zwager van Mr. G.J. Kolff.

155 Het is wel karakteristiek voor Ten Brink, die in 1834 geboren is, over Kolff en Smit Kleine, respectievelijk in 1843 en 1845 geboren, te spreken als van ‘jongelui’.

s.vpl. Anders zend ik u aanstaande Saturdag of later de gewone traite van de Hollandsche Bank alhier.

In de hoop dat gij dit zult goedkeuren,

van harte

tt

Jan ten Brink.

den Haag, 4 mei 78.

76

Parijs, 4 mei 1878

WelEdele Heer,

In September 1877 schreef de heer Mr. N.P. van den Berg, president der Javasche Bank te Batavia, voor het feuilleton van het Algemeen Dagblad van N.I., eenige zeer interessante hoofdstukken getiteld: *Bataviasche Memoires uit de vorige Eeuw*.[156] De heer Van den Berg is een uiterst welwillend man, die, zoo U hem verzocht dat opstel in 'Nederland' te mogen opnemen, het zeker niet weigeren zou. Zoudt U hem daarover willen schrijven, en toezending, vragen van een volledig stel nummers der Courant, waarin het opstel voorkomt? Daar het stuk niet geteekend werd, kunt U zich desverkiezend op mijne aanwijzing beroepen. Voor Uw tijdschrift zal de schrijver, onderstel ik, zijn naam geven, indien U er om vraagt. De korrektie der drukproeven zal ik gaarne op mij nemen. Het adres, zooals ik zeide, is: *Mr. N.P. van den Berg, president der Javasche Bank, te Batavia*. Van Potgieter bestaan twee in Nederland onbekend gebleven stukken: *Björnstjerne Björnson* en *Herinneringen en Mijmeringen*, beiden indertijd door hem geschreven voor het feuilleton mijner Indische Courant, doch zonder afstand van kopijregt. Ziet U geen kans, die stukken (geen van beiden opgenomen in de 'Verspreide en Nagelaten Werken') ter plaatsing in 'Nederland' te bekomen? A.C. Kruseman zou U of mij daartoe ongetwijfeld vrijheid geven; maar ik onderstel, dat het regt is overgegaan op Tjeenk Willink; en dien ken ik niet. Hoe staat U met hem? De twee bedoelde stukken zouden voor het tijdschrift, al bleef het kopijregt aan Tj. W., eene belangrijke aanwinst zijn.[157]

Kent U Ds. Hasebroek? Ziet U kans, hem tot medewerken te bewegen? Zoo niet, wilt U mij magtigen, namens U aan Ds. Hasebroek te schrijven?[158] Ik ben daartoe bereid.

156 De *Bataviasche memoires uit de vorige eeuw* zijn verschenen in het Algemeen Dagblad van 11-18, 20, 21 en 24 september 1877.

157 Potgieter, *Noorweegsche letterkunde van onzen tijd, Björnstjerne Björnson* komt voor in De Java-Bode 1869, nr. 116 (24 december) en 1870, nrs. 101, 102, 109, 110, 111, 116 (30 april, 2, 10, 11, 12 en 18 mei). Potgieter, *Herinneringen en mijmeringen* komt voor in De Java-Bode 1871, nrs. 195, 207, 214, 219 (19 augustus, 2, 11 en 16 september) en 1872 (nrs. 5, 6, 16, 17, 18, 20-23 (6, 8, 19, 20, 22, 24-27 januari). Beide stukken zijn opgenomen in het Aanhangsel van *Verspreide en nagelaten werken* (resp. in dl. III, blz. 449-520 en dl. I, blz. 179-284), dat in 1879 uitkwam.

158 Ds. J.P. Hasebroek, de bekende auteur van *Waarheid en droomen*. BA

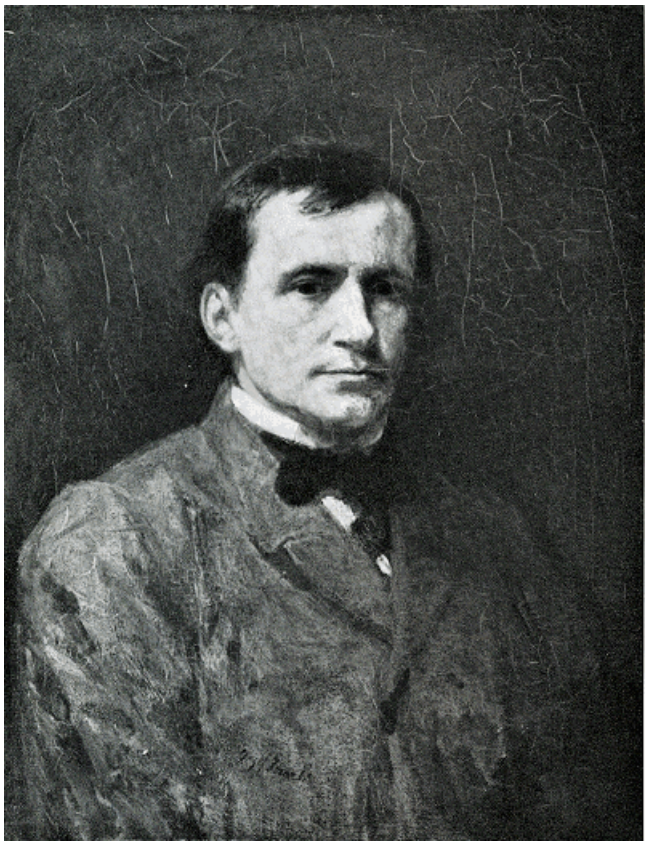

Cd. Busken Huet

Dr. Ten Brink's belofte op het omslag van het Mei-nummer, is uitmuntend. Doch bij beloften mag het niet blijven. Stukken als 'Het oude huis in de Warmoesstraat' moeten onherroepelijk geweerd, en door betere vervangen worden. Prof. Pierson gaf een loffelijk voorbeeld, hetwelk door vele anderen gevolgd moge worden. Hij gaf eene uitmuntende aankondiging[159]; en A.S.C. Wallis kan het thans bezwaarlijk onder zich laten, eene bijdrage af te staan.

Kunt u niet bewerken, dat de inhoud van 'Nederland' maandelijks in het 'Handelsblad' worde opgegeven, zooals met den Tijdspiegel, den Gids, de Vragen des Tijds geschiedt?

De 'Deux-Mondes' geeft somtijds *vertaalde* fraaije novellen: Van Mevr. Bosboom, van Bret Harte[160], van Sacher Masoch.[161] Waarom moet 'Nederland' uitsluitend *oorspronkelijke* blijven geven, die dikwijls alleen dienen om minachting voor onze litteratuur in te boezemen? Bij eene eventueële hervorming van het tijdschrift, verdient het opnemen van vertalingen aanbeveling: maar vertalingen zooals die van de 'Deux-Mondes', modellen waarnaar onze heeren-en dames broodvertalers zich rigten kunnen.

Helaas, het is met onze litteratuur pover gesteld! Ik ontving een ex. 'Landjuweel', 1ste deeltje.[162] Daar heeten nu al onze beste auteurs aan medegewerkt te hebben! De hemel vergeve het hun. Misschien zullen de twee volgende deeltjes beter zijn. In elk geval, dit voorbeeld mag U niet ontmoedigen.

Van Uwe meening omtrent Potgieter, Ds. Hasebroek en Mr. Van den Berg word ik gaarne onderrigt.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

77

Amice!

Het beste zal zijn, dat *mijn* stuk aanblijft tot 1e Juli. En de inhoud aldus:

159 Dit slaat dus op Piersons *De geschiedenis van Helena* (1879, II, blz. 3-48).

160 Francis Bret Harte (schrijversnaam Bret Harte) schreef o.a. verhalen uit het pioniersleven in de Verenigde Staten.

161 Leopold von Sacher-Masoch, Oostenrijks 19de-eeuws realistisch schrijver.

162 *Landjuweel*. Proza en poëzie, 3 dln. (Amsterdam, 1878) is de titel van de voor Ds. Berman vervaardigde bundel, waarvoor Busken Huet zich veel moeite getroost had. In het eerste deeltje komt Huets essay *De romans van jufvr. Hasebroek* voor, dat hij in zijn Algemeen Dagblad van 1878 van 28 januari tot 7 februari (nrs. 23-32) had gepubliceerd (*Lit. fant. en krit.* X, blz. 45-85). Het is dus anders gegaan dan hij in zijn brief van 6 december 1877 aan mevrouw Bosboom voorspelde: 'Over niet langen tijd zal in Holland een bundel *Proza en Poëzie* verschijnen, bijeengebragt met een humaan doel door verschillende auteurs. Voor dien bundel ben ik voornemens, mijn opstel over de schrijfster van *Te Laat*, af te staan. Op die wijze kan het spoediger het licht zien, dan zoo ik begon met het naar Indie te zenden, aan mijne courant, die in den regel alles het eerst ontvangt.' (*Brieven* II, blz. 44).

1.	Jor		4	vel
2.	B.H.		2	-
3.	Kolff	±	2	-
4.	Hrotsw.		1	-

totaal 9 vel. Ik had gaarne wat meer variatie gehad - Maar nu moet het maar zoo De laatste proeven van K. en Hr. verzoek ik ter inzage. Gij krijgt nog eene bladzijde kritiek van mij.

Eigentlijk had Jor. wel kunnen gesplitst worden. Maar ik zal daar maar niet aan tornen. De omzendbrief aan de uitgevers krijgt gij binnen een paar dagen. Van harte

t.t.
Jan ten Brink
10 Mei. 78.
D.H.
NB Andwoord op uw vorigen krijgt gij eerstdaags.

78

12 Mei 78.

Amice!

Zie hier een modelbrief voor de hh. Uitgevers.

Als gij dien hebt verzonden, zullen er wel eenige boekwerken inkomen. Wees dan zoo goed mij telkens even per briefkaart de titels te melden, dan zend ik p.o. u de opgaaf aan wien ze moeten bezorgd worden. Eerst moet deze maal uit de aflevering blijken hoe het Kritiesch Intermezzo zal ingericht worden, dan moeten wij een circulaire gereed maken, die telkens met het boekwerk naar den aangewezen beoordeelaar gaat. De eerste boeken zal ik met een woordjen van mij vergezellen, om zoo doende aan 't werk te komen.

Dan behoor ik met u af te spreken het honorarium der kritiek, want dit moet ik kunnen aanbieden. Ik bedoel kleine stukjens van 10 regels tot 1 pagina. Hoe zouden wij dit stellen? Tusschen de *ƒ* 1,50 en de *ƒ*2 ,50?

De ideeën van B. Huet schijnen mij zeer goed. Mr. N.P. v. d. Bergh zal het wel doen - als gij het hem vraagt, kunt ge het tevens uit mijn naam, als oude kennis van 1860-61 doen.

De stukken v. Potgieter verschenen in het Algem. Dagblad v. B. Huet: zoudt ge ze nu van den heer Ernst en C^{o} te Batavia moeten vragen? Dit zal de beste weg zijn.

Omwerking of vertolking van iets fraais in het buitenland is zoo goedkoop niet, want de bewerking moet door een schrijver v. d. eersten rang geschieden. Zie hier mijn advies.

van harte
t.t.
Jan ten Brink.

Op dezelfde 13de mei schrijft Busken Huet aan Francisca Gallé: 'Gij vraagt of ik redacteur van Nederland *geworden ben, of worden ga? O neen. Daar mijne vroegere betrekking tot den* Gids *mij verbiedt voor Van Kampen te werken, werk ik thans voor Loman, die, evenals Ten Brink, gaarne zou zien, dat* Nederland *er wat bovenop kwam'*. (Brieven *II, blz. 73)*.

Huet schrijft dit, terwijl hij nog steeds uitsluitend reeds in zijn Indische krant verschenen stukken ter beschikking van Nederland heeft gesteld. De Kunst- en Letterbode *in Nederland krijgt ook ogenblikkelijk een tegenhanger onder de titel* Letterbode *in het Algemeen Dagblad. Deze* Letterbode *begint in het nummer van 22 juli 1878 met dezelfde besprekingen, door Huet in deze brief opgesomd. Als de schrijver wordt daar opgegeven Dr. J.T. B-n, terwijl een voetnoot vermeldt: 'Door een medewerker van het Alg. Dagblad in Nederland'. In den vervolge zien wij nu de beide rubrieken parallel lopen met dien verstande, dat de rubriek in Nederland ook aankondigingen van anderen dan Huet bevat. De* Letterbode *in het Dagblad vertoont de bovengenoemde ondertekening maar zelden, doch de voetnoot wordt steeds herhaald*.

79

Parijs, 13 Mei 1878.

WelEdele Heer,

De tijdschriften zal ik gaarne reeds nu ontvangen. Zelfs zou het goed zijn, dat ik ze ontving van 1 Januarij 1878 af. Er komt niet zooveel merkwaardigs in voor, dat men van elk nummer afzonderlijk melding maken kan. Van de weekbladen ontbreken mij: *Eigen Haard* en *Uilenspiegel*. Van de andere periodieken: Prof. Fruin's *Bijdragen* voor vad. gesch. en oudh., deel IX der vorige serie (vier afleveringen) en deel I der nieuwe (één afl.), - Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van N.I., door het *Kon. Instituut* (4° Reeks, eerste deel, drie drukken), - de *Tijdspiegel*, - het *Theologisch Tijdschrift* (van Prof. Kuenen, enz.)

Zijn er nog andere tijdschriften, die U toeschijnen in aanmerking te komen, ik zal ze gaarne ontvangen. Bijv. de *Wetenschappelijke Bladen*? Het lijstje van die, welke ik ontvang, gaf ik U reeds vroeger.

Opdat er zoo min mogelijk vertraging ontsta, verzoek ik alles regtstreeks aan mijn adres te ontvangen.

Mijn plan is niet, eerst te zien wat Dr. Ten Br. van het 'Intermezzo' maken zal, maar te beginnen hem bij te springen. Voor het nummer van 1 Junij zond ik hem vier korte aankondigingen, van: Max Rooses, Antwerpsche Schilderschool; Prof. Beets, Groote Mannen; Dr. van Vloten, Over Bellamy; Scheurleer, Twee Titanen.'[163] Tevens verzocht ik hem, en ik verzoek ook U, wanneer er boeken ter beoordeeling inkomen, daarvan een gedeelte aan mij te zenden.

163 Al deze bijdragen zijn in de eerste *Kunst- en Letterbode* (II, blz. 358-367) geplaatst.

Uw denkbeeld, met het plaatsen van Constantijn's novelle te wachten tot 1 Januarij 1879, zou ik niet durven ondersteunen. Tegen dien tijd zal Jufvr. Opzoomer wel met iets gereed zijn. Of misschien mevr. Bosboom. Of misschien ik zelf, met een nieuw gedeelte mijner 'Bruce's'. Er moet thans getoond worden, dunkt mij, dat het ernst is, in 'Nederland' het beste te geven, wat voor het oogenblik te bekomen is.

Aan Ds. Hasebroek zal ik een dezer dagen schrijven.

Dr. Ten Brink maakte ik opmerkzaam op 'De zuilen der zamenleving', door Ibsen. Dat stuk werd, uit het Noorsch in het Duitsch vertaald, dezen winter vertoond *op 34 Duitsche tooneelen*. Te Amsterdam woont, of woonde, een jonge onderwijzer, Terwey[164], die zeer goed uit het Noorsch vertaalt. Mij dunkt, zulk eene vertaling zou in 'Nederland' een beter figuur maken, dan veel van het oorspronkelijke dat in den laatsten tijd gegeven werd. Van Terwey verscheen in 1874 eene vertaling van Björnson in den 'Gids': dezelfde, die hij voor mijne Indische Courant geschreven had, op verzoek van den Heer Potgieter.[165] Sommige buitenlandsche novellisten (ook Fransche, Duitse en Engelse) staan zóó hoog, dat onze broodvertalers hen teregt niet aandurven. Voor die keurbende behoorde in 'Nederland' plaats te zijn, vind ik.

U ontvangt hierbij onder kruisband het laatste gedeelte der kopij van 'Uit Robert Bruce's Leerjaren'. Mijn eerstvolgende bijdrage zal vermoedelijk bestaan uit eene studie over Jacob Geel, die ik halfvoltooid in portefeuille heb.[166]

Met beleefde groeten hoogachtend,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B[d]. Saint Michel.

PS. Inliggend blaadje behoort bij het laatste hoofdstuk van 'R.B.'s Leerjaren'.

164 Het betreft hier Tijs Terwey, die, voor onderwijzer opgeleid, sinds 1876 leraar in de Nederlandse taal- en letterkunde was in Amsterdam. BA

165 De vertaling van Björnson is *Bruidsmarsch*, te vinden in De Gids 1874, II, blz. 481-536. In het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie komt ze voor in jg. 1873 in de nrs. van 20, 22, 23, 24, 27, 30 en 31 dec. en in jg. 1874 in de nrs. van 2-16 januari.

166 Een studie over Jacob Geel 'halfvoltooid in portefeuille' zou overeenkomen met Huets verklaring in zijn brief van 11 juni, dat hij niet vordert met dit opstel. In zijn brief van 15 juli aan Ten Brink heet het echter: 'Het noemen van Geel brengt mij te binnen, dat Ds. Berman in zoover onder uwe duiven heeft geschoten, als ik hem voor het 3de deeltje van zijn *Landjuweel* mijn analyse van *Onderzoek en Phantasie* heb afgestaan. Hij kwam (een kleinigheid!) zeventig bladzijden kopij, of liever, kopij voor zeventig bladzijden te kort, en met het drukken was men gevorderd tot de uiterste grens van dien afgrond. Ik heb toen gedaan wat ik kon, en wel doen *moest*, na anderen tot medewerking aangespoord te hebben.' (*Brieven* II, blz. 81-82). Inderdaad komt onder de titel *Jacob Geel herlezen* het stuk voor in *Landjuweel* III, blz. 153-202. (zie *Lit. fant. en krit.* X, blz. 1-44). Echter - reeds in De Java-Bode van 29 december 1872 begint onder Mengelwerk een reeks artikelen over Geel, die met onderbrekingen zich tot in februari 1873 voortzet. Dit verklaart ook, dat het stuk in de *Lit. fant. en krit.* het jaartal 1872 draagt. Huets voorstelling van zaken is dus wel wonderlijk.

80

Amice!

De volgende aflev. zal minder bevatten. Voorloopig kan begonnen worden met Huet en mijn stuk Parijs. Het stuk van Wallis is gekomen - zeer keurig.[167] Het is drie vel. Ik weet nog niet, of ik het in Juli zal plaatsen. Ik denk niet. Ik moet met de auteur raadplegen. Mij dunkt, dat de circulaire eerst aan de uitgevers in 't algemeen en later weder speciaal voor bizondere aanvragen kan dienen. Ik heb Lect. Interm.[168] veranderd op raad v. B.H. in Kunst en Lett.bode. Aan Sch. zal ik ook eens vriendelijk schrijven. Van harte

tt
Jan ten Brink.
den Haag
27 Mei 78

81

Amice!

Eerst gisteren (5 Juni) kreeg ik mijn aflev. *Nederland*, 't welk ik aan den heer Nijhoff wijt, die echter zeer ziek is tegenwoordig.

Over de Juli-aflev. denk ik als volgt:

De inhoud zij:

1º Mijne *Parijsche Wandelingen (2 vel)*
2º *Robert Bruce* B. Huet, (2 vel) of meer
3º *Haighton Dresden - (2 vel)* of meer.
4º Mr. A.H. *Verster Een paar Nederlanders*. enz. 3/4 vel
5º Kunst en Letterbode - (nog onbekend)

Alzoo tel ik 7 vel met nog eenige bladzijden. Dit is toch niet te veel.[169]

Wat het stukjen v. Mr. A.H. *Verster* aangaat, de auteur verzoekt proef en tevens eenige *afdrukken*. Ik geloof, dat hij gaarne Nederland geregeld zou ontvangen. Ik heb reeds weder eene nieuwe bijdrage van hem.

Zend mij s.v.pl de laatste revizie van *Dresden* en van *Verster*.

Ik hoop, dat de heer B.H. mij een paar blaadjens zal zenden voor den Kunst en Letterbode, dan geef ik ook een paar kleine stukjens.

Onze aflev. v. Juni ziet er prachtig uit!

Als wij zoo voortgaan, zult gij bepaald abonne's *moeten* winnen.

De heer G. Kolff ontvangt immers te zijnen kosten afdrukjens? Heeft de circulaire

167 Het stuk van Wallis is *De twijfel in het drama*. Het is geplaatst in het septembernummer (1878, III, blz. 51-98).

168 Met zijn gewone slordigheid spreekt Ten Brink nu niet van Kritiesch Intermezzo, maar van Lect. Interm.

169 Het zal nog weer wat anders uitkomen dan Ten Brink raamt. Van Busken Huet wordt meer opgenomen en de aflevering wordt 9 vel, ondanks het feit, dat de bijdrage van Verster eerst in het augustusnummer komt.

aan den boekhandel al wat opgeleverd. Meld mij dit s.v.pl., opdat de hervorming kan blijven doorgaan.

Voor 1 September heb ik reeds een zeer schoone bijdrage v. Mejuffr. Adèle Opzoomer (Wallis).

Wat mij persoonlijk aangaat - ik wenschte gaarne, dat ook Constantijn niet al te lang uitgesteld werd. Wij moeten toonen, dat wij niet met ijdele beloften schermen.

En nu nog iets omtrent mijn redakteurs honor. Ik toucheerde bij het begin van het jaar *ƒ* 150. Nu met 1° Juli het tweede halfjaar aanvangt, zoude het mij *zeer* gelegen komen als gij mij de rest (*ƒ* 150 of althands *ƒ* 100) nu wildet doen toucheeren. Het spijt mij, dat ik hiermede zoo lastig ben, maar ondanks mijn aanhoudend arbeiden verslindt mijne huishouding (vijf spruiten en één op stel en sprong van komen) alles. Vergun mij dus op de gewone wijze te mogen disponeeren over 't een of 't ander.

Van harte tt
Jan ten Brink
6 Juni 78.

82

Amice!

Woensdag ben ik volkomen tot uw dienst na 3 uur dus van 3-5 of ook van 12 tot 1. Als Gij het goed vindt, dan disponeer ik op de wijze, als wij dit gewoonlijk doen. Ontvang mijn dank voor uwe vriendelijke bereidwilligheid.

Van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag
8 Juni 78.

83

Amice!

Donderdag ben ik tot uw dienst van 12 - 1 en na 4. Vrijdag van 12 - 4 en Saturdag van 3 - 4 en na 5.

Den Vrijdag morgen heb ik den langsten tijd om met u te raadplegen. Nijhoff wordt iets beter.

Ik zal morgen (Dinsdag) op u trekken per Holl. Bank-wissel, gelijk gij dit gewoon zijt. De wissel komt dan een dag of wat later ten uwent.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag
10 Juni 78.

In deze brief is sprake van de laatste vier bladen van Robert Bruce. In een brief van 19 juni 1878 aan Jan ten Brink verklaart Huet het volgende: 'Zoo Robert

Bruce, *na de vier vel die Loman thans nog in petto heeft, - voor Julij en Augustus onderstel ik - tijdelijk gestaakt wordt, dan ligt dit alleen hieraan, dat de hoofdstukken, die ik nog in portefeuille heb, in nog mindere mate dan die, welke ik gaf, een afgerond geheel vormen. Minstens zes maanden heb ik noodig, om met een tweede gedeelte gereed te komen; en dan nog zal die stap voorwaarts een stap achterwaarts zijn: want ik begon in* Nederland *niet met het begin, maar met hetgeen op de inleiding volgt. Die inleiding (een zelfstandige eerste periode) ben ik bezig te voltooijen; doch dit is geen soort van werk, waaraan ik achter elkander kan voortschrijven*. Uw *oordeel is gunstig: maar hoe oordeelt het publiek? Dit kan ik alleen van de buitenwacht vernemen, en daarmede moet geduld geoefend worden. Laat mij dus s.v.p. rustig voortgaan, met mijne* Bruce's *in stilte proeven te nemen op den openbaren smaak in Nederland en - mijne eigen geschiktheid. Omtrent geen van beiden ben ik in mijn gemoed ten volle verzekerd...*' (Brieven *II, blz. 76-77)*.

Op 20 mei 1878 schrijft Huet aan Mevrouw Bosboom: 'Om op het kongres terug te komen, ik geloof niet, dat daar voor Nederland, of voor de kleinere staten in het algemeen veel te oogsten zal vallen. De Franschen schijnen tot bescherming van het auteursregt eene algemeene bepaling in het leven te willen roepen, die voordeelig zal zijn voor hen, *leveranciers van romans en tooneelstukken aan de geheele wereld. Doch welke reciprociteit kunnen zij de andere volken aanbieden? Buitenlandsche bellettrie wordt door hen maar zelden vertaald. Hollandsche bijna in het geheel niet. Uw* Majoor Frans *is ook in dat opzicht een witte raaf. Enfin, we zullen zien*.' (Brieven *II, blz. 75)*.

84

Parijs, 11 Junij 1878.

WelEdele Heer,

Komt U te eeniger tijd te Parijs, dan zal Uw bezoek mij zeer aangenaam zijn. Verzuim echter niet svp., overeen te komen omtrent dag en uur. Door bezigheden ben ik dikwijls verhinderd.

Met de vier laatste bladen van 'Rob. Br. L.', gekorrigeerd, zend ik U voor 'Nederland' de kopij van een opstel, dat eigenlijk bestemd was voor het 4de deeltje der nieuwe reeks mijner 'Litt. Fantasien'. Van den heer Funke[170] ontving ik de verzekering, dat zoo U hem vergunning vroeg, deze beschouwingen over de Dorpsvertelling alvast in Uw tijdschrift te plaatsen, dit verzoek zou worden toegestaan. U kunt dus zonder vrees voor weigering, U tot hem wenden.

Dank voor de gezonden tijdschriften. Dat van het Kon. Inst. voor Indische taal-, land- en volkenkunde is het eenige, geloof ik, wat mij nu nog ontbreekt. Om te beginnen, stel ik mij voor, telkens over elk tijdschrift iets algemeens te zeggen, om

170 G.L. Funke is Huets uitgever. *De dorpsvertelling* is opgenomen in het vijfde deel van de *Nieuwe litterarische fantasien*, dat in 1879 is verschenen. Het stuk dateert uit 1875.

naderhand in de gezamenlijke massa alleen op de bijzondere artikelen te wijzen, die aandacht eischen.

Met dat opstel over Jacob Geel kan ik niet naar wensch gereed komen. Dit dus later. Ook moet de Dorpsvertelling voorgaan, met het oog op Funke's beleefdheid. U kunt niet gemeend hebben, dat die aankondiging van Keller's 'Servetje', in den Kunst- en Letterbode van 1 dezer, van mij is.[171] Mijns inziens is dat de toon niet. Ik heb het 'Servetje' met genoegen gelezen, en vind het voor de litteratuur eene onverschillige zaak, of Keller al dan niet slag heeft van toasten instellen.

Het antwoord, dat U van Tjeenk Willink bekwaamt, komt mij twijfelachtig voor. Ik geef in overweging, U zonder iemands tusschenkomst regtstreeks tot jufvrouw Potgieter te wenden (Leidsche Gracht, bij de Prinsengracht). Deze zal dan, vermoed ik, spreken met den heer Kruseman of den heer Zimmerman.[172] Het schijnt mij ondenkbaar, dat T.W. het uitsluitend regt van beschikking zou hebben. Het zou mij leed doen. Ons publiek leert op die wijze nooit, Potgieter waarderen.

Heden heeft hier eene voorloopige zamenkomst plaats van het internationaal Kongres over den litterarischen eigendom.[173] Het zal mij benieuwen, of dit iets geeft. Voor zoo ver ik de kwestie begrijp, schijnt het belang der kleine Staten mij toe, niet op dien weg te liggen.

Meld mij svp. met één woord de goede, ontvangst mijner kopij, die eigenlijk Funke's kopij is.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d}. Saint-Michel.

85

Amice!

Ik ontving mijn eerste blad met Parijs van B.H. - waar het uit abuis beland was. B.H. vraagt mij per briefkaart of ook soms eene proef van hem in het ongereede kan geraakt zijn?

Morgen zend ik u kopij voor K. en LB.

van harte

tt

Jan ten brink

d.H.

171 De aankondiging van 'Het Servetje' door Conviva (Gerard Kellers pseudoniem) is opgenomen in de *Kunst- en Letterbode* I, (II, blz. 366-367). Het 'Servetje' is de maaltijd, die na de bijeenkomsten van het Haagse genootschap Oefening Kweekt Kennis voor letterkundigen en letterlievenden wordt aangericht.

172 A.C. Kruseman te Haarlem gaf eerst alleen, later in samenwerking met H.D. Tjeenk Willink werk van Potgieter uit. Joh. C. Zimmerman verzorgde de uitgave van de *Verspreide en nagelaten werken* (1875-'77) en later de grote uitgave van de *Werken* (1885-'86). Jufvrouw Potgieter is Potgieters zuster Sophie.

173 Van het Internationaal Letterkundig Congres, dat in juni 1878 te Parijs bijeen kwam was een sectie aan de literaire eigendom gewijd. Huet schreef hierover *Een Nederlander op het Internationaal Letterkundig Kongres van Parijs* in Nederland 1878, III, blz. 99-110.

18 Juni 1878.

86

Amice!

Zoo even ontving is afdrukjens, waarvoor ik u mijn hartelijken dank zeg. Het spijt mij echter, dat de revizie K en LB *laatste* blad niet gezonden is. Ook wensch ik u op het hart te drukken, dat ik van de opgegeven boeken nog niet een ontving. *Vosmaers Homerus*[174] en *Seghelijn van Verdam*[175] moet ik zoo spoedig mogelijk hebben, zal ik er verslag van geven. Beide heb ik vroeger opgegeven.

Hoogachtend
tt
Jan ten Brink.
v.h.
2 Juli 78.

87

den Haag 5 Juli 78

Amice!

Zeer goed ontvangen. Vosm. Ilias en nog een boekjen. Hebt Gij de Seghelijn v. Jerus. al? Is er nog iets ingekomen? - Ik vergat u te vragen of het mogelijk ware Prof. Cobet te Leiden ééne aflev. v. Ned. te zenden, daar hij mij te L. sprekende zijne hooge belangstelling voor de kritiek in onze K. en L B te kennen gaf.

Als gij dit doen kunt, zoudt Gij daar door te L. misschien eenige zielen winnen v. Ned. vooral omdat ook Fr.[176] gerecenseerd wordt. Het komt mij hoogst wenschelijk voor. Voor Aug. zend ik u nog wat Parijsche wandelingen + Huet + Haighton + stukje-Guido + K en LB.[177]

Van harte
tt
Jan ten Brink.

88

Amice!

Voor N° 8 is: H.: Dorpsv - *niet* te nemen. Ik wil spaarzaam zijn met goede stukken. Daarvoor kunt gij rekenen op 32 pag. Wand. in Parijs v. mij. Misschien komt nu naast Haight. en Jor nog wat - hoewel ik het nog niet weet. Met Sept. komt Wallis en in Okt. zou ik H. Dorps. nemen. Doch hierin kan nog verandering komen De kleine stukjens van *Guido* en *Verster* kunnen en *moeten* in het Aug. nummer. Ik had *Verster* reeds voor Juli opgegeven - maar gij hebt het niet geplaatst. Dus de inhoud voor 1° Aug.

174 Vosmaers Homerus is de Iliasvertaling van Carel Vosmaer, die in 1878 verscheen.
175 Prof. Verdam gaf in 1878 de Middelnederlandse 'oosterse' roman *Seghelyn van Jherusalem* uit.
176 Fr. waarschijnlijk = Fruin.
177 Stukje van Guido (= J. Drabbe) is diens *Kleinigheden* (II, blz. 497-503).

1º Wand. in Parijs
2. Dresden
3 Bilderdijk[178]
4 Guido
5. Verster
6. K en L B.

Komt er nu nog wat meer, dan zal ik het u tijdig meiden.
Van harte
tt
Jan ten Brink.
6. Juli 1878. d.Haag.

89

Amice!
Hierbij 2/3 van mijne *Parijsche wandelingen* - binnen enkele dagen krijgt gij de rest.
Huets Dorpsvertell. is een pièce de résistance, 't welk in de Augustus-afl. te mooi is. Ik wil dit sparen voor September óf Oktober. Wij moeten zuinig zijn met de goede stukken, nu *Robert Bruce* ophoudt. Gaarne zou ik nu met *Constantijn* beginnen. Hoe staat die zaak?
Mijn stuk heeft weer 2 vel; gij hebt dan nog Haighton, Jorissen, Guido, Verster, Kunst en Letterbode. Is dit alles wel genoeg!
De van u ontvangen *f* 80 als honorarium, bij de vorige gelegenheid, zou ik gaarne verrekenen met het door mij geschrevene in de Kunst en L.B. Ik schreef reeds ± 12 pag., dit maakt *f* 30. Over drie maanden is dit dus aangezuiverd.
Vergun mij dus over het honor. van de voor Augustus geleverde kopij, twee vel, deze week te mogen beschikken.
Ik zit er wat in met allerlei betalingen, dus moet gij mij dit niet kwalijk nemen. Van de Parijsche Wandelingen reken ik nog stellig een slot, misschien wel 2 vervolgen te zullen geven.
Van harte
tt
Jan ten Brink
8 Juli 78
den Haag.

90

Parijs, 9 Julij 1878.
WelEdele Heer,
Ik ben aan het verzamelen van bouwstoffen voor een soortgelijk werkje over Belgie, als ik nu onlangs over Frankrijk, en in 1877 over Italie in het licht zond. Het zou de vorm zijn, waaronder ik, tevens arbeidend voor mijne Bataviasche

178 Met 'Bilderdijk' wordt bedoeld: Prof. Th. Jorissen, *Literarische bladen*. I. *Over Betje Wolff*, II. *Twee brieven van Bilderdijk* (II, blz. 411-428).

Courant, in 1879 mijne bijdragen voor ‘Nederland’ zou kunnen blijven voortzetten, hetzij Uzelf eigenaar wordt mijner kopij, of een ander.[179]

Heb daarom de beleefdheid mij te melden, in hoever dit plan strooken zou met Uwe konvenientie; welke Uwe voorwaarden zouden zijn; en op welk tijdstip het honorarium voldaan zou worden. Bij uitzondering noem ik dit laatste punt afzonderlijk, omdat aan het zamenstellen van boeken als het bedoelde, aanzienlijke voorschotten verbonden zijn, omtrent wier restitutie eenige zekerheid moet worden gegeven.

Is Uw voorgenomen uitstapje naar Parijs afgesprongen? Dit zou mij leed doen. Zoo het slechts uitgesteld is, onderrigt mij daarvan svp., want het oogenblik nadert, dat ik ten behoeve van mijn geschrift over Belgie, eenigen tijd van huis zal moeten gaan.

Wil mij ook doen weten, welke Uwe usances zijn omtrent het afrekenen met de medewerkers van Uw tijdschrift. Voor mijzelven ontving ik liefst eene rekening-courant over 1 Januarij-1 Julij van het loopende jaar.

De heer Ten Brink en ik, wij doen ons best, in het voetspoor van Prof. Pierson en Prof. Jorissen nieuwe medewerkers te lokken. Jufvr. Haighton, hoop ik, zal spoedig plaats maken voor Mevr. Van der Does of Jufvr. Opzoomer. Het tijdschrift, dunkt mij, moet op deze wijze vooruit- en een voorspoedigen nieuwen jaargang tegemoet gaan.

Met beleefde groeten, hoogachtend,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d}. Saint-Michel.

91

Parijs, 14 Julij 1878

WelEdele Heer,

Uwe bezwaren tegen het gelijktijdig verschijnen van mijn werk in ‘Nederland’ en in het ‘Algemeen Dagblad’ kan ik niet uit den weg ruimen.[180]

Laat ons dus aannemen, dat U casu quo bereid zoudt zijn, het geschrift over Belgie afzonderlijk uit te geven; - met vrijheid aan mij, van sommige gedeelten gebruik te maken voor mijne Courant.

Dit laatste kan aan het debiet in Indie niet alleen schaden; maar mijn boek over Italie heeft bewezen, dat het daaraan zeer bevorderlijk is. En dit ligt in de rede, want Indie is zoo groot, en de verspreiding zoo moeijelijk.

Ik wensch te kunnen beschikken over twintig vel, en ben bereid U het kopijregt

179 Huet doelt hier op zijn *Land van Rubens*, dat in zijn Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie, jg. 1879 verscheen als feuilleton onder de titel *Belgische reisherinneringen* van nr. 181 (6 augustus) tot nr. 207 (5 september).

180 Loman heeft dus blijkbaar aan Huet te kennen gegeven voor een gelijktijdige publikatie in Nederland en Indië niet te voelen.

af te staan voor *f* 75 het blad; indien U ten minste U verbinden wilt, de helft van het honorarium vooruit te betalen, in den vorm bijv. van een wissel op zes maanden.

Voor rekening van mijne Bataviasche firma wil ik van het boek 100 exx. nemen, betaalbaar acht maanden na verzending uit Amsterdam; onder voorwaarde, dat het boek in Nederland eerst twee maanden na die verzending in den handel zal gebragt worden.

Kunt U met deze voorwaarden genoegen nemen?

In onze berekening van hetgeen ik in de eerste zes maanden voor 'Nederland' leverde, gaan wij nagenoeg akkoord. Ik vind Januarij 16 bladzijden, Maart 14, April 32, Mei 30, Junij 28; te zamen 120 bladzijden, of 7 1/2 vel, waarvoor mij *f* 300 zou aankomen.

Trekken van hier op Amsterdam is zoo gemakkelijk niet. Zend mij liever Hollandsch bankpapier svp., in een aangeteekenden brief.

Wat ik voor den Kunst- en Letterbode lever, kan einde 1878 verrekend worden. U verstrekt een gedeelte der tijdschriften: ik het andere gedeelte. Later zal daarin verandering moeten komen. Laat ons dus voorloopig bepalen, dat U die boekaankondigingen op dezelfde wijze honoreert, als mijne andere bijdragen, met *f* 40 de 16 bladzijden. U weet, niet waar? welke gedeelten van Dr. Ten Brink, en welke van mij zijn.

Indien het 3/m tijdschrift *Het Tooneel* blijft voortbestaan, dan zult U mij dit voortaan moeten toezenden.[181] Ik teekende alleen in voor den eersten jaargang. Het tijdschrift van het *Kon. Instituut voor Ind. taal-, land- en volkenkunde*, ontving ik nog niet. Evenmin Van Hoëvell's *Tijdschrift voor Nederlandsch Indie*.[182] Het overige ontvang ik geregeld.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d}. Saint-Michel.

PS. Bij het ramen van den omvang van mijn geschrift over Belgie op 20 vel, denk ik aan het formaat van 'Parijs en Omstreken'. Ik noem dit echter slechts als een maat, om mede te meten. Veel aangenamer zou het mij zijn, indien U het boek uitgaaft in royaal-oktavo, op fraai papier, en geïllustreerd. Er bestaat keus genoeg van Belgische platen; en zulk een werk over Belgie zou niet alleen in Nederland koopers vinden, maar ook in Belgie zelf, althans in Vlaanderen. Houd mij de opmerking ten goede, dat de meeste nederlandsche uitgaven een schriel en smakeloos aanzien hebben. Bijna altijd dun papier, en te veel en te breede regels op één blad-

181 Het tijdschrift Het Tooneel, opgericht in 1877, onder redactie van J.N. van Hall en C.N. Wijbrands, heeft slechts tot juni 1878 bestaan.

182 W.R. baron van Hoevell richtte als predikant te Batavia en president van het Bataviaas Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in 1838 het Tijdschrift van Nederlandsch-Indië op, waarin tegen de regering in Nederland stelling genomen werd. In Indië gestaakt is het bij Van Hoevells terugkeer in Nederland in 1849 in Nederland voortgezet.

zijde. Waarom brengt de boekhandel te Uwent daarin geen verandering? Vooral dat gemeen, doordrukkende papier is eene ergernis.

92

Amice!

Ik heb aan Busk. H. geschreven, dat het beter is zijne Dorpsvertellingen met 1° September te plaatsen. De Augustus-aflevering wordt het minst gelezen en wij moeten spaarzaam zijn met onze goede stukken. Ik hoop, dat het zal gelukken, om met 1° Januari eerst met Constantijn te beginnen. Daar Gij er op gesteld zijt, zal ik mijn best doen.

Wees zoo goed nog eens om de Seghelyn te vragen anders zal ik het boek voor mijne kosten koopen.

Over Huet krijg ik eene Kritiek[183] van Smit Kleine.

De vermelde boeken over Augustus zijn onbruikbaar voor ons.

In haast,

tt

Jan ten Brink

v.h.

15 Juli 78.

93

Parijs, 22 Julij 1878.

WelEdele Heer,

In dank ontvangen Uw wissel Rodrigues Frères ad fr 625, waarmede het honorarium der 7½ vel van het eerste semester 1878 verrekend is.

Met belangstelling volgde ik Uw mededeeling omtrent ‘Belgie’. Tegen een wissel ad fl. 750, vervallend 15 Maart 1879 en aan mij toe te zenden 15 September 1878, zou ik geen bezwaar hebben; indien ik er althans op rekenen kan, dat de wederhelft van het honorarium voldaan zal worden, wanneer het laatste gedeelte der kopij geleverd is.

Aan Uw oordeel, dat een geïllustreerd boek te duur zou uitkomen, moet ik mij onderwerpen; en ik doe dit in de hoop, dat er welligt later spraak van zal kunnen zijn.

Heb ik de keus tussen octavo en royaal-octavo, dan geef ik aan dit laatste de voorkeur; doch U moet het zelf beslissen, op welke wijze U het voordeeligst tot het zamenstellen van een boek van *ƒ* 3,90 geraken kunt.

Ik zou bereid zijn, een minimum van twintig vel kopij te leveren, naar den maatstaf van ‘Parijs en O.’ U moet niet vreezen voor te weinig kopij; eer voor te veel. Niets is gemakkelijker, dan zulk soort van werken uit te drijven. De kunst is: het houden van de regte maat.

183 De kritiek van Smit Kleine is wel een korte, ongetekende aankondiging in de *Kunst- en Letterbode* van Huets *Parijs en omstreken* (II, blz. 406-409). BA

Omtrent de 100 exx. die ik voor Ernst en Co. zou nemen, te verzenden twee maanden vóór het verschijnen in Nederland, zou de bedoeling zijn, dat U die leverdet voor 33⅓ pCt. van den partikulieren nederlandschen prijs.

Gesteld, dat U het boek in Nederland zoudt uitgeven 15 Junij 1879, dan zou ik mij verbinden U in staat te stellen, 15 Februarij een begin te maken met drukken.

Daar mijn vertrek naar Brussel ophanden is, zult U mij verpligten met een beslissend antwoord.

Tegen Uw voorstel heb ik geen enkel voornaam bezwaar. Kunt U zich vereenigen met de toelichtingen in mijn schrijven van heden, dan zouden wij de overeenkomst als aangegaan kunnen beschouwen.

Uit hetgeen ik voor den K. en Letterbode van 1 Augustus bijdraag zult U zien, dat het publiek in Nederland mij toeschijnt, de tijdschriften vooruit te zijn. Het zou niet aardig zijn, zoo ik klaagde over het publiek te uwent. Men heeft mijn Italiaansche, en nu ook mijn Fransche reisherinneringen veel gunstiger opgenomen, dan ik mij vleide het geval te zullen zijn.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

Op 15 juli 1878 schreef Huet aan Ten Brink: 'Ik bezit eene vertaling van Sandeau's fraaije novelle: Jean de Thommeray. *Wilt U daarmede eene proef nemen voor het nommer van 1 September? Zoo ja, dan is zij tot uwe dienst. De bedoeling is, dat de vertaling zich aankondige als van mij. Door dit als regel aan te nemen, zullen anderen zich misschien opgewekt gevoelen, het voorbeeld te volgen.'* (Brieven *II, blz. 81)*.

In het artikel Kwaadwillig stoken *in het Handelsblad van 18 juli wordt scherpe kritiek uitgeoefend op een artikel in het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie waarin naar aanleiding van het huwelijk van prins Hendrik met een Duitse prinses gezegd wordt: 'Het denkbeeld eener annexatie door Pruisen, namens Duitschland, is in Nederland reeds zóó populair, dat een huwelijk meer of minder als eene onverschillige zaak beschouwd wordt'. Verder wordt uit hetzelfde artikel aangehaald: 'Als een donderslag bij onbewolkte lucht, heeft door het zelfgenoegzaam Nederland de tijding weerklonken, dat op de bloemententoonstelling te Gent de Haarlemsche bloembollen het hebben afgelegd tegen de Gentsche. De Nederl. bollen zijn geslagen door de Belgische ... Zoo verdwijnen allengs al Nederl. oude gloriën. Onze handel, onze scheepvaart, onze nijverheid, onze kaas, onze haring, onze boter, niets wordt door een nijdig lot ontzien. Thans zijn wij ook onze bollen kwijt'*.

Ten slotte wordt uitvoerig gesproken over een artikel van Huet van enige dagen

later, waarin over het ministerie Kappeyne gezegd wordt: 'De Koning had de samenstelling van een nieuw ministerie evengoed aan zijn rijpaard kunnen opdragen' en waar onder verwijzing naar Maurits en Willem III de Koning wordt aangespoord de Kamer uiteen te jagen. 'Aan een Koning, die niet het algemeen stemrecht invoert en ministers, die aan de leiband der Tweede Kamer loopen, der Tweede Kamer naar de oogen zien, niet ontslaat, aan een Koning, welke niet in dien geest de regeering wilde aanvaarden, zouden wij ons vertrouwen moeten ontzeggen ... Wij zouden in dat geval moeten beproeven, ons los te maken uit het Nederlandsch staatsverband en burgers van een land te worden, waar de regeerders toonen, hunne roeping ernstig te beseffen.'

Het artikel in het Handelsblad eindigt aldus: 'Wanneer een journalist zijn gaven misbruikt om Nederland's kolonie tegen het moederland op te stoken, wanneer hij geen gelegenheid verzuimt om land en volk te beleedigen, wanneer hij al sarrend en met de grofste persoonlijkheden en in de ruwste woorden den souverein tot een coup d'état aanmaant, dan is het waarlijk niet te verwonderen, wanneer men in Nederland hem de minachting toont, welke hij verdient.

De heer Busken Huet is Nederland's eerste criticus en beste prozaschrijver, maar van oudsher schat men bij ons karakter hooger dan talent. Onze Indische landgenooten kunnen er zeker van zijn, dat 's heeren Busken Huet's puntige stijl niet verhindert, dat men in Nederland vol weerzin de schouders ophaalt over zijn dollemanspolitiek en kwaadwillig stoken'.

94

Parijs, 2 Augustus 78.

WelEdele Heer,

Voor het September-nummer van 'Nederland' heb ik den heer Ten Brink de vertaling eener beroemde novelle van Sandeau aangeboden[184]; en volgens afspraak zend ik U daarvan hierbij de kopij, onder kruisband. De bedoeling is, door het stellen van mijn naam aan het hoofd der vertaling, anderen aan te sporen dit voorbeeld te volgen. Ik zelf zou nog kunnen leveren: de vertaling van een tooneelstukje van Mürger, en van een der kleinere komedies van Molière.[185] Sandeau's novelle moet gegeven worden in één nummer. Daarom heb ik er zoo veel mogelijk in geschrapt.

De proef wensch ik te ontvangen te *Brussel, poste restante*. Gelief het adres

184 Jules Sandeau, *Jean de Thommeray* (Paris, 1873) werd door Huet vertaald voor zijn Algemeen Dagblad, waar het in 1873 in de nummers van 22 augustus tot 6 september een plaats vond.

185 Huet had van Henri Murger *Le Serment d'Horace, Comédie en un acte, en prose* (Paris, 1861) vertaald voor De Java-Bode 1872, 31 juli tot 6 augustus, onder de titel *Hector's eed*. Het was afzonderlijk verschenen in de door de firma Ernst en Co. gepubliceerde Reisbibliotheek als nr. 15 (1874). Voor zijn Dagblad vertaalde hij Molière's *Le Médecin malgré lui* (jg. 1873, 15-20 augustus). Ook dit verscheen in de Reisbibliotheek als nr. 10 (1874).

te laten luiden: Cd. B. Huet. De bijvoeging van Busken, voluit, geeft aan de vreemde postkantoren somtijds verwarring.

Ziet U echter kans, met de proef gereed te komen vóór 12 dezer, zend haar dan svp. naar Parijs, Tot en met den 12den ben ik hier.

Behalve den 'Bretonschen Jonker' zal ik voor het nummer van September (met de 'Dorpsvertelling' wil de heer Ten Brink tot Oktober wachten) ook nog iets voor den Kunst- en Letterbode geven, en bovendien, zoo ik er mede gereed kan komen, iets over het Internationaal Letterkundig Kongres, dat in Junij hier gehouden is.

U behoeft niet te vreezen, dat ik de polemiek van het Handelsblad[186] mij te zeer aantrek. De oneer is aan Amsterdam, hoofdstad des Rijks, zetel eener Universiteit. Het moest niet zijn, dat eene zoo kwalijk geschreven Courant te Uwent den toon geeft.

Teregt onderstelt U, dat de drie punten, genoemd in Uw schrijven van 29 dezer, voor mij niet van overwegend belang zijn. Ik laat U vrij, 1° eerst aan het drukken te gaan, wanneer U de kopij kompleet in handen heeft, 2° zelf den datum der uitgaaf te bepalen. Ook stem ik 3° er in toe, van de twee maanden vooruitzending naar Batavia, er één te laten vallen.

En is de zaak nu hiermede geregeld? Verpligt mij svp., door mij dit per omgaande te doen weten. Ik ben aan het vaststellen mijner reisroute; en van de vraag, of ik mij al dan niet zal hebben voor te bereiden tot schrijven, hangt het af, of ik sommige dingen zal gaan zien of niet gaan zien.

Meld mij svp. meteen de goede ontvangst van bijgaande kopij; want dit exemplaar is het eenige overdrukje in mijn bezit.

Met beleefde groeten hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147B^{d} Saint-Michel.

95

Amice!

De nieuwe roman van Chapuis wil ik gaarne hebben -[187]

Voor 1 Sept. zal *Nederland* bevatten:

a. *Wallis* De twijfel in het drama -

b. Huet 3 vel - (Jean de Thommeray)

c^{a} Coens - c^{b} *De Rop*[188]

186 Huet trok zich de zaak meer aan dan hij het hier doet voorkomen. Door Ten Brink uitgenodigd een lezing te houden voor Oefening Kweekt Kennis schrijft hij op 21 juli af wegens het artikel in het Handelsblad. Op 8 augustus is hij echter bijgedraaid (*Brieven* II, blz. 82-83 en 87).

187 De roman van Chappuis zal wel zijn *Satanella*, die in 1878 verscheen.

188 Van M. Coens zijn in de septemberaflevering twee vertaalde gedichten van De Musset en Schiller opgenomen (III, blz. 126-128). Van Ant. L. de Rop vindt men in het oktobernummer het gedicht *Een lindeblad* (III, blz. 220-222). De samenstelling van het septembernummer ondergaat blijkens de brief van 9 augustus nog wijziging.

d Kunst en Letterbode

Haighton moet tot een volgenden keer wachten-

Is het stuk van Huet eene vertaling: Jean de Thommeray- ofwel Dorpsvertelling?

Ik ben niet van plan in de Septemb.afl. twee kapitale stukken op te nemen.

Ik moet zuinig zijn - want het heeft nu al moeite gekost om van Mei tot Sept ons woord te houden tegenover het publiek. Wees dus zoo goed mij p.o te melden, welke kopij de 3 vel v. Huet inhouden

Hierbij kopij Wallis en De Rop. Van het eerste stuk wensch ik de proef te ontvangen - de auteur woont hier - tegenwoordig.

Van gantscher harte
tt
Jan ten Brink.

4 Aug 78.

96

Parijs, 8 Aug^{s} 1878.

WelEdele Heer,

De zorg voor het opmaken van een kontrakt laat ik gaarne aan U over. Tot heden bepaalde ik mij steeds tot mondelingsche afspraken, of overeenkomsten per brief. Doch een kontrakt is mij óók wel. Ik ben dus bereid, en verwacht per omgaande Uw koncept.

In de *Haarlemmer* vond ik de inhoudsopgaaf van het Augustusnummer van 'Nederland'. Het trof mij, dat de Kunst- en Letterbode daarbij niet genoemd wordt. Dergelijke publiciteit geeft niet veel. Mij is het volgende ingevallen:

Zou niet de eene of andere Uwer vrienden, - iemand die U persoonlijk genegen en met het tijdschrift ingenomen is, - tegen het einde van het jaar, in November of zoo, een kritisch overzigt willen zamenstellen van de beste stukken in den nu loopenden jaargang? Zoudt U dit niet zelf willen doen? Uit Uwe brieven blijkt, dat U een eigen oordeel heeft over onze litteratuur, onze tijdschriften, onze dagbladen. Breng Uwe denkbeelden op schrift, toets daaraan den tegenwoordigen inhoud van 'Nederland', wijs aan wat er nog ontbreekt, beschik in vertrouwen over mij wat het beoordeelen der bijdragen van andere medewerkers betreft, draag zorg dat Uw prospektus er smakelijk uitzie en zich aangenaam late lezen, en verspreid het, zoo veel U maar kunt. Over de zwakkere bijdragen zou moeten gezwegen, over de betere met liefde moeten gesproken worden. Zonder dat U de loftrompet over Uw eigen uitgaaf steekt, zou uit Uw toon kunnen blijken, dat Uwe eerzucht is, 'Nederland' eene aanzienlijke plaats onder onze tijdschriften te doen innemen. U zoudt eens zien, hoe dit Dr. Ten Brink zou prikkelen! Men wil hem geen professor maken: welnu, laat hem redakteur worden van een tijdschrift van den eersten rang, en men zal hem geen professor *behoeven* te maken. Goede tijdschriften stichten meer nut, dan de meeste professoren.

Ik herhaal, dat zoo ik voor het uitvoeren van dit denkbeeld U van dienst kan

zijn, U over mij beschikken kunt. Ware het niet, dat ik zelf dit jaar onder de voornaamste mede-arbeiders behoord had, ik zou U een koncept-prospektus aanbieden. Thans moet er, ten minste voor zoo ver mijn persoon betreft, iets anders op gevonden worden.

Mag ik U verzoeken, mij het tijdschrift *Los en Vast* te zenden?[189] Ook ben ik zoo vrij, nog eens te herinneren aan het *Tijdschrift voor N. Indie*.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} St. Michel.

97

Amice!

Om misverstand te voorkomen meld ik u nogmaals den inhoud voor 1° September:

1. *Wallis*. Twijfel - (hon. *f* 30 à *f* 35)
2. *Huet. Vertaling Sandeau* -
3. *De Rop.* vers
4. *Huet*. Een Ned. te Parijs
5. Kunst en Leterbode

Huet Dorpsvertelling is bestemd voor 1 Oktober, zoo als ik vroeger schreef omdat wij geenszins twee kapitale stukken in één aflev. behoeven. Gij schrijft mij in den zin alsof Dorpsv. in Oktober[190] zou komen - dit is geenszins zoo.

Van harte

tt

Jan ten Brink.

9 Aug. 78.

NB Wie is de auteur van de *Zwitsersche reis*?[191]

98

Amice!

Dat het gemakkelijker is Huets stuk over Dorpsvert. nu te geven is mogelijk - maar verstandig is het niet, zoo als ik u bij herhaling schreef. De stukken van Wallis en Huet zullen elkaar verdringen. De h.H. had bovendien aangeboden te Brussel zijn vertaald stuk te korrigeeren! - Mejuffr Opz. verzoekt ten zeerste, om eene[192] afdrukken.

Van harte

tt

Jan ten Brink.

189 Het tijdschrift Los en Vast heeft bestaan van 1866-1896. Het stond in 1878 onder hoofdredactie van Jeronimo de Vries met medewerking van Aart Admiraal, A.G. van Hamel, C. van Nievelt e.a.

190 Dit is een verschrijving. Ten Brink bedoelt: september.

191 In Nederland jg. 1880 (II, blz. 147-187, 304-330) komt voor Dr. W.C. van Manen, *Op reis, Brieven uit Zwitserland*. BA

192 Eene, lees eenige.

17 Aug 78.
d.Haag.

99

Amice!

Uwe boeken zijn goed, - maar '*Nederland*' voor September nog niet aangekomen. De kopij zal wel niet gaan.

Busken Huet heeft zich in Belgie opgehouden te Andwerpen en te Brussel. Misschien is hij nu reeds weder te Parijs.

Ik hoop even als gij dat *Nederland* zal voor uitgaan: maar zoudt Gij daartoe niet noodig hebben, wat te adverteeren. De kranten Nieuws v. d. D, Vaderland, nemen telkens inhoud van die tijdschriften, waarvan men de redaktie een present-exemplaar zendt. Gij zendt zeker ook aan sommige medewerkers pres. exempl. Zou die lijst ook voor vereenvoudiging vatbaar zijn. Zend mij eens de naamlijst van dezen.

Nederland voor Oktober zal bevatten.

1º *Wandelingen door Parijs* (XIII. XIV. XV. XIV[193]) zijnde *Slot*
2º *Huet*: 50 paginaas
3. *Haighton Dresden* (Slot)
4. *Kunst en Letterbode*.

De kopij van mijne *Wandelingen* hierbij. Als zij spoedig gezet wordt, kan ik op mijn gemak korrigeeren. Deze wandelingen vormen nu 146 pag. v. *Nederland*. Zij zouden zeer goed afzonderlijk kunnen worden uitgegeven - in klein formaat loopt het licht tot 12 à 14 vel uit. Dan zou daarbij een drietal fotografiën moeten gevoegd worden: portretten van Victor Hugo, Gambetta en Sarah Bernhardt waarvan de cliché's licht te Parijs te verkrijgen zijn.

Hebt Gij lust tot een afzonderlijke uitgave?

Deze laatste kopij is groot 2½ vel druks. Ik zal zoo vrij zijn op de gewone wijze over het honor te beschikken: zijnde *ƒ* 100.

Zoo Gij met den jaargang 1879 aanvangt met Hildaas roman, kunt Gij dit als bizondere reden tot nieuwe aankondiging beschouwen.

Nog een goed nieuws v. *Nederland*. Ik heb de hand gelegd op twee manuscripten van Betjen Wolff - Bekker. Twee poëtische brieven over haar huislijk leven. Die komen in November en December, Kan ik het handschrift aan uwe drukkerij vertrouwen - zoodat het niet vuil wordt, anders moet ik het geheel afschrijven?

Van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag
3 Sept 78.

100

Amice!

Juist ontving ik uw brief, terwijl ik u iets te melden had.

Laat mij u beknopt andwoorden. De inhoud voor 1º Oktober zal zijn

193 XIV, lees XVI.

A. *Wandelingen in Parijs* - (Slot) *gehéél te plaatsen*
(Hoe eer de proef, hoe beter)
B. *Vosmaers Ilias* door *Prof C.W. Opzoomer*.
(kopij hierbij - proef aan mij)
C. *Haighton*, Dresden, (slot)
D. Vers van Schimmel - Vers van *De Rop*.
(NB Ik zond u reeds bij de vorige aflev. de kopij van *De Rop*, wees zoo goed die te plaatsen.)
E. Kunst en Letterbode.

Het stuk v. *Huët* (Vertaling) kan blijven liggen tot 1° November. Zoo zult Gij wel niet klagen dat de aflev. te groot wordt.

Hier mede heb ik voldaan aan uw eerste vraag. Dat het Nieuws gebrek aan plaats heeft, is wellicht waar, maar De Veer en Van Duyl hebben mij nooit veel voorkomendheid bewezen - dat is wel te verwachten. De Veer is veel beter dan v. Duyl! In het Vaderland of Dagblad zoudt gij echter zeer zeker de plaatsing van den inhoud kunnen verkrijgen.

Wat den prospectus aanbelangt, ik wil er U wel mee helpen, als gij het dan aan Huet ter emendatie zondt. Dat het tijdschrift een 'persoonlijk' tijdschrift is, kunt gij zonder overdrijving van mij niet zeggen. Van de 10 aflev. 1878 zijn er 4 met bijdragen van mijne hand. Verlangt Gij, dat ik mijne medewerking verminder, ik twijfel er aan?

Wat de finantieele schikking aangaat, ik ben bereid. Maar zoudt Gij denken, dat op mijn redaktie-loon *ƒ* 300 of mijn honorarium *ƒ* 40 per vel met billijkheid iets afgenomen kan worden! Of bedoelt gij eene andere schikking, b.v. van het honorarium der medewerkers. Wil een tijdschrift goed zijn, dan moet goed werk, goed betaald worden. Het doet mij leed, dat nu het tijdschrift werkelijk verbeterd is, weder door u geklaagd wordt; ik hoop, dat een toenemend debiet u op den duur zal ten deel vallen. Moest gij met verlies arbeiden dan zouden wij, dunkt mij, de zaak moeten staken.[194]

Prof *Opzoomer* vraagt mij naar de afdrukken van *Wallis* artikel. Ik voeg zijn brief hierbij. Ook over de aflev. v. Vosmaers Ilias. Zult Gij zoo vriendelijk zijn deze zaak in orde te brengen?

Ik schreef u in mijn vorigen of gij eene afzonderlijke uitgave van mijne *Wandelingen door Parijs* (met een paar portretten) zoudt willen op u nemen? Daarop verneem ik gaarne uwe opinie. Ik bedoel met de portretten fotografische clichés, die men gemakkelijk verkrijgt.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag
10 Sept 78.

194 Met alle veranderingen en de hogere betalingen - Huet ontving *ƒ* 40 per vel, terwijl het gewone tarief was *ƒ* 16 - is Loman achterop geraakt. Vandaar blijkbaar een voorstel tot vermindering van Ten Brinks salaris.

101

Parijs, 10 September 1878

WelEdele Heer,

Te Brussel vond ik Uwe beleefde letteren, en was het met U eens, dat het slechts verwarring geven zou, te korresponderen, zoolang ik niet te Parijs terug was. Gisteren avond laat kwam ik weder hier, en verzoek U thans, mij alles te zenden wat U voor mij heeft liggen. Vooral bij de tijdschriften is haast; zal ik voor Uw Kunst- en Letterbode van 1 Oktober nog in tijds met iets gereed kunnen komen. Wat ik in Belgie zag en hoorde, heeft mij zeer voldaan; en U kunt er op rekenen, dat het voor U bestemde boek, niet bij mijne Italiaansche of mijne Fransche reisherinneringen zal achterstaan.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

102

Parijs, 6 Oktober 1878.

WelEdele Heer,

Ik had mij voorgesteld, met het Oktober-nummer van ‘Nederland’ ook het September-nummer te zullen ontvangen. Doch dit was er niet bij. Gelief mij het September-nummer, dat mij niet gewerd, alsnog te zenden.

Zend mij ook svp. den wissel ad *f* 750, verschijnend 15 Maart, dien wij afspraken, dat U mij 15 September zoudt doen toekomen. Ik heb met het zamenstellen van mijn geschrift over Belgie reeds een begin gemaakt, en ga nog dagelijks voort, er bouwstoffen voor te verzamelen.

Hierachter vindt U enkele errata in den Kunst- en Letterbode van 1 Oktober, waarvan ik beleefd verzoek, opgaaf te willen doen in het nummer van 1 November.

Ik wensch U geluk met de voltooijing der bijdrage van Jufvr. Haighton. Hoe komt eene verstandige vrouw er toe, zulk een opstel te laten drukken? Prof. Opzoomer gaf ten minste zijn naam, al is zijne aankondiging van Vosmaer's vertaling eene teleurstelling. En dat vers van De Rop! Gelukkig dat Schimmel iets beters leverde, en de heer Ten Brink zijn bezoek aan Sarah Bernhardt gaf; anders zou het Oktober-nummer er schraaltjes uitzien.[195] De *Gids* kwam deze maand beter beslagen ten ijs, dan *Nederland*. Ik erken, dat niemand dit helpen

195 Het is wel merkwaardig, dat Huet over Ten Brinks *Wandelingen* ditmaal gunstig oordeelt. Ten Brinks relaas is inderdaad wat belangwekkender dan anders, omdat het een verslag van zijn bezoeken aan Sarah Bernhardt en Victor Hugo bevat. Overigens heeft Huet met zijn oordeel over deze aflevering niet helemaal ongelijk. Het vervolgstuk *Te Dresden* van Elise A. Haighton handelt ditmaal over het onderwijs daar ter plaatse, een droog verslag van weinig niveau, Opzoomers recensie van Vosmaers Iliasvertaling is schoolmeesterachtig over bijzaken en De Rops poëem naar aanleiding van het huwelijk van prins Hendrik is slechte gelegenheidsrijmelarij.

kan, maar het mocht anders zijn; en ik vlei mij nog altijd met de hoop, dat het anders zal *worden*.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B[d] St. Michel.

103

Amice!

Prof. Opz. reklameert over zijne afdrukjes. Ach wees zoo goed hieraan te helpen, daar wij anders een goeden medewerker verliezen.

Heeft dezelfde de vervolgen v. *Vosmaers Ilias* ontvangen?

B.H. heeft het laatst vorig nummer niet ontvangen, zijnde het Sept.nummer.

Hebt gij kopij genoeg voor 1 Nov.? Heeft Pr. J. een groot stuk? Niet meer dan 3 vel is de afspraak. Ik reken daarop.

Meld mij dit s.v.pl. met een woord.

Van harte
t.t.
J.t. Br.
13 Okt 78.
d Haag

104

Amice!

Hierbij de kopij v. Jor. terug. Ik kan uw bezwaar deelen. Als nu Jor. mij dit maar niet kwalijk neemt - maar hij is er dunkt mij, zelf te logiesch voor, om dit te doen. In het belang v. Nederl. was het hem te houden - trekt hij zich terug, dan kost ons dit weigeren zijne medewerking. Ik wil beter van hem hopen.[196]

B Huet verzoekt mij u te melden, dat hij *proeven* van zijne vertolking verlangt te zien.

Wees zoo goed daaraan te voldoen. Hierbij eene novelle van *W. Otto* (Haarlemmerplein, 28).[197] Zeer goede en goedkoope kopij. Laat ze svpl. wat gauw zetten en proeven aan den auteur. K en Letterb. binnen een paar dagen.

tt
Jan ten Brink.
15 Okt. 78

105

Parijs, 16 Oktober 1878.

WelEdele Heer,

196 Zie de inleidende tekst op brief nr. 106.

197 W. Otto's novelle *Een Paaschfeest te Amsterdam in 1626* is in de decemberaflevering geplaatst (III, blz. 361-406).

Van hier kan ik op de bedoelde wijze niet op U trekken; maar in November

moet ik, zoo er niets tusschenbeide komt, in Den Haag eene voorlezing gaan houden; en bij die gelegenheid hoop ik ook even naar Amsterdam te kunnen gaan. Ik zal U van mijne komst vooruit verwittigen. Dan kunnen wij regelen wat er te regelen valt.

Verpligt mij svp. door de toezending van een ex. *Kunstkronijk*[198], loopende jaargang. Reeds vroeger had ik moeten bedenken, dat dit tijdschrift in eene Kunsten Letterbode behoort aangekondigd te worden.

U zult niet verzuimen, wel? mij proef te doen zenden van mijne vertaling van den 'Bretonschen Jonker'.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

Naar aanleiding van Lomans bezwaren had Ten Brink aan Jorissen op 15 oktober de volgende brief geschreven: 'Amice! Ik zie mij verplicht u iets onaangenaams te melden. Loman, uitgever v. 'Nederland' *zond mij uw stuk toe, met groote bezwaren tegen de plaatsing. Ik bemerk, dat uwe studie voor ¾ uit hoogst merkwaardige fransche brieven bestaat - en dit is bij den uitgever het bezwaar. De lezers van ons tijdschrift zullen wel Fransch kennen, maar zoo wetenschappelijk is Nederland nog niet, dat wij enkel op de achting der wetenschap mogen rekenen - de meeste lezers vragen iets anders*. Lomans *finantieel belang in het spel zijnde durf ik hem geen ongelijk te geven, hoezeer het mij spijt. Uwe studie zou uitmuntend passen voor Fruins tijdschrift, voor Nederland is zij te veel wetenschappelijk. Gij weet hoe zeer ik uwe medewerking op prijs stel. Onverdeeld gaf ik steeds mijne goedkeuring, als er het minste van uwe hand kwam! Op hoop dus, dat Gij mij de vrijmoedige en onverbloemde mededeeling mijner meening niet euvel zult nemen, trouwens dit mag ik zelfs van een man als gij, niet veronderstellen*. Nederland *ten zeerste aanbevelend, van harte tt Jan ten Brink'. (Letterkundig Museum*).

Dat Jorissen een lastige en niet alleen geldelijk veeleisende auteur was, blijkt wel uit het antwoord op deze brief (ongedateerd): 'Am. Ik ben het volstrekt niet met U eens en ik acht, dat gij 't publiek van N. te laag schat. Namelijk, het publiek, dat in 't laatste jaar dit tijdschrift ter hand neemt. Doch al hadt ge gelijk, dan nog zou ik deze maatregel niet kunnen goedkeuren. Een medewerker, op wien men prijs stelt, verzoekt men wel: geef mij in 't vervolg wat minder zware stukken, maar men weigert hem niet de plaatsing. Het spreekt van zelf, dat zoo gij meent dat stuk, dat reeds gezet is te moeten weigeren, mijn relatie tot N. ophoudt. Zelfs al was het waar, wat gij zegt, dan nog zou dit een enkele maal geen bezwaar zijn. Bij zoo veel beuzelarij kan een enkel zwaar stuk geen kwaad. tt. Theod. J.

198 Kunstkronijk is een tijdschrift op kunstgebied, dat van 1840-1855 te 's-Gravenhage, van 1856-1910 te Leiden verschenen is.

Dit stuk deugt niet voor het door u genoemde tijdschrift. Ik maak dezen brief nog even open: P.S. Laat dit stuk in 't November nommer komen, dan zal ik de rest achterwege houden. Mij dunkt - dit is de billijkste schikking'. (Letterkundig Museum).

106

Amice!

Inliggende brief van Jorissen noopt mij u voor te stellen.

1°Zijne medewerking op te geven en naar uw meening te handelen - of

2°hem zijn zin te geven en alleen dit stuk en geen vervolg er van te plaatsen: Een van beide moet geschieden.[199]

Beslist Gij tot het eerste, dan lijdt Nederland schade door Jorissen te verliezen.

Besluit Gij tot het tweede, dan hebben wij een artikel met wat veel fransche brieven en dat komen wij wel te boven.

Wanneer gij tot het tweede besluit en voor Huets novelle liever die v. Otto plaatst dan kan Huet met 1 Dec. komen.

Mijn advies zou zijn Jorissen te behouden.

Zijn toon is wel niet beleefd, maar er zijn lezers en abonnés, die prijs op hem stellen. Wees zoo goed uw besluit mij zoo snel mogelijk meê te deelen, dan zal ik hem andwoorden en tevens een woord zeggen over de 'beuzelarij' daar hij van spreekt.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
18 Okt 78.
den Haag.

107

Amice!

Het is mij wel - als J. nu maar vrede met de zaak heeft. Ik heb er hem over geschreven. Ik zou in elk geval nu het grootste gedeelte nemen. Morgen zend ik U de kopij v.K en LB.

van harte
tt
Jan t. B.
20 Okt. 78
d.H.

NB Ik krijg alweer een klacht v P.Opz. over de afdrukjens!-

108

199 Jorissens stuk *Uit den Patriottentijd* II (1878, III, blz. 297-344) was inderdaad lang en bestond voornamelijk uit Franse brieven met weinig verbindende tekst. Huets novelle *De Bretonsche jonker* is met het stuk van Jorissen in de novemberaflevering geplaatst.

Amice!

Wederom een briefkaart van Jorissen.

Hij vraagt mij waarom de fransche citaten niet met kleine letter (als van de noten) kunnen gezet worden?

Inderdaad dit ware in ons aller belang. Laat de fransche citaten met kleine letter drukken - dat staat veel beter en dan wordt de kopij u zoo duur niet! Springt het stuk van Jorissen dan genoeg in, dan kunt Gij het wel geheel nemen! Wij hebben v. December zoo veel, dat wacht. En het stuk van Jor. laat zich moeilijk in tweemaal geven. Vooral de kleine letter! Ik hoop, dat uwe drukkerij daar geene zwarigheid in ziet? Wij moeten ook typografisch zorgen, dat het tijdschrift den goeden naam, dien het nu verdient, behoudt. Ik heb er u reeds meer van gesproken.

Van harte
tt
Jan ten Brink.
21 Okt. 78
dH.

109

Amice!

Het noodlot vervolgt ons. Ik krijg een brief vol klachten van Prof Opzoomer over de vele drukfouten. Hierbij een Erratum, dat onder de mijne moet komen. Er schijnt de vorige maand iets bizonder nalatigs en wilds op de drukkerij geheerscht te hebben. Mag ik U ten vriendelijkste verzoeken, thands de beide Errata van mij en Opzoomer zoo nauwkeurig mogelijk te doen opnemen. - Hoe staat het met Jorissen? Is aan zijn verzoek om de brieven met kleine letter te drukken voldaan? Ik vrees, dat en Opzoomer en Jorissen ons verlaten!

De proef v. de Kunst en Letterbode is weer wanhopig vol!
tt

Jan ten Brink.
23 Okt 78

In zijn brief van 8 augustus 1878 aan Ten Brink was Huet teruggekomen op zijn aanvankelijke weigering - als reactie op het artikel in het Handelsblad - in Den Haag voor Oefening Kweekt Kennis op te treden. Hij vroeg in deze brief inlichtingen omtrent de organisatie van de avond, een eventuele pauze, de lengte van zijn voorlezing. 'Zelfs zou ik gaarne van U vernemen, of iets over John Keats, den tijdgenoot van Shelley en Byron, naar uwe meening een geschikt onderwerp zou zijn? Ik herlas Keats dezen zomer, en vatte het voornemen op, iets over hem te schrijven. *Maar zijt U van oordeel, dat uw publiek gediend zou zijn, met over hem te hooren* spreken?' *Reeds in dit schrijven deelt Huet mede, dat een spreekbeurt in november hem het best gelegen komen zou (*Brieven *II, blz. 87-88).*

Van half augustus tot 10 september maken de Huets een reis naar en door België, voor Huet duidelijk bedoeld als een voorbereiding voor de in het volgende jaar voor zijn krant te schrijven Belgische reisherinneringen, *die als* Het land van

Rubens *uitgegeven zullen worden. Ten Brink had op zijn verzoek Huet bij Max Rooses geïntroduceerd, waarvoor de eerste hem bij zijn terugkeer in Parijs op 12 september dank zegt (*Brieven *II, blz. 92). In overleg met Ten Brink is de datum voor zijn spreekbeurt vastgesteld op 18 november. Hij zal dan bij mevrouw Bosboom dejeuneren. 'Zonder onverhoopt belet, reis ik Zondag den 17den, in eens door, van hier naar Den Haag en neem mijn intrek bij Paulez, of een ander. Maandagmiddag tusschen twaalven en eenen, zoo U dit gelegen komt, ziet U mij dan mijne schreden naar de Veenlaan rigten.' (*Brieven *II, blz. 98). Nu hij echter besloten heeft voor 'Oefening' te spreken, wil Huet het hierbij niet laten en zal ook in Amsterdam, Haarlem, Leiden en - op telegrafische uitnodiging - in Dordrecht spreken*.

110

Parijs, 24 Oktober 1878.

WelEdele Heer,

Maandag 18 November moet ik eene spreekbeurt gaan vervullen in Den Haag, en ik wensch van die gelegenheid gebruik te maken, hetzelfde te Amsterdam te doen. Zoudt U de beleefdheid willen hebben, daarvoor namens mij de noodige schikkingen te treffen: het huren van een fashionable lokaal (waar ook dames verschijnen kunnen), het verkrijgbaar stellen van toegangsbiljetten, het plaatsen eener advertentie, enz.? U zult mij daarmede zeer verpligten, en met elke regeling, door U te maken, neem ik bij voorbaat genoegen. De dag mijner voorkeur (want mijn tijd is zeer beperkt) zou zijn: donderdag 21 November.

Wil svp. de goedheid hebben, mij spoedig te melden, of een en ander uitvoerbaar is; want met mijne vele bezigheden ga ik ongaarne van huis, zonder van te voren een programma te hebben vastgesteld. Vóór zondag 17 November kan ik niet van hier.

Meld mij ook svp., of U voor het December-nummer van 'Nederland' prijs stelt op eene vertaling van Molière's 'Médecin malgré lui'. Geeft U de voorkeur aan Henry Mürger's 'Serment d'Horace', dan is het mij wèl. Zoo ik slechts tijdig gewaarschuwd word.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

In zijn brief van 28 oktober aan mevrouw Bosboom schrijft Huet: 'Daar het mij buitengewoon veel eer zou zijn, den heer Bosboom en U, 's avonds onder mijn gehoor te tellen, ga ik eerst U afschrikken door de mededeeling, dat ik lezen zal over Voorwaarden van Kunstgenot! !, *en daarna (hoop ik) uwe nieuwsgierigheid opwekken door het berigt, dat dit afgetrokken onderwerp maar een draad of een kapstok is, en ik eigenlijk handelen zal*:

1°. *Over het leven en de verzen van* John Keats, *den tijdgenoot van Byron en Shelley, naar aanleiding van een onlangs uitgekomen bundeltje opmerkelijke. Brieven van Keats aan Fanny Brawne, zijne bruid*;
2°. *Over het laatste deeltje* Mengelpoëzie van Nicolaas Beets: *verzen van 1869 tot 1873, uitmakend de laatste honderd bladzijden van de uitgaaf der* Volledige Gedichten.
3°. *Over den* Twijfel in het Drama *en* In dagen van Strijd *van* A.S.C. Wallis, *besloten met een trek uit het leven van Jean Chrétien Baud door* Mr. P. Mijer. *Op welke wijze ik van dezen hutspot een schotel gemaakt heb, dát is mijn geheim; - en mijne vrees, dat de schotel U niet smaken zal. Maar U moet er ten minste van* proeven. *Keats en Beets worden afgedaan vóór-, jufvrouw Opzoomer ná de pauze'. (*Brieven *II, blz. 98-99)*.

111

Parijs, 28 Oktober 78

WelEdele Heer,

Behalve over den donderdagavond van den 21sten (die vervalt, wegens, het Caecilia-koncert) kan ik alleen beschikken over den avond van *vrijdag* 22 *November*. Indien de zaal van het Odéon voor dien avond te bekomen is (vrijdag 22 November), huur haar dan svp. voor mij op de genoemde voorwaarde, *ƒ* 30 met inbegrip van licht. Brengt het gebruik te Amsterdam mede, inteekenlijsten te deponeren in verschillende Lees-Museums of Societeiten? Zoo ja, laat dan svp. lijsten drukken. U kunt daarin vermelden, dat ik lezen zal: *Over voorwaarden van Kunstgenot*. Zoo neen, vergenoeg U dan, wanneer gij zekerheid bezit omtrent het lokaal, eene advertentie met die vermelding tijdig in de dagbladen te plaatsen, en toegangskaartjes te Uwent verkrijgbaar te stellen à *ƒ* 1, en 's avonds aan het lokaal à *ƒ* 1,50. Dat zijn immers de gewone prijzen? Of zijn toegangskaartjes overbodig, en kan men volstaan met 's avonds *ƒ* 1 entrée te laten betalen aan het lokaal? Ik laat dit aan U over. Meer publiciteit, dan door inteekenlijsten en advertentien kan verkregen worden, is overbodig. Ik lees alleen uit pligtgevoel, en om genoegen te geven aan een gering aantal personen. Het overige is mij onverschillig. De entrée-prijs van *ƒ* 1 moet uitsluitend dienen, om de soort van publiek aan te duiden, voor welke ik wensch op te treden. Ik ben in het minst geen volksredenaar, en zou, door 25 of 50 Cts te stellen, de menschen maar bedotten.

Wat U van Prof. Opzoomer en Prof. Jorissen verhaalt, is pitoyabel.

Van den uitslag Uwer Odéon-onderhandelingen houdt U mij wel op de hoogte.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw Dr
Cd. B. Huet
147 B^{d} St. Michel.

112

Parijs, 2 November 1878.

WelEdele Heer,

Ik dank U voor het mij gezonden exemplaar van Schimmel's drama[200], en niet minder voor de genomen moeite ten aanzien der Odéon-zaal.[201]

Inteekenlijsten acht ik overbodig.

De proef van het toegangsbiljet gaat hierbij terug.

Zou het ook goed zijn, de studenten *f* 1, en de burgers *f* 1,50 te laten betalen?

Gelief dit zelf te beslissen.

Het spreekt van zelf, dat HH. Boekverkoopers, die mij de dienst bewijzen, kaartjes verkrijgbaar te stellen, aanspraak hebben op vrijbiljetten. Dit zal wel in de eerste plaats door Uzelven aldus opgevat worden, niet waar?

Wat het adverteren betreft, ik weet niet dat daarvoor andere bladen in aanmerking komen, dan het *Handelsblad*, de *Amsterdamsche Courant*, het *Nieuws van den Dag*, de *Tijd*, en de *Standaard*. Dat is dus vijf. Gelief ook aan de vijf redaktien een gratis toegangsbiljet te zenden. Moeten de advertentien meer dan éénmaal geplaatst worden, plaats ze dan tweemaal svp.

Dit is het voornaamste, geloof ik. Al het overige laat ik gaarne aan U over. Het eerste gedeelte mijner lezing zal handelen over de verzen van *John Keats* (den tijdgenoot van Byron en Shelley) en over *Nicolaas Beets*. Het tweede en laatste gedeelte over de geschriften van *Jufvr. Opzoomer*. Het algemeen onderwerp blijft echter wat ik vroeger opgaf: *Over voorwaarden van Kunstgenot*; - en het zal voldoende zijn, zoo in de advertentie, alleen van dit algemeene melding gemaakt wordt.

Ik ontving daareven den *Gids* van November (*Nederland* nog niet) en vind daarin een aardig stukje van den heer Kneppelhout.[202] Zoudt U dezen niet kunnen bewegen, ook iets voor *Nederland* te geven?

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B[d]. Saint-Michel.

113

Parijs, 5 November 78.

WelEdele Heer,

Ik verzuimde U te vragen, namens mij wel de volgende gratis-toegangbiljetten voor mijne lezing te willen verzenden:

vier aan Mevr. de Wed.[e] Penning Nieuwland, Heerengracht bij de Hartenstraat;

200 In 1878 heeft Loman van Schimmel uitgegeven: *Zege na strijd, Drama in vijf bedrijven* (onder pseudoniem Ed. van den Hoeck). *Juffrouw Bos, Drama in vijf bedrijven*.

201 Odeon was een in 1838 gesticht gebouw aan de Singel, waar aanvankelijk concerten werden gegeven. Later is het gebruikt voor bals e.d., om daarna weer voor concerten te dienen.

202 Bedoeld is *Open brief aan Conviva, schrijver van 'Het Servetje'* door J. K-t., De Gids, 1878, IV, blz. 344-370.

twee aan den heer Van der Tholl, Bloemgracht bij de Prinsengracht;

een aan Mejufvr. Potgieter, Leidsche Gracht bij de Prinsengracht.

In het *Handelsblad* lees ik, dat een Duitsch deklamator, die in het Odéon is opgetreden, zigtbaar overlast heeft gehad *van den togt*. Ik hoop, dat dit een toeval geweest is, en niet een gevolg van een organiek gebrek der zaal. Eens, te Haarlem als spreker optredend, ben ik bijna flaauw gevallen van de benaauwdheid, en daarna zwaar ziek geworden. Het zou wat erg zijn, zoo ik te Amsterdam eene ziekte mocht opdoen door de tegenovergestelde oorzaak. U zult mij zeer verpligten door het mogelijke te doen om daartegen te waken.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d}. Saint-Michel.

Aantekening, vermoedelijk van de uitgever Loman:

gedrukt 300

			Stuks
verzonden	aan T. Kouwenaar	No. 101=125	25
	aan Holkema	126=150	25
	aan v. Heteren	151=175	25
	aan present (hiernevens)	1=7	7
	aan id. (couranten)	8=17	10
	aan id. Berman	18=21	4
	aan Odéon	200=299	100

114

Parijs, 6 Nov. 78.

WelEdele Heer,

Ik beantwoord Uw schrijven van 4 dezer, dat zich met mijn laatste gekruist heeft. In de advertentien, door U te plaatsen, maak ik van de *détails* mijner lezing, liever *geen* melding.

Gelief alleen daarin te doen opnemen, *onder* mijn naam:

Onderwerp:

Over voorwaarden van Kunstgenot.

De redactien der bladen moeten zelven weten, in welke bewoordingen zij iets over mijne lezing zeggen willen.

Hoogachtend,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B[d]. Saint-Michel.

In het Zondagsblad van het Nieuws van den Dag van 28 juli 1878 was een anoniem artikel verschenen Een Nederlander om er een op toe te geven. *Het artikel was gericht tegen Het Vaderland, het fatsoenlijke, ironische blad, dat ieder te vriend houden wil*.

'*Ook tegenover den heer Busken Huet wil het vriendelijk optreden. Daarbij komt, dat het heel gedistingeerd is tot die Nederlanders te behooren, die den rok, waarin hun vader hen gekleed heeft, te nauw vinden en die in den vreemde alles veel beter vinden dan in hun eigen ordinair landje*.

Busken Huet doet nooit iets of hij vraagt: wat geeft het? Zijn verleden bewijst dit, Wij houden ons overtuigd, dat de artikels, die hij tegenwoordig in het Algemeen Dagblad voor N.I. *schrijft, een bepaald doel hebben en dat hij er op een of andere wijze voordeel in ziet. Men kan zeer goed een knap litterator en toch karakterloos zijn*.

Hij zegt nu zijn gehoorzaamheid, zijn vertrouwen aan den Koning op, indien deze de Kamers niet uit elkaar jaagt en zijn eed op de grondwet gezworen, niet schendt. Busken Huet is een groot bewonderaar van Napoleon III en zijn aanhang. Allen zooals men weet door den geldduivel bezeten.

Het Vaderland *vindt dit wel wat exentriek, maar, als die te koop zijnde schrijver als een dolleman schimpt en scheldt op al wat Nederlandsch is, dan vindt* Het Vaderland *dat hij nog niet zoo geheel onrecht heeft. Eigenlijk zijn wij toch het uitschot der natiën*.'

Na dan een stuk van het artikel in Het Vaderland te hebben geciteerd, gaat het artikel verder: 'Wij weten niet wie erger is: Busken Huet, die 't wellicht om den broode doet, of 't onvaderlandsche Vaderland, *dat uit nuffigheid zijne landgenooten verguist*'.

Wie de Van Heyningen, redacteur van het Zondagsblad is, is niet duidelijk. Misschien Willem Hendrik van Heyningen, die van 1848-1853 uitgever was van Nederland en nog op late leeftijd redacteur van de Middelburgsche Courant (1896-1901).

*Het is een wel heel merkwaardig voorbeeld van Huets egocentrische en rechtlijnige denkwijze, dat hij aan de vooravond van zijn komst aan Loman, die hij zonder veel plichtplegingen met de organisatie van zijn optreden in Amsterdam belast, voorstelt Nederland op te heffen. 'Bezeten door den hartstogt der publiciteit', zoals hij na de catastrofe met De Gids aan Potgieter schrijft in een brief van 3 juli 1865 (*Brieven aan Potgieter *I, blz 136), is hij er steeds op uit een eigen tijdschrift of krant te hebben. Het laatste was hem gelukt. Met de gedachte van een eigen tijdschrift speelt hij na de breuk met De Gids, maar hij laat deze varen, als Potgieter zich afzijdig houdt. Toch heeft hij in datzelfde jaar nog het plan 'van Nederland een gereformeerden Gids te maken' (*Brieven aan Potgieter, *I, blz. 148). De geschiedenis herhaalt zich nu in 1878. Andermaal had Huet getracht het niveau van Nederland te verhogen en hij verliest daarbij uit het oog, dat hij geen enkel oorspronkelijk artikel heeft bijgedragen, maar zich bepaald heeft tot*

het inzenden van allerlei reeds in Indië verschenen stukken. Nu hij echter terugziende op het jaar 1878 moet constateren, dat het resultaat, zelfs van de medewerking van professoren, teleurstellend is, komt het denkbeeld van een nieuw tijdschrift weer op. En, zoals dat bij Huet gaat: hij schrijft daarover maar meteen aan Loman.

Dat deze Huets brief niet geestdriftig ontving, is begrijpelijk. Er is van hem een concept-brief aan Huet van 17 november 1878 over - met veel doorhalingen - die aan duidelijkheid weinig te wensen overlaat: 'WelEdele Heer!' zo luidt het, 'Aan den inhoud van uw laatste zal ik gaarne naar mijn beste vermogen voldoen. Mijn adres is Achterburgwal bij de Stormsteeg 23, en woensdag as. stel ik mij van 12 uur af gaarne te uwer dispositie.

Een uitnoodiging van den heer Funke heb ik nog niet ontvangen. Ik zal die dus afwachten.

Over hetgeen gij betreffende 'Nederland' schrijft, wensch ik u echter reeds vooraf het een en ander te zeggen. Dat gij een eigen orgaan wilt oprichten verwondert mij niet, maar wel, dat gij dit wilt doen op de bouwvallen van het mijne, dat mij in den aanvang van dit jaar nog een aanzienlijke waarde vertegenwoordigde, mij geregeld eenige honderden guldens opleverde, en dat - al is ook het finantieel resultaat van dit jaar *beneden nul - daarom toch alle waarde niet heeft verloren. Gij maakt van den achteruitgang van Nederl in dit jaar een zijdelingsch verwijt aan mij, maar geheel ten onrechte. Dr. ten Brink heeft nu sedert ongeveer vijf jaar als redacteur gefungeerd. In den beginne deed hij dat met lust, en de gevolgen bewezen, dat hij daarbij de tact niet miste. Maar langzamerhand werd hij achteloozer en zoo kwam de tijd, dat het op schrikbarende wijze (niet in het debiet, maar in gehalte) aan het dalen ging. Ik begreep toen, dat ik op zulk een wijze voortgaande den dood van een bloeiend tijdschrift voor oogen had, en ik geraakte juist met u in correspondentie, terwijl ik daarover met hem in eene tamelijk scherpe briefwisseling was. In dien toestand greep ik gaarne het aanbod van Uwe zijde, om Nederland door uwe medewerking te steunen, aan. Uw eerste voorwaarde was: behoud van den redacteur; uw tweede: vermeerderd honorarium en het opzoeken van betere auteurs. Aan beide voldeed ik, en het resultaat was, dat ik - behoudens een enkele uitzondering - voor veel geld een aantal prullen of onbruikbare stukken kreeg. Als ik pruttelde of protesteerde, het hielp niet. Trouwens gij weet zelf, hoe Jorissen zijne plaats veroverde, waaruit ik hem reeds meende verdreven te hebben*.

En dan - want oprechtheid, volkomen oprechtheid is geloof ik het best - wat hebt gijzelf gedaan, om Nederland er weêr boven op te helpen. Hebt ge het - behalve uwe artikelen een enkele primeur gegeven?

Uw Robert Bruce wordt door uzelf in 1876 reeds als een oude bekende aangehaald in uw essay over George Eliot, en zóó al het overige; eindelijk kreeg ik de vertaling van een novelle van Sandeau, die ieder beschaafd mensch reeds in het oorspronkelijk had kunnen lezen, zonder zich veel moeite te geven. Is het dan billijk, dat ik - de patient - na een jaar lang door twee consulteerende geneesheeren behandeld te zijn, ten slotte de verantwoordelijkheid voor het verloop der

ziekte zou moeten dragen, en bovendien behalve de kosten der behandeling nog gestraft zou worden met de verbeurte van mijn eigendom?

En dat waartoe? De val van 'Nederland' is toch niet noodig voor het verrijzen van uw tijdschrift? Integendeel, ik wil gaarne daarover met u onderhandelen, als gij niet op die voorwaarde blijft staan. Konden daarbij onze belangen op eene billijke wijze in overeenstemming gebracht worden, het zou mij bijzonder aangenaam en zeker in beider belang zijn, en de kansen van duurzame voordeelen vermeerderen. Hoogachtend heb ik de eer te zijn'. (Letterkundig Museum).

115

Parijs, 13 November 1878.

WelEdele Heer,

Heb svp. de beleefdheid *vier* toegangsbiljetten voor mijne lezing op 22 dezer toe te zenden aan Ds. A.J. Berman, predikant te Watergang a/h N.H. Kanaal. Ik heb den heer Funke[203] verzocht, U uit te noodigen, zaterdagochtend 23 Nov., daags *na* mijne lezing, tegenwoordig te willen zijn bij een onderhoud, dat ik wensch te hebben, met den heer Van Heinigen, redakteur van het *Zondagsblad* v. h. Nieuws van den Dag. Ik ondersteun dat verzoek. De heer F. zal u gezegd hebben, welke de kwestie is. De heer Van Heinigen is mij eene verklaring schuldig, wegens een strafbaar artikel tegen mij, door hem geschreven in het *Zondagsblad* van 28 Julij jl., en mij eerst dezer dagen bekend geworden door toezending uit Indie.

Ik vraag belet bij U twee dagen *vóór* mijn optreden te Amsterdam, Woensdag 20 Nov. Ik kom dien ochtend uit Dordt, en moet dien avond te Haarlem lezen. Schenk mij dus een vroeg *namiddaguur* svp., en zend mij opgaaf van Uw uur en Uw adres, aan het mijne in den *Maréchal de Turenne*, in Den Haag, waar ik Zondagavond den 17e hoop aan te komen.[204] Wij kunnen dan Woensdag onze zaken regelen. U zult svp. den wissel op 15 maart 79 ad *f* 750 voor mij in gereedheid houden, en tevens, desverkiezend óók per wissel, met mij afrekenen over het tweede halfjaar van 'Nederland'. Ingesloten een lijstje van de boeken en de tijdschriften, welke door mij voor den Kunst- en Letterbode geleverd werden. Ik neem aan, dat dit gelijkstaat met hetgeen door U geleverd werd, ofschoon het méér is. Doch dit kan geen noemenswaardig verschil maken. Wij rekenden af tot ult.^{o} Junij, buiten den K. en Letterbode. U zult dus met een oogopslag kunnen zien, hoeveel daarenboven van 1 Julij tot en met 1 December door mij geleverd werd.

Ik denk er over, U met betrekking tot 'Nederland' een voorstel te doen. Zooals het nu gaat, kan het niet blijven. Ik maak mij ridikuul, door hooge eischen aan de andere tijdschriften te stellen, terwijl 'Nederland'-zelf er beneden blijft staan. Prof. Opzoomer's aankondiging van Vosmaer's 'Homerus' was onver-

203 De Amsterdamse uitgever G.L. Funke was directeur van het Nieuws van den Dag en ook van het Zondagsblad.

204 Le Maréchal de Turenne was een bekend hotel aan de Kalvermarkt te Den Haag.

antwoordelijk pedant en onbeduidend. De nieuwe bijdrage van Prof. Jorissen is beneden kritiek: zoo hij haar aan Prof. Fruin had aangeboden voor de Jaarboeken Vad. Geschied- en Oudheidkunde, zou Prof. Fruin haar met keerende post teruggezonden hebben.[205] Gedurende een vol jaar heb ik 'Nederland' ondersteund, zoo goed ik kon. Doch het blijft vechten tegen de bierkade. Mijns inziens behoort 'Nederland' opgeheven te worden, en een ander tijdschrift, Amsterdam waardig, in de plaats te komen. Ik gevoel echter, dat hieraan groote bezwaren verbonden zijn, en daarom wil ik ernstig spreken, maandag 18 Nov. in Den Haag met Dr. ten Brink, en woensdag 20 Nov. te Amsterdam met U.

Opgaaf van Uw uur en adres, gelijk ik zeide, wacht ik in Den Haag.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

Er is van Jacques Perk een concept-brief aan Ten Brink over, waarschijnlijk van 23 september 1879, waarbij bij zes sonnetten uit de Mathilde-cyclus inzendt. In de aanhef van zijn brief zinspeelt hij echter op het gedicht, waarvan in Ten Brinks brief sprake is: 'Misschien is het u ontgaan dat u zich jegens mij voor een poos zeer vriendelijk heeft betoond, door n.l. een verlangen van mij in te willigen en in het steeds meer in aanzien komende 'Nederland' een mijner eerstelingen, een overmoedig goochelarijtje met woorden op te nemen' (Zie Jacques Perk, Brieven en dokumenten, *Bijeengebracht en uitgegeven door Garmt Stuiveling, Amsterdam, 1959, blz. 192)*.

116

Amice!

Voor Nederland. December - hebt gij *reeds* de novelle van

1 - W. Otto - (proef aan den auteur) Hierbij nog:

2. Brief aan de neefjens in de Oost van Vlijmen (proef aan den auteur)

3. Een volkslied. J. Winkler (proef aan den aut. Haarlem)

4 Kunst Lett.bode

5 Een gedicht v. Jacques Perk[206] (beide laatste proef aan mij)

Hierbij tevens een brief van B. Huet, waarvan gij even als ik vreemd zult opzien. Zend s.v.pl. den brief onmiddellijk aan mij terug met uw advies. Huët komt Maandag bij mij, laat mij dan uw andwoord weten voor dien tijd. Het is een handigheid van de Graaf te Haarlem - maar mij dunkt zij mag niet

205 Huet bedoelt *Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde*.

206 Het gedicht van Jacques Perk is *Mijn scheepje* (september 1878).

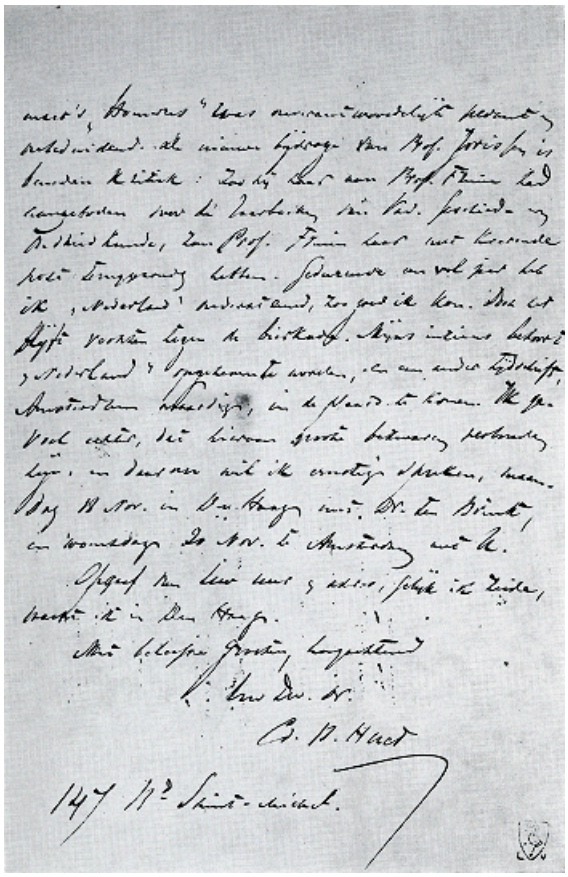

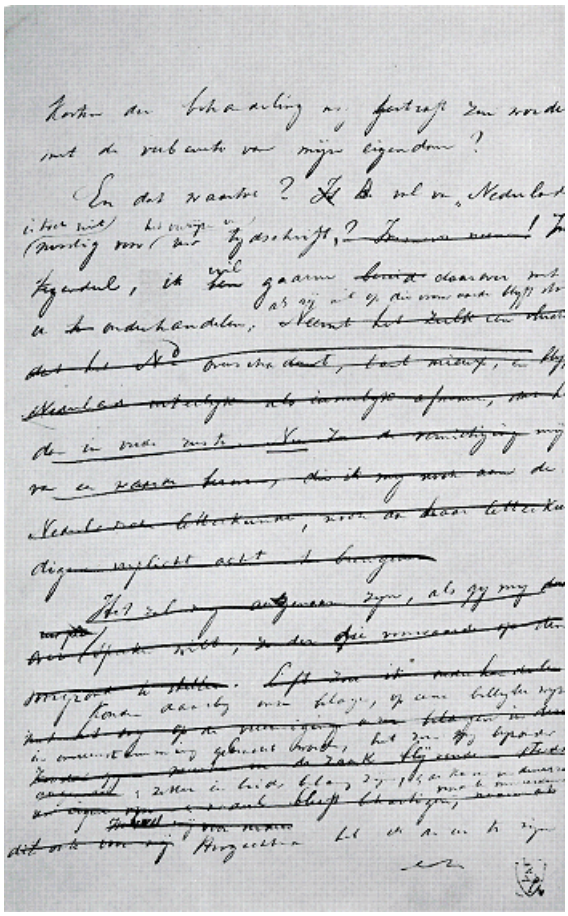

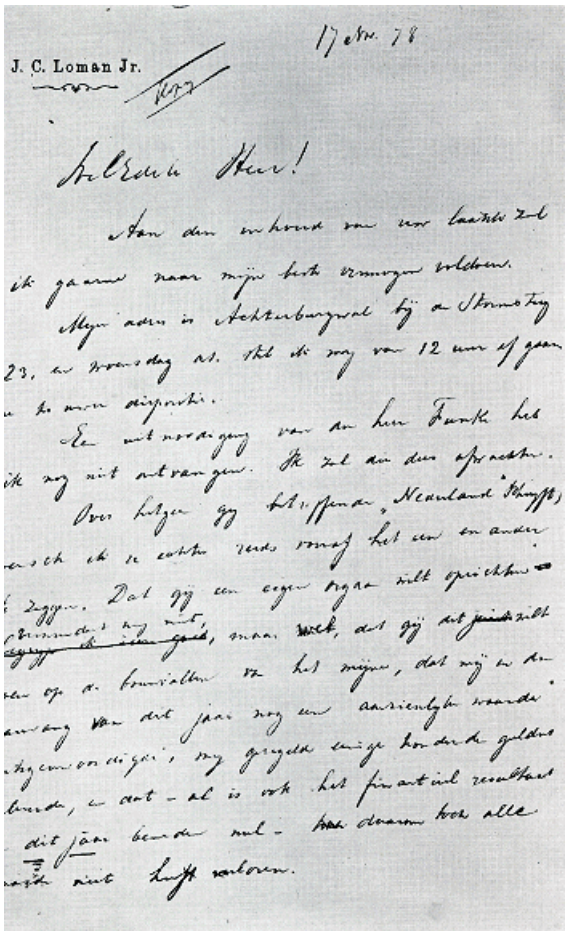

17 Nov. 78

J. C. Loman Jr.

Hoogedele Heer!

Aan den ontvang van uw laatste zal
ik gaarne naar mijne beste vermogen voldoen.
Mijn adres is Rechtenburgerwal bij de Stormsteeg
23, en tusschen 11 uur 's morgens en 1 uur
's middags dispartie.
De uitnoodiging van den heer Fruin heb
ik nog niet aangenomen. Ik zal dit dezer dagen spoedig.
Over beiden zij het uitspraak, Nederland Hemsterhuis
en ook ik is eerstdaags verslag het een en ander
te zeggen. Dat gij een exemplaar niet opgezonden
[illegible] nog niet
[illegible], maar ook, dat gij dat juist zelf
zou op de bruiloften te het mijne, dat mij in den
aanvang van dit jaar nog een aanzienlijk waarde
[illegible] een en dezelfde, mij gezegd enige honderde gulden
bleven, en dat - al is ook het financiële resultaat
dit jaar beneden nul - toch daarom door alle
[illegible] niet lust verloren.

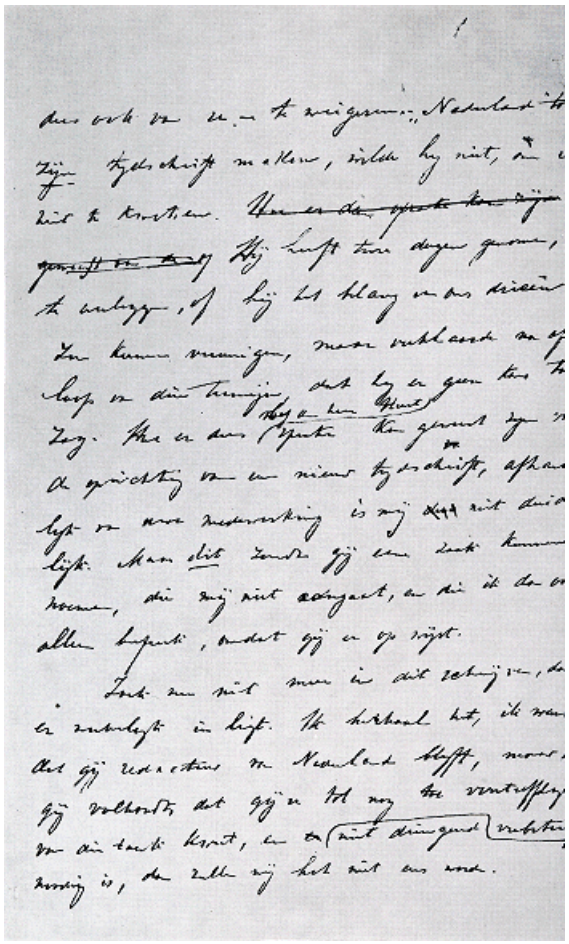

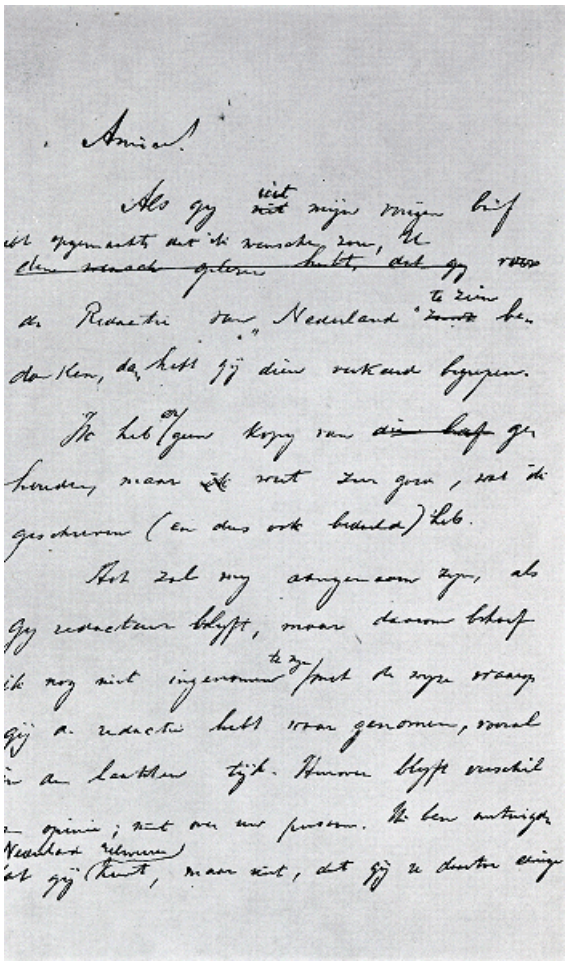

Amice!

Als gij niet uit mijn mijden bij
uit opmerkte dat ik verschil van,
dan waart gij toch [illegible] dat gij voor
de Redactie van Nederland te zijn be-
doeld, dat hebt gij dan ook bewezen.

Ik heb geen kopij van dien brief gij
hebben, maar ik weet zeer goed, wat ik
geschreven (en dus ook bedoeld) heb.

Het zal mij aangenaam zijn, als
gij redacteur blijft, maar daarom blijft
ik nog niet ingenomen met de wijze waarop
gij de redactie hebt voor genomen, vooral
in de laatste tijd. Hiervan blijft verschil
van opinie; niet van mijn persoon. Ik ben antwoord
Naarden 1 [illegible]
dat gij (kunt, maar niet, dat gij de deuren sluit

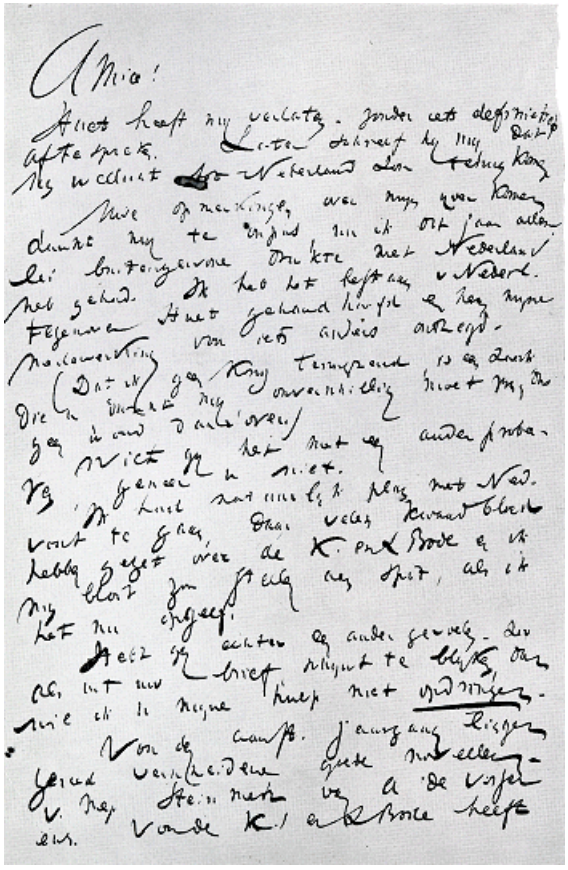

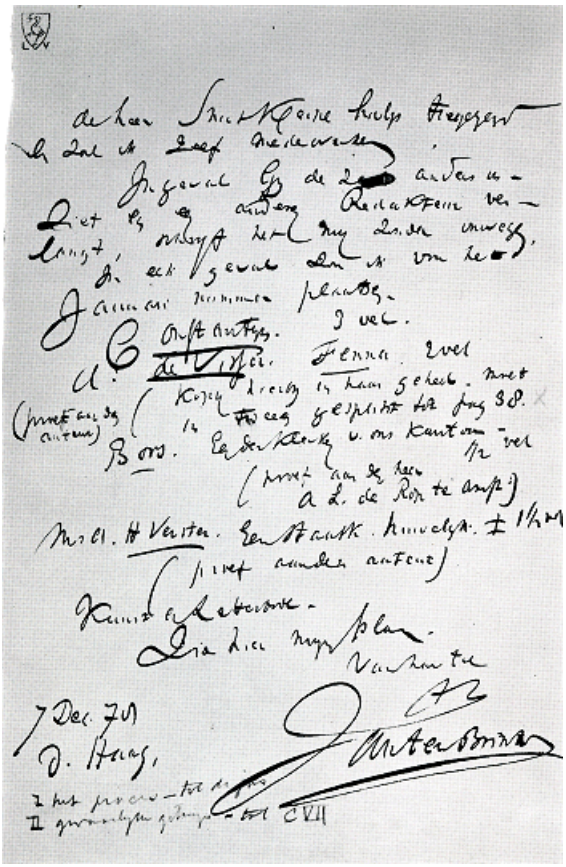

gelukken. *Houd u voor Huet als of gij den brief niet laast* - ik zal de zaak een betere wending pogen te geven[207]

van harte
tt
Jan ten Brink.
14 Nov 78.
d Haag.

117

Den Haag, 19 Nov. 78.

WelEdele Heer,

Met Uw voorstel, de afrekening omtrent 'Nederland' betreffend, neem ik genoegen. Over al het overige spreken wij morgen. Ik kom te twaalf uur te Amsterdam, en reken tegen één uur van Uw beleefd aanbod gebruik te komen maken. Dank alvast voor Uwe bereidwilligheid, het onderhoud met de heeren Funke en Van Heijningen bij te wonen.

Hoogachtend,
Uw Dienstwillige,
Cd. B. Huet
Maréchal de Turenne.

De gesprekken tussen Huet en Ten Brink en Huet en Loman resp. op 18 en 20 november zijn blijkbaar nog gevolgd door een samenkomst van Ten Brink en Huet zonder concreet resultaat. Intussen heeft een en ander ook de spanning tussen Loman en Ten Brink weer groter gemaakt en Loman heeft, naar uit Ten Brinks brief blijkt, deze verwijten gedaan, terwijl hij, naar zijn zeggen, pal heeft gestaan voor de belangen van Nederland.

Welke de verwijten van Loman waren geweest kan men afleiden uit Lomans antwoord op deze brief, dat in ongedateerd concept bewaard gebleven is. Het luidt: 'Amice! Als gij uit mijn vorigen brief hebt opgemaakt, dat ik wenschen zou, U voor de Redactie van 'Nederland' te zien bedanken, dan hebt gij dien verkeerd begrepen. Ik heb er geen kopij van gehouden, maar weet zeer goed, wat ik geschreven (en dus ook bedoeld) heb.

Het zal mij aangenaam zijn, als gij redacteur blijft, maar daarom behoef ik nog niet ingenomen te zijn met de wijze waarop gij de redactie hebt waar genomen, vooral in den laatsten tijd. Hierover blijft verschil van opinie; niet over uw persoon. Ik ben overtuigd, dat gij Nederland redigeeren kunt, maar niet, dat

207 De brief van Huet aan Ten Brink is blijkbaar niet bewaard gebleven. Het is echter niet twijfelachtig wat de inhoud geweest is, gezien Huets brief van 13 november aan Loman. Wat Ten Brink met 'een handigheid van de Graaf" bedoelt, is minder duidelijk. Niet onmogelijk is het, dat naar zijn mening de uitgever van De Banier, W.C. de Graaff, die destijds een samengaan met Nederland had geweigerd, een andere oplossing zocht, nu De Banier niet floreerde en begin 1880 zou opgeheven worden. Het feit, dat De Graaff ook correspondent van Huets Dagblad was, zou daarbij een rol gespeeld kunnen hebben.

gij u daartoe eenige inspanning getroost hebt. Gij zegt, dat gij u groote moeite hebt gegeven; en dat geloof ik gaarne op uw woord; maar houd mij dan ten minste de opmerking ten goede, dat de resultaten daarvan te vergeefs door mij gezocht worden. Zonder te spreken van de stukken in den aanvang van dit jaar, die Huet als een tuchtmeester deden oprijzen, hebt gij u toch ook voor het verdere niet veel moeite gegeven. Jufv. Haighton, prof. Jorissen, W. Otto enz. behoeft men niet op te zoeken. Verder zegt gij, dat het niet terug zenden der kopij mij niets aangaat, maar dit gevoelen deel ik volstrekt niet met u. Ik word gedurig door auteurs lastig gevallen, die mij hun goed toevertrouwen en schaam mij over het antwoord, dat ik hun geven moet. In den laatsten tijd heb ik dan ook alle toezendingen geweigerd, uit vrees voor nieuwe onaangenaamheden. Dat het tijdschrift daar niet onder lijden zou schijnt uw - maar is niet mijn gevoelen.

Ook wat gij zegt van uw opoffering tegen Huet kan ik niet voetstoots aannemen. Integendeel, het rijmt volstrekt niet met hetgeen de heer Huet met mij besprak. Toen ik hem voorstelde naast Nederland een nieuw tijdschrift op te richten, bedankte hij daarvoor. Toen ik hem Nederland ter dispositie stelde, om het met u te redigeeren, te besturen, in één woord er van te maken, wat gij beide zoudt wenschen, en voor gezamenlijke rekening, zeide hij mij, dit te moeten afslaan, op grond dat zijne bedoeling was, geheel alleen redacteur te zijn, met het recht om bijdragen van iedereen - en dus ook van u - te weigeren. 'Nederland' tot zijn *tijdschrift maken, wilde hij niet, om u niet te kwetsen. Hij heeft twee dagen genomen, om te overleggen, of hij het belang van ons drieën zou kunnen vereenigen, maar verklaarde na afloop van dien termijn, dat hij er geen kans toe zag. Hoe er dus bij den heer Huet sprake kan geweest zijn van de oprichting van een nieuw tijdschrift, afhankelijk van uwe medewerking is mij niet duidelijk. Maar* dit *zoudt gij eene zaak kunnen noemen, die mij niet aangaat, en die ik dan ook alleen bespreek, omdat gij er op wijst*.

Zoek nu niet meer in dit schrijven, dan er werkelijk in ligt. Ik herhaal het, ik wensch dat gij redacteur van Nederland blijft, maar als gij volhoudt, dat gij u tot nog toe voortreffelijk van die taak kweet, en verbetering niet dringend noodig is, dan zullen wij het niet eens worden'. (Letterkundig Museum).

118

Amice!

Huet heeft mij verlaten - zonder iets definitiefs af te spreken. Later schreef hij mij, dat hij wellicht tot Nederland zou terug komen.

Uwe opmerkingen over mijn ijver komen dunkt mij te onpas, nu ik dit jaar allerlei buitengewone drukte met Nederland heb gehad. Ik heb het bestaan v. Nederl. tegenover Huet gehandhaafd en hem mijne medewerking voor iets anders ontzegd. (Dat ik geen kopij terugzend, is een zaak, die u, dunkt mij, onverschillig moet zijn, dus geen woord daar over)

Wilt gij het met een ander probeeren, geneer u niet.

Ik had natuurlijk plan met Ned. voort te gaan, daar velen kwaad bloed hebben

gezet over de K. en L Bode en ik mij bloot zou stellen aan spot, als ik het nu opgeef.

Hebt gij echter een ander gevoelen - zoo als uit uw brief schijnt te blijken, dan wil ik U mijne hulp niet *opdringen*.

Voor den aanst. jaargang liggen gereed verscheidene goede novellen - v. Mej. Steinmetz, van A. de Visser enz. Voor de K. en L Bode heeft de heer Smit Kleine hulp toegezegd en zal ik zelf medewerken.

In geval Gij de zaak anders inziet en een anderen Redakteur verlangt, schrijf het mij zonder omwegen.

In elk geval zou ik voor het Januari nummer plaatsen -

Constantijn. 3 vel.

A. de Visser. Fenna. 2 vel.

(kopij hierbij in haar geheel - moet in tweeën gesplitst tot pag. 38.

(proef aan den auteur)

Bors. Een der klerken van ons kantoor - ½ vel

(proef aan den heer A.L. de Rop te Amst.)

Mr. A.*H. Verster* Een staatk. huwelijk. ± 1½ vel.

(proef aan den auteur)

Kunst en Letterbode-[208]

Zie hier mijn plan.

Van harte

tt

Jan ten Brink.

7 Dec. 78

d. Haag.

119

Amice!

Mijn besluit is - volgens het medegedeelde per brief - de redaktie van Nederland te blijven waarnemen.

Op uw brief andwoordde ik *niet*.

1° uit tijdsgebrek en 2° wijl uwe opvatting van de mijne eenigszins afwijkt. Weet echter dat Gij mij het mandaat zoudt kunnen afnemen en dat ik mij daartegen niet zou kunnen verzetten. Dit is uw macht. Evenwel zou het nu moeilijk gaan in het belang van het tijdschrift. Aan uw bezwaar kom ik te gemoet en geef een kort stuk, waarvan ik verzoek mij de proef te zenden. als immer

tt

Jan ten Brink.

vh.

17 Dec 78.

208 Constantijns *Frederic Marrens* opent het januarinummer. Van Mr. A.H. de Balbian Verster is ook een bijdrage opgenomen. A. de Vissers *Fenna* is echter eerst in de oktoberaflevering geplaatst. Volgens het register 1849-1888 op Nederland, vervaardigd door Loman, is Bors het pseudoniem van J. Bosboom (de schilder?).

120

Parijs, 19 December 1878.

WelEdele Heer,

Nog altijd ben ik in gedachte zoekend naar een geschikten vorm van periodieke publikatie, buiten 'Nederland' om. Om te beginnen zou ik een eigen tijdschrift, uit te geven voor gemeenschappelijke rekening, wel aandurven; doch zal ik dit kunnen volhouden? Minder dan zes vel 's maands kan men bezwaarlijk geven; en dit minimum van lektuur beschouw ik als een maximum van produktie. Er zijn maanden dat ik meer, maar er zijn er ook dat ik minder voortbreng. Zou daarom, vraag ik mij af, een publikatie in den vorm van hetgeen de Duitschers 'zwanglose Heften' noemen, niet de voorkeur verdienen? Eene reeks studien over staatkunde, geschiedenis, en letteren; onder een algemeenen titel en met doorloopende paginering, maar niet gebonden aan het verschijnen op den eersten van elke maand? Gaarne zou ik daaromtrent Uwe meening vernemen. En tegen wanneer zou een begin moeten gemaakt worden? Is er spraak van een maandelijks te verschijnen tijdschrift, dan zou ik willen wachten, bijv. tot 1 Oktober 1879, wanneer de zomer achter den rug is. Worden het daarentegen vrije afleveringen, dan zou ik reeds dadelijk een begin kunnen maken met het uitgeven der politieke artikelen, die ik heb liggen, en van mijne in het Odéon en elders gehouden voorlezing. Daarop kon dan volgen de voortzetting van de geschiedenis der Bruce's, waaraan ik op dit oogenblik bezig ben. Mijn streven is, zooals U ziet, binnen de grenzen mijner krachten te blijven, en niets aan te vangen wat ik menschelijkerwijs niet voltooijen kan. Is dit volgens U overeen te brengen met de eischen van een behoorlijk debiet? Dat is eene voorname vraag. Ik herhaal, dat mijn doel in geen geval wezen zou, honorarium te ontvangen. De kosten van boeken, tijdschriften, druk, papier, expeditie, zouden einde 1879 opgemaakt, en de eventuële winst in twee gelijke helften verdeeld worden. De uitgaaf zou bij inteekening moeten geschieden, al bleef elke aflevering verkrijgbaar op zich zelve. Een bepaald aantal vellen druks zouden een boekdeel moeten vormen. De regeling van dit alles zou ik overlaten aan U, en mijnerzijds geen andere voorwaarde stellen, dan dat het kopijregt der opstellen van mijne hand, evenals toen ik medewerkte aan den 'Gids', mijn eigendom bleef.

Voor mededeeling van Uwe opinie omtrent een en ander, houd ik mij aanbevolen. Meld mij svp. meteen, hoe de uitslag is geweest van mijne lezing in het Odéon, opdat ik vóór uit^{o} dezer, indien de uitgaven meer bedragen hebben dan de ontvangsten mijne schuld aan U kunne afdoen.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

121

Amice!

De Kerstvakantie geeft mij den tijd u het een en ander te schrijven.

In de toekomst v *Nederland* doen zich voor de volgende verschijnselen.

1° Een stuk van *Alberdingk Thijm* - over *Gerard van Lairesse*[209]

2. Een stuk van Mej. *Opzoomer* (Wallis) over *Zweedsche Dichters onzer eeuw*[210] Beide zijn me zeer welkom-

Alleen Juffr. Opzoomer vraagt per vel *f* 40 omdat Tjeenk Willink haar *f* 50 heeft aangeboden.[211] Neemt gij dit aan? Meld mij dit svpl spoedig daar Mej. Opz. hier in de stad logeert. Prof. Opzoomer belast mij U te vragen of gij hem het honor. voor zijner dochters stuk *De twijfel in het drama* zoudt willen zenden.

3° Vaste toezegging v Prof Pierson (Allard) om artikelen v Nederland te leveren, als gij hem de boeken wilt zenden, die hij aanwijst. Hierbij een briefkaart met de verlangde titels. Ik advizeer, dat Gij van dit aanbod gebruik moet maken in het belang van *Nederland*

Ziedaar drie goede dingen. Wees zoo goed mij er uwe opinie over te willen melden, daar ik die liefst *vooraf* weet, opdat niet later gezegd kan worden, dat er het een of ander aan ontbreekt

Ik heb verscheidene nieuwe medewerkers voor de Kunst en Letterbode aangenomen, maar er komen zeer weinig boeken in - althands ik ontving ze niet. Zend mij, svpl wat Gij hebt.

Ik verwacht spoedig proef der novelle van Anna v. Hage en proef Kunst en Letterbode.[212]

Steeds
Uw dienstvaardige
Jan ten Brink.

den Haag
24. Dec 78.

122

Parijs, 24 December 1878.

WelEdele Heer,

Over dat onverhoopt saldo van *f* 49 zal ik de vrijheid nemen, bij gelegenheid te beschikken door tusschenkomst van den heer Gérard Oijens alhier. Nogmaals dank intusschen voor Uwe goede zorgen.

Na overweging van Uw schrijven van 21 dezer stel ik voor, met de uitgaaf van het nieuwe tijdschrift te wachten tot 1° Januarij 1880. Ik heb dan een geheel jaar vóór mij, voor het regelen en in gereedheid brengen van bouwstoffen. Het geldt eene onderneming, die met kracht moet aangevat worden. Mislukt zij door gebrek aan deelneming, dit zal mijne schuld niet zijn. Doch men moet niet kunnen zeggen, dat ik halfbeslagen ten ijs gekomen ben. Vooral de eerste jaargang moet een goed getal degelijke stukken bevatten.

209 Inderdaad is een artikel van prof. J.A. Alberdingk Thijm *Gerard de Lairesse, Een studie op de Nederlandsche kunstbeweging van de tweede helft der 17e eeuw* in het augustusnummer van 1879 (II, blz. 333-391) verschenen. BA

210 Het artikel *Zweedsche poëzie, Een studie* is een lang vervolgartikel dat in mei, juni en juli werd geplaatst (II, blz. 74-115, 184-226, 233-278).

211 Tjeenk Willink gaf o.a. Eigen Haard uit.

212 Anna van Hage (pseudoniem van mej. A. Steinmetz) publiceerde de novelle *Onherstelbaar* in het januarinummer van 1879 (I, blz. 92-116).

Eene materiële reden, die mij doet aarzelen reeds dadelijk te beginnen, is dat ik hier op dit oogenblik niemand aan de hand heb, die afschriften zou kunnen maken van de kopij, welke ik naar Indie zend. Met den aanvang van 1880 zou ik daarop gewapend kunnen zijn. Zulk een kopiïst is onontbeerlijk, en zijn salaris zou begrepen moeten zijn onder de kosten van het tijdschrift.

Tegen eene overeenkomst als die der firma Van Kampen met den 'Gids' zou ik geen bezwaar hebben; dan alleen, dat daarbij de waarde der kopij geheel en al voor memorie wordt uitgetrokken. Dit heb ik altijd eene onjuiste becijfering gevonden. Bij het opmaken der rekening aan het eind van het jaar, zou aan mijne kopij zeker minimum van waarde moeten toegekend worden. Bijv. *f* 1 per pagina druks. Eerst bij die grens zou mijne eventuële verpligting tot bijpassen, en evenzoo mijn eventueel regt op de helft der winst moeten aanvangen.

Ik geloof, dat dit punt overweging verdient.

Mijn denkbeeld zou zijn (dit in vertrouwen), aan het tijdschrift den naam te geven van 'de Nieuwe Gids', niet in polemischen, maar in opbouwenden zin. De 'Gids' was, bij de oprigting, een goed tijdschrift. De 'Nieuwe Gids' zou moeten zijn een, terugkeeren tot dat goede, waarvan wij in de laatste jaren, afgeweken zijn. Kon ik maar een tweeden Potgieter of een tweeden Bakhuizen van den Brink vinden, om met mij zamen te werken!

Laat mij U ook zeer in het algemeen mogen vragen, of U bereid zoudt zijn, het korrespondentschap mijner Bataviasche Courant, thans waargenomen door den heer W.C. de Graaff te Haarlem, te rekenen van 1 Januarij 1880 met de uitgaaf van het nieuwe tijdschrift te verbinden? Indien U alleen uitgever zijt, geen boekhandelaar, dan zou dit bezwaarlijk gaan. Zijt U daarentegen tevens boekhandelaar, dan zou de kombinatie welligt tot stand kunnen komen.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

123

Amice!

Hoe staat het?

De proef v. K. en Lett. Bode is mij nog niet geworden!

De proef v. de novelle u in ruil voor A. d. V. gezonden, is tevens niet tot mij gekomen[213] Hapert er iets?

Het is nu hoog tijd.

Nog iets goeds v. *Nederl.* Ik heb twee onuitgegeven brieven v. Betjen Wolff - die ik zal gereed maken.

Steeds

tt

Jan ten Brink.

den Haag.

27 Dec 78.

213 A. d. V. = A. de Visser, wiens novelle *Fenna* plaats moest maken voor Anna van Hage's *Schets*.

124

Amice!
Wees zoo goed de korrektie verder op u te nemen.
Ik durf geen proef vragen met het oog op den tijd.
K en LB. komen heden terug. Wat is uw oordeel omtrent het u geschrevene? De Zaak Wallis? enz.
Steeds
tt
Jan ten Brink.
d. Haag
29 Dec 78

125

Amice!
Nederland I 79. ziet er goed uit.
Constantijn belooft veel. Anna v. Hage is zeer lief -
(NB Krijg ik een paar afdrukjens van dit laatste stuk?) Voor Februari hebben wij:

1. Tweeërlei Contrefait door *W.N. Wolterink*
   (proef aan den *auteur*, pred. te Wijk a/Z.)
2. *Frederic Marrens II*
3. *Een jubelfeest te Berlijn d. J. Kuyper*.[214]
   (Proef aan den *auteur* in den *Haag* - de veeleischende heer Stemler weet zijn *adres*)
4. *Een amsterdamsch Huis* door G. v. d. B.
   (Proef aan den heer Dr. B. Glasius pred. te Geertruidenberg)[215]
5. Kunst en L. (later te zenden)
6. Elfenkoning d. Lütkebühl (proef aan d. aut. te Amsterdam)

Het verheugt mij, dat gij de zaak van Ned. weer optimistischer begint in te zien. Ik doe mijn best. Gij kunt er op rekenen. Zult gij denken aan Prof. Opzoomer en het honor. v. Wallis: De twijfel in het drama. Uw voorstel *f* 100 is zeer goed. Wees zoo goed het naar Utrecht te zenden of anders Prof. Opz. te schrijven, dat hij op u kan trekken.
De bijdrage v. Von Hoff zal ik gaarne ontvangen.[216]
Wees zoo goed de finantieele zijde van de zaak met Prof Pierson te willen regelen.
Van Melatties boeken heb ik *niets* ontvangen.[217]
t.t.

214 J. Kuyper Hzn. was een bekend aardrijkskundige. Het 'jubelfeest' was het 50-jarig jubileum van de Gesellschaft für Erdkunde, waarheen Kuyper was afgevaardigd door het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap.
215 B. Glasius was een bekend schrijver op het gebied van de Nederlandse kerkgeschiedenis. BA
216 F.H.B. von Hoff, een classicus, heeft van 1880 af in verschillende jaargangen van Nederland bijdragen geplaatst. BA
217 Melati van Java is het pseudoniem van N.M.C. Sloot, schrijfster van romans en kinderboeken. BA

Jan ten Brink.

den Haag 10 Januari 79.

Evenals bij het voorstel tot de opheffing van Nederland en het oprichten van een nieuw tijdschrift, gedaan in zijn brief van 13 november 1878, grijpt Huet in deze brief terug op denkbeelden, die hij in 1865 had. Toen had Loman aan hem en Potgieter het voorstel gedaan de redactie van Nederland - dat in die tijd ook een crisis beleefde - op zich te nemen. Toen ook wilde Huet door Potgieter van Kampen laten polsen of deze bereid zou zijn De Gids aan hem over te doen. Doch De Gids wenste eigen positie te handhaven, zoals dat ook in 1879 het geval blijken zou.

126

Parijs, 11 Januarij '79.

WelEdele Heer,

Sedert mijne laatste letteren, van 24 December, ontving ik van Dr. Ten Brink, die in lang niets van zich had doen hooren, een schrijven over ‘Nederland’, waarin hij uit eigen beweging zeide, dat, mits hij zekerheid behouden had omtrent de onvoorwaardelijke plaatsing zijner eigen bijdragen tegen het vroegere honorarium, hij te mijnen behoeve gaarne afstand van de redaktie zou gedaan hebben. Op mijne vraag, of hem dit ernst was, antwoordde hij: ‘Het is inderdaad mijne meening, dat ik ‘Nederland’ zou willen opgeven, zoo ik in Uw orgaan regt tot plaatsing had tegen een ruim honorarium’. Op de nadere vraag, waarin dat honorarium zou moeten bestaan, wacht ik nog antwoord.

Ik breng U van dit incident op de hoogte, omdat thans welligt uitvoerbaar worden zou, wat mij vroeger toescheen, met de kieschheid niet wel te kunnen overeengebragt worden: namelijk, geen nieuw tijdschrift op te rigten, maar met 1 Januarij 1880 ‘Nederland’ zelf te maken tot een tijdschrift gelijk dat, waarover wij laatstelijk korrespondeerden.

De vraag is: welken eisch zal casu quo de tegenwoordige redakteur stellen, en voor hoe lang? Doch daaromtrent zou een termijn kunnen bepaald worden. Ook zoudt U, desverkiezend, mij kunnen meedeelen, welke som de heer Ten Brink, het eene jaar door het andere, maakt, als redakteur en als medewerker. Van meer belang is het, of U ‘Nederland’ tot eene gemeenschappelijke onderneming zoudt willen maken van U en mij, en zoo ja, op welke voorwaarden. Zou het ook niet mogelijk wezen, dat wij te zamen eigenaren werden van den *Gids*? Mij dunkt, Van Kampen en Zoon kunnen tegenwoordig bij dat tijdschrift niet veel zijde spinnen, en onder de redakteuren in aktieve dienst is er niet één, wiens aanblijven voor hen buitengewone waarde hebben kan. De weinige voortreffelijke stukken, die er thans in voorkomen, zouden even goed geplaatst kunnen worden onder mijne, of iedere andere redaktie. Wat mij betreft, ik geef U volle vrijheid, hierover met Van Kampen en Zoon te spreken. Vijftien jaren geleden zou ik geheel alleen de redaktie van den ‘Gids’ niet aangedurfd hebben. Thans zou de moed mij niet ontbreken, en het alleen de vraag zijn, of de geldelijke eischen mijne krachten niet te boven zouden gaan.

Over het korrespondentschap mijner Courant schrijf ik U nader, wanneer ik de rekening over 1878 zal ontvangen hebben.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B[d] Saint-Michel.

P.S. - Stel mij svp. in de gelegenheid, Constantijn's nieuwen roman te lezen. Ik moet aan die dame schrijven, doch doe dit ongaarne, indien ik niet in het voorbijgaan tevens iets over haar werk zeggen kan.

127

Parijs, 30 Januarij 1879.

WelEdele Heer,

De heer Ten Brink antwoordt mij niet op de vraag, voor welke som hij geïndemniseerd zou wenschen te worden. Nader aandringen mijnerzijds zou indiskreet wezen; doch evenmin ben ik voornemens, zonder verdere aanleiding, het bod te handhaven of te herhalen. Eerstdaags zult U, in het feuilleton mijner Bataviasche courant, de in November te Amsterdam en elders gehouden voorlezing kunnen vinden.[218] Zoo U daarvan, op dezelfde konditien als verleden jaar, gebruik wilt maken voor 'Nederland', dan ben ik in staat, U aan een volledigen tekst te helpen. Het stuk zou geheel of gedeeltelijk voor het nummer van 1 Maart kunnen dienen. Acht U het minder geschikt, dan geef ik het afzonderlijk uit bij den heer De Graaff, te Haarlem, wien ik dit reeds half en half beloofde.[219]

Met welgevallen zie ik het vervolg van 'Frederic Marrens' te gemoet. Den aanhef vind ik gelukkig; de proeven van karakterschildering uitmuntend geslaagd. Zeer hoop ik voor de schrijfster, dat zij de opgewekte verwachting zal weten te bevredigen.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B[d] Saint-Michel.

In zijn brief van 24 december 1878 aan Francisca Gallé schrijft Huet: '... en dan weder een feuilleton van mijzelven, indien ik er mede gereed komen kan. Dit laatste zal de inleiding vormen op Robert Bruce's leerjaren *die ik onlangs aan* Nederland *afstond. Mijn lust zou zijn daarvan een groot boek te maken, doch de zwarigheid is, dat ik voorloopig alleen fragmenten geven kan, en die fragmenten*

218 Inderdaad vindt men in de rubriek 'Mengelwerk' van Huets Dagblad van 17 januari 1879 *Over voorwaarden van kunstgenot*. Eene lezing; de vervolgen gaan dan door tot het nummer van 31 januari.

219 Het stuk is in Nederland opgenomen in het maart- en aprilnummer (I, blz. 251-272, 339-374). Het is niet afzonderlijk uitgegeven, maar wel in *Litt. fant. en krit.* X, blz. 123-176.

het publiek maar matig interesseren kunnen'. (Brieven *II, blz. 105). Na op 30 januari aan mevrouw Bosboom geschreven te hebben, dat hij het druk had met zijn kleine roman, bericht Huet in zijn brief van 25 februari 1879 aan dezelfde: 'De kleine roman, waaraan ik werkte, is voltooid. Hij zal* Josephine *heeten en aanvankelijk alleen als feuilleton mijner Bataviasche Courant verschijnen. Daarna, hetzij afzonderlijk, hetzij in* Nederland'. (Brieven *II, blz. 111, 113-114)*.

In het nummer van 20 maart 1879 van het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie verschijnt dan als feuilleton Josefine. *In het nummer van 21 maart wordt verklaard: 'Gisteren is in het feuilleton een aanvang gemaakt met een oorspronkelijke novelle van den heer Cd. Busken Huet, getiteld: 'Josefine', waarvan het slot aansluit aan het vroeger met zooveel belangstelling gevolgde, onvoltooid gebleven verhaal van 'De Bruce's'. Aan nieuwe abonné's voor het tweede kwartaal zullen de nog in Maart verschijnende nummers van 'Josefine' kosteloos worden toegezonden.' Het verhaal verschijnt dan regelmatig in het 'Mengelwerk' tot 10 juni. In Nederland is het niet opgenomen*.

Op 21 mei schrijft Huet aan mevrouw Bosboom: 'Men is te Batavia begonnen, in het feuilleton mijner courant, den aanhef der Bruce's *te publiceren. Ik neem de vrijheid, U die uitknipsels toe te zenden, met beleefd verzoek, wanneer de verzameling voltooid zal zijn, mij Uw oordeel te willen mede deelen'*. (Brieven *II, blz. 119). Wij kennen mevrouw Bosbooms oordeel niet, maar naar Huets brieven te oordelen, is dat niet zo gunstig geweest. Op 21 juli schrijft hij haar: 'Ik ontvang uit Indie het slot van* Jozefine, *en zend U met deze zelfde post de laatste uitgeknipte feuilletons. Wat dunkt U, zoo ik dit verhaal Loman aanbood, voor* Nederland? *Ik vraag dit alleen, omdat ik prijs stel op uw gevoelen; niet omdat ik de uitknipsels vooreerst terugverlang. Men heeft* twee *exemplaren gezonden'*. (Brieven *II, blz. 125*)

Door ziekte van mevrouw Bosboom zal haar antwoord wat vertraagd zijn, maar op 24 augustus schrijft Huet aan haar: 'Wat het terugzenden van Jozefine *betreft, - laat dit U geen zorg baren! Ik bezit èn het handschrift, èn een tweede gedrukt exemplaar. Mijn voornemen was werkelijk, het verhaal aan* Nederland *af te staan; doch nu ik van U verneem, dat dit niet geraden zou zijn, schort ik de uitvoering in elk geval op. Kan het zijn, deel mij dan uwe bezwaren mede. Bij het omwerken van* Robert Bruce's Leerjaren, *in 1878, heb ik met uwe aanmerkingen ijverig mijn voordeel gedaan. Ik verlang niet liever, dan hetzelfde ten aanzien van* Jozefine *te doen'*. (Brieven *II, blz. 130)*.

128

Parijs, 5 Februarij 79

WelEdele Heer,

Wilt U mijne lezing in tweeën of drieën splitsen, het is mij wèl. Zij is er vatbaar voor. Met name voor eene splitsing in drieën. De kopij zal ik U in drie gedeelten toezenden. Maar liefst zag ik, dat het geheele stuk geplaatst werd in

het nummer van 1 Maart; óók omdat ik voor dat van 1 April, en volgende, U zou kunnen helpen aan eene novelle, hervatting van Robert Bruce's Leerjaren. Dezer dagen voltooi ik dat verhaal, 'Jozefine' geheeten, en bestemd, half Februarij of 1 Maart in mijne Bataviasche Courant te verschijnen. Van de vier of vijf eerste hoofdstukken, - nagenoeg even zoo vele bladen druks, - bezit ik afschrift. Ik verneem wel van U, of de toezending dier kopij al dan niet met Uwe wenschen strookt.

Ook mij heeft het verwonderd, uit de dagbladen te vernemen, dat Dr. Ten Brink als redakteur van een afzonderlijk kunstblad zal optreden. Alweder versnippering van krachten! Zulk een weekblad, aan kunst gewijd, zou zeer wel als aanvulling kunnen dienen van den 'Letterbode', in 'Nederland' zelf: ik bedoel, de stof en de arbeid. Doch misschien is het berigt in de couranten nog maar een los gerucht. Ten minste, Ten Brink zelf heeft mij noch daarover, noch over mijn aanbod betreffende 'Nederland' geschreven; en ook De Graaff, die geregeld met mij korrespondeert, gewaagde tot heden in zijne brieven met geen enkel woord, van het nieuwe blad.[220]

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} Saint-Michel.

129

Amice!

Heden den 8 dezer heb ik nog geene aflev. v. *Nederland*. Bij Nijhoff sturend (gisteren 7) was het andwoord, dat er nog niets gekomen was. Ik ben dus verhinderd de kopij voor 1 Maart te bepalen. Wees zoo goed mij spoedig te helpen.

van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag
8 Febr. 79.

130

Parijs, 17 Februarij 1879.

WelEdele Heer,

Heden ontvang ik inliggende circulaire van den 'Gids', die ik onderstel, door

220 Het betreft hier de Nederlandsche Kunstbode, waarvan Ten Brink van 1879-1882 redacteur was. De Nederlandsche Kunstbode tot opwekking, aankweeking en veredeling van den Nederlandschen kunstsmaak en schoonheidszin was in 1874 opgericht door Dr. J. van Vloten. Hij was tot eind 1876 redacteur, waarna het blad onder leiding van Marcellus Emants en David van der Kellen Jr. werd voortgezet. Het laatste nummer was van 25 juni 1877. Bij de uitgever W.C. de Graaff verscheen toen op 22 maart 1879 Nederlandsche Kunstbode, beeldende kunst, oudheidkunde, kunstnijverheid, die onder redactie van Jan ten Brink tot eind 1881 heeft bestaan.

de Redaktie op ruime schaal verspreid te zijn. Mij ten minste is zij open toegezonden, niet in den vorm van een brief.

Ik acht het ondoenlijk, tegen dezen maatregel te konkurreren. Toen ik het plan overwoog, zelf een nieuw tijdschrift op te rigten, was mijn denkbeeld, een beroep te doen op het eergevoel der Nederlandsche letterkundigen, en zelf in de eerste plaats het voorbeeld der onbaatzuchtigheid te geven. Doch wat zal ik aanvangen tegen een gevestigd maandwerk, dat aan Jan en Alleman *ƒ* 40 per vel biedt, en geld bij den visch belooft? Het zou zijn, tegen de bierkade te vechten.

Ook 'Nederland' zal er den invloed van ondervinden, en het peil der medearbeiders nog lager worden. De nog overgebleven goede elementen zullen zich laten aantrekken door den 'Gids', en alleen het uitschot overblijven.

In die omstandigheden moet ik het aanbod, mijn nieuwen roman aan 'Nederland' af te staan, terugnemen.[221] Wilt U het verhaal afzonderlijk uitgeven, en daarna de vervolgen? Het is tot Uwe dienst. Zoo ik het maar weet.

Het betaamt mij niet, U raad te geven. Op mij maakt de circulaire van den 'Gids' den indruk, regtstreeks tegen 'Nederland' gerigt te zijn; en in Uwe plaats zou ik tijdig bakzeil halen. Mij althans is niet één Nederlandsch letterkundige bekend, die, uit liefde voor de letteren, in den eersten tijd een leesbaar opstel elders zou willen inzenden dan bij den 'Gids'.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

PS. Zend mij nevensgaande circulaire svp. terug.

131

Parijs, 20 Februarij 1879.

WelEdele Heer,

Ingesloten, met de proef voor 'Nederland', onder kruisband, de drie laatste bladzijden van mijn roman, 194-196, ter inzage. Het zijn, naar u ziet, nagenoeg 200 pagina's. Allen zijn, wat het schrift betreft, konform aan dit model. Ik schat het geheel op 15 vel oktavo; doch dit hangt zamen met formaat en letter. Mijn wensch is, het kopijregt aan mijzelven te houden, tot dat de vier of vijf verhalen, - waarvan *dit* N° 1, en 'Robert Bruce's Leerjaren' N° 2 is, - voltooid zullen zijn. Zoodra mijn boek over Belgie gereed is, begin ik aan N° 3.

Het geheel moet heeten: 'De Bruce's', en elke afdeeling een eigen titel hebben. Die van N° 1 is 'Joséphine'. Naar mijne berekening, zal in het begin van Mei het laatste hoofdstuk in Indie het licht zien. De Nederlandsche uitgever zal dus, in het begin van Junij, in het bezit kunnen zijn van de volledige kopij van N° 1.

221 Gelijk hiervoren reeds bleek, heeft Huet deze houding al weer spoedig opgegeven. Op 24 juli schrijft hij aan Loman juist het omgekeerde: geen afzonderlijke uitgave, desgewenst plaatsing in Nederland.

Die van N° 2 is reeds voorhanden. Die van N° 3 zou beschikbaar kunnen zijn in het begin van 1880.

Heb in elk geval de goedheid svp., met de circulaire van den 'Gids', mij deze proefpagina's *ten spoedigste terugtezenden*. Zij zijn bestemd voor Indie, en ik bezit er geen afschrift van.

Vooralsnog kan ik in Uwe opvatting van den door de redaktie van den 'Gids' genomen maatregel, niet deelen. Ik bid U, wanneer gij Constantijn's novelle uitzondert, welke litteratuur is die, aangeboden door het Januarij- en het Februarij-nummer van 'Nederland'? En zoo nu ook dit groene hout, voortaan, door den 'Gids' bijeenverzameld wordt, hoe dor zal dan het dorre zijn, dat voor 'Nederland' overblijft? Ik spreek als een onpartijdige. Niemand is verder van het denkbeeld dan ik, voor den 'Gids' te gaan werken. Niemand zou het aangenamer vinden dan ik, zoo 'Nederland' bloeijen wilde.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet.
147 B^{d} Saint-Michel.

132

Amice!

De aflev. voor 1 April is reeds zoo goed als in uwe handen.

1° Jorissen. Bijdrage over Wolff en Deken.[222]
(Hij zal u de kopij zenden - mocht er echter iets zijn, dat u wederom min bruikbaar voorkomt, meldt mij het en wij weigeren - daar is zooveel niet aan gelegen.)

2° Huet. Vervolg en Slot.

3° Frederic Marrens - Constantijn.
(Is het waar, dat de auteur krankzinnig is?)[223]

4°. Kunst. Letterbode -
waarvoor hierbij reeds twee kritieken maar er komt nog meer - zendt mij met de kopij s.v.pl. proef.

Mejuffrouw Opzoomer is klaar met hare studie over de Zweedsche poezie. De professor schrijft mij hierover. Het is gemakkelijker, dat ik u den brief maar zend.

222 Th. Jorissen *Over Aagje Deken en Betje Wolff, Uit onuitgegeven bescheiden* is geplaatst in het meinummer (II, blz. 1-37) en het juninummer (II, blz. 121-157).

223 Er is een correspondentie van mevrouw van der Does-Scheltema met Loman in het Letterkundig Museum bewaard. De briefwisseling begint op 20 maart 1878 over de novelle *Frederic Marrens*, waarvoor bij plaatsing in Nederland *f* 32.- per vel wordt gevraagd. De mogelijkheid van een afzonderlijke uitgave wordt ook open gelaten, terwijl de schrijfster ten slotte zich beschikbaar stelt voor de rubriek boekrecensies. Op 28 maart verklaart zij verheugd te zijn, dat de koop gesloten is en in de tweede helft van april het handschrift toe te zenden. Na enige brieven van verontschuldiging van haar kant is het ten slotte haar echtgenoot Jhr. P.C. van der Does, die op 13 november 1878 het manuscript zendt. Alle correspondentie geschiedt verder door hem en hij laat de correctie aan Loman over. Er is dus wel reden te vermoeden, dat het in de brief vermelde gerucht waarheid bevatte. *Frederic Marrens* verscheen in 1879 ook als boek.

Wees zoo goed mij dien bij uw andwoord terug te zenden
Eene bijdrage v. Wallis is wel wat waard.
Komt er ook iets van Pierson?
Hebt Gij hem de boeken toegestaan?
Huet komt tot ons terug - wonderlijk!
Van harte
tt
Jan ten Brink.
13 Maart 79
d. Haag.

133

Amice!

Al is het stuk van *Wallis* ook wat lang - 't geen ik niet wist te voren - doen wij er toch eene goede zaak meê. De *Gids* heeft aan tal van auteurs eene cirkulaire gezonden, waarbij *f* 40 honor. per vel en maandelijksche uitbetaling wordt aangeboden. Wij zullen dus wel den een of ander kwijt raken.

Het stuk *Zweedsche poezie* kan over meer dan 2 afl. verdeeld worden. Dit zal ik Opzoomer wel schrijven. Overigens verzoek ik u vriendelijk een weinig te zorgen voor de proef aan Mej. Opzoomer onder het adres van Prof. te zenden. Op dit punt zijn deze uitstekende vrienden van mij gevoelig.

De inhoud van 1 Mei zal zijn.

1. *Wallis. Zweedsche Poëzie* (circa 3 vel)
2. *Jorissen Wolff en Deken*. -
3. *Marrens*. (Constantijn) vervolg, (of slot?)
   NB Zie s.v.pl. de proef nog eens na, correctie het laatste stuk is geweldig slordig. De auteur zou, naar men Zegt, op het punt van den waanzin zijn)
4. *Haighton. Mev. v. Calcar*. (proef aan de auteur te Amst)[224]
5. Kunst en Lett. Bode (later te zenden)

Als gij er prijs op stelt de medewerking van mijn ambtgenoot A.W. Stellwagen alhier te behouden, zend hem dan s.v.pl. geregeld *Nederland*, hij heeft mij al een paar dozijn malen gezegd -

Nog iets. Hoe staat het met Pierson? Hebt Ge hem die boeken toegestaan? Dan wordt het tijd, dat wij wat van hem krijgen. Hij biedt mij eene reservering aan, 't welk ik in petto houd.

Van B. Huet verneem ik, dat hij elk plan tot het oprichten van een tijdschrift heeft vaarwel gezegd.

Steeds
tt
Jan ten Brink.
6 April 79
den Haag.

224 Elise A. Haightons *Schrijfsters uit den nieuweren tijd*, I, *Mevrouw Elise van Calcar*, is geplaatst in het nummer van september (III, blz. 57-100).

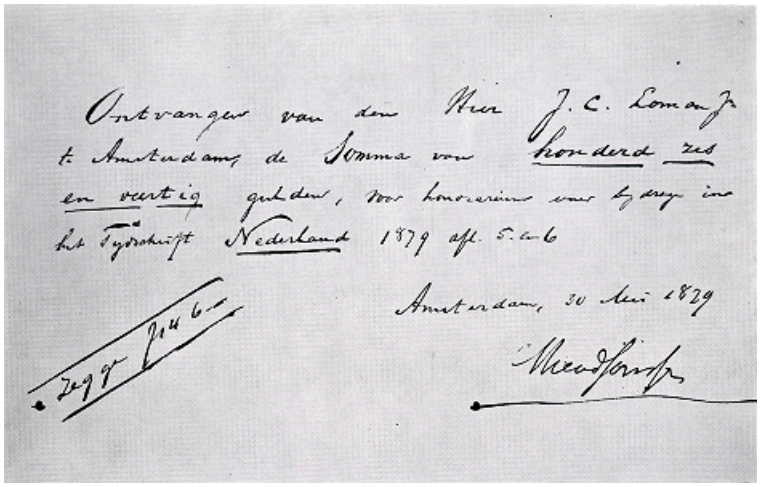
Ontvangen van den Heer J. C. Loman Jr
t. Amsterdam, de Somma van honderd zes
en vertig gulden, voor honorarium voor bijdrage in
het Tijdschrift Nederland 1879 afl. 5. en 6

Amsterdam, 30 Mei 1879

134

Parijs, 9 April 1879.

WelEdele Heer,

De titel van het door U bedoelde plaatwerk is: la Belgique illustrée, par Eugène van Bemmel. De zes eerste afleveringen zijn in mijn bezit, doch op dit oogenblik moeten er acht of tien verschenen zijn. In plus minus dertig afl. is het werk kompleet. De prijs is 2 fr. per afl. partikulier. De naam der uitgevers: Bruylant-Christophe et Cie., Bruxelles.

Geruimen tijd vóór 15 Junij zal ik met mijn boek over Belgie gereed zijn. De laatste hoofdstukken zijn onderhanden. Onze overeenkomst luidt, dat de wederhelft van het honorarium voldaan zal worden, wanneer het handschrift voltooid is, met vrijheid aan U om het tijdstip der uitgaaf te bepalen, en vrijheid aan mij, afschrift naar Indie te zenden.

Voor 'Nederland' gaf ik 3½ vel, waarvoor mij *ƒ* 140 aankomt. Van het honorarium mijner Belgische reis betaaldet U de helft, *ƒ* 750.[225] U staat dus bij mij in het krijt voor *ƒ* 890. Mijne uitschotten zijn nog op ver na niet gedekt. Daarbij komt, dat ik aan dit boek over Belgie, buitengewone zorg besteed heb, zoodat het mij leed zou doen, indien U de uitgaaf ondernaamt à contre-coeur. Zijn er redenen, die U van de onderneming liever doen afzien, zeg het mij dan ronduit; doch breng svp. geen verandering in de uitbetaling van het honorarium. Het geldt in dit geval geen belooning van arbeid, maar restitutie van voorschotten.

Het is indiskreet, te midden der verhuisdrukten, U te herinneren aan mijn verzoek, betreffende den Navorscher. Ik zal erkentelijk zijn, zoo U het verzoek wilt aanhouden, en te gelegener tijd een onderzoek instellen.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

135

Amice! Ziehier wat wij kunnen doen.

De aflev. voor 1 Mei zal bevatten.

1° *Jorissen* - Brieven van de romanschrijfsters Wolff en Dekker	2¼ vel
2. *Marrens*	2 -
3 *Wallis* Zweedsche Poezie	3 -

	Som 7 ¼ vel

225 Het blijkt dus, dat het reisje in augustus-september 1878 in België gedeeltelijk uit het voorschot van Loman is betaald.

Als gij het verlangt, zal ik de kopij voor de Kunst en Lett.Bode achterhouden. Ik zal Mej. Haighton waarschuwen.

Gij schijnt ontstemd en beoordeelt Opzoomer onjuist. Bovendien moet ik u

zeggen, dat Opzoomer mijn geestelijke vader is, aan wien ik op de akademie alles verplicht ben. Het artikel van zijne dochter is meesterlijk, voor zoover ik het ken. Ik heb Huet de redaktie willen overdoen, maar hij heeft het geweigerd. Later is hij er op terug gekomen, toen maakte ik echter de konditie, dat mijn werk altijd geplaatst zou kunnen worden en dat ik een deel van het honor. zou behouden. Ik weet niet hoe het juist is geweest, maar van achteren beschouwd laat ik de zaak liever zoo als zij nu is. Tenzij Gij mij liever ter zijde wildet schuiven? Kan ik dit denken? Ik geloof het niet.

Groetend
tt
Jan ten Brink.

den Haag.
1 Paaschdag [= 13 april] 79.

136

Parijs, 21 April 1879

WelEdele Heer,

Ofschoon ik mij alleen verbonden heb tot het leveren van kopij en niet ook van tevredenheidsbetuigingen, kom ik Uwen wensch gaarne tegemoet. Mij houdend aan Uw schrijven van 13 dezer, dat op 15 Junij ek. door de heeren Burdet en Druyvesteyn zal kunnen beschikt worden over het mij aankomend honorarium, verklaar ik tevreden te zijn. In mijn vorig schrijven kwam geen enkele uitdrukking voor, die U reden hadt zich aan te trekken. Ik wacht slechts op de toegezegde proef, om de afzending mijner kopij te vervolgen. Niets verhindert, een begin te maken met drukken. Wordt er voortgang gemaakt, dan kan het boek 1 Junij ek. in de wereld zijn.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

137

Amice!

Prof Opzoomer klaagt mij, dat hij heden, 23 April, nog de proeven niet kreeg. Ik begrijp, dat de Koningsfeesten in Amsterd. drukte geven.[226] Maar, eilieve, zorg nu s.v pl. dat het niet later worde, opdat het nummer van 1 Mei niet al te laat verschijne!

Naar afspraak kunt Gij twee of drie vel nemen.

Gaarne
tt
Jan ten Brink.

23 April 79
Woensdag.

226 De feesten van 21 april tot 28 april naar aanleiding van het huwelijk van Willem III met Emma op 7 januari 1879.

138

Parijs, 3 Mei 1879

WelEdele Heer,

Hierbij in dank de korrektie van blad 1 terug. De letter vind ik mooi. Gelief den zetter aan te bevelen, zich wat de spelling betreft, te houden aan het handschrift. Dat spaart tijd en korrektie uit.

Mijne kopij telt tweehonderd bladzijden, en ik ben nog niet gereed met het laatste hoofdstuk. Het boek zal minstens tot vierentwintig vel uitloopen.

Ik zend U alvast bladz. 21 tot 62, met beleefd verzoek, mij per briefkaart de goede ontvangst te willen melden, telkens als een gedeelte U geworden is.

Eene schriftelijke verklaring van afstand van kopijregt is tot Uwe dienst. Zoo U waarde hecht aan een formulier van Uwe eigen keus, gelief mij daarvan te onderrigten. Ook, of U verlangt dat de verklaring geschreven zij op zegel.

Hoe sneller de proeven elkander opvolgen, hoe aangenamer het mij zijn zal. Zonder tegenverzoek Uwerzijds, zal ik ze naar Amsterdam zenden; niet naar Bussum.

Eene korte voorrede, tot aanwijzing van een paar bronnen, zal onvermijdelijk wezen. Echter zal ik mij tot het strikt noodige bepalen, en elk vertoon van geleerdheid mijden.

Indien Uw plan is, wat het formaat betreft, U te houden aan dat van ‘Majoor Frans’, groote uitgaaf, dan zal het boek eene goede vertooning maken. De inhoud zal ten minste één verdienste hebben, voor ons publiek nieuw te zijn. Het is verwonderlijk, hoe arm onze litteratuur is aan werken over de kunst in een zoo nabij gelegen land als Belgie. De oude Van Mander is de éénige Hollandsche bron, die mij wezenlijk van nut geweest is.[227]

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

139

Amice!

De aflevering voor Juni - zal nu bestaan uit:

Wallis: Zweedsche poëzie II

Constantijn Marrens.

Jorissen - Wolff en Deken (slot)

Haighton. Van Calcar.

Wees zoo goed naar uw idee de uitgebreidheid van Wallis en Constantijn te bepalen - natuurlijk in overleg met de auteurs.

Schimmel is hier geweest en heeft mij van groote plannen voor de toekomst van

227 Carel van Manders *Schilder-boeck* van 1604.

Nederland verhaalt. Ik ben zeer gaarne bereid met u beide meê te werken en wacht nader bericht.[228]

Vindt Ge het stuk van Wallis niet knap?

't Zou me spijten, dat Ge er nog ontevreden mee waart! De kopij van Haighton hebt ge reeds.

Daar er nu weder een kwartaal van mijn redaktie honor. is verstreken (April. Mei. Juni) neem ik de vrijheid over *f* 75 te disponeeren.

Gij meldt mij nimmer iets over Constantijn, gaat het goed met dien auteur?

Steeds van harte
tt.
Jan ten Brink.

den Haag,
11 Mei 79.

140

den Haag

Amice!

Ik heb het stuk uit Gron. dadelijk gelezen. Mijn advies is, dat de auteur zich schriftelijk tot den redakteur kan wenden, om nader bericht. Er is een zweem van talent in - veel schrijf-taal-, stijlfouten, en iets zeer boekachtigs in den toon. Als ik waarborgen heb, dat een bevoegde hand de proeven korrigeert, kan ik de plaatsing in later tijdvak toelaten. Schrijf mij s.v p. wat Ge van mijn vorigen denkt à propos proza Lesturgeon.[229]

van harte
tt
Jan ten Brink.

19 Mei 79.

141

Amice!

Ik ontvang weer een klacht v. prof. Opz. dat hij nog geen drukproeven heeft. Ook zou zijne dochter zoo gaarne de aflev. v. *Nederland* ontvangen, waarin haar stuk staat. Zoudt Gij niet het exempl van Mej. v Walcheren die toch niets geeft aan Mej. Opz. willen zenden?[230]

Gij zult ze wel wat zwaar op de hand vinden, maar ge weet, ik moet wat toegeven!

228 De vrees, door Ten Brink in zijn vorige brief geuit, dat Loman hem opzij wilde schuiven, was weliswaar ongegrond, maar hij kreeg nu Schimmel als redacteur naast zich. Loman was dus tot Schimmel, die van 1853 tot 1865 alleen of in samenwerking met anderen redacteur was geweest, teruggekeerd. Maar Schimmel zou eerst in 1880 naast Jan ten Brink optreden.

229 Er moet een hieraan voorafgaande brief verloren zijn gegaan. A.L. Lesturgeon, die een bijdrage in jg. 1850 van Nederland geplaatst heeft, is in 1878 gestorven. BA

230 M. van Walcheren is het pseudoniem van mevrouw M.G.S. Hoyer-van der Feen, een schrijfster, die enkele malen een bijdrage aan Nederland gegeven heeft. BA

H.J. Schimmel

Wees dus zoo beleefd, aan het bovenv. verzoek te voldoen zoo mogelijk!

Van harte
tt
Jan ten Brink.
22 Mei 79
d. Haag.

142

Amice!
Ziehier een paar lieve Versjens v. Smit Kleine.[231]
Hij vraagt *ƒ* 3 en 10 overdrukjens! Wilt Gij er dit voor geven?
Ze zijn het wel waard
van harte
tt
Jan ten Brink.
27 Mei 79
d. Haag.

143

Twee klachten van Prof. Opzoomer in deze maand!
Op 27 dezer had hij nog geen proef. Hoe is het mogelijk! Het is toch zeer verdrietig! Ik blijf maar de wrijfpaal, als er iets hapert! Behoed mij s.vpl. voor deze surprises, ik houd het anders niet uit! Het stuk moet immers met 1 Juni verschijnen!
tt
Jan ten Brink.
29 Mei 79

144

Het stuk van juffr. Huigens is eene vertaling. Ik laat hierbij gaan een briefjen v. E. de Lavaley.[232] Gij kunt zien, dat zij naar het handschrift arbeidt. Hebt Gij echter serieus bezwaar - zend mij s.vpl dit stuk dan terug - anders proef aan Jonkvrouw J.M. Huigens, Breda. - (Ook het briefje had ik gaarne terug).

De groningsche auteur heeft mij niet geschreven - ik verwacht nog steeds een brief. Wanneer ge de vertolking Huygens minder geschikt vindt, dan hebben wij *de Visser*[233], die lang wacht en Mejuffrouw *Haighton*.

Van de plannen door Schimmel mij meegedeeld hoor ik niets meer. Het scheen,

231 Dit zullen wel twee vertalingen van Sully-Prudhomme geweest zijn, die in de augustus- en septemberafleveringen opgenomen zijn (II, blz. 332 en 438).

232 Emile Louis Victor de Laveleye was een bekend Belgisch econoom, hoogleraar te Luik. De vertaalster is Jeanne Marie Huygens, een tante van de destijds bekende schrijfster Cornélie Huygens, die zich jonkvrouwe noemde en in Breda woonde. BA

233 Het betreft hier nog steeds A. de Vissers novelle *Fenna*, opgenomen in de nummers van oktober en november (III, blz. 101-142, 246-288).

dat onze waarde en scherpzinnige vriend weder de oude idee van een nieuwe Revue d. deux m. voor den geest zweefde.[234]

Mag ik met den meesten nadruk het onderwerp der present-exempl. u aanbevelen. Wat Kneppelhout betreft - dit is dunkt mij een medewerker, die ons niet veel zal kosten.[235]

Frédéric Marrens is mij niet meegevallen! Gevoelsmystiek en duistere wijsbegeerte!

Van harte
t.t.
Jan ten Brink
den Haag
7 Juni 79.

145

Parijs, 12 Junij 1879

WelEdele Heer,

In dank en geteekend gaan hierbij terug: de U aankomende kwitantie honorarium 'Nederland' ad *f* 140, en de evenzeer U aankomende verklaring van afstand van kopijregt 'Het land van Rubens'. U heeft het mij zeer gemakkelijk gemaakt door het toezenden der modellen volgens Uwe eigen redaktie.

Indien er schoone bladen van mijne Belgische herinneringen voorhanden zijn, verpligt mij dan svp. door last te geven ter drukkerij, dat men mij die nu en vervolgens doe geworden. Zij moeten dienen voor het zamenstellen der inhoudsopgaaf, die eenigzins gedetailleerd behoort te zijn.

Aan Dr. Ten Brink zond ik, voor het Julij-nummer van 'Nederland', eene aankondiging van zijn 'Verloren Kind', met verzoek, mij proef met kopij te doen geworden.[236]

Met hetzelfde verzoek, en voor hetzelfde nummer van 1 Julij, gaat hierbij eene aankondiging van Dr. Jorissen's Vondel-studien, waarvan U de beleefdheid hadt, mij een exemplaar te zenden.[237]

Mogelijk kunnen de twee aankondigingen bijéengevoegd worden onder het ééne hoofd 'Boekbeoordeelingen'; in welk geval Palamedes herdacht N°. 1 worden zou, en Dominee Walker N°. 2.

Welligt ook verkiest U, elk stukje als een afzonderlijk artikel te beschouwen. Uit een schrijven van Dr. ten Brink maak ik op, dat dit laatste, wat Dominee Walker betreft, hem aangenaam zou zijn.

234 Dat aan Schimmel de oude idee van een nieuwe Revue des Deux Mondes voor de geest zweefde, doelt natuurlijk op diens redacteurschap van 1853-1865.

235 J. Kneppelhout, Heer van de Hemelsche Berg, was zeer gefortuneerd.

236 Ten Brinks roman *Het verloren kind* (Leiden, 1879) is door Huet gunstig besproken in een artikeltje *Dominee Walker* in de aflevering van juli (II, blz. 313-324).

237 In de *Kunst- en Letterbode* in het juninummer vindt men een ongetekende bespreking van Th. Jorissen, *Palamedes en Gysbrecht van Aemstel, Kritische studiën*, Amsterdam, 1879.

Beide wijzen van plaatsing zijn mij wèl, zoo maar, ter wille der aktualiteit, beide stukjes in het eerstvolgend nummer verschijnen.

Aan de kopij van 'Palamedes herdacht' zult U zien, dat ik eene proef heb genomen met het toepassen der kopieerpers. De zetter gelieve zijne oogen te sparen, en, onder elk blaadje der kopij, telkens een blad wit papier te schuiven!

Aan de HH. Burdet en Druyvesteyn is geschreven, dat zij verzocht worden, U voor mijne rekening kwitantie te verstrekken.

Met beleefde groeten, hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

B^{d} Saint-Michel 147.

146

Amice!

Het stuk van freule Huygens is *zóó slecht* vertaald, dat ik het niet durf op te nemen, hoewel het anders nog al aardig geweest ware iets v Em d Lav. te hebben. Ik zond haar de kopij terug.

Thands moeten wij bij Kn. en Wallis doen optreden: of de Visser, of Haighton; de laatste is het vast beloofd. Ook de Gedichtjens v. Smit Kleine komen met 1° Juli. Ik heb een chef d'oeuvre v. Alb Thym v. 1 Aug.

Hoogachtend

tt

Jan ten Brink.

den Haag.

17 Juni 79.

147

Amice!

Hierbij het blaadjen poëzie van F. Smit Kleine, dat met 1° Juli zal verschijnen. Ik heb een mooi stuk van Alberdingk Thym over Gerard de Lairesse. De auteur verzoekt mij hem zoo veel mogelijk hoog honorar. te bedingen. Wat mag ik andwoorden? Ook wilde Alb. Thym graag op zijn gemak korrigeeren. Kan ik het stuk nu aan het adres Loman, Kirberger en v. Kesteren zenden en weet men daar dan, dat het gezet moet worden? Nog heb ik twee onuitgegeven *rijmbrieven* van Betje Wolff. Ik wilde die met een klein bijschrift geven. (Natuurlijk betaalt gij voor het nazien der proeven en niet als kopij van mij.) Maar kan ik de kostbare handschriften zoo naar de drukkerij zenden? Zoudt Gij op u willen nemen, dat het manuschript niet bedorven wordt? Of zou ik het eerst laten overschrijven - dit kost hier in d. Haag nog al vrij wat geld? Wees zoo goed mij uwe gedachten even te melden.

Van harte

tt

Jan ten Brink.

den Haag.

27. Juli [lees: juni] 79.

148

Parijs, 27 Junij 79.
WelEdele Heer,
Hierbij de kopij van een stukje voor het Augustus-nummer van ‘Nederland’. Met deze zelfde post ontvangt U de revisie mijner aankondiging van Dr. Jorissen's Kritische Studien; als schrijver van welke aankondiging ik vooreerst *niet* genoemd wensch te worden.
Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} Saint-Michel.

Ongedateerd, poststempel: 's-Gravenhage 30 Jun 79.

149

Amice!
Uwe ziekte heeft meegewerkt dat het stuk van Kn. nog niet gereed is.[238] Kn. gaf de herziene proeven voor 8 dagen terug - en ontving geene revizie. Toen zond men mij de proeven v. Kn. zonder schoone, gekorrigeerde vellen er bij te voegen. Ik dacht aan misverstand en zond ze aan Kn. Nu krijg ik van u twee proeven geheel ongekorrigeerd - ik zend ze u terug met Kn'[s] korrektie. Hij is gesteld op revizie. Het Juli nummer moet maar een paar dagen later komen. De drukkerij te Amst. behartigt de zaken slecht.
Van harte beterschap -
tt
Jan t Brink.

150

Amice!
Houdt het mij ten goede, dat ik uw schrijven eenigszins knorrig vind.
Gij hebt de zaak van Kneppelhouts proef nog niet juist voorgesteld. Ik ontving uit Amsterdam omstreeks 27 of 28 der maand Juni de *twee door Kn. gekorrigeerde vellen*, waarop stond *revizie*. Schoone gekorrigeerde vellen waren daar *niet* bij. Dat was dus een groote dwaasheid. Wat kon ik doen, met proeven door Kn. gekorrigeerd *zonder de schoone vellen*, die de korrektien hadden opgenomen. Ik dacht aan misverstand en zond aan Kn. de twee door hem gekorr. vellen denkende, dat men hem de schoone vellen zou hebben gezonden. Maar ik ontving ze v. Kn. terug met de tijding, dat hij er niets mee doen kon, daar hij de schoone gekorrigeerde proef ook niet ontvangen had.
Dit alles bewijst:

238 Kn. = Kneppelhout.

dat Kn. vóór 27 Juni de proef naar Amst. had teruggezonden - dat men te Amst. die zelfde proef, zonder iets meer aan mij heeft gestuurd.

Daardoor is de zaak in de war geloopen, de fout ligt noch bij Kn. noch bij mij, maar in de zorgeloosheid ter drukkerij. En daar ik meende, dat uwe ongesteldh misschien oorzaak was, dat gij u niet met de zaken der drukkerij kondt bemoeyen, schreef ik deze verwarring daaraan toe.

Uwe appreciatie van Kn. is mede zeer knorrig. Eene vertaling van zijne hand heeft wel degelijk waarde. Zijn naam is iets zeer begeerlijks voor de Gids - zoo als gij uit een der laatste aflev. zien kunt.

Gij schrijft: Noch ik, noch de drukkerij heeft een revizie ontvangen voor 30 Juni. Ik kom er nog even op terug. Gij weet nu, dat Kn. de revizie minstens 25 Juni naar Amst. moet gezonden hebben, daar ze mij 27 Juni teruggestuurd werd, zonder iets er bij.

Wat het stuk van Freule Huygens betreft, ik had het op het oog goed gevonden, hier en daar gelezen en gekorrigeerd - zoo als blijken kan uit de annotaties in de kopij - maar toen ik het woord voor woord bestudeerde, zag ik dat het de spuigaten uitliep.

Ik zal Alb. Thym over *f* 32 schrijven.

Maar mag ik u nu nog eens vragen, wilt gij de kopij v Al Th te Bussum hebben? Of naar Amster.? Kan ik een handschrift v Betje Wolff naar de drukkerij zenden - zonder dat het bedorven wordt? Of wilt gij het eerst inzien te Bussum? U beterschap van harte toewenschend

Steeds
tt
Jan ten Brink.

den Haag
3 Juli 79.

151

Amice!

Ik zal er Kneppelhout over schrijven - want ik kan mij het raadsel niet verklaren. Ik hoop dat Kn[s] korrektie nauwkeurig is geobserveerd, - hij is zoo gevoelig daarvoor. Ik zond u dan toch zijne korrektie.

Over Wallis zit ik in zak en asch. Gij begrijpt, dat men mij nu de schuld zal geven! De familie Opzoomer is van de fijnste gevoeligheid. Op de vriendschap van den professor ben ik om vroeger gemelde redenen zeer gesteld. Ik zal dadelijk schrijven en uw aanbod doen kennen.

Nu over het nummer van Augustus.

Het manuschript v. Alberdingk Thym is zeer kolossaal, maar het beslaat als druk niet meer dan drie vel. Is het grooter, dan splitsen wij het. Hoe zal ik u dit doen toekomen te Bussum? Stuur ik het per spoor? Of te Amsterdam aan de drukkerij Loman, K en V.K?

Andwoordt mij s.v.pl. p. omgaande.

In de eerste plaats Alb. Thym: *Gerard de Lairesse* - (De auteur vraagt eenigen tijd voor de korrektie, wilt gij dus zoo goed zijn dadelijk het stuk te doen zetten?)

Dan het stukjen v. uw broer.[239]

Dan in de derde plaats:

Twee onuitgegeven dichterlijke brieven van Betjen Wolff-Becker. door mij.

De kopij is 45 paginaas groot. Ik voeg daarbij een inleiding van ± 8 paginaas of daaromtrent. Er bestaat geen bezwaar, om dit stuk in tweeën te splitsen, daar de beide brieven aanleiding geven. Ik reken het geheel op 3½ à 4 vel druks.

Het spreekt vanzelf, dat ik daarvan nu geen 4 x 40 of *f* 160 zou willen doen betalen. Ik neem de korrektie van Wolfjens verzen op mij, geef er aanteekeningen op en schrijf een opstel tot inleiding, dat eenige geheel *nieuwe* feiten aan het licht zal brengen.

Het geheele stuk bied ik u aan voor *f* 50. Gij zult niet oordeelen, dat ik duur ben. Mag ik dan de kleine konditie erbij maken, dat ik over die *f* 50 na ontvangen goedkeuring mag disponeeren?

Andwoordt me s.v pl. ook daarover p. om. en meteen of gij de kopij van de onuitgegeven stukken met die v. Alb. Thym, te Bussum of te Amsterdam wilt hebben?

We hebben dus Alb Thym	3
Betje Wolf	3-4. (of de helft)
A.D. Loman	?

Kan er nu nog de helft van *Haighton* bij? dan is het mij zeer wel.

De beide versjens nemen niet veel plaats in.

En nu: hebben de Opzoomers althands voorloopig een nummer v. *Nederland*?

Gij kunt Kolon. Gerlach en Betsy Perk gerust afschaffen.

Als gij mij de lijst uwer present-exemplaren eens zondt - ik zou u dan misschien kunnen aanraden er eenigen te bezuinigen.

Heeft Kneppelhout afdrukken of een nummer?

Neem mij de vele vragen niet kwalijk. Schrijf mij even uw andwoord per briefkaart opdat ik met de toezending der kopij kan voortgaan.

Steeds van harte

tt.

Jan ten Brink.

den Haag 5 Juli. 79.

152

Amice!

Inplaats van de twee *onuitgegeven Brieven* (die helaas reeds uitgegeven waren!) hier een opstel met verscheidene onuitgegeven nieuwtjens over Betjen Wolff.[240]

239 Prof. A.D. Loman schreef *Uit het reisjournaal van een réfugié*, opgenomen in het oktober-nummer (III, blz. 180-200).

240 Ten Brink had de beschikking gekregen over het manuscript van twee rijmbrieven van Betje Wolff *Mijn winter-buitenleven* die, naar hij ontdekte, in 1778 onder de titel *Beemster winter-buitenleven* waren uitgegeven. Er bleken echter nog al wat tekstverschillen tussen de gedrukte tekst en het handschrift te bestaan en daarover handelt nu in hoofdzaak de bijdrage *Nog wat nieuws van Betjen Wolff* (II, blz. 423-437).

Het is geen vol vel druks - maar 4/5: dus sta ik u dit af voor *f* 35. mijne beschikking daarover zult gij wel willen honoreeren.

In Augustus hebben wij dus.

1. *Alberdingk Thym. De Lairesse* - (3)
   (De kopij heb ik aan het adres *Loman, K. en v. K.* gezonden - en hoop, dat het terecht is gekomen) (1)
2. Mijn. *Nog iets nieuws over B.W.* -
3 Stukjens v. *Huet*.[241] (2)
4. Vers v. Broms (hierbij)[242]
   (kent gij het adres van dien heer? Wie zal korrigeeren! In geval van nood - zend het mij).

Ik heb de kopij van *Alb Thym* naar de *drukkerij* te Amst. gezonden, voordat ik uw schrijven had, om het naar Bussum te zenden.

Ik twijfel niet, of het stuk kwam terecht. Wees zoo goed Alberdingk zoo snel mogelijk proef te zenden, ook aan mij!

Dat gij Opzoomer hebt tevreden gesteld, doet mij genoegen. Ik krijg geen andwoord van Opz. hij is misschien boos op mij!

van harte
tt
Jan ten Brink.
d Haag
12 Juli 79.

153

Amice!

Heeft de heer Alb. Th. nog geen proef?
Dit is toch spijtig!
Hij had mij zoo gerekommandeerd hem eenig loisir voor korrektie te laten!
Wat mij betreft, ik kan wachten, omdat ik nu vakantie heb.

tt
Jan ten Brink.
16 Juli 79
d. Haag

Huet, die aanvankelijk in zijn brief van 17 februari 1879 aan Loman had verklaard zijn roman Jozefine *alleen maar als boek en niet in Nederland te willen publiceren, was nu al weer van juist de tegenovergestelde mening. Hij had op 21 juli mevrouw Bosbooms oordeel over een aanbieding van het manuscript aan Nederland gevraagd*

241 Van Huet werden opgenomen: *Een romanverslindster*, naar aanleiding van *Hanna* door Maleia (= Jkvr. A.M.N. Nahuys) en *Engelsche 'caractères' der 19e eeuw*, naar aanleiding van George Eliot, *Impressions of Theophrastus Such* (II, blz. 392-406, 407-422).

242 C.E. Broms is in 1879 een nieuwe medewerker, die in de volgende jaren zeer veel bijdraagt en in 1885-1886 zelfs lid van de redactie zal worden. BA

en uit zijn brief van 24 augustus aan haar blijkt wel, dat zij het hem afried. Desondanks schrijft hij op 20 september aan Ten Brink: 'Zoodra ik

gereed ben met een paar kritische opstellen, thans onder handen, zal ik voor Nederland *de kopy mijner laatste indische novelle* (Jozefine) *herzien: een vervolg, of eigenlijk een voorspel, van* Robert Bruce's Leerjaren. *Ten einde niemand noodeloos te ergeren, zal ik veranderen wat voor veranderen of weglaten vatbaar is. Den hoofdpersoon van het verhaal (Jozefine's vader) houd ik voor goed geteekend. Aan het overige hecht ik niet*'. (Brieven *II, blz. 133-134). En in een brief van 20 oktober 1879, eveneens aan hem gericht, heet het: 'Mijn eenmaal gegeven woord omtrent* Jozefine *(wist gij, dat mevrouw Garibaldi óók Jozefine heet? de zijne en de mijne* font la paire) *neem ik vooralsnog niet terug. Doch vindt gij het aanmoedigend, over de tong te gaan, zooals nu weder die heer van het* Rotterdamsch Nieuwsblad *mij laat doen? ... Het groote publiek in Nederland en ik, wij denken blijkbaar geheel verschillend over letteren, kunst, en zedelijkheid. Zij lezen den Bijbel; lezen Homerus, Dante, Shakespeare, het Nevelingen-, het Roelandslied, Reinaert de Vos. Doch er schijnt een deksel op hunne oogen te liggen. Zoodra iemand in verstaanbaar hollandsch het waagt, aan groote kunst te doen, dan raadplegen zij alleen hunnen toorn. Zoo hebben de Engelschen in het begin dezer eeuw, met Southey aan het hoofd, Byron en Shelley verketterd. Zal ik daar noodeloos tegen ingaan? Heb ik met* Lidewijde *niet reeds genoeg leergeld betaald? Moet nu ook* Jozefine *nog komen*?' (Brieven *II, blz. 135-136*).

154

Parijs, 24 Julij 1879.

WelEdele Heer,

Per keerende post ontvangt U blad 12 terug. Telkens als mij eene proef gewordt, zal ik die per omgaande terugzenden. Doch ik bid U, laat mij minstens *twee* proeven blijven ontvangen. Zoo de drukker het ernstig wil, kan dit gemakkelijk dus geregeld worden. De revisie van blad 11 had reeds gereed kunnen zijn.

Andere geschikte prenten dan die der Belgique Illustrée, zijn mij niet bekend. Ik geef in overweging, zich te bepalen tot een nieuw portret van Rubens, tegenover den titel. Zulk een portret (eene voortreffelijke oude kopergravure, naar eene teekening van Rubens zelven) bezit het Kabinet Plantijn-Moretus te Antwerpen, conservator Max Rooses. Daarnaar zou door Flameng, of een ander man van naam, eene ets kunnen gemaakt worden.[243]

Of wel, U zoudt, behalve het portret, als premieplaat kunnen geven eene fotografie naar het altaarstuk van Rubens, boven het graf in de antwerpsche Sint Jacobskerk. De antwerpsche fotograaf, bij wien deze afbeelding (naar eene teekening of regtstreeks) te bekomen is, heet Tessaro, meen ik.

Op prenten zonder kunstwaarde kunt U geen prijs stellen. In Nederland worden, voor zoover ik weet, geen teekenaars of graveurs gevonden, die doordrongen zijn van den geest van het Vlaamsche, hetzij schilderijen, architektuur, of beeldhouwwerk. Ook op dat gebied bestaat er eene soort van nationale antipathie tusschen Noord en Zuid.

243 Léopold Flameng (1831-1911), bekend Belgisch graveur en tekenaar.

Met leedwezen zal ik mij in afleveringen zien kappen. Het boek is van de soort, die achter elkander gelezen willen worden, dunkt mij. In Indie kan men van boeken in afleveringen geen enkel exemplaar aan den man brengen. Het best worden daar verkocht kompleete werken, netjes gebonden, zonder platen. Ook naar Belgie kunnen geen afleveringen gezonden worden. Er zijn daar vier personen, aan wie ik een exemplaar schuldig ben, en waarvan twee (de hoofdbibliothekaris Ruelens en de onderbibliothekaris Hiel)[244], beiden te Brussel, de verspreiding gaarne bevorderen zullen. Mij komt het voor, dat de beste wijze van uitgeven zijn zou, terstond kompleet, in een eenvoudigen band, met een onuitgegeven portret van Rubens tegenover den titel, en verder niets.

Ik dank U voor Uw genadig oordeel over mijn werk. Moge het publiek het met U eens zijn! Hierbij weder eenige kopij voor een volgend nummer van 'Nederland'. Misschien zal het goed zijn, het stukje vooraf ter lezing te zenden aan Dr. Ten Brink, want ik zeg over Zola dingen, waarmede hij het mogelijk niet eens is.[245]

Van het plan om mijne inleiding op de geschiedenis der Bruce's afzonderlijk uit te geven, zie ik vooreerst af. Zoo U het verhaal gebruiken kunt voor Uw tijdschrift, dan is het tot Uwe dienst.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} St. Michel.

155

Amice!

Ik heb een letterkundige studie op het getouw: onder den titel:
Amadis-Romans
Letterkundig Intermezzo.

De heer T. de Beer vraagt er om voor zijn tijdschrift, maar daar het stuk vrij wel slaagt, vraag ik u of gij het voor Nederland wilt hebben voor 1 Sept.?[246] Het zal ± twee vel bedragen.

Steeds
tt
Jan ten Brink.
25 Juli 79
d. Haag.

244 Charles Louis Ruelens was geen hoofdbibliothecaris, maar van 1873-1890 conservator van de handschriften bij de Koninklijke Bibliotheek. Emmanuel Hiel, bekend Vlaams dichter, van wie veel op muziek is gezet, was sinds 1869 bibliothecaris van het Koninklijk Nijverheidsmuseum.

245 Het artikel, *Emile Zola als recensent*, behandelt Zola's werk *Mes haines, Causeries littéraires et artistiques*, waarvan in 1879 een nieuwe editie uitgekomen was. Het artikel is opgenomen in het septembernummer (III, blz. 38-46) en is ook geplaatst in Huets Dagblad van 9 october 1879.

246 Taco H. de Beer richtte verschillende taal- en letterkundige tijdschriften op, o.a. Noord en Zuid (1877-1907) en De Portefeuille (1879-1894). Waarschijnlijk is dit laatste tijdschrift bedoeld. BA

156

31 Juli '79

Amice!

Mijn stuk is voor Nederland bestemd na uw advies.[247]

Het zal ± 2 ½ vel bedragen en naar het mij voorkomt in den klub der wetenschappelijke mannen eenig opzien baren, daar ik eenige zeer grove vergissingen van *Jonckbloet* terecht breng.

Als met 1° Mei, zal ik met 1°-Augustus beschikken over mijn redaktie-honorarium van *f* 75. Ik zal de quitantie afgeven op Loman, Kirberger en v. Kesteren volgens uw vroeger advies.

Zou ik de Augustus-afl. niet dadelijk 1 Aug. kunnen hebben? Ik wilde de afl. v. 1 Sept. in orde brengen voordat ik de stad uitga?

tt

Jan ten Brink.

157

Amice!

Hoewel ik de aflevering van 1° Aug. nog niet heb, haast ik mij u den inhoud van de volgende aflev. v. 1 September op te geven.

1°. *Amadis-romans*. Letterk. Intermezzo, door den Redakteur (2½ vel)

(Daar er wel veel aan te korrigeeren zal zijn, gelieve mij spoedig proef te zenden: echter niet *vóór* 15 Augustus, daar ik een paar dagen uit de stad ga Het honorarium zal ik eerst na de verschijning op 1 September van u verzoeken, daar ik met 1° Aug. het redaktie-honorar. mocht ontvangen)

2° *A de Visser* Novelle 3 vel.

(Reeds lang is de kopij in ons bezit. Ik heb ze u reeds toegezonden. - Proef aan den auteur).

3° Mej. *Haighton* over Mevrouw van Kalkar - (kopij reeds gezonden - proef aan de auteur te Amst.)

4. Versjen v. *Smit Kleine* (hierbij)

Hebt Gij nog een klein stukjen noodig, meld het mij slechts[248]

Steeds

tt

Jan ten Brink

den Haag.

1 Aug. 79

NB Meld mij s.vpl. per briefk. of Gij de kopij ontvingt.

247 Bedoeld is het stuk over de Amadisromans.

248 De inhoud van de septemberaflevering wordt wel wat anders. De novelle van De Visser wordt nog steeds niet opgenomen en in plaats daarvan komen Huets artikel over Zola en een artikel van Taco H. de Beer over *Het Internationaal Letterkundig Congres te Londen*. De 'versjens' van Smit Kleine blijven ook achterwege.

158

Amice!

Heden, 6 Aug. 's avonds te elf uur, heb ik de aflev. van Nederland voor 1 Aug. nog niet ontvangen. Weet Gij ook waarin dit liggen kan? Zou dit alleen met mij het geval zijn of zouden de verzendingen eerst zoo laat geschieden? Zou dit geen kwaad aan ons tijdschrift kunnen doen?

Reeds bij eene vorige gelegenheid verzocht ik u, mij nauwkeurig te melden, welke kopij gij nog in voorraad hebt, opdat ik mij bij de bepaling van den inhoud voor 1 Sept. daar na regele.

Van harte
tt
Jan ten Brink
den Haag
6 Aug. 79

159

den Haag, 22 Aug 79

Amice!

Ik zond u de proeven ter afdruk; maar mag ik u dringend vragen ze nog eens over te zien. Mijne oogen zijn vermoeid van het voortdurend korrigeeren. Mag ik tevens nog eens om eenige afdrukken vragen.

Voor de volgende maand komt nu de Visser.

Wees zoo goed in November mij de lijst uwer present exemplaren te zenden en mij te vergunnen er eenige namen te schrappen - zoodat het u niet op zoo veel exempl. te staan komt. Opz. beveel ik u aan.

van harte
tt
Jan ten Brink.

160

Parijs, 4 September 79

WelEdele Heer,

Gebonden exemplaren zijn voor Indie het geschiktst. De prijs zou dan op *ƒ* 3.20 à *ƒ* 3.25 komen, indien althans het rabat zich ook tot de banden uitstrekt.

Het is van belang, dat de voor Ernst & Co te Batavia bestemde partij tijdig verzonden worde; minstens zes weken vóór de verkrijgbaarstelling in Nederland. De faktuur kunt U regtstreeks, met het cognossement en de assurantie-polis, naar Batavia zenden, en aan mij svp. duplikaat.

Ik geef in overweging, tegelijk met de exx. voor Indie, ook eenige voor Belgie te doen gereed maken, insgelijks gebonden. Aan een half dozijn personen in Belgie ben ik een present-exemplaar schuldig; en voor de verspreiding zou het goed zijn, zoo die exx. spoedig in handen kwamen. Meld mij svp. of U dit goedvindt; dan zal ik U de namen en adressen opgeven.

Ook in Nederland ben ik verpligt, present-exemplaren te zenden; doch dit is van later zorg, en deze exx. behoeven niet gebonden te zijn.

Voor mijzelven, te Parijs, heb ik zes exx. noodig, gebonden, die ik U verzoek mij te willen toezenden per spoortrein, in een pakje 'grande vitesse'; want hetgeen men zonder die bijvoeging verzendt, blijft dikwijls langer dan eene maand onderweg.

Op de kopij 'Homerische Gezangen', voor 'Nederland', teekende ik het verzoek aan, voortaan *schoone* proeven te mogen ontvangen. Gelief ook last te geven, dat men in het vervolg mij de proeven voor 'Nederland' *tijdig* zende, uiterlijk den 15 den, en niet in de allerlaatste dagen der maand, zooals gewoonlijk.

Heeft U het Kongres van Mechelen bijgewoond?[249] Wat is er toch met het Woordenboek gebeurd? De dood van Thieme kan daarop niet van invloed geweest zijn, dunkt mij.[250]

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} Saint-Michel.

PS. U antwoordt niet, zie ik, op de vraag in mijn schrijven van 24 Julij jl., of U voor 'Nederland' gebruik wilt maken van het vervolg mijner geschiedenis der 'Bruce's'. Daar ik de kopij wil herzien, en ander werk dien ten gevolge zou moeten blijven liggen, wensch ik in tijds te weten, waaraan mij te houden. Zeg mij dus positief uwe meening, svp.

161

W.H. - Zend mij svp. de revisies van 'Homerische Gezangen' 1ste gedeelte terug, met de niet opgenomen korrekties. Ik wensch daarvan aanteekening te houden.

Gelief mij ook te zenden, voor rekening, de *achtste* aflevering van den vorigen jaargang (1878) van 'Nederland'. Per post svp., regtstreeks aan mijn adres.

Cd. B. Huet
Parijs 5/9 79
147 B^{d} Saint-Michel.

249 In 1879 heeft te Mechelen van 24-27 augustus het 17de Nederlandsche Taal- en Letterkundige Congres plaats gevonden.

250 In 1879 was D.A. Thieme gestorven. Op het congres deelde A.W. Sijthoff mede, dat in november het Woordenboek der Nederlandsche Taal onder de hamer zou komen. Na de dood van Thieme en nu Nijhoff zwaar ziek was, was hem - Sijthoff - de last te zwaar en dan zou de gang van zaken wel eens het einde van het Woordenboek kunnen betekenen. Wat niet gezegd werd, was, dat minister Kappeyne bij de trage gang van zaken geen vrijheid gevonden had weer gelden voor het Woordenboek aan te vragen op de staatsbegroting voor 1879. Matthijs de Vries had zijn taak al willen neerleggen, maar het besluit van het Congres om zich tot de regeringen van beide landen te wenden met een verzoek om krachtige maatregelen had hem weer moed gegeven. En de opvolger van Kappeyne, Jhr. Six, bracht weer een subsidiebedrag op de begroting.

Deze brief is beschadigd, wat tot verlies van enkele woorden of gedeelten van woorden heeft geleid. Het ontbrekende is uit de context aangevuld.

162

Amice!

Door de vriendelijke opmerkzaamheid der heeren van de drukkerij werd ik nog ter elfder uur gewaarschuwd, d[at de] proef na de korrektie te Bussem [was] blijven liggen. IJlings heb ik nu het [corrigeren] nog eens overgedaan. Het sch[ijnt dat] Gij uit de stad waart.

Zal ik ook eenige af [drukken] van mijn artikel ontvangen?

Nederland voor 1° Oktober zal nu bevatten.

1 *A de Visser*-(novelle) 2 à 3 vel.
2 *Gideon* Brief aan de neefjens in d.Oost
3 Iets over het naieve in Goethe's Gretchen door *Th. A. Berckenhoff*
4 W. Otto. Weemoed en Poezie
5 Gedichten v. Smit Kleine -[251]

De proeven aan *A de Visser* (Meppel).

Gideon u bekend Amsterd.

Berckenhof aan H.L. Berckenhof te Boxmeer

Otto u bekend.

Smit Kleine te Haarlem Kenau park.

Van Schimmels plannen, om aan Nederland mee te doen verneem ik niets meer! Zend mij s.v.pl tegen December de lijst uwer present-exemplaren.

tt
Jan ten Brink.

8 Sept 78 [lees '79]

vh

163

Parijs, 8 september 79

WelEdele Heer,

De geringe prijsverhooging van 35 c. op 45 c. moge geen verhindering zijn. Hoe spoediger die 100 ex., gebonden, nu naar Indie gaan, hoe beter. Het adres is U bekend: de HH. Ernst en Co., te Batavia. Meermalen verzond de heer Funke regtstreeks soortgelijke kistjes. Zoo noodig, zal hij U omtrent verpakking, verzending, assurantie enz., kunnen inlichten.

Het doet mij leed, geen exx. voor Brussel of Parijs te kunnen bekomen vóór het verschijnen in Nederland. Doch daar men het U kwalijk nemen zou, is het maar beter, van het denkbeeld af te zien.

251 Behalve een vertaling naar Sully-Prudhomme is van Smit Kleine opgenomen *De beker der kunst*, dat, geïnspireerd door Emants' kunst, aan hem opgedragen is.

Zoudt U de beleefdheid willen hebben, mij toe te zenden N° 8 van den jaargang *1868* van Uw tijdschrift ‘Nederland’? Er komt eene aankondiging in voor van

'les Annales de l'Extrême Orient', geredigeerd door den heer Meyners d'Estrée alhier.[252] Ik *leende* dien heer die aflevering; hij beschouwde mijne toezending als een *geschenk*, en sedert is mijn jaargang 1868 geschonden. Ik zal voor de toezending van het bedoelde nummer (Afl. 8) zeer erkentelijk zijn.

Overeenkomstig Uw verlangen, zal ik met het vervolg der 'Bruce's' wachten tot 1 Januarij.

Het zal mij benieuwen, of Schimmel woord zal houden, wat zijne ijverige medewerking betreft.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d}. Saint-Michel.

PS. Ik vond den titel van 'Het Land van Rubens', wat betreft de keus van letters, niet gelukkig. Laat ook daarover svp. Uw oog gaan. Op een afstand is het zoo moeijelijk, zulke dingen een zetter aan het verstand te brengen.

164

Amice! Het is nu goed in dier voege, dat gij neemt, de V. 2. à 3 - B.H.2.[253] Otto. Weemoed en P. nog geen vel en de gedichten van S.Kl. Het is niet goed een tijdschrift te vullen met *twee* stukken. Er moet voor verscheidenheid gezorgd. Kan het zijn, voeg er nog een klein vijfde stuk aan toe? b.v. van uw broer.

Op mijn vraag naar eenige afdrukken van 't artikel *Amadis romans*, kreeg ik geen antwoord. Toch heb ik op elke proef beleefd gevraagd. Hoe staat het met deze zaak?

tt
Jan ten Brink.
den Haag
11 Sept 79

252 Huet verschrijft zich. Het is in het augustusnummer van 1878, dat in de *Kunst- en Letterbode* door Huet zelf een bespreking is gegeven van *Annales de l'Extrême Orient*, Revue illustrée asiatique et océanienne mensuelle, sous la direction de M. le Comte Meyners d'Estrey, Paris 1878. In het eerste nummer van dit tijdschrift, dat toen begon te verschijnen, werd veel aandacht aan Nederland en Nederlands-Indië gewijd.

253 B.H. 2 = Busken Huet *De Homerische gezangen*, dat inderdaad 2½ vel beslaat (III, blz. 143-179). Het stuk, waarvan het vervolg in het novembernummer verscheen (III, blz. 289-316), is geschreven naar aanleiding van het verschijnen van Vosmaers Iliasvertaling. Het verscheen ook in het Dagblad van 10-22 oktober 1879 en is opgenomen in *Litt. fant. en krit*. XII, blz. 1-61. Dit en andere stukken van Huet verschijnen vrijwel gelijktijdig in Nederland en Indië.

165

28 Sept. '79
Amice!
Mag ik u mijn vriendelijken dank melden voor de 12 afdrukken v.d. Amad-Rom., die ik met groote vreugde ontving.
Meld mij s.v pl. tegen 1 Okt. wat Gij nu eigentlijk nog hebt liggen voor Ned.

Hoogachtend
tt
Jan ten Brink.
NB Ik heb wel opgeteekend, wat ik u zond, maar ik zou mij kunnen vergissen.

In De Portefeuille, Letterkundig Weekblad Jg. I (1879-1880) leest men op blz. 265 (nr. van 22 nov. 1879): 'Een belangrijk nieuws achten we 't bericht, dat de heer Schimmel met 1 januari weder zal optreden als redacteur van Nederland tezamen met den tegenwoordigen redacteur Dr. Jan ten Brink'.

166

den Haag, 13 Okt '79.
Amice!
Als Gij het u hierbij per kruisband toegezonden stuk[254] van den heer Smit Kleine liever wilt hebben, dan dat van Berckenhof, kunt Gij het gerust nemen, daar het de kritiek van een nieuw boek bevat. Proef in dat geval aan F. Smit Kleine, Haarlem, Kenaupark adres Mevr. de Weduwe Smit Kleine.
Heden andwoord ik aan Schimmel. Het is mij lief, dat wij saam de redaktie zullen voeren. Dat mij dit evenwel *f* 100 minder honorarium moet kosten, spijt mij. Ik had de *f* 300 aan mijne vrouw afgestaan voor onze huishouding - 10 personen groot. Wat zal ik doen? Wat anders, dan mij naar uw en S. voorstel te voegen.

Steeds
tt
Jan ten Brink.

167

Parijs, 21 October 1879
WelEdele Heer,
Uwe zetters zijn niet van de beleefdsten. Ondanks mijn bescheiden verzoek, de versregels in het 2de gedeelte van 'Homerische Gezangen' te zetten met de letter

254 Dit is Smit Kleine's bespreking van Marcellus Emants *Lilith*.

van het dichtstuk ‘Karel en Anna’, in afl. 8 van dit jaar, heeft men zich weder van dezelfde kleine letter als de vorige maand bediend. Enfin, zoo ik de lezers van Uw tijdschrift eene oogziekte bezorg, dan komt het kwaad voor Uwe rekening. De proefbladen van verleden maand, en Afl. 8 van den jaargang 1878, heb ik in dank ontvangen.

Hierbij de kopij van een opstel over Valentijn, voor het December-nummer.[255] Daar dit stuk niet voor splitsing vatbaar is, verzoek ik beleefd, het in ééns te plaatsen en mij tijdig proef te doen zenden.

Sedert ik mij van eene kopieerpers bedien, ontvangt U de primeur der opstellen, die ik voor mijne Indische courant schrijf. Tot het einde van dit jaar zal ik daarmede voortgaan, zonder verhooging van honorarium. Te beginnen met den jaargang 1880 echter, zou ik daarin gaarne verandering gebragt zien. Door een voorstel, te dien aanzien, zult U mij verpligten.

Hiernevens het lijstje der present-exemplaren van ‘Het land van Rubens’, voor Nederland en Belgie. Zend mij svp. reeds nu, over de post, regtstreeks, één gebonden es., zooals door U naar Indie gezonden zijn. Ik wensch te kunnen oordeelen over den band, en zou gaarne weten, hoeveel ik zou moeten bijpassen, indien ik aan sommige personen een *gebonden* ex. wenschte te zenden.

Mag ik opmerken, dat de duplikaten van cognossement, polis enz. (voor het door U aan Ernst & Co gezondene) nog niet in mijn bezit zijn?

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

Land van Rubens. - Present-exemplaren

-

Dr. M.D. de Bruyn, S.M.C., te Utrecht.
Fred. von Hellwald, Weenen (Mart. Nijhoff).
P. van der Tholl, Amsterdam (Bloemgracht)
Mej. Sophie Potgieter, Amsterdam (Leidsche Gracht, Kerkstr.)
Mevr. Penning Nieuwland, Amsterdam (Heeregracht, Hartestr.)
D.J. Ziegeler, Haarlem (Kleine Houtstraat)
Prof. G.D.L. Huet, Leiden.
Mevr. Bosboom-Toussaint, 'sHage.
P. Busken Huet, Oisterwijk (N. Brabant).
Mej. Charlotte B. Huet, Amersfoort.
Mej. Francisca Gallé, Arnhem.
G. Birnie, Velp.

-

M. Charles Ruelens, Conservateur à la Bibliothèque Royale, à Bruxelles.

255 *François Valentijn*, gepubliceerd in Huets courant van 26 november-5 december 1879, verscheen in het decembernummer van Nederland (III, blz. 325-359). Zie *Litt. fant. en krit*. XI, blz. 1-32.

M. Emanuel Hiel, Conservateur au Musée Royal de l'Industrie, à Bruxelles.
M. Max Rooses, Conservateur au Musée Plantyn-Moretus, à Anvers.
Mad^{e} Bricou-Storm de Grave, à Muysen-lez-Malines (het dorp Muysen, bij Mechelen).
M. le baron C.W^{s}. de Coppens, château de Steen, à Elewijt (Belgique).

Voor mijzelven, aan mijn adres te Parijs, zes exx., gebonden of niet-gebonden, volgens nadere opgaaf.

168

Amice!

Wilt Gij zoo goed zijn mij te zeggen wat Gij nog *in petto* hebt voor *Nederland*, daar ik de aflevering gewoonlijk eerst den 6 of 7. v. d. maand krijg.

De zaak der redaktie is met den heer Schimmel - dank zij zijner uitnemende heuschheid - uitstekend geschikt. Met hem zal ik altijd harmonisch kunnen arbeiden.

Ten den 8 dezer zal ik zoo vrij zijn per quitantie over het verstreken kwartaal van mijn honor. als redakteur te beschikken aan het adres Lom. Kirb. en v. Kesteren.

A propos! Prof Opzoomer sprak mij over de betaling v. Wallis. Zoo gij somtijds liever in een paar termijnen zoudt willen betalen, dan kan dit zeer goed en zal ik, als tusschenpersoon, dit aan Opz gaarne melden. Ik zeg dit alleen *en cas que* - Thands zal het zaak zijn, dat Gij mij een lijst der personen zendt, aan welke Gij present-exemplaren zendt. Ik zal daarop groote bezuiniging voorstellen. Dit is u immers niet onverschillig?

Van harte gegroet
tt
Jan ten Brink.

1 Nov 79.
d. Haag.

169

Amice!

Heden krijg ik een brief van Prof Alb. Thym, die 1° klaagt dat hij geen exemplaren v. *Nederland* krijgt (waarvoor gij b.v. Gerlach en Betsy Perk kondt afschaffen) en 2° wanneer hij voor zijne bijdrage (de Lairesse) wordt gehonoreerd. Weldra zend ik u het pak kopij, waarover wij gisteren spraken.

Zend mij de lijst uwer present-exemplaren - dan kan ik u raden hoe die in te richten.

Steeds
tt
Jan ten Brink.

14 IX^{den} 79. [Poststempel: 14 Nov 79]
d Haag.

Huet had op 2 november 1879 aan W.W. van Lennep geschreven: 'Ik ben zeer gevoelig voor de beleefde toezending Uwer overzetting van Hyperion. Nadat ik zelf haar gelezen, en nog eens op nieuw van Keats genoten had, heb ik haar ter lezing gegeven aan een landgenoot hier, die Keats tot heden alleen van hooren zeggen kende. Op den uitslag der genomen proef kunt U roem dragen. Ik ontving Uw werk terug met eene warme dankbetuiging niet alleen, maar het bleek mij, dat, dank zij Uwe vertolking, de gedachte van Keats onmiddellijk begrepen en zeer bewonderd was. Mijns inziens is dit de beslissende toetsteen voor de vertaling van een dichtwerk. Ik eerbiedig de mij onbekende redenen, die U weerhouden hebben, deze met zoo veel liefde bewerkte proeve af te staan aan een tijdschrift. U kent 'Nederland' en weet dus ook, hoe zeer dit maandwerk behoefte heeft aan degelijke bijdragen. Zoo mijne aanbeveling U bewegen kon, Uw Hyperion in 'Nederland' te doen verschijnen, dan houd ik mij overtuigd, dat de uitgever Loman U erkentelijk zijn zou. Zelf doe ik wat ik kan om 'Nederland' te ondersteunen; maar nog verschijnen vaak afleveringen, die op waardiger wijze gevuld hadden moeten worden.

Mag ik de vrijmoedige opmerking maken, dat Uwe vertaling mij toeschijnt, fraaijer te worden, naarmate gij voortgaat en vordert? U zult zeggen, dat dit slechts natuurlijk is. Dat is het ook. In vs. 2 en 3 van den eersten Zang vind ik de lage ligging van Saturnus' 'lair' niet aanschouwelijk genoeg door U aangeduid. Die aanduiding mag niet ontbreken. De diepte toch der vallei is oorzaak, dat de ochtendkoelte er zich niet doet gevoelen, de middagzon er niet schijnt, de avondster er niet zigtbaar is.

In vs. 9 laat U de pluim ontroofd worden aan het zaad, terwijl bij Keats het zaad aan de pluim ontroofd wordt. Dit kan echter ook hieraan liggen, dat door U aan eene uitgebloeide paardebloem gedacht is'. (Letterkundig Museum).

Blijkbaar was Van Lennep niet geheel afkerig van een plaatsing in Nederland, maar wenste hij ook zijn aantekeningen geplaatst te zien. Huet schrijft tenminste op 9 november 1879: 'Hoewel ik slechts mede-arbeider van 'Nederland' ben, geen redakteur of mede-redakteur, durf ik bijna verzekeren, dat noch de heer Ten Brink noch de heer Loman bezwaar zullen maken tegen het plaatsen van Uw 'Hyperion' met *de aanteekeningen. In eene der laatstvorige afleveringen werd eene studie van Prof. Thijm over Gerard Lairesse opgenomen, insgelijks met aanteekeningen. Ook kan niemand er tegen hebben, dat Uw woord vooràf, tot de leden van het bij Prof. Thijm vergaderend gezelschap, behouden blijve. Ik voorzie veeleer, dat deze zijdelingsche mededeeling de algemeene belangstelling wekken zal. In elk geval zult U met den heer Loman, persoonlijk, U gemakkelijk verstaan kunnen. Loman doet wat hij kan om goede bijdragen voor zijn tijdschrift te bekomen. Wijzig dus, beperk, breid uit, naar het U goeddunkt, en gun den lezers van 'Nederland' het genoegen, kennis te maken met Uwe vertaling.' (Letterkundig Museum).*

170

Parijs, 20 November 1879

WelEdele Heer,

Hierbij de kopij van een artikel over Dante, voor een volgend nummer van 'Nederland'.[256]

In dank ontvangen het gebonden proef-exemplaar Land van Rubens. Nog van niemand in Nederland of Belgie aan wie ik verzocht een present-exemplaar te zenden, ontving ik berigt van ontvangst. U zult mij zeer verpligten, door de verzending der present-exemplaren zoo veel mogelijk te bespoedigen. Mevrouw Bosboom-Toussaint o.a., van wie ik gisteren tijding had, was nog niet in het bezit van het voor haar bestemde.

Gebonden present-exemplaren wensch ik niet toe te zenden. Evenmin verlang ik gebonden exemplaren voor mij zelven. Zend er mij svp. zes, *ingenaaid*, in een pakje per spoortrein, grande vitesse.

Ik ben thans in het bezit van de papieren, betrekking hebbend op de 100 naar Batavia gezonden exemplaren, aan Ernst & Co. Vindt U goed, dat de verzending geacht worde, te hebben plaats gehad 1 Oktober jl., en dat, in verband daarmede, de termijn van betaling gesteld worde op 1 Junij 1880? Gaarne verneem ik van U, of wij hierin akkoord gaan.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

PS. - De heer Mr. W.W. van Lennep, te Amsterdam, zond mij zijne vertaling van Keats' 'Hyperion'. Ik moedigde hem aan, haar U als bijdrage voor 'Nederland' aan te bieden. Deze vertaling verdient zeer, dunkt mij, in ruimer kring gelezen te worden.[257]

171

Parijs, 1 December 1879.

WelEdele Heer,

In dank heb ik de voor mij bestemde zes exemplaren Land van Rubens ontvangen. Door Uwe zorgvuldige verpakking zijn zij ongeschonden overgekomen. Al degenen, die een present-exemplaar ontvingen, roemen de fraaije uitvoering. Men schrijft mij uit Brussel, dat eerstdaags in een courant of een tijdschrift eene

256 Het artikel over Dante, geschreven naar aanleiding van Ten Kate's vertaling van *Inferno* is geplaatst in Nederland 1880, I, blz. 57-103. Het is in dezelfde tijd, van 15-28 januari 1880, in Huets Dagblad gepubliceerd (*Litt. fant. en krit.* XII, blz. 62-105).

257 Mr. W.W. van Lennep was een zoon van David Jacob van Lennep en een halfbroer van de romanschrijver, Jacob. Hij heeft in 1879 in een particuliere uitgave een mooie vertaling van Keats' *Hyperion* doen drukken (opgedragen aan de dinsdag-avondse vriendenkring ten huize van Alberdingk Thijm), die later in gewijzigde vorm voor een groter publiek is uitgegeven. BA

aankondiging van het boek verschijnen zal. Dit zal gunstig werken, hoop ik, op het debiet in Belgie.

Zoo U voor het mij komend honorarium 2de halfjaar 1879 mij thans eene acceptatie zenden wilt, vervallend 15 Maart 1880, dan zal ik die gaarne aannemen. Zoo ik goed geteld heb, dan werden door mij in dat tijdsverloop 160 bladzijden geleverd.

Aan den heer Schimmel betuigde ik met een enkel woord mijne ingenomenheid met zijn optreden als mede-redakteur.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

172

Parijs, 13 December 1879

WelEdele Heer,

'Dante' kan zoo niet in het licht verschijnen. De geheele bladz. 9 der kopij (aanvangend met de woorden: 'dan door Michelangelo' enz.) is door den zetter *overgeslagen*. Geef svp. last, dat men die bladz. afzonderlijk in proef brenge.

Doch ook kan het eerste gedeelte niet eindigen ter plaatse, waar dit geschiedt op p. 13 der mij gezonden proef. Verlangt U splitsing van het artikel, dan moet voor het Januarij-nummer worden dóórgezet tot aan het einde van II, waar de laatste alinea aanvangt met de woorden: 'Nog eenmaal zal zij hem toespreken. Dan verdwijnt zij, vervangen door den H. Bernard enz.' In het Februarij-nummer kan dan het overige volgen, tot aan het einde.

Is er bezwaar tegen het in proef brengen van het geheele hoofdstuk II, voor het Januarij-nummer, laat het opstel dan liever liggen en plaats het, in zijn geheel, in het nummer van Februarij. Doch het komt mij voor, dat er nog tijd genoeg overschiet, om èn de weggelaten bladz. 9 in te voegen, èn hoofdstuk II af te zetten.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel

PS. Bij de proef waren *niet* gevoegd de bladzijden 1, 3 en 6 der kopij. Doe mij die toezenden svp. De bladzijden 2, 4, 5, 7, 8, 10 en 11 heb ik ontvangen. Bladz. 9 moet zich ter drukkerij bevinden.

173

Parijs, 17/12 79

WelEdele Heer,

Het doet mij veel genoegen, dat er ten aanzien van mijn 'Dante' een misverstand heeft plaats gehad. De korrektie der mij gezonden eerste dertien bladzijden gaat hiernevens. Hierachter vindt U de transkriptie van het gevlekte strookje.

Zoudt U de beleefdheid willen hebben, aan den heer Ten Brink een present-ex. van mijn ‘Land van Rubens’ te zenden? Ik meende dat zijn naam op mijn lijstje stond; doch daarin moet ik mij vergissen, want hij schrijft mij, niets ontvangen te hebben. Ik bedoel Dr. Jan ten Brink, den redakteur van ‘Nederland’.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} Saint-Michel.

Elders in het *Paradijs* doet Beatrijs' glimlach, zegt de dichter, hem aan het kamermeisje denken, dat *door haar kugchen de minnarijen van Ginevra en Lancelot aanmoedigde*. Met reden noemen de kommentatoren enz.

174

den Haag, 18 Dec. 79
Amice!
De heer Busken H. schrijft mij, dat hij u verzocht mij een exemplaar te zenden van zijn ‘Land v. Rubens’.
Tot heden heb ik niets ontvangen en blijf mij dus aanbevelen - ook voor de zaak presentexempl. Nederland.
Van harte
t.t.
Jan ten Brink.

175

Parijs, 20 December 1879
WelEdele Heer,
Ik ontvang een schrijven uit Batavia dd. 15 November, waarin geklaagd wordt, dat bij het door U aan Ernst & Co. gezonden kistje met 100 exx. Land van Rubens ‘noch nota noch prijsopgaaf’ gevoegd is; zoodat men het boek niet durfde adverteren in de Courant, dus ook niet verkoopen kon.
Mag ik zoo vrij zijn, dienaangaande opheldering te verzoeken? Er zijn (wat voor Indie een buitengewoon hoog cijfer is) 100 exx. genomen in het vertrouwen, dat men die onmiddellijk na ontvangst zou kunnen beginnen te debiteren. Moet daarmede een onbepaalden tijd gewacht worden, dan is alles schade. Ik *kan* niet gelooven dat U verzuimd zoudt hebben, faktuur te zenden per post, tegelijk met het kistje per stoomschip. Gelief daarom, tot Uwe en mijne verantwoording, mij duidelijk te melden, wanneer en wat door U aan Ernst & Co. geschreven is.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} Saint-Michel

176

W.H. - Mijn briefje van gisteren was juist verzonden, toen ik van U de proef ontving die hierbij teruggaat. Noodig moet ik revizie hebben van het geheele stuk, en alvast van p. 1-16. Zoo dit niet mogelijk is, dan verzoek ik de plaatsing uit te stellen tot 1° Februarij.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
21/12 79
147 B^{d} Saint-Michel, Paris.

177

Amice!

Op mijn beide briefkaarten ontving ik geen antwoord. Thands evenwel moet ik u berichten, dat de heer Emants mij schrijft over het niet ontvangen der proeven van zijn stuk over Turgenieff. Het was immers bepaald, dat dit stuk met 1° Januari zou verschijnen?

Denk s.v.pl. om het boek v. B.H. en om de lijst der present-exempl. v. Ned.

Steeds
tt
Jan ten Brink.
den Haag.
22 Dec. '79,

NB Het valt mij in, dat Em. wel met 1° Febr komt. Laat aan d. h Em. ten spoedigste de proeven zenden -

178

W.H. - Eerst *20 Oktober* zondt U mij faktuur van hetgeen *29 september* per 'Prinses Marie' vertrok. Ik moest dus meenen, dat door U aan E. en Co. geschreven was, bij de toezending van het kognossement. Gelief thans *zelf* naar Batavia te telegraferen: den *partikulieren* prijs der *gebonden* exx. in Nederland. Ik reken er stellig op, dat U dit doen zult.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
24/12 79.

179

Parijs, 11 Januarij 1880

WelEdele Heer,

Gelief mij te melden, of in het *Februarij*-nummer van ‘Nederland’ nog plaats is voor eene boekbeoordeeling. Zoo ja, dan doe ik mijn best, vóór het einde dezer

week met het stukje gereed te komen.[258] De omvang is dezelfde, ongeveer, als van de aankondiging van Mr. Ten Hoet's roman.[259] Antwoord per omgaande svp. Mag ik zoo vrij zijn, U aan de bekende acceptatie te herinneren, betaalbaar 15 Maart? Ik zou ook van hier op U kunnen trekken, zoo U dit verkiest.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

180

WelEdele Heer,

Heden trok ik, volgens Uwe aanwijzing, op Amsterdam 15 Maart ek., aan de order van den heer Gérard Oyens.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

Parijs, 26/1 80

147 B^{d} Saint-Michel.

181

Parijs, 31 January 80.

WelEdele Heer,

Van nevensgaande kopij kunt U desverkiezend gebruik maken voor het Maartnummer van 'Nederland'. Het opstel is *niet* voor splitsing vatbaar.[260] De geheele tweede helft van Februarij zal ik waarschijnlijk van hier afwezig zijn. Zonder nader bezigt kunt U er echter op rekenen, dat ik mij Zondag 22 Februarij te *Dordrecht* zal bevinden: adres Dr. J.C. van Deventer, direkteur der H. Burgerschool.[261] Eene proef, Zaturdag 21 Februarij uit Amsterdam verzonden, zal ik 22 Februarij te Dordrecht kunnen korrigeren en tijdig aan U terugzenden.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
t.s.v.p.

147 B^{d} St. Michel.

258 Hier is wel bedoeld *Lentegroen of najaarsrood*?, een bespreking van *Hildegonde van Duyvenvoorde en andere novellen* van C. Terburch (= I. Esser Jr.), opgenomen in Nederland 1880, I, blz. 189-198. (*Litt. fant. en krit.* XI, blz. 166-175).

259 De aankondiging van Mr. William ten Hoets roman *Het woud van de vier perken* draagt de titel *Een fantasie-roman*. Men vindt deze in Huets Dagblad van 30 januari 1880 en in Nederland 1880, I, blz. 199-210 (*Litt. fant. en krit.* XI, blz. 136-143).

260 Het betreft hier *Eene dynastie in huisgewaad* door Huet geschreven naar aanleiding van de *Mémoires de Madame de Rémusat (1802-1808)* publiés par Paul de Rémusat. Paris, 1880. Het stuk is in zijn Dagblad van 23 februari tot 11 maart 1880 verschenen. In Nederland is het inderdaad in het maartnummer (I, blz. 211-253) gepubliceerd.

261 Van Deventer was een zwager van Huet.

PS. - Hiernevens, met beleefd verzoek om terugzending na gemaakt gebruik, een

mij uit Brussel toegezonden nummer van het Athenaeum Belge, waarin eene aankondiging mijner Belgische Reisherinneringen voorkomt.[262] Verpligt mij svp. wederkeerig door toezending van het nummer of de nummers van het Haagsche Vaderland, waarin, naar ik verneem, eene kritiek door Max Rooses verschenen is.

Jan ten Brink had in het Zondagsblad van het Nieuws van den Dag van 25 januari 1880 een zeer lovende bespreking van Huets Land van Rubens *gegeven. In zijn brief van 28 januari schrijft Huet hem daarover het volgende: 'Ik dank U wel zeer bijzonder voor de toezending van het Zondagsblad van 25 dezer, mij gisteren geworden. Daar gij zooveel tot mijn lof zegt, zult gij vast niet weigeren mij ook zekere mate van zelfkennis toe te schrijven, voorbehoedmiddel tegen de verwaandheid. Gij volgt het voorbeeld van Diderot en Gautier, en past op mijn* Land van Rubens *de kritiek der bewondering toe.' (*Brieven *II, blz. 151)*

182

Amice!

Gij hebt gezien, hoe ik gebruik gemaakt heb van het exempl. Land v. Rubens. Aan vriend Sch. schreef ik, hem een en ander v. Nederland toezendend.

Gij hebt zeker geen bezwaar als ik met deze maand over mijn kwartaal honor. à *f* 75 beschik, niet waar? Met April zal ik voor Nederl. iets gaan schrijven over een litterair onderwerp.

van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag
1 Febr. 80

183

Amice!

Bij de kopij van al de stukken in mijn eerste pakket zond ik vriend S. tevens de daarop betrekkelijke korrespondentie. Uit mijn hoofd weet ik nu niet anders te zeggen omtrent de reis Teutoburg.woud, dat de auteur leeraar was te Zutfen.[263] Ik rekommandeer zeer de verzen van den heer De Meester en de novelle v.

262 *Athenaeum Belge*, Journal universel de la littérature des sciences et des arts verscheen in Brussel van 1878 tot 1883.

263 Bedoeld is dr. F.H.B. von Hoff, conrector te Zutphen, auteur van *Een tochtje naar het Teutoburgerwoud*, I, *Herman de Cherusker*. Het stuk is in het meinummer (II, blz. 22-46) van 1880 geplaatst. Een tweede stuk met de ondertitel: *Wittekind de Saks* werd opgenomen in jg. 1881, II, blz. 101-126. BA

Emants door hem nu onlangs aangeboden.[264] Vraag eens aan S. of hij het goed vindt, dat ik die aanneem?

van gantscher harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag
7 Febr 80

184

W.H. - Hierbij de korrektie van het mij gezonden eerste blad. Voor toezending van het vervolg, aan mijn adres te Parijs, is het te laat. Houd u svp. aan het opgegeven adres: *22 Februarij Dordrecht* Dr. J.C. van Deventer, direkteur H. Burgerschool. Schikt U dit niet, laat de bijdrage dan svp. liggen tot 1 April.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
11/2 80.

185

W.H. - Hierbij gewordt U de proef voor 'Nederland'

Wil svp. voor mijne rekening zenden: 1 ex. 'Land van Rubens' aan den Heer Simon van den Berg, kunstschilder, Noordwest Binnencingel, Den Haag.[265]

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
Dordt 23/2 80.

186

Ongedateerd, poststempel: 's-Gravenhage 1 Apr 80.

Amice!

Het adres van den heer Tolsma is te Nanterre (bij Parijs) - Gij zult hem zeker wel een paar afdrukjens zenden![266]

Ik ben nieuwsgierig naar Justianus. Hij is wel wat lang![267]

264 De novelle van Emants is wel *Iwan Turgenjew, Eene analyse* in het februarinummer. (I, blz. 107-160).

265 Simon van den Berg, bij wie Busken Huet tijdens zijn lezingentournee in 1878 in Den Haag te gast was geweest, was niet alleen kunstschilder, maar ook onderdirecteur van het Mauritshuis sinds 1875. In 1880 werd hij directeur van deze instelling.

266 G.E. Tolsma was de auteur van *De val van Daniël Rochat* in het aprilnummer (I, blz. 386-401). De schrijver geeft daarin verslag van de blijkbaar door hem bijgewoonde opvoering in het Théâtre Français van Sardou's comedie, die bij de première viel. BA

267 Dr. Justinianus is het pseudoniem van een mij onbekende auteur, schrijver van *De febris continua remittens* in hetzelfde nummer (I, blz. 309-385).

Met de volgende maand 1 Mei zal ik zoo vrij zijn over het kwartaal honor. (*ƒ* 75) te disponeeren als naar gewoonte

Nederland ziet er goed uit. Ik zou toch nog wel wat meer stukjens willen hebben in ééne aflev.

Maar variis modis bene fit.

t.t.

Jan ten Brink.

Het jaar 1880 was voor Huet een jaar van grote produktiviteit. Naast kleinere stukken publiceerde hij zijn grote studies over Dante en Milton. Het stuk over Shakespeare en dat over de Belgische feesten van 1880, beide in begin 1881 in Nederland verschenen, vulden zijn Indische krant al in de maanden oktober tot december van het jaar daarvoor.

Op 4 maart 1880 schrijft hij aan Ten Brink: 'Hierbij voor het Aprilnummer (desverkiezend) van Nederland *een woordje over mevrouw Van Westrheene's nieuwen roman.*[268] *Die dame bezit een ongemeen talent, dunkt mij. Zoudt gij haar niet kunnen bewegen, haar eerst-volgend oorspronkelijk werk aan* Nederland *af te staan? [...] Over een paar maanden hoop ik voor* Nederland *gereed te komen met een opstel over Milton. Zoolang ik de litteratuur over dat onderwerp niet althans gedeeltelijk doorgeworsteld ben, kan ik U alleen kleinigheden beloven.' (*Brieven *II, blz. 159)*.

Op 1 mei schrijft hij andermaal aan Ten Brink: 'Tevens hierbij voor Nederland *(die aankondiging der dissertatie van Van der Vlugt scheen mij bij nader inzien voor* Nederland *ongeschikt, en ik zond haar daarom aan den* Gids, *die buitendien aanspraak had op eene kontra-beleefdheid) het eerste gedeelte van mijn opstel over Milton.*[269] *Het tweede gedeelte, ongeveer van gelijken omvang, voor een volgend nummer. Onder het zamenstellen heb ik mijzelven een- en andermaal verwenscht, dit onderwerp ter hand genomen te hebben. Milton is niet, als Homerus of Dante, een gesloten boek voor wie niet wat Grieksch of wat Italiaansch verstaat. Alle Nederlanders lezen tegenwoordig Engelsch, en er bestaan over Milton zoovele uitstekende engelsche, fransche, duitsche boeken of studien, dat ik eigenlijk niet regt weet, om welke reden ik mij ben gaan mengen in dat koor. Of liever, ik heb het misschien te veel om mijzelven, te weinig om mijne lezers*

268 Bedoeld is *Benijd en beklaagd*, dat in 1880 verscheen en door Huet besproken is in zijn stuk *Tweederlei val*, geplaatst in Nederland 1880, II, blz. 84-89.

269 Huet had het stuk over Van der Vlugt onder de titel *Een dichterlijk regtsgeleerde* ook voor zijn krant bestemd, waar het in de nummers van 13 tot 17 mei verscheen. Dat het aan De Gids als contra-beleefdheid gezonden werd slaat op het artikel over Huet, dat in het maartnummer van De Gids verschenen was en door zijn vrouw onder het pseudoniem C. Hasselaar was geschreven. Deze gehele mystificatie was blijkbaar opgezet, om Huet wat meer vaste voet in het vaderland te geven en diende ook als een soort rentrée bij De Gids. Hij houdt tegenover Ten Brink de mystificatie dus vol.

*gedaan; en daarvoor word ik nu gestraft. Ook mag ik mij misschien troosten met de gedachte, dat er Nederlanders gevonden worden, die over Milton druk medepraten, maar hem niet gelezen hebben. Voor dezulken althans kan mijn opstel van nut zijn.' (*Brieven *II, blz. 166)*.

187

Parijs, 1 Mei 1880.

WelEdele Heer,

Voor vijf gulden per blad heb ik op verzoek van den heer Funke den herdruk van mijn geschrift over Italië gekorrigeerd. Op dezelfde voorwaarde ben ik bereid, dit ook den herdruk van het 'Land van Rubens' te doen.[270] Zoo U daarmede genoegen neemt, zend mij dan slechts een exemplaar *ad hoc*, ingenaaid of in losse bladen, opdat ik mijne korrekties daarin aanteekene.

Aan Dr. Ten Brink zend ik voor 'Nederland' het eerste gedeelte van een opstel over Milton.

De uitgever Cornélis, te Brussel, Office de Publicité, zou, aangespoord door den heer Ch. Ruelens, wel lust hebben, voor zijne rekening het 'Land van Rubens' in het Fransch te doen vertalen. Doch hij zou tevens willen, dat een uitgever te Parijs de helft der kosten voor zijne rekening nam.

Ofschoon dit mij toeschijnt, eene onmogelijke voorwaarde te zijn, en er dus van de zaak zeer vermoedelijk niets komen zal, zou ik toch gaarne vernemen, hoe U, als eigenaar van het kopijregt, wenschen zoudt, dat *casu quo* gehandeld wierd. Voor zoo ver ik weet, kan een nederlandsch uitgever in Frankrijk of Belgie geen eigenlijk gezegde regten doen gelden; maar het zou toch niet meer dan billijk zijn, dat de vormen in acht genomen werden.

Ik zal zorg dragen, dat U op 1 Junij te Amsterdam beschikken kunt over het door de firma Ernst en Co. aan U verschuldigde. Wederkeerig verzoek ik ult^{o} Junij (desverkiezend per wissel) afrekening van het wegens 'Nederland' aan mij verschuldigde, eerste halfjaar 1880.

Met beleefde groeten hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel

188

Parijs, 20 Mei 1880.

WelEdele Heer,

Op 1 Junij ek. kan bij de heeren Burdet en Druijvesteijn te Amsterdam door U beschikt worden over *f*. 372.02, in voldoening van het U verschuldigde door de HH. Ernst & Co. te Batavia.

270 Van *Het land van Rubens* verscheen in 1881 een tweede druk.

Ten aanzien van het tijdstip der uitgaaf van den 2den druk ‘Land van Rubens’ laat ik U gaarne volkomen vrij.

Uit Brussel heb ik niets naders vernomen. Komt de heer Cornelis op zijn voorstel terug, dan zal ik hem naar U verwijzen.

Het tweede en laatste gedeelte van mijn opstel over Milton zend ik eerstdaags aan Dr. ten Brink.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

147 B^{d} Saint-Michel.

Ten Brink schreef op 19 mei 1880 aan Schimmel een brief, waarin o.a. het volgende: ‘Amice! Vriend Loman schrijft me, dat mijn stuk tot 1° Juli zal moeten wachten, daar anders Huet blijft liggen.

Ik billijk dit bezwaar. Maar Huet treedt onophoudelijk voor onze lezers op. Van mij is in geen jaar wat geplaatst.

Daarom zou misschien eene vroegere plaatsing met 1° Juni niet onverklaarbaar zijn.

Het spreekt van zelf, dat ik als mederedakteur geene pressie wil oefenen.’ (Letterkundig Museum).

189

Amice!

Hierbij een stuk: Milton v. Busken Huet.[271] Mij dunkt, dit moet in fragmenten gesplitst: anders is de een of ander aflev. weer geheel vol met één stuk.

Van Schimmel niets gehoord hebbend, houd ik het nu voor zeker, dat mijn stuk eerst met 1° Juli verschijnt. Ik had het voor 1 Juni willen hebben, omdat ik dan het slot met 1 Juli had kunnen doen verschijnen. Maar nu behoef ik mij niet te haasten. Later zal ik u het slot sturen. De titel zal ik eenigszins veranderen en er boven zetten:

Studien over het Naturalisme.[272]

Indien alle tijdschriften zoo gezegend waren met kopij als *Nederland*, dan zou men er nog eens zoo veel bij wijze van bijwagens kunnen uitgeven.

Van harte
t.t.
Jan ten Brink.

24 Mei 80.
d Haag.

271 Huets studie *Milton*, geschreven o.m. naar aanleiding van J.J.L. ten Kate's vertaling *Het verloren paradijs* is verschenen in het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie van 14 juni 1880 tot 9 juli 1880. In Nederland is het geplaatst in de juni- en julinummers (II, blz. 188-218, 258-303). Vergelijk *Litt. fant. en krit*. XII, blz. 150-220.

272 Een artikel van die naam van Ten Brink is niet in Nederland verschenen.

190

Amice!

Een stuk uit de Oost van zekeren heer Meerman - (opmerkelijk van vele zijden) - en een stuk uit Londen van den heer Simons.[273] Het handelt over de verkiezingen en zou dus zoo mogelijk snel moeten geplaatst worden. Het stuk heeft veel cachet en lokale kleur.

Wat komen er een massa stukken!

Wij zouden er wel twee tijdschriften mee kunnen vullen.

Ik zal vooreerst maar niet meer opstellen zenden aan *Nederland*. Huets Milton zal ook nog al plaats vorderen. Van vriend S. vernam ik sedert lang niets. Wees zoo goed hem de stukken met mijne groeten te overhandigen.

Van harte
t.t.
Jan ten Brink.

den Haag.
28 Mei 80.

191

WelEdele Heer, - Onze berekeningen gaan akkoord. Het aangenaamst zou mij zijn, zoo U het montant vóór 1° Julij opvroegt aan de Heeren Burdet en Druijvesteijn te Amsterdam.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

Parijs
21/6 80.
147 B^{d} St. Michel

In zijn brief van 4 juli 1880 aan mevrouw Bosboom schrijft Huet: 'Geen van Elise's werken afzonderlijk heeft mij ooit buitengewoon kunnen bekoren; doch nu ik de geheele verzameling, van Hermine *tot* Eigen meester blijven *(dertig jaren liggen tusschen die twee verhalen!) nog eens overlees, rijst de schrijfster.' (*Brieven *II, blz. 170)*.

192

Parijs, 3 Julij 1880.

WelEdele Heer,

Niet lang geleden schreef jufvrouw Haighton voor 'Nederland' eene studie over mevrouw Elise Van Calcar. Er was in dat opstel zeer veel goeds; maar het handelde

273 Beide stukken werden niet geplaatst.

mijns inziens te weinig over ‘Elise’ als *auteur*. Die leemte heb ik pogen aan te vullen, en de *geheele* mevr. Van C. te geven.[274]

274 Huets stuk *Mevrouw Elise van Calcar* is verschenen in zijn Dagblad van 7 tot 20 augustus 1880 en in het augustusnummer van Nederland (II, blz. 439-478). Vergelijk *Lit. fant. en krit*. XI, blz. 65-105.

Jan ten Brink

Kunt U mijn beschouwing gebruiken? Of vreest U, dat de lezers van 'Nederland' klagen zullen: 'Alweêr over Elise!' - Zeg mij Uwe meening svp. De kopij ligt gereed. Het artikel (niet voor splitsing vatbaar) telt vijftig zijdjes van mijn gewoon schrift; dat is ongeveer twee en een half vel druks.

Met beleefde groeten, hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
147 B^{d} Saint-Michel.

193

Amice!

Een paar mededeelingen.

Tot mijn groot genoegen ontving ik een zeer vriendelijken brief van amice Schimmel, die mij uitnoodigde nog iets meer voor Nederland te doen. Ik zal daar aan voldoen en een opstel maken over een zeer interessant maar nog onbekend fransch auteur: Ferdinand *Fabre* (geen naturalist.)[275]

Mag ik weten, hoe het is afgeloopen met uwe korrespondentie met Max Rooses. Ik schreef R. dat hij eens met u moest korrespondeeren. Is de zaak van wederszijde goed geschikt?

Is het u goed, dat ik met 1° Augustus over drie maanden honorarium, zijnde *f 75* per quitantie adres Lom. Kirb. en v. Kest. te Amsterdam beschik?

Het stuk over de engelsche verkiezingen van Simons is tot nog toe blijven liggen.

Zou dat niet geschikt zijn voor Nederland?

Steeds hoogachtend
tt
Jan ten Brink.
den Haag.
12 Juli 80

194

Amice!

Van morgen u schrijvend vergat ik iets.

Zou ik mogen rekenen op een vijftal overdrukken van mijn laatst artikel: ((Mr de *Ponthau*) zoo als ik op de proef heb gevraagd?[276]

Het is voor den franschen auteur
steeds
tt

275 Ferdinand Fabre, de 'Balzac du clergé', wordt in de Franse literatuurgeschiedenis wel degelijk onder de naturalisten gerangschikt. Ten Brink wenst hem als realist te zien. Het stuk is geplaatst in de jg. 1881. BA

276 Van Ten Brink verscheen in het julinummer (II, blz. 331-361) *De heldendaden van den vernuftigen Jonkheer de Ponthau*, dat met een inleiding niet veel meer is dan een inhoudsopgave van Léon Hennique's 'plaisanterie romantique', *Les hauts faits de M. de Ponthau* (Paris, 1880).

Jan ten Brink.
den Haag
12 Juli 80.

195

18 Juli 1880 den Haag.

Amice!

Als Ge soms een oogenblik den tijd hebt, wees zoo goed mij dan even op twee punten in mijn vorigen te antwoorden: n.l.

Zijn er ook eenige afdrukken van mijn artikel: *Ponthau* - zoo niet, dan zou ik gaarne nog eene aflevering van 1 Juli 80 hebben voor den heer *Léon Hennique*, auteur v. *Ponthau*.

Is het goed, wanneer ik - naar gewoonte - op 1 Augustus disponeer over het kwartaal honorarium *f 75*.-?

Ik heb gelukkig de kopij terug gevonden van zekeren D. Dekker te Beemster en heb ze hem dadelijk gezonden.

Van harte

tt.

Jan ten Brink.

196

Amice!

Gij hebt mij zeker vergeten. Noch afdruk, noch nummer kwam tot mij.

Heeft men verzuimd afdrukken te maken - zend mij s v pl een nummer, dat men te Parijs met ongeduld verwacht.

Steeds

tt.

Jan ten Brink.

den Haag.

29 Juli 80.

Op 13 april 1880 schreef Huet aan mevrouw Bosboom: 'Hartelijk dank voor de toezending van uw Raymond *en hartelijk geluk gewenscht met den behaalden triomf. Met klimmende belangstelling las ik gisteren uw verhaal in één adem uit. De drie eerste gedeelten, en het voorspel, zouden andere schrijvers of schrijfsters in Nederland U misschien kunnen nadoen; maar in het 4de, 5de en 6de gedeelte zijt gij in uwe volle kracht en ongeëvenaard. Het is een benijdenswaardig voorregt, sommige der breedste aandoeningen van het menschelijk gemoed, den strijd tusschen een vader en een zoon, dus te kunnen schetsen, en dit te kunnen op een leeftijd en in weerwil eener gezondheid als de uwe. Ik durf voorspellen, dat U aan dit boek groot genoegen beleven zult, en het publiek zich niet minder bekoord zal toonen door de orde van gevoelens waartoe U het opheft, dan door de zorg en de liefde, aan taal en inkleeding besteed.' (*Brieven *II, blz. 164)*.

Daarna heet het op 8 juni in een brief aan dezelfde: 'Ik word verrast door de ontvangst van een netgebonden exemplaar van Raymond den schrijnwerker. *Mag ik U voor die toezending mijn opregten dank betuigen? In dit frissche pakje ziet het boek er zoo jeugdig uit, dat men dubbel moeite heeft aan de vele en moeijelijke campagnejaren van de schrijfster te gelooven. Het is voorwaar geen*

wonder, dat uw verhaal de harten der Nederlanders steelt. Men gevoelt onder het lezen, dat de strijd der denkbeelden, door U geschilderd, een hoofdstuk uit uwe eigen levensgeschiedenis vormt, en het boek om die reden zoo con amore *geschreven is.' (*Brieven *II, blz 168)*.

En ten slotte op 4 juli aan mevrouw Bosboom: 'Zoo U mij zes weken of eene maand tijd laat, dan zal ik van uw Raymond *zeer gaarne eene aankondiging schrijven. Op dit oogenblik zit ik aan een studietje over Elize van Calcar, die, evenals jufvrouw Hasebroek, een jaar geleden, tot mijne oude schulden behoort.' (*Brieven *II, blz. 170)*.

197

WelEdele Heer. - Is er in Uw *September*-nummer plaats voor eene aankondiging van mevrouw Bosboom's jongste novellen? Anderhalf à twee vel. Ik ga voor eene poos van huis. Antwoord mij dus svp. per omgaande. Het adres, waar de proef zou moeten gezonden worden, kan ik nader opgeven.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
Parijs
31/7 80.
147 B^{d} St. Michel.

Huet schreef op 10 augustus 1880 aan mevrouw Bosboom: 'Geheel onverwachts hebben wij het plan opgevat en volvoerd, eenige dagen in Nederland te komen doorbrengen. Wij bevinden ons te Baarn, bij Utrecht, in het logement villa Dalhof, waar wij zeer naar onzen zin zijn. U schreeft ons zoo veel liefs van Dijnselberg (nog in uw laatsten van 4 Augustus, die ons te Parijs bereikte en erkentelijk genoten werd), dat het U niet bevreemden mag, zoo wij dezelfde bekoorlijke landstreek tot doel van onzen pelgrimstogt kozen [...] Deze week verwacht ik hier, in mijne Baarnsche afzondering, de drukproef mijner aankondiging van uw Raymond, *tevens aankondiging van uw* Langs een Omweg, *waar ik een oud zwak voor heb. De kopij bevind zich in handen van Loman, die het stukje in het Septembernummer van* Nederland *wenschte te plaatsen. U zult hoop ik, tevreden over mij zijn.' (*Brieven *II, blz. 171-172)*.

198

Ongedateerd, poststempel: Baarn 9 Aug 80.

WelEdele Heer,
Ik bevind mij in uwe buurt: te *Baarn*, in het logement *Villa Dalhof*. De voor mij bestemde drukproef zal mij *tot 15 Aug^{s}* hier kunnen bereiken.
Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

199

Amice!

Gisteren u schrijvend over het tot nog toe mij niet toegezonden Augustus nummer v. Ned. vergat ik iets zeer gewichtigs. Ik ben aan den arbeid voor Nederland met een artikel over een *nieuw romancier*, Ferdinand Fabre. Kan dit artikel nog geplaatst, als de kopij met den 20 dezer maand klaar is? Of heeft vriend Schimmel reeds den inhoud vastgesteld? Kan het artikel nog opgenomen worden, dan schrijf ik het, anders stel ik het uit. Meld mij dit s.v pl. *per omgaande* om geen tijd te verliezen. Misschien zou ook de een of andere bijdrage v. vroeger datum: b.v. (v.d. Feen) uitgesteld kunnen worden.[277]

Steeds
tt
Jan ten Brink.

12 Aug. 80.
d Haag

200

15 Aug. 1880 d Haag

Amice!

Mag ik beleefd herinneren aan mijn vorige briefkaart.

Heden, den 15. leer ik door de Portefeuille[278] den inhoud kennen van Ned. Daarbij zie ik, dat B.H. uit P. u een stuk gezonden heeft over v. C. waarvan ik niets gehoord had.[279]

Als ik meer vernuft had, zou ik zeggen dat ik ben een redakteur in partibus infidelium[280], maar nu wil ik alleen maar op het hart drukken mij het gewone exempl. te doen toekomen en mij te melden of mijn aanbod voor een bijdrage 1 Sept. nog kan aangenomen worden. Gij spreekt vriend S. toch - dan behoef ik niet tweemaal te schrijven.

tt
Jan ten Brink.

201

Amice!

Ik ontvang den volgenden brief van den heer Gewin.[281] Gij zult wel zoo goed

277 Van M. van Walcheren (pseudoniem van mevrouw Hoyer-van der Feen) verscheen in het septembernummer (III, blz. 3-18) *Uit mijn dagboek*.

278 De Portefeuille, Letterkundig weekblad, waarvan de eerste jaargang in 1879 begon, bracht regelmatig tijdschriftenoverzichten. In dat van 14 augustus was Nederland behandeld.

279 v. C. = van Calcar.

280 Blijkbaar heeft Ten Brink de indruk, dat hij geïsoleerd raakt, nu Schimmel en Loman buiten hem om de zaken regelen.

281 Ten Brinks brief is op de achterzijde van het schrijven van Gewin geschreven, dat over de uitbetaling van zijn honorarium handelt. J. Chr. Gewin, een letterkundige, die vele kinderboeken, romans en novellen schreef, had in de vijftiger jaren aan Nederland

zijn aan de zaak te denken. Binnen kort zal ik voor Nederland het opstel inzenden dat ik ook aan Schimmel heb beloofd.

Laatst heb ik nog een heele voorraad gezonden van nieuwe stukken.

Onder de oude is nog een bijdrage van *G.E. Tolsma* 'Een vroeggestorven Poeet' - of dergelijke titel. De auteur vraagt mij telkens over dat stuk.[282] Als Gij vriend S. spreekt, informeer u dan eens naar dat stuk. Vindt S. het niet goed, dan zou T. het graag weerom hebben.

Mij dunkt, dat Tolsma niet onaardig schrijft.

Van harte

tt.

Jan ten Brink.

den Haag

16 Sept. 80.

202

Ongedateerd, poststempel: Paris 19 Sept. 80.

W.H. - Ik ontdek, dat aan het hoofd mijner bijdrage voor 'Nederland' een tweede of ondertitel ontbreekt, en daarbij, aan den voet, eene noot. Bovendien moeten p. 4 eenige regels ingevoegd worden.

Neemt U deze korrekties voor Uwe rekening? Of vindt U het noodig, mij eene revisie te zenden? Mij is dit om het even.

Den naam in den ondertitel schreef ik misschien niet duidelijk genoeg. Er staat: Ds. Leopold.[283]

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

147 B^{d} St. Michel.

203

W.H. - Dank voor de beleefde toezending van Oom Gideon's werk. Ik ga zijne brieven nog eens óverlezen.

Mag ik het weder in uwe keus laten, mij òf eene revisie van bijgaande proeven te zenden, òf zelf U met de korrektie te belasten? Ditmaal moet er niet in- of bijgevoegd, maar *geschrapt* worden. Aarzelt U, dan zal ik de revisie gaarne voor mijne rekening nemen.

medegewerkt en nu voor jg. 1880, meiaflevering bijgedragen *Wat de liefde toch iets wonders is* (II, blz. 47-83). BA

282 Eerst in jg. 1882 (maartaflevering, I, blz. 315-352) werd opgenomen *Een vroeggestorven poëet* door Anastasius Rozeknop (pseudoniem van G.E. Tolsma). De laatste was toen al in juni 1881 gestorven.

283 Het betreft hier Huets novelle *Een modern predikant, Herinneringen van Ds. Leopold*, waarin de figuur van Wilhelmina Bruce's echtgenoot, die in *Robert Bruce's leerjaren* maar even naar voren komt, de hoofdfiguur is. Het stuk is geplaatst in Nederland 1880 (III, blz. 111-138, 247-275, 378-417).

Voor het December-nummer hoop ik, U het (voorloopig) slot dezer bijdrage te kunnen zenden.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
Parijs
23/10 80.
9 Rue de Médicis.

204

Parijs, 6 December 1880.

WelEdele Heer,

Hierbij voor het Januarij-nummer van 'Nederland' een opstel over de Belgische Feesten van 1880. Het is niet voor splitsing vatbaar. Den omvang schat ik op 2½ vel.[284]

Heb ik wèl geteld, dan kompeteert mij over het 2de halfjaar 1880, aan honorarium, 220 bladzijden of 13¾ vel ad *ƒ* 40, te zamen *ƒ* 550. Verpligt mij svp., indien wij hierin akkoord gaan, door dit bedrag voor mijne rekening af te dragen aan de HH. Burdet & Druyvesteyn te Amsterdam.

Met genoegen heb ik gezien, dat Schimmel voornemens is, flink te gaan bijdragen. Wie is Mr. Van Logchem, de dichter der 'Blonde Lokken'? Hij verdient in elk geval een pluimpje.[285] Ook W. Otto's 'Elisabeth Hoofman' vond ik een goed stuk. Doch hoe kwam Dr. Coronel aan den moed, zulke wartaal over de Grot van Han te laten drukken?[286]

Het boek van Max Rooses vind ik voortreffelijk; gelijk ik hem ook geschreven heb.[287] U zult daaraan ongetwijfeld veel genoegen beleven.

Funke, verneem ik, gaat zijn fonds verkopen. Is dit ernst? Zoo ja, maak u dan meester svp. van mijne Italiaansche en mijne Fransche reisaanteekeningen. Die zouden met mijn Land van Rubens een goed geheel vormen, en ik zou kans zien, althans Parijs en Omstreken geheel te vernieuwen voor een tweeden druk.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
9 Rue de Médicis.

284 *De Belgische feesten* was reeds in Huets Dagblad van 9, 15, 25 en 27 oktober en 16 november 1880 verschenen. In Nederland is het opgenomen in het januarinummer van 1881 (I, blz. 54-89).

285 Mr. M.G.L. van Loghem wordt hier door Huet wel heel anders beoordeeld, dan enkele jaren later de Tachtigers het zouden doen. Merkwaardig is, dat Jacques Perks sonnetten uit *Mathilde*, die aan Van Loghems poëzie in het decembernummer voorafgingen, Huets aandacht niet hadden. BA

286 Dr. S.S. Coronel, de bekende sociale pionier, had na zijn eerste artikel voor Nederland in 1862, eerst nu voor het decembernummer van 1880 *Een tochtje door de Grot van Han* bijgedragen. BA

287 Max Rooses gaf in 1880 bij Loman uit *Over de Alpen, Italiaansche reisherinneringen*.

205

Parijs, 21 December 1880.

WelEdele Heer,

De proef van het opstel over de Belgische Feesten van 1880 zend ik met deze zelfde post aan Uwe Drukkerij, regtstreeks. U zult wel zorg dragen, dat de korrekties zorgvuldig opgenomen worden, niet waar?

Hierbij een opstel voor het Februarij-nummer, over Shakespeare. U zult mij verpligten, het zoo mogelijk terstond in proef te doen brengen. Het maakt deel uit van een bundeltje, dat op de veiling van Funke gekocht is, door Tjeenk Willink. Wel heb ik bedongen, dat dit opstel vooraf in een tijdschrift verschijnen zou; doch uiterlijk 1 Februarij.

Aan de HH. Burdet & Druyvesteyn zend ik een wisseltje ad *f* 550, op 15 Maart ek. Daarmede zal dan afgerekend zijn over 1880.

Het heeft mij verrast, dat Tjeenk Willink kooper van mijne werken geworden is. Doch men verzekert mij, dat hij zeer goed aangeschreven staat.

Van Max Rooses' boek zal ik beproeven eene aankondiging te schrijven, zoo anderen mij niet vóór zijn. Zend mij svp. de verschillende recensies, die U in handen komen, opdat ik mij daarnaar kunne regelen.

Hoogachtend,
Uw Dienstwillige
Cd. B. Huet
9 Rue de Médicis.

206

Amice!

Tot nog ben ik door allerlei ander werk in beslag genomen en heb ik mijn belofte niet kunnen houden. Thands evenwel kan ik u berichten, dat ik over een paar weken mijne bijdrage over *Ferdinand Fabre* zal zenden.

Hebt Gij het werk van Rooses reeds geheel uitgegeven? Als gij een exemplaar missen kunt ter aankondiging: b.v. Zondagsblad Nieuws v. d D, houd ik mij aanbevolen.

Met 1° Februari mag ik immers als naar gewoonte - over mijn honor zijnde *f* 75 per quitantie beschikken? Ik zal binnen kort eene bijdrage van Weruméus Buning krijgen.[288]

Steeds
t.t.
Jan ten Brink.
den Haag.
19 Janu. 81.

207

288 A. Werumeus Buning, de schrijver van de bekende marineschetsen, droeg voor het april-nummer van jaargang 1881 (I, blz. 373-391) bij *Een kritiek oogenblik, Eene vertelling van mijn vriend Anton Oostlandt*. BA

W.H. - In de revisie van ‘Sh.’, die hierbij naar de drukkerij gaat, heb ik eene

omzetting van hoofdstukken aangeteekend, die verandering van paginering ten gevolge moet hebben.[289] Mag ik U verzoeken, over het opnemen dier korrektie persoonlijk een oogje-extra te laten gaan? U zult mij daarmede zeer verpligten.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr
Cd. B. Huet
Parijs
26/1 81.
9 rue de Médicis.

208

1. Febr. 81 d. Haag.

Amice!

Heden ontving ik het boek van Rooses. Ik zal er mijn best voor doen en zoodra ik het gelezen heb, er het [een] of ander artikel over schrijven.

Omtrent Pleijte (hij woont te Leiden) is mijn oordeel, dat het honorarium een ondergeschikt punt is.[290] Hij is een man van vermogen al heeft hij een groot gezin. *ƒ* 20 per vel is dunkt mij voldoende. Maar hij wenschte zoo gaarne 25 afdrukken. Is daaraan voldaan. Hij schrijft er mij een briefkaart over. Het zou mij plezier doen, als Gij aan dit verlangen kondet voldoen.

Ik hoop eerlang aan mijn opstel voor Nederland te kunnen beginnen - telkens word ik verhinderd door allerlei vervelend korrektie werk.

Over het honor. *ƒ* 75 heb ik heden per quitantie, Holl. Bank, beschikt.

Vriendelijk groetend steeds
t.t.
Jan ten Brink.

209

WelEdele Heer, - Hierbij twee opstellen voor het April-nummer van 'Nederland'.[291]

289 Sh. = *Shakespeare*, een artikel van die naam van Huets hand in het februarinummer van jg. 1881 (I, blz. 109-156). Het artikel, geschreven naar aanleiding o.a. van Dr. L.A.J. Burgersdijks vertaling van Shakespeare's sonnetten (Utrecht, 1879) en het werkje van A.S. Kok, *Shakespeare en zijne werken* (Amsterdam, 1880) is in Huets Dagblad verschenen in de nummers van 13, 18 en 28 december 1880 en 7 en 11 januari 1881 (vgl. *Litt. fant. en krit.* XII, blz. 106-149).

290 Dr. W. Pleyte, die met Ten Brink theologie te Utrecht had gestudeerd, was een bekend egyptoloog te Leiden. Hij publiceerde in het januarinummer (I, blz. 90-101) een artikel *Anna Roemer*. Aan Dr. Jan ten Brink, redacteur van het maandschrift 'Nederland.' BA

291 In het aprilnummer is van Huets hand geplaatst *Thomas Carlyle, 1795-1881* (I, blz. 440-458), een kort herdenkingsartikel, dat tegelijkertijd in zijn Dagblad van 2, 5 en 6 april 1881 verscheen. (Vgl. *Litt. fant. en krit.* XXI, blz. 107-123). Het tweede artikel is wellicht *Indische schetsen*, geschreven naar aanleiding van N.P. van den Bergs *Het tooneel te Batavia in vroegeren tijd*, Batavia, 1880. Het stuk verscheen in het meinummer (II, blz. 92-100) en had in het Dagblad van 24 februari 1881 reeds zijn intrede gedaan onder de titel *Nederlandsch-Indische schetsen* (Vgl. *Litt. fant. en krit.* XVIII, blz. 166-174, waar het artikel getiteld is *Mr. N.P. van den Berg*).

Toenemende bezigheden noodzaken mij, alleen *zaturdags* drukproeven te korrigeren, en hetgeen ik op andere dagen ontvang, te laten liggen.[292] Neem dit svp. in aanmerking bij het geven van bevelen ter drukkerij.

Men zond mij vandaar eene vuile proef van blad 1 'Land van Rubens'. Voor ditmaal heb ik de korrektie zelf verrigt, doch tevens naar de drukkerij geschreven, dat ik voortaan slechts schoone proeven kan aannemen. Liefst onderstel ik, dat er een misverstand heeft plaats gehad.

De verdere losse bladen van het 'Land van Rubens' zend ik met Uw welnemen regtstreeks naar de drukkerij.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
Parijs
5 Maart 81.
9 rue Médicis

210

W.H. - Gaarne zal ik eene schoone proef van het L. van R. ontvangen, en aan U de persrevisie endosseren. Bij den afstand die ons scheidt, houd ik dit voor het snelste en zekerste middel. Ik was overtuigd, dat er een misverstand moest bestaan hebben. - Zoo U de twee gezonden bijdragen voor 'N.' niet *beiden* in het April-nummer wenscht te plaatsen, geef dan svp. de voorkeur aan Th. Carlyle, ter wille der aktualiteit.

Uw Dw Dr.
Cd. B. Huet
7/3 '81.
9 rue Médicis.

211

Amice!

Veroorloof mij u een kleinen dienst te vragen. Op aanzoek van vriend Schimmel ben ik bezig voor *Nederland* van 1 April een kort opstel te schrijven over *Hoofts* verblijf in Italië. Dit zal ongeveer 1½ vel druks plus minus zijn.

Ik moet evenwel Woensdag naar Amsterdam voor de Hoofts-feesten[293] en daar ik op dit oogenblik niet bij kas ben, zou ik gaarne mijn honorarium, b.v. *ƒ* 50 op u trekken per quitantie Holl. Bank alhier. Vindt Gij het goed, dan behoef ik geen antwoord, anders zult Gij wel zoo goed zijn mij te waarschuwen, niet waar?

Steeds uw welverplichte
Jan ten Brink.
den Haag

292 De toenemende bezigheden zijn wel de voorbereidende werkzaamheden voor *Het land van Rembrand*.

293 Het derde eeuwfeest van Hoofts geboortedag (16 maart), dat in Amsterdam gevierd werd, leidde ook tot allerlei publikaties, waarvan Huets artikel in het maartnummer van De Gids en Ten Brinks bijdrage in het aprilnummer van Nederland er enige zijn. Ten Brinks *Hooft in Italië* (I, blz. 459-476) is niet meer dan een navertellen van Hoofts *Reis-Heuchenis*.

Saturdag
12 Maart 81.

212

W.H. - Bewaar het andere stukje svp. in elk geval voor het Mei-nummer.
De revisie van blad 2 L. van R. ben ik zoo vrij, weder aan U te endosseren. U zult er nogal wat aan na te zien hebben. Een meesterknecht met wat ambitie zou zulk eene proef niet voor schoon uitgeven. Enfin!

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
12/3
'81.
9 rue Médicis

Huet schreef op 19 juni 1881 aan Ten Brink: 'Hoe kwijnt de liefde voor de lettren in Nederland, dat gij regt hebt onbekendheid met Ferdinand Fabre te veronderstellen? Regt hebt, zeg ik; want gij kent uw volkje. In 1872, *te Batavia, las en herlas ik* l'Abbé Tigrane, *en in 1873 verscheen eene kleine studie over Fabre in het feuilleton mijner Bataviasche Courant. Gij hebt volkomen gelijk*: l'Abbé Tigrane *is een meesterstuk*.' (Brieven *II, blz. 203-204*).

213

Amice!
Ik heb het slot mijner kopij op uw verzoek onmiddellijk aan de drukkerij Nes gezonden. De zaak komt nu goed in orde.
Tevens ben ik heden bezig met mijn lang beloofd stuk over den nog weinig bekenden, maar allerbelangrijksten romancier *Ferdinand Fabre* te voltooijen. Het stuk zal *twee* vel druks plus minus vormen. Ik bestem het voor de aflevering v. 1 Mei. Och wees zoo goed dit bij gelegenheid uit mijn naam aan vriend Schimmel te zeggen. Dit spaart mij een brief uit. En veroorloof mij tevens het honorarium met 1 April te mogen innen. Die twee vel maken *f* 80 en juist met 1° April had ik die som gaarne.
De kopij krijgt gij - of de drukkerij - in begin April, einde volgende week.

Steeds
tt
Jan ten Brink.
26 Maart 81
d Haag

214

W.H. - Afwisseling van opschriften aan het hoofd der bladzijden schijnt mij toe, de voorkeur te verdienen boven het telkens terugkeerend 'L. v. R.' Alleen geef ik kortheid in overweging. Bijv. niet '*Bezoek aan* Chantilly', maar eenvoudig 'Chantilly', 'Vatel',

‘La Bruyère’, ‘Amiens’, ‘La Hotoie’, ‘De Kathedraal van Amiens’, enz. Uw denkbeeld, een ander formaat te kiezen, vind ik gelukkig. De

uitvoering laat ik gaarne aan U over. Doe mij svp. schoone bladen zenden, zoodra er gereed zijn.

Cd. B. Huet.
28/3 81.
9 rue Médicis.

215

Parijs, 5 April 1881.

WelEdele Heer,

Als naar gewoonte (want 'Nederland' is *coutumier du fait*) komen er ook weder in mijn stukje over Carlyle een half dozijn dier lompe drukfouten voor, waardoor het éénige genoegen dat een auteur aan zijn werk beleeft (bij het overlezen den indruk te ontvangen, dat hij ten minste geen onzin schreef) bedorven wordt.

Ik ben overtuigd, dat door U het mogelijke gedaan wordt. Evenmin ligt de schuld aan mij. Mijne korrektie, durf ik beweren, is naauwgezet. De fout schuilt bij de drukkerij. Er is daar gebrek aan orde, of er ontbreekt een korrektor, of de meesterknecht is onbekwaam, dan wel hij is bekwaam, maar weet zich niet te doen gehoorzamen.

Hoe dit zij, ik wensch de afspraak te maken, dat voortaan van mij geen opstel in 'Nederland' verschijnen zal, dan nadat ik daarvan eerst eene schoone proef, daarna eene revisie, en zoo noodig eene persrevisie ontvangen hebbe.

Ontvang ik de schoone proef of de revisie te laat, dan wensch ik dat mijn werk blijve liggen tot een volgend nummer.

Proeven, voor mij bestemd en die men spoedig terugverlangt, verzoek ik uiterlijk *donderdags* in den namiddag (niet in den avond, want dan blijven zij 24 uur aan de grenzen liggen) op de post te doen bezorgen, opdat ik ze *Zaturdagsochtends* op mijne schrijftafel vinde. Proeven die ik eerst Zaturdagsavonds of Zondags ontvang, ben ik genoodzaakt, tot het einde der week op te houden.

Voor het Mei-nummer bezit U van mij eene bijdrage. Voor het Junij-nummer zend ik hierbij den aanhef eener andere bijdrage, die tijdig voltooid zal zijn.[294] Met die twee opstellen wensch ik eene proef te nemen. Ontvang ik nogmaals de korrektie zoo laat, of op zulk een ongelegen dag, dat het zenden van revisie onmogelijk wordt, dan bestem ik de Mei-bijdrage voor Junij, de Junij-bijdrage voor Julij, enz.

Van het 'Land van Rubens', in zijn nieuw formaat, heb ik verder niets bespeurd. Geen schoone bladen, geen nieuwe proeven. Ik zou niets liever verlangen, dan de korrektie geheel aan U over te laten. Doch U weet, hoe het op de drukkerijen gaat. Zetwerk naar gedrukte kopij wordt in handen van jongmaatjes gegeven; en de bladen, die mij gezonden werden, droegen daar te zeer de sporen van. Ik moet noodzakelijk zelf toezigt houden.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

294 In het juninummer verscheen *André Chénier* (II, blz. 156-227), dat in het Dagblad werd gepubliceerd in de nummers van 12, 14, 16, 18, 20, 23 en 28 mei en van 4, 11 en 13 juni. Huet zal dus zeker het artikel op de datum van dit schrijven nog niet hebben voltooid.

9 rue Médicis.

In zijn brief van 11 januari 1881 schreef Huet aan mevrouw Bosboom: 'Het nieuwe jaar vindt mij verdiept in de dichtwerken van Hooft; en U zult lagchen, wanneer ik U zeg, dat dit geschiedt op aansporing van Quack en ten behoeve van den Gids. *Het* is *komiek, dat wanneer het 3de eeuwfeest van Hooft's geboorte staat gevierd te worden, men voor den* Gids *een opstel* ad hoc *komt vragen te Parijs. Doch ik heb de zaak vrolijk opgenomen, en er een nieuw kompliment aan Parijs in gezien.' In zijn brief aan Ten Brink van 23 februari heet het: 'Voor het Maart-nummer van* Nederland *heb ik niets kunnen zenden. Al mijn tijd werd ingenomen door een opstel over de verzen van Hooft, dat Mr. Quack geruimen tijd geleden, mij verzocht aan den* Gids *af te staan. Voor uw April-nummer evenwel zal ik wel weder iets kunnen leveren*.' (Brieven. *II, blz. 186 en 189*).

Ten slotte schrijft Huet op 28 mei aan Ten Brink: 'U zult misschien verwonderd zijn in het Junij-nummer van Nederland *zulk een langtongd stuk over André Chénier van mij aan te treffen. Maar ik ben met opzet zoo uitvoerig geweest. Chénier is mij* de *man van het neo-grieksche in de poëzie, waar onze lieve landgenooten het in rijm en onrijm tegenwoordig zoo druk over hebben. Hoe slaat hij met één slag al die vliegen! Ook vond ik het aardig, na pas in Hooft de 'renaissance païenne' der 17de of eigenlijk der 18de eeuw geschetst te hebben, eens stil te staan bij de 'renaissance païenne' onzer 19de. Goethe's* Iphigenia *blijft het hoogste, wat zij in dat genre voorgebragt heeft; maar ook Chénier staat zeer hoog, vind ik*.' (Brieven *II, blz. 201-202*).

216

Parijs, 17 April 1881.

WelEdele Heer,

Hierbij het vervolg en slot van het opstel 'André Chénier'. Ik stel er prijs op, dat het *in eens* geplaatst worde, evenals 'Hooft's Poëzie', in den Gids van Maart jl., waarvan het een pendant en eenigzins eene aanvulling is.

De revisie van het stukje 'Indische Schetsen' ben ik zoo vrij weder aan U te endosseren. Het doet mij leed, niet ondersteld te hebben, dat bijzondere en voor U onaangename omstandigheden aanleiding hadden kunnen geven tot de klagt in mijn vorigen. Wanneer de bedoelde revisie U gewordt, en U mijne korrektie inziet, dan zal U blijken, dat ik in den tekst (zoo naauwkeurig was de kopij) slechts *drie* woorden vervangen heb door andere. Niettemin heb ik meer dan *tachtig* korrekties moeten maken, die mij bespaard hadden kunnen worden, zoo de zetter zich aan de kopij, en de meesterknecht toezigt geliefde te houden. Inderdaad, de schuld ligt noch aan U, noch aan mij, maar alleen hieraan, dat men ter drukkerij met het werk de hand ligt.

Hoogachtend

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

9 rue Médicis.

217

Parijs, 25 April 81.

WelEdele Heer,

Hierbij eenige bladzijden kopij, nog behoorend bij het opstel *André Chénier*:

1º een verbeterblaadje, bestemd voor het vóórlaatste hoofdstuk,

2º een nieuw hoofdstuk IV (gepagineerd a-i), niet ter vervanging van het gezondene, maar *ter aanvulling*; zoodat de gezonden hoofdstukken V vgg. elk een hooger cijfer bekomen.

U zult mij verpligten, beide zaken tegelijk met het overige in proef te laten brengen.

Nog met iets anders kunt U mij verpligten.

De heer J.L. Beijers te Utrecht is bezig, eene kist boeken voor mij gereed te maken.[295] Zoudt U van die gelegenheid gebruik willen maken, om onder Beijers' couvert mij te doen toekomen nog één zooveel mogelijk volkomen zuiver ex. van den eersten druk van het 'Land van Rubens', ingenaaid, om hier, konform aan andere boeken, te doen binden? Dit zou zeer beleefd van U zijn.

De revisie van 'Indische Schetsen' zond ik gisteren aan de Drukkerij.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
9 rue Médicis.

[Door Loman hierop met potlood geschreven:]

Neem hiervan s.v.p. nota en zend een (inwendig onbeschadigd) Ex. van het land van Rubens aan J.L. Beijers te Utrecht met verzoek het voor den heer Huet bij te pakken.

218

Parijs, 12 Junij 1881.

WelEdele Heer,

Volgens mijne aanteekeningen staat onze rekening over het 1ste halfjaar 1881 aldus: 11½ vel 'Nederland' *ƒ* 460; extra-korrektie 'André Chénier' *ƒ* 10; korrektie van 26 vel 'Land van Rubens' *ƒ* 130. Totaal *ƒ* 600. Gaan wij hierin akkoord, dan vraag ik verlof op 1 Oktober as. over dit montant te mogen beschikken.

Ik betuig mijne opregte deelneming in het smartelijk verlies dat U getroffen heeft, en het doet mij leed, ofschoon onwetend, in die dagen U te zijn komen lastigvallen met klagten over de drukkerij.[296] Had ik vermoed dat U op dat oogenblik bij zulk een sterfbed stondt, U zult wel willen gelooven dat ik een gelegener tijdstip zou afgewacht hebben.

Hierbij voor 'Nederland' eene nieuwe bijdrage, in haar geheel te plaatsen, in Uw

295 J.L. Beijers is de stichter van de bekende boekhandel en antiquariaat te Utrecht.

296 Loman had in deze tijd zijn vrouw verloren.

Augustus- of Uw September-nummer, of later, naar Uwe keus.[297] Mij schijnt zij zeer leesbaar; doch zoo U er anders over denkt, dan verzoek ik het handschrift *tijdig* terug, liefst per omgaande.

Met mijne toezending van 22 Mei (de drie stukjes over B., H., en De G.) hadt U zonder komplimenten hetzelfde kunnen doen.[298] Nu ik zoo laat verwittigd ben dat men opziet tegen het ontcijferen, kan ik ze bezwaarlijk terugnemen. Ook zou ik niet onheusch willen schijnen jegens U, die de moeite naamt sommige gedeelten over te schrijven. En ik die meende, door het afstaan van die bijdragen, waar andere tijdschriften met aandrang om gevraagd hadden, 'Nederland' te verpligten!

Ter drukkerij, moet ik vreezen, hapert het niet alleen aan orde, maar ook aan goeden wil. Mijne kopij is in den regel niet onleesbaarder dan die van mevrouw Bosboom of van den heer Schimmel. Mijn opstel over de Poëzie van Hooft (vooral niet duidelijker dan het stukje over Beaconsfield) is in den 'Gids' kunnen verschijnen na korrektie van één proef, *zonder revisie*. Verschillende bijdragen in de 'Amsterdammer' insgelijks zonder revisie, en zelfs *zonder proef*. Uwe zetters *willen* niet lezen; en om die reden moet ik de gestelde boete handhaven. Na vijfentwintig jaren voor de pers gewerkt te hebben, mag ik niet door een onbekwamen of eigenzinnigen meesterknecht straffeloos voor den gek gehouden worden. Mijn tijd behoort aan de studie; en hetzij men mij dien rooft door slecht zetten of slecht aftrekken, dit maakt voor mij geen verandering.

Ik word of ben gedrukt bij Enschedé, Spin, Kruseman, Funke, T. Willink te Haarlem, T. Willink te Zwolle, G.J. Thieme te Arnhem, Ernst en Co. te Batavia, enz. Overal wordt beter gewerkt dan op Uwe drukkerij; en ik kan niet gelooven, dat dit kwaad niet te verhelpen zou zijn. Aan Uw financieel betrokken-zijn in de zaak ontleent U het regt te eischen, dat men U niet benadeele; en het zou mij ook om mijzelven genoegen doen indien de tijd leerde, dat U in Uwe pogingen geslaagd waart.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
9 rue Médicis.

219

Amice!

Laatst vroeg mij Dr. Pleyte of Ge het goed zoudt vinden, als hij van het hono-

297 Deze bijdrage is wel *Eene militaire expeditie naar Java in 1800* in het septembernummer geplaatst (III, blz. 3-48). Dit artikel was in het Dagblad van 27 en 28 juli, en 1, 3 en 4 augustus 1881 gepubliceerd.

298 B., H., en De G. = *Lord Beaconsfield (1804-1881), De Hooft-feesten van maart 1881* en *Emile de Girardin (1806-1881)*, drie korte stukken van Huet, alle in het juninummer geplaatst (II, blz. 285-301, 302-310, 311-325). Ook in het Algemeen Dagblad van 1881 waren zij kort na elkaar verschenen (nrs. van 7, 16 en 21 juni). Alleen het eerste en het laatste zijn opgenomen in de *Litt. fant. en krit*. XXI, blz. 75-91 en 92-106.

rarium voor zijne bijdrage afstand deed en daarvoor alleen eenige afdrukken vroeg.

Mag ik u vriendelijk verzoeken, het geheim van mijn pseudoniem[299] voor de kleine maandelijksche bijdrage te bewaren en mij te veroorloven over het honor. à *f* 20 per quitantie aan L.K. en v. K. te Amst. te beschikken.

Steeds van gantscher harte
t.t.
Jan ten Brink.
d. Haag
30 Juni 81

In zijn brief van 15 augustus 1880 had Ten Brink reeds te kennen gegeven, dat hij zich met het optreden van 'vriend' Schimmel buitengesloten ging voelen. Hij heeft zich blijkbaar later ook tot Schimmel gewend, die hem een bevredigend antwoord gaf. In Ten Brinks brief van 9 oktober 1880 aan zijn mederedakteur heet het althans: 'Uw heusch antwoord op mijn brief doet mij groot genoegen.

Inderdaad het zou niet kwaad zijn, indien de auteurs de handschriften aan mij bezorgden, dan was ook aan mij bekend, wat wellicht plaatsing waardig is - en ik zou ze u onmiddellijk toezenden zonder onkosten voor vriend Loman.

Het spreekt van zelf, dat handschriften aan u gezonden bij u blijven en dat Ge daarover oordeelt naar welgevallen. Op den omslag zou kunnen staan 'Bijdr. in te zenden aan' (mijn naam) - indien gij niet vreest voor verwarring na de laatste annonce.'

Blijkbaar had men, gezien het laatste, het zwaartepunt van de redactie al naar Amsterdam verlegd. De 'heusche' Schimmel schijnt in zijn brief ook de mogelijkheid te hebben geopperd, dat hij met zijn ambitieuze publikatieplannen bij Ten Brink de vrees zou wekken verdrongen te worden. Ten Brink schrijft in dezelfde brief: 'Ik ben in het geheel niet bang, dat Gij met uw werk het terrein in beslag zoudt nemen! Ga uw gang! Gesteld, dat ik te gelijker tijd iets voor Nederland had, dan zou ik het eigenaardig vinden, dat de beide redakts een nummer volschreven.' (Letterkundig Museum).

Een oplossing bracht intussen deze briefwisseling niet. Op 3 november 1880 schrijft Ten Brink een briefkaart aan Schimmel van de volgende inhoud: 'Amice! Op den omslag v. N. 1 Nov. lees ik nog dezelfde uitnoodiging. Ik dacht, dat onze korrespondentie tot een ander resultaat zou leiden. Of is de zaak in het vergeetboek geraakt? Gij begrijpt, waarom ik dit vraag.

Wees zoo goed aan mijn antwoord in mijn laatsten brief te denken. Steeds Uw medestander Jan ten Brink.' (Letterkundig Museum).

Deze ondertekening zou er wellicht op kunnen wijzen, dat het vooral Loman was, die Schimmel de leidende rol wilde doen spelen. Dat, zoals vóór diens

299 Onder het pseudoniem Dominé Courier schreef Ten Brink *Bladen uit mijn leekeboek*. Deze zijn enige malen in de jaargangen 1881 en 1882 verschenen, het eerst in het julinummer 1881 (II, blz. 389-396).

opname in de redactie het geval was, Ten Brink de samenstelling van de afleveringen, zoal niet regelde, dan toch aan Loman voorstelde, vindt in 1881 niet meer plaats. Uit de hier volgende brief blijkt, dat men zelfs vèrgaande afspraken had gemaakt, waarbij de redacteur Ten Brink op rantsoen was gezet: niet meer dan een half vel per aflevering. Hij beklaagt zich niet ten onrechte: in het eerste viermaandelijkse deel van 1881 droeg hij - op verzoek van Schimmel - slechts één artikel, Hooft in Italië, *bij, dat 18 bladzijden telde. In het tweede deel vinden we zijn artikel over Ferdinand Fabre (27 bladzijden), terwijl de* Bladen uit mijn leekeboek *inderdaad niet meer dan een half vel bedragen. Daartegenover nam Schimmels roman* Verzoend *in 1881 meer dan 700 bladzijden in beslag. In het derde deel van 1881 zal Ten Brink driemaal zijn* Bladen *opgenomen zien, telkens zeer nauwkeurig ter grootte van een half vel*.

220

Amice!

De inhoud van uw brief verbaast mij...

De afspraak was, dat ik *maandelijks* een klein artikel zou leveren, hoogstens een half vel.

Bij het tweede reeds, komt het bezwaar, dat ‘de schrijvers alle lust van medewerking zouden verliezen, als er niet van tijd tot tijd ruimte voor iemand anders dan *de gewone* kon worden ingeruimd.’

Behoor ik tot ‘*de gewone*’?

Viel ik Nederland lastig met bijdragen?

Gij weet het beter.

Ik geef ter nauwernood kopij voor een half vel - ik kom weer met ongeveer een half vel en reeds is er geen plaats.

Schijnt het niet alsof mijn naam maar alleen voor de aardigheid op het titelblad staat? Een redakteur heeft naar mijne opvatting het recht zijne bijdragen te doen plaatsen, dat is zoo bij ‘de Gids’ en overal. En eerst nadat ik verzonden had

een telegram	aan	Schimmel
-	-	de drukkerij in de Nes
-	-	U
een briefkaart	aan	Schimmel
		U

krijg ik bericht, dat er geen plaats is.

Ik voeg er niets meer bij, het zou al te verdrietig zijn.

Misschien zou ik er maar geheel over gezwegen hebben, maar ik moest u toch een paar bijdragen zenden en nu kan ik er niet over zwijgen. Dat ik te laat inzond, kan toch ook geen motief zijn, want het was immers vastgesteld, dat ik maandelijks zou voortgaan.

Schimmel schreef mij: ik hoop, dat Gij zult voortgaan.

Hierbij een stuk van

Domela Nieuwenhuis. Onverdiende verwijten afgewezen. (veel verdienstelijks!) en van *M.J. Mees* (Haarlem). *Daniel Deronda* (bruikbaar)[300]

Gij veroorlooft mij immers met Augustus het kwartaal honorar. à *f* 75 per quitantie te Amst. te doen innen.

Geloof mij steeds
uw dienstvaardigen
Jan ten Brink.

den Haag.
29 Juli 81

In zijn brief van 20 november 1881 schrijft Huet aan mevrouw Bosboom: 'In het December-nummer van Nederland *komt het tweede en laatste gedeelte van mijn opstel over Byron. Het doet mij bijzonder veel genoegen dat het eerste gedeelte uw echtgenoot naar den smaak geweest is. Deze studie is de afdoening eener schuld, die ik weldra twintig jaren op het hart zal gedragen hebben. Beter laat dan nooit, zult U zeggen? Maar Byron is een moeijelijk onderwerp. In Nederland vooral is zooveel van hem vertaald en zooveel over hem geschreven, dat men, om hem op* waardige *wijze te gedenken, niet weet waar te eindigen of waar te beginnen*.' (Brieven *II, blz. 213-214*).

221

Parijs, 11 September 1881.

WelEdele Heer,

Nevensgaand opstel (over Byron) is de laatste bijdrage die ik dit jaar voor 'Nederland' zal kunnen leveren.[301] U kunt haar (voor het Oktober-nummer komt zij te laat, onderstel ik) naar welgevallen plaatsen in November of December; doch in haar geheel svp., want zij is niet vatbaar voor splitsing.

Dezer dagen ontving ik boeken uit Utrecht, en daaronder van U 1 ex. 'Land van Rubens', eerste uitgaaf. Mijn dank voor de beleefde toezending.

Verpligt mij svp. ook nog, door insgelijks o.c. van den heer Beijers mij te doen geworden 1 Januarij-aflevering van 'Nederland' 1881. Ik bedoel het nummer, waarin mijn opstel over de Belgische Feesten van 1880 voorkomt. Ik leende mijn ex. aan een kennis hier, die het op zijne beurt uitleende, en, zooals dat gaat, niet weet waar het gebleven is. Nu zit ik met een geschonden jaargang.

Beleefd verzoek ik ter drukkerij te doen weten, dat ik de nog overschietende

300 Beide stukken van de socialist F. Domela Nieuwenhuis en van de predikant M.J. Mees zullen eerst in jaargang 1882 opgenomen worden. Het stuk van Nieuwenhuis vond een plaats in de juliaflevering (II, blz. 287-309), dat van Ds. Mees in de juniaflevering (II, blz. 148-167). BA

301 Huets artikel *Byron* is opgenomen in het novembernummer en het decembernummer (III, blz. 245-286, 377-413). Loman heeft dus wel gesplitst. In het Dagblad vormde dit stuk hoofdartikels in de nummers van 29 en 31 augustus; 5, 21 en 27 september; 1, 6, 8, 12 en 24 oktober (*Litt. fant. en krit.* XVII, blz. 110-187).

bladen herdruk ‘Land van Rubens’ (de schoone 7-14 ontving ik in dank) na korrektie *gezamenlijk* terug zal zenden. Het kunnen er hoogstens twee of drie zijn, dunkt mij. Blad 15 verzond ik gekorrigeerd verleden week, en blad 16/17 heb ik in huis. Het korrigeeren van telkens maar één blad tegelijk is tijdroovend en het verzenden kostbaar, sedert de fransche post-administratie, zooals ik U vroeger berigtte, voor buitenlandsche drukproeven haar minimum-port van 25 centimes heeft ingevoerd.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
9 rue Médicis.

PS. Door het verschikken van een hoofdstukje springt in bijgaande kopij de pagineering ergens van 30 op 40 over. Doch de zetter zal zich niet kunnen vergissen, zoo hij maar de romeinsche cijfers I, II, III, enz. volgt.

222

W.H. - Twee en twintig bladzijden der gekorrigeerde kopij van het ‘Land van R.’ (p. 391-412) zijn niet gevoegd bij de heden ontvangen proef van blad 19/20. Het kan zijn dat de ontbrekende bladzijden onderweg verloren zijn geraakt. De slordige adresstrook hing aan flarden bij het drukwerk. Doch welligt bevinden zij zich nog te Amsterdam. Wil dit svp. onderzoeken, en mij tevens melden of U de Voorrede van 1878 wenscht te herdrukken. Ik laat U daaromtrent geheel vrij, en zal mij regelen naar Uw verlangen.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet
30/9 81.

223

Parijs, 4 Oktober 1881
9 rue Médicis.

WelEdele Heer,

De ontbrekende bladzijden in dank ontvangen. Ik herinnerde mij daarin sommige korrekties gemaakt te hebben, die ik wenschte te kunnen kollationeren.

Hierachter eene kleine voorrede voor den herdruk. Op die wijze kan de oorspronkelijke voorrede *behouden* blijven, en op de nieuwe volgen. De gerevideerde kopij voeg ik bij de revisie van blad 16/20, hiernevens.

Op p. 310, onderaan, heb ik één cijfer niet kunnen invullen, daar het afgedrukte blad 15 mij niet toegezonden werd. U zult wel zoo goed willen zijn den zetter hierop opmerkzaam te maken.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

224

Amice!

In het begin dezer maand zond ik kopij: *Bladen uit mijn L. III. door Dom. Courier* aan vriend Schimmel.

Ik heb heden (20 Okt.) nog geen proef.

Wees zoo goed S. er aan te herinneren. Ik wil en kan toch niet veronderstellen, dat mijn arbeid voor Nederland ter zijde gelegd is?

Gij vergunt mij zeker even als te voren op den 1 November aanst. over mijn honorarium van *ƒ* 75. te beschikken.

Er bestaat nu kans, dat *Nederland* in Vlaanderen zal worden gelezen. De uitgave der Ver. v. d. Boekh. zal hiertoe zeker medewerken. Ook heb ik een nieuwen Vlaamschen vriend, Pol de Mont, de zaak aanbevolen.

Steeds
gaarne
t.t.
Jan ten Brink.

den Haag
20 Okt. 81.

225

Parijs, 16 December '81.

Zéér verpligt voor het gezondene. Voor mijzelven zal ik *zes* gave exx. behoeven (zorgvuldig verpakt svp., en o. c. J.L. Beijers, te Utrecht; het over de post ontvangen ex. heeft erg geleden). Wilt U voorts de beleefdheid hebben, *uit mijn naam* te zenden: 1 aan *mevr. Bosboom*, 1 aan den heer *H. Conscience* te Brussel ('Musée-Wiertz'), 1 aan den heer *Charles Ruelens*, insgelijks te Brussel ('Bibliothèque Royale'), 1 aan den heer *Julius Vuylsteke* te Gent (Kalanderberg, 11), en 1 aan den heer *Vanderhaeghen*, schrijver der 'Bibliotheca Belgica', insgelijks te Gent.[302] Over 'Nederland' nader.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

226

Parijs, 27 Januarij '82.
9 rue Médicis.

WelEdele Heer,

De heer Schimmel zal U hebben medegedeeld dat ik door andere bezigheden

302 De Vlaamse romanschrijver H. Conscience was in latere jaren conservator van het Wiertz-museum te Brussel. Julius Pieter Vuylsteke, een boekhandelaar in Gent, was een dichter en voorman van de Vlaamse beweging. Ferdinand van der Haeghen, hoofdbibliothecaris van de Gentse universiteit was de stichter van de bekende, nog steeds verschijnende bibliografie van oude Nederlandse drukken, *Bibliotheca Belgica*.

tijdelijk van ‘Nederland’ wordt afgehouden, en ik mij voorstel, wanneer dat werk achter den rug zal zijn, mijne medewerking te hervatten.[303]

Volgens mijne aanteekeningen kompeteert mij over het 2de halfjaar 1881 de som van *ƒ* 320 *(Driehonderd Twintig)*.

Gaan wij hierin akkoord, dan zal ik den heer *J.L. Beijers* (te Utrecht) magtigen *Vijftien Februarij ek*. bij U over dat cijfer te beschikken.

Hoogachtend, met beleefde groeten

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

227

31 Janu. 82

Amice!

De drukkerij L.K. en v. K. geeft mij allerlei bezwaar.

De proef v. Juffr Junius te Tiel werd mij gezonden n.b: 28 Januari - met verzoek die aan het adres te zenden.[304] En dit stuk moet 1° Febr het licht zien. Zoo ook met mijn stuk! Alles op het laatste oogenblik en dan zoo slordig gedrukt. Het kost mij telkens geld aan telegrammen en extra bestell.

Met 1° Febr. wensch ik te disponeeren over mijn honor. *ƒ* 75. als redakteur. Later in de maand kom ik met het honor. voor de 1¾ vel v. mijn artikel Daudet

Steeds tt.

Jan ten Brink

228

Amice!

Daar ik u toch te schrijven had, zend ik u hierbij kopij voor ‘*Nederland*’, die zeer merkwaardig is

1° Een oorspronkelijk tooneelstuk van Mr. *Swart*, oud-lid van het Hooggerechtshof v. Ned. Indie - getiteld: *De broeder uit Oost-Indie*.[305] De auteur wil het met een pseudoniem plaatsen. Zoo onze vriend *Schimmel* het geschikt oordeelt, biedt ZEG. het tevens aan ‘*Het Nederlandsche Tooneel*’ aan. Ik beveel het van harte aan. *Er is* talent, frischheid, verwikkeling in.

2° Eene novelle ‘*Marguérite Bergeaud*’ door N.T. *Haverschmidt* (Leeuwarden,

303 Huet doelt hier op het werk aan zijn *Land van Rembrand*. Hij zal in 1882 geen enkel artikel voor Nederland bijdragen, in 1883 drie, in 1884 één.

304 Juffr. Junius = mevrouw S.M.C. van Wermerskerken-Junius, later mevrouw Junius, die onder het pseudoniem Johanna van Woude schreef. Haar artikel *Het bosch van Groot-Vredestein* werd geplaatst in het februarinummer (I, blz. 195-244). BA

305 Dit moet wel zijn Mr. A.J. Swart, die van 1861-'66 president van het Hooggerechtshof is geweest.

Put boven Meindersma.[306] Ook dit stuk is zeer aanbevelingswaard. Ik hoop, dat *Schimmel* het ook vindt.

3° Wilde ik vragen of er nog kopij te Bussum is van den heer J. Winkler Prins. Deze heeft mij een brief gezonden, waarin hij mij allerlei praatjens vertelt: hoe hij vroeger bij u was - en hoe gij klaagdet, dat ik eeuwig gebrek aan geld had, en hoe gij hem tevens een brief toondet van Huet, waarin deze mij eene 'verwaande middelmatigheid' noemde. Ik trek mij daar niets van aan. Gij weet, dat ik alleen mijn honorarium vroeg, als ik mijn arbeid leverde - en dit is toch zoo verschrikkelijk niet en met Huet ben ik sints 1877 op veel te aangenamen voet, om zoodanig een onberaden uitval nu nog kwalijk te nemen. De heer W.P. is boos over het niet plaatsen zijner kopij en nu poogt hij oneenigheid te stichten onder de menschen, die *Nederland* redigeeren. Het is hem niet gelukt.

Heb de goedheid Schimmel te verzekeren, dat ik voor 1° Juni met een stuk zal aankloppen over *Pot Bouille* van *Zola* - zooals de afspraak is. Ditmaal moet *Zola* eens geweldig onderhanden genomen worden. Zijn boek is mislukt.[307]

Met 1° Mei zal ik de vrijheid menen mijn gewone quitantie over het honor. van redakteur à *f* 75 in zee te zenden. -

Zoo de uitgave van Schimmels '*Verzoend*' reeds is verschenen - zoo gij de behandeling daarvan in het Zondagsblad verlangt, zal ik zeer gaarne die taak op mij nemen!

't Is jammer, dat ik dit niet doen kan in 'Nederland' - ten minste, mij dunkt, dat de lezers het zonderling zouden vinden als de arbeid van den éénen redakteur door den andere werd behandeld.[308]

Steeds van harte
tt
Jan ten Brink.
den Haag.
30 April 82

229

d.Haag. 10 Mei 1882

Amice!

Ik dank u zeer voor uwe vriendelijke inlichting, die mij alles verklaart. Wees zoo goed de letteren van W.P. jun. hierbij ingesloten, te vergelijken en mij later bij gelegenheid terug te zenden.

306 De novelle *Marguérite Bergeaud* is geplaatst in de oktoberaflevering (III, blz. 152-194). N.T. Haverschmidt JHz. (1859-1939) was een zoon van J.H. Haverschmidt, die weer een broer was van François, de bekende schrijver. Zowel J.H. als N.T. Haverschmidt waren wijnhandelaars.

307 Zola's *Pot Bouille* (1881) is door Ten Brink besproken in een nieuwe, door hem geopende reeks Moderne Romans (juninummer 1882, II, blz. 168-200).

308 Ten Brink heeft Schimmels *Verzoend*, dat in boekvorm in 1882 bij Loman verscheen, toch in Nederland besproken in zijn rubriek Moderne Romans (septembernummer, III, blz. 93-125).

Gij begrijpt, dat ik de zaak van geen het minst gewicht acht! Ik deelde het u meê als *curiosum*.

Hierbij weder vrij wat kopij.

Wilt Gij de goedheid hebben: *Schimmel* te herinneren aan den heer *F. Domela Nieuwenhuis*, die mij om antwoord vraagt en wiens briefkaart hierbij gaat.

Dito, dito, *den heer Boerlage*, (ad idem),

Wat de nieuwe kopij aangaat: er is

1° *Een poolsche Roman* - v. *Cate Alb. Thym*[309]

(hoewel er taalfouten in voorkomen, zou dit stuk niet ongeschikt zijn voor onze lezers).

2° Een *drama in verzen* v. een student (*Frederik v. Eeden*, Amsterdam) Dit heb ik tot mijn leedwezen niet uit kunnen lezen.[310]

3° *Zoo gaat het*! door Mr. *W. Fortuyn Droogleever* - zeer aardig en vlug v toon.[311]

Mag ik de belangen van juffrouw Alberdingk dringend aanbevelen.

Mijn stuk over *Zola 'Pot Bouille'* komt op zijn tijd!

Steeds

tt.

Jan ten Brink.

230

Ongedateerd poststempel: 's-Gravenhage 18 Mei 82.

Amice!

Doe mij s.vpl. het genoegen mij even op te geven *in wat jaar* bij u verscheen: *Mev. Bosboom T. 'De Bloemschilderes Maria v. Oosterwijk'*[312] en tevens *in wat jaar* bij u verschenen

de 4e druk van *Majoor Frans* der *zelfde schrijfster*.

Ik heb Sch. heden de kopij voor mijn studie v. *Pot-Bouille* gezonden.

Geloof mij steeds

tt

Jan ten Brink.

309 Catharina Alberdingk Thijm begon in 1882 in Nederland te publiceren onder het pseudoniem Jan Steen. Dit stuk is niet geplaatst. BA

310 Het drama in verzen van Frederik van Eeden is *Het rijk der wijzen* in de aflevering van september 1882 (III, blz. 42-92).

311 W.J. Fortuyn Droogleever, advocaat en letterkundige, publiceerde dit stuk eerst in jaargang 1883, septembernummer (III, blz. 3-31). BA

312 Mevrouw Bosbooms *De bloemschilderes Maria van Oosterwijk* is in 1862 bij A.W. Sijthoff te Leiden verschenen als premie-uitgave van het tijdschrift De Kunstkronijk. De vierde druk van *Majoor Frans* verscheen bij Loman in 1879. Ten Brink had deze gegevens wel nodig voor de bibliografie in zijn werk *Onze hedendaagsche letterkundigen*.

231

Amice!
Zeg mij s.v.pl. p.o. *in welk jaar* er door u is uitgegeven:
Mevr. *Bosboom*-T. Maria v. Oosterwijk de Bloemschilderes.
en de 4e druk v. *Majoor Frans*
Het is voor een studie over Mev. B.T. die zeer ten goede komt aan uw plan om met Stemb. Mev. B.s werken uit te geven.
Ik schreef er u van de week reeds over.
Steeds
tt.
Jan ten Brink.
d.Haag
20 Mei 82

232

Amice!
Gij zult waarschijnlijk mijn kritiek over Schimmels 'Verzoend' hebben gelezen. Ik hoop, dat hij zelf niet ontevreden is. 'De Gids' heeft het zeer bar gemaakt: zoo ook de Spectator.[313] De vitterij van Esser betreft meestal schoolmeesterij.[314] Ik geloof, dat de zaak door mij beter behandeld is.
Over mijn honor. (*f* 80) heb ik beschikt. Maar uitgesteld de quitantie voor 3 maanden honorar. redaktie, die ik (voor de maanden Mei - Juni - Juli) reeds op 1 Augustus had kunnen verzoeken, doch verzuimde door allerlei drukten. Ik zal dus nu maar wachten tot 1 Oktober, omdat ik u niet met twee quitanties tegelijk zou willen lastig vallen.
Met 1° November hoop ik weer een studie over een fransch romancier: Albert Delpit of Charles Lemonnier te geven.[315]
Mijne hartelijke groeten aan Schimmel
Steeds
t.t.
Jan ten Brink.
den Haag.
3 Sept. 82.

233

Parijs, 16 Maart '83
9 rue Médicis

313 In De Spectator had Dr. W. Doorenbos de recensie geschreven (jg. 1882, blz. 282-283).
314 De recensie in De Gids, 1882, III, blz. 552-539, is van de hand van I. Esser Jr., die inderdaad vrij scherp - en niet ten onrechte - oordeelt over Schimmels taal en stijl.
315 Albert Delpit (1849-'93) was een niet onbekend romanschrijver in zijn tijd. Met Charles Lemonnier bedoelt Ten Brink de Frans schrijvende Belgische auteur (Ant. Louis) Camille Lemonnier (1844-1913), die hij in het januarinummer van 1884 (I, blz. 54-85) bespreekt.

W.H. - Ik geef de voorkeur aan plaatsing in het Mei-nummer, in eens.[316] Doe

316 Dit doelt op Huets artikel *Virgilius*, dat inderdaad in zijn geheel in het meinummer (II, blz. 3-55) werd opgenomen. Het is bij deze studie, dat Huet de Nederlandse vertaling van de Aeneïs door Mr. S.J.E. Rau betrekt (vgl. *Litt. fant. en krit.* XXI, blz. 1-51). Het stuk was in het Algemeen Dagblad van 29 november, 5, 18 en 30 december 1882 en van 4, 9, 22 januari en 2 februari 1883 verschenen, wel naar aanleiding van het 19de eeuwfeest, dat van 12 september tot 1 oktober te Mantua werd gevierd.

mij svp. spoedig helpen aan proef van het geheel. Er moet nog het een en ander nagezien worden, en ik heb weinig tijd.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

234

Parijs, 9 April '83
9 rue Médicis

W.H. - Proef in dank ontvangen, doch maar één exemplaar. Draag svp. den drukker op, mij een tweede te zenden, op goed papier. Ik heb dit noodig voor het bijschrijven van eenige aanteekeningen.

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

235

Parijs, 14/4'83 - 9 rue Médicis

W.H. - De korrektie, geëndosseerd aan U, verzond ik naar de Drukkerij. Alleen bij verhindering of zwarigheid Uwerzijds zal ik tijd kunnen vinden om ook de revisie na te zien. - Beleefd verzoek ik van het nummer van 'N', waarin dit artikel zal voorkomen, een ex. te zenden aan Prof. Dr. J.H. Scholten, te Leiden.[317]

Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

236

Parijs, 5 Mei 1883
9 rue Médicis

WelEdele Heer,

Beleefd verzoek ik het mij aankomend honorarium voor mijne bijdrage in 'Nederland' dezer maand (*f* 130, indien ik wel geteld heb), op 1 Julij as. te willen afdragen aan de HH. Burdet & Druijvesteijn te Amsterdam.

Ik ben U zeer verpligt voor de goede zorgen aan de korrektie besteed. Alleen de volgende kleinigheden zijn blijven staan of ontsnapten mij:

Bladz. 24, r. 10 v.b.: '*aan* de ongemeene rol', lees '*van* de ongemeene rol'.
Bladz. 26, r. 7. v.o.: '*andere* tijdgenooten' lees '*oudere* tijdgenooten'.
Bladz. 35, noot 1: '*e*edite' lees '*c*edite'.
Bladz. 46, noot 2: 'Errabat' is het aanvangswoord van een nieuwen versregel.

317 Prof. J.H. Scholten, leider van de moderne richting in de theologie, was Huets geliefde leermeester. 'Geef ik ooit mijne mémoires uit, dan zal daarin te lezen staan, dat Scholten en Potgieter de twee Nederlanders zijn, aan wie ik voor mijne vorming het meest te danken heb gehad' (*Brieven* II, blz. 13). BA

Bladz. 54, noot, r. 4 v.o.: ‘inc*a*ndere’ lees ‘inc*e*ndere’.

Wil svp. van deze verbeteringen melding doen maken op de binnenzijde van het omslag der volgende aflevering, of waar U goeddunkt.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

237

Parijs, 30 Junij '83
9 rue Médicis

W.H. - Heb svp. de goedheid mij te melden of ik in ‘Nederland’, nummer van *primo Augustus a.s.*, casu quo zou kunnen beschikken over *anderhalf* vel (hoogstens).[318]

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

‘Nog veertien dagen, en er zal een einde gekomen zijn aan onze vakantie, die wij ditmaal zijn gaan doorbrengen niet te Fontainebleau zelf, zooals verleden en voorverleden jaar, maar in een dorp in de nabijheid, aan den zoom van het bosch, waar wij in de woning eener tijdelijk afwezige dame van leeftijd (eene légitimiste, bezitster van verschillende gemakkelijke fauteuils Louis XV en Louis XVI) een comfortable onderkomen gevonden hebben. Dit buiten-zijn heeft ons alle drie goed gedaan; niet het minst aan schrijver dezes die werkelijk noodig had voor eene poos in de wei gezonden te worden.’ Aldus Huet in een brief van 15 september 1883 aan mevrouw Bosboom (Brieven *II, blz. 266*).

238

Parijs, 3 Julij 1883
9 rue Médicis

WelEdele Heer,

Wil svp. de bewuste *f* 130 afdragen aan de HH. Burdet en Druijvesteijn te Amsterdam.

Aan de Drukkerij het verzoek, bid ik, mij proef *in duplo* te zenden.

Van het nummer van ‘Nederland’ waarin dit stukje verschijnen zal zou ik gaarne 1 ex. gezonden zien:

318 Dit was voor het artikel *Elizabeth Wolff, Agatha Deken, en Jacoba Busken* bedoeld, dat in jg. 1883, II, blz. 385-404 geplaatst is. In het Algemeen Dagblad verscheen het vrijwel tegelijkertijd in de nrs. van 13 tot 18 augustus 1883 (vgl. *Litt. fant. en krit.* XXII, blz. 1-36).

1° aan *Mevrouw de Wed^e Sandifort*, te *Schoonhoven*,

2° aan *Mr. Gallandat Huet*, te *Haarlem*.

Verpligt mij svp. door van die twee adressen (Mr. G. Huet had de beleefdheid mij inzage te geven van de kopij der 3de, nog niet verschenen aflevering zijner studie 'Van en over Betje Wolff', mevrouw Sandifort geboren Huet, mijne tante, 83 jaar, vrouw van den dag, is de éénige nog overgeblevene der tien dochters en zoonen van Jacoba Busken) goede nota te nemen.

Noteer ook svp. het volgende:

Cd. B. Huet

Avon près Fontainebleau

(Seine-et-Marne).

Het grootste gedeelte dezer maand Julij is mijn adres (voor het toezenden der drukproef) het gewone. In de laatste dagen der maand echter vertrek ik naar *Avon*, bij Fontainebleau, en reken daar te blijven tot einde September. Gaarne zou ik de afleveringen van 'Nederland' van 1 Augustus en 1 September dáár ontvangen.

Hoogachtend,

Uw Dw. Dr.

Cd. B. Huet

239

Amice!

Tot mijn leedwezen verneem ik heden uit uwe circulaire, dat de firma Loman, Kirberger en Van Kesteren de stoomdrukkerij overdoet aan de M.t. E. v d Brakkegrond.

Wees zoo goed mij met een enkel woord te melden, waar '*Nederland*' nu gedrukt wordt, waar ik mijne *proeven* moet adresseeren, - en of ik bij *dispozitie* voor honoraria mijne quitantie moet zenden aan uw adres J.C.L. nu te Bussum, of naar elders?

Voorloopig zend ik mijne proeven nog maar aan het oude adres.

Hoogachtend en vriendschappelijk

Steeds

t.t.

Jan ten Brink.

den Haag

24 Juli 83

240

Amice!

Vriendelijk bedankt voor uwe inlichting!

Ik stuit er dikwijls op, dat sommige medewerkers er op rekenen, dat er afdrukken zullen gemaakt worden van hunne bijdragen. Is dit niet mogelijk als algemeene maatregel?

Eene schrijfster (pseudoniem *van Rostock* - zijnde Mejuffrouw *ten Reehorst*,

alhier) heeft mij zeer lang gevraagd en geklaagd. Zoudt Ge misschien nog eene losse aflevering van Juli hebben, dat zij haar werk lezen kan.[319]

Ik zend u hierbij een brief van dominee Bax. De man heeft mij gepasseerd en zich tot u gewend. Ik kan hem dus niet veel bescheid geven.

Ik heb eene bijdrage over 'Moderne Romans' in de aflev. v. Augustus. Als gewoonlijk heb ik daarover naar uwe vriendelijke vergunning met 1° Aug. beschikt. Daar echter het kwartaal van mijn honor. ook 1 Aug. vervalt, heb ik verkozen deze laatste beschikking tot het midden dezer maand uit te stellen.

Steeds van gantscher harte
t.t.
Jan ten Brink.
den Haag
1 Aug. 83

241

Parijs, 2 Oktober 1883
9 rue Médicis

WelEdele Heer, - Ingesloten eene bijdrage voor het November-nummer van 'Nederland'. Wil svp. den drukker aanbevelen mij eene schoone proef *in duplo* te zenden aan bovenstaand bekend adres.

De nummers van 1 Augustus en 1 September heb ik in orde ontvangen te Avon. Ik heb die plaats verlaten, en bevind mij weder voor goed te Parijs.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

242

Parijs, 5 Nov. 1883
9 rue Médicis.

W.H. - Beleefd verzoek ik 1 ex. van het nummer van 'Nederland' waarin mijn opstel over Dr. Van Vloten voorkomt te willen zenden aan *Prof. Scholten* te *Leiden*.[320] U zult mij daardoor zeer verpligten.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

319 Mej. C.C. ter Reehorst, schrijfster van romans en novellen in tijdschriften onder het pseudoniem J.W. van Rostock. Haar bijdrage *Het ideaal van den schilder* is geplaatst in de juliaflevering van jaargang 1883 (II, blz. 253-330). BA

320 In het novembernummer (III, blz. 215-224) vindt men van Huets hand *Johannes van Vloten, Januarij 1818-September 1883*. In het Dagblad werd het stuk gepubliceerd op 5 november 1883 (vgl. *Litt. fant. en krit.* XXII, blz. 117-126).

243

Parijs, 18 December 1883
9 rue Médicis

WelEdele Heer,

Volgens mijne optelling bedraagt het honorarium, dat mij over het 2de semester van den jaargang 1883 van 'Nederland' aankomt, vijfenzeventig gulden (*f* 75). Gaan wij hierin akkoord, verpligt mij dan svp. door 1 Januarij ek. voor mijne rekening dit bedrag te storten bij de HH. Burdet en Druijvesteijn te Amsterdam.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

244

Parijs, 31 Januarij 1884
9 rue Médicis

WelEdele Heer,

Van de HH. Burdet en Druijvesteijn verneem ik dat aan HEd. door U voor mijne rekening *f* 75 afgedragen is. Ik betuig daarvoor dank.

Zoo er Uwerzijds geen bezwaar is op nieuw bij mij in het krijt te komen, dan is ten behoeve van 'Nederland' bijgaand opstel over wijlen den hoogleraar Vreede tot Uwe dienst.[321]

De gelegenheid zou niet ontbreken het reeds voor het nummer van 1 Maart te gebruiken. Doch ik stel er prijs op dat het eerst 1 April verschijnen zal. Wil svp. dienovereenkomstig ter drukkerij Uwe bevelen geven.

De plaats van inliggende Aanteekeningen zal ik gemakkelijk kunnen aanduiden op de proef.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

Het opstel over G.W. Vreede zal het enige zijn, dat Huet - zich concentrerende op zijn grote werk - in 1884 voor Nederland bijdragen zal. Indirect heeft hij echter nog voor een poëtische bijdrage gezorgd met enkele jeugdverzen van mr. S.J.E. Rau, vertaler van de Aeneïs, *met wien Huet bij het schrijven van zijn artikel over Vergilius in 1883 in aanraking gekomen was. Op 29 juni 1884 schrijft hij aan Schimmel de volgende brief (Letterkundig Museum)*:

321 Huets artikel *G.W. Vreede* verscheen in het aprilnummer van 1884 (I, blz. 387-416). Het Dagblad brengt het artikel in de nrs. van 17, 22, 29 april en 3 mei (vgl. *Lit. fant. en krit.* XXII, blz. 37-64).

‘*Waarde Heer Schimmel*,

Van den uitmuntenden vertaler der Aeneïs, Mr. S.J.E. Rau te Lent bij Nijmegen, heb ik vergunning gevraagd en bekomen om uit een bundel ‘Zangen eens Levens’ (Niet in den Handel) dien ik onlangs van hem ten geschenke ontving, enkele proeven in ‘Nederland’ mede te deelen.

Ik koos de drie die hier nevens gaan; elk ontleend aan één der drie afdeelingen waarin de kleine verzameling gesplitst is.

Mr. Rau is zoo oud als Victor Hugo (geloof ik), en het kan ‘Nederland’ slechts tot eer verstrekken eene bijdrage van hem op te nemen, als hulde aan den Veteraan der nederlandsche poëzie.

Het zijn, zooals gij uit de dagteekeningen zien zult, geen verzen van zijn ouderdom, maar uit zijne jeugd of uit de dagen zijner volle kracht. Ik voor mij vind ze buitengewoon fraai.

Indien gij meent aan mijn verzoek te kunnen voldoen, plaats dan svp. dit drietal in Uw eerstvolgende nummer, en geef ter drukkerij last dat men mij eene schoone proef zende, met *de kopij*.

De algemeene titel zou kunnen luiden:

Uit de ‘Zangen eens Levens’

van

Mr. S.J.E. Rau,

en eene noot aan den voet der bladzijde kunnen melden hoe de vork in den steel zit. Kan de Redaktie zich vereenigen met het inliggende, het zal mij aangenaam zijn. Nog aangenamer indien Gij zelf er iets anders en beters voor in de plaats stelt, persoonlijk door U onderteekend en als Poëet door U gemerkt. Ik houd mij overtuigd dat dit den meer dan tachtigjarige groot genoegen zou doen. Hij heeft het aan onze letteren meer dan verdiend.

Met aanbeveling in Uwe vriendschappelijke herinnering, Uw Dienstwillige Cd. B. Huet.’

Het resultaat van dit schrijven was, dat inderdaad in het augustusnummer van 1884 (II, 484-488) de verzen van Rau onder de door Huet voorgestelde titel en met een voetnoot opgenomen werden.

245

Parijs, 10 Maart 1884
9 rue Médicis

W.H. - De revisie der drukproeven, mij toegezonden door de HH. Spin[322], heb ik de vrijheid genomen te endosseren aan U. Zeer verpligt voor de zorgvuldige korrektie. Wil svp. aanteekenen het zenden van 1 ex. van het Aprilnummer aan *Prof. Scholten te Leiden*.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

322 N.V. Drukkerij C.A. Spin en Zn. te Amsterdam.

246

Amice!

Hoe ik tot de veronderstelling kom, dat Gij kooper zijt van de aflev. *Hasebroek*? Wel, doodeenvoudig. Daar ik tijdens Stemb's leven de *Zesde* afl. over *J.P. Hasebroek* had geschreven en daar deze reeds voor het grootste deel is afgedrukt.[323] Als Gij mijne '*Hedend. Lett.*' koopt, zult Gij toch ook zeker eigenaar zijn, van hetgeen reeds ter uitgave is gereed gemaakt. Eene andere opvatting is onmogelijk. Dat de katalogus der fondsveiling er niets van meldde, schijnt mij eene schromelijke slordigheid. Ik noemde het eene schande zoo deze aflev. over *Hasebroek* het licht niet zag, omdat

1° de *kopij* aan mij *betaald* is en gij dus geen kosten hebt, dan aan papier en druk voor het nog resteerende deel, dat zeer klein is.

2° omdat de afl. - ook het portret van *Hasebroek* - bijna geheel klaar is en gij alzoo met zeer weinig kosten, deze afl. aan de geabbonneerden kunt verzenden.

3° omdat deze aflev. belangrijke geheel *nieuwe* bizonderheden inhoudt omtrent Hasebroek's leven en de volledige bibliografie van zijne werken en die zijner zuster Betsy.

Gij zijt dus rijker, dan Gij weet.

Gij zijt nu ook eigenaar van eene door mij bewerkte bibliografie van Alberdingk Thym. Daarbij moet nu echter nog het leven van dezen.

Aan u te beslissen of Gij er meê voortgaat of niet. Stemb rekende een prachtwerk te zullen uitgeven, dat 20 aflev. zou bevatten, dat hij in prachtband zou leveren voor *f* 40 à *f* 50 het exemplaar. Later wilde hij er een schoolleesboek van maken, of althands er eene populaire editie van geven. - Of deze uitgave verlies dan winst oplevert, zou alzoo alleen na de voltooijing van het geheel kunnen worden uitgemaakt.

Steeds
t.t.
Jan ten Brink.

Den Haag
31 maart 82 [lees 1884].

247

Amice!

Alweer een brief!

Maar dit maal over wat anders!

323 Henri J. Stemberg, uitgever in Den Haag, die de uitgeverij van D.A. Thieme had overgenomen en bij wie Ten Brink in 1881 zijn *Prins Frederik der Nederlanden* had uitgegeven, was in 1883 gestorven. Uit zijn fonds had Loman blijkbaar het nog onvoltooide in afleveringen verschijnende werk *Onze hedendaagsche letterkundigen* gekocht. In dit boek gaf Ten Brink biografieën (met portretten, handtekeningen en schriftproeven) en uitvoerige bibliografieën van een aantal contemporaine Nederlandse auteurs. Het boek, dat van 1882-'87 in afleveringen verscheen, was met zijn twee in folio delen als prachtwerk bedoeld en had ten slotte Tj. van Holkema als uitgever. Bij dezelfde verscheen een tweede druk als *Geschiedenis der Noord-Nederlandsche letteren in de XIXe eeuw in biographieën en bibliographieën, 1830-1880*, 3 dln, 1887-1889. Ten slotte verscheen een derde druk, bijgewerkt door F. Smit Kleine en Taco H. de Beer bij D. Bolle in Rotterdam in 1902-1904.

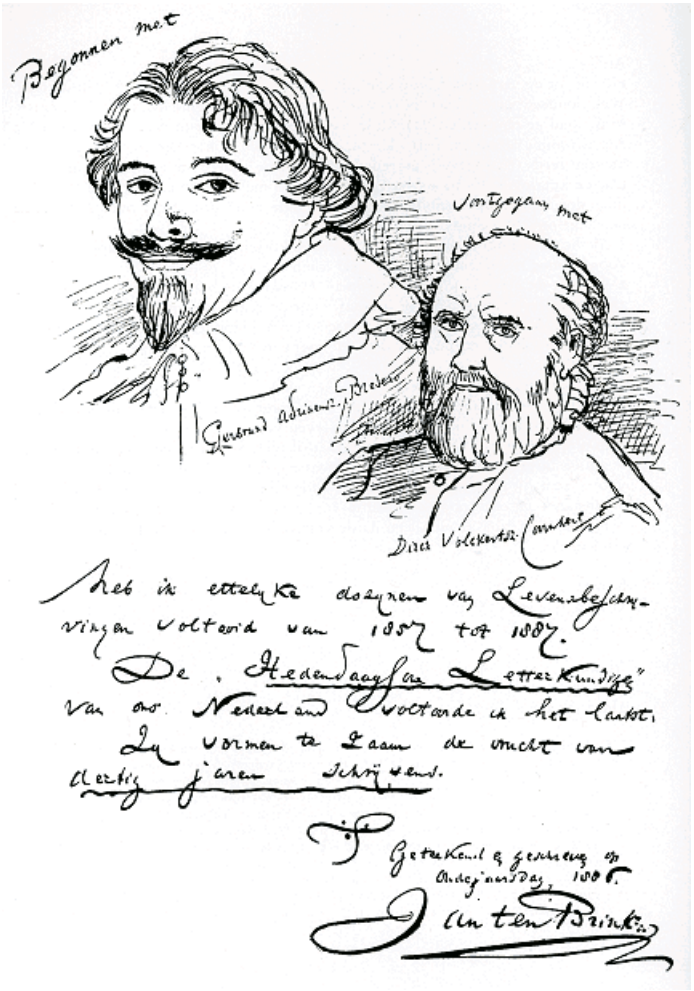
Begonnen met
Vervolgens met
Gerard Adriaan Bredero
Dirck Volckertsz Coornhert
Heb in etteliyke dozijnen van Levensbeschrijvingen Volteerd van 1857 tot 1887.
De „Hedendaagsche Letterkundigen"
van ons Nederland en Volkarde en het Laatst,
Zij vormen te Zaam de vracht van
Acht jaren Schrijvens.
Getekend & geteekend op
Oudejaarsdag 1887.
J. ten Brink.

Ik had met Schimmel afgesproken dat ik in het April-nummer eene studie over *La Joie de Vivre* zou geven.[324]

Ik had mij veel tijd en moeite getroost, om op 20 Maart gereed te zijn. Ik stuur de kopij naar Spin. Ik krijg proeven maar *zóó laat*, dat ik bijna geen revizie kan vragen. Ik zend de oogenblikkelijk gekorrigeerde proeven per extra-bestelling terug. En nu komt de aflevering uit *zonder mijn stuk*. Weet Gij ook, wie dit zoo heeft beschikt? En zou het niet noodig zijn, dat de drukkerij zich wat meer haast ging veroorloven bij het zetten der stukken voor Nederland?

Als mijne studie met 1° April ware verschenen, zou ze op tijd gekomen zijn. Nu wordt het 1° Mei. Ook doet het mij leed, dat ik als redakteur v. N. het niet eenmaal meer in mijne macht heb, dat ik mijne eigene stukken plaats, wanneer ik wil.

En nu nog in de laatste plaats. Ik wilde u dringend vragen, mij het honor. voor den geleverde arbeid, die nu 1 Mei komt reeds nu te voldoen. Ik had er vast op gerekend. Verlies ik één mijner inkomsten, dan raakt alles bij mij in de war. Ik hoop, dat Gij mij dit plezier zult doen.

Kan ik in de zaak der *Hed. Lett.* u van dienst zijn, dan ben ik tot wederdienst bereid.

Steeds

tt

Jan ten Brink.

den Haag

2 April 84.

248

Den Haag. 16 April 84

Amice!

Over de quaestie van het honorarium wil ik u gaarne inlichten. Voor de aflev., zooals Ten Kate en Hasebroek, ontving ik *ƒ* 225.

Gij spreekt er van beperkter kader te nemen. Ik wil veel liever van mijn honorarium laten vallen, dan mijn arbeid, die nu door 2 afl. Bosb.-Toussaint, 2 afl. Beets, 1 afl. Ten Kate en 1 afl. Hasebroek eene bepaalde richting genomen heeft, te veranderen. Daarenboven, niet ieder der later te nemen auteurs vereischt dezelfde uitgebreidheid. En zijn er [die] in 16 paginaas kunnen behandeld worden, b.v. Kneppelhout -

Ik wil gaarne een billijk honor. helpen vaststellen. Voor *ééne afl.* (zoo groot als Hasebroek) stel ik als maximum *ƒ* 175 - wordt zij kleiner dan een derde of de helft minder. Ik zal mij houden aan den maatstaf in T. Kate en Hasebroek aangegeven - deze zal nooit overschreden worden. Eerst wanneer Gij 20 afl. bezit, is uw uitgaaf in prachtband een zaak van waarde!

Steeds

t.t.

Jan ten Brink.

324 Het betreft hier een artikel vaa Ten Brink over Zola's *Joie de vivre*, het 12de deel van de Rougon-Macquart reeks, dat in het meinummer (II, blz. 3-34) is opgenomen.

249

Amice!

Ik neem de opdracht aan. Wees slechts zoo goed mij te zeggen, wanneer Gij de kopij verlangt.

Met vriendschappelijke groeten,

t.t.
Jan ten Brink.

Leiden
7 October 84

Nadat van 1880 tot 1884 Schimmel en Ten Brink samen de redactie hadden gevormd, werd in 1885 deze uitgebreid met F. Smit Kleine en C.E. Broms. De laatste was hoofd van een importfirma, die met Zweden handelde. Hij was in de latere jaren een geregelde medewerker van Nederland geweest, die o.a. vertalingen leverde van Zweedse poëzie. Waarom deze uitbreiding aan de redactie was gegeven, blijkt niet, maar Ten Brinks verklaring, dat hij in de komende jaren niet kan meewerken heeft hierbij stellig een rol gespeeld. Overigens was Loman voortdurend ontevreden over de gang van zaken, waarbij hij zelf ook door slordig beheer en trage betalingen dikwijls moeilijkheden veroorzaakte. De nieuwe redactie is dan ook al evenmin een succes geweest, ondanks de goede vriendschap, die er tussen Loman en Schimmel (beiden woonden in Bussum) bestond. Uit een brief van 4 mei 1886 van Schimmel aan Loman blijkt, dat er spanning was tussen uitgever en redactie. Schimmel schrijft daar o.a.: 'Er is misverstand tusschen U en de Redaktie.

Er is door deze voorgesteld: haar een crediet van ƒ 3000 te openen, voor welk bedrag redaktie en medearbeiders zouden worden gehonoreerd. Gij refereert U aan den brief mij in der tijd geschreven. Daarin komt voor dat Ge ƒ 2400 als honorarium beschikbaar stelt voor de medearbeiders, wat met de ƒ 400.- toen aan de Redaktie betaald ƒ 2800.- uitmaakte. Het Redaktieloon werd met ƒ 200.- verhoogd toen er twee leden bijkwamen, zoodat Uwe uitgaven voor den inhoud van het Tijdschrift ƒ 3000.- bedroegen wat ook nu weder werd gevraagd.

Uw bezwaar zal dus meer den vorm waarin de betaling verlangd werdt gelden dan de betaling zelve. Welnu, is dat zoo, dan is alle verschil op te heffen. In het belang van Uw *Tijdschrift wilde men zich een geregelde afdoening van honoraria verzekeren; gij acht dit onnoodig. Ja eenigermate beleedigend! Het betreft hier alleen een kwestie van administratieven niet van literairen aard. Uw wille geschiede*!

De Redaktie vroeg beschikking over de presentexemplaren. Zij vroeg dat omdat zij in de eerste plaats niet kan weten wie dat voorrecht verdient. Nooit heeft zij daarvan een lijst ontvangen. Haar wensch vloeide voort uit haar belangstelling in Uw Tijdschrift. Gij oordeelt anders: zij dringt niet verder aan. De Redaktie vroeg machtiging om zich rechtstreeks in betrekking te stellen met Uwen ver-

tegenwoordiger te Amst. omdat er een algemeene klacht in vroegere jaren oprees over het ongeregeld verschijnen der afleveringen, wat men zeer nadeelig acht voor het Tijdschrift; gij deelt niet in dat gevoelen: laat alles dus blijven als vroeger.

De Redaktie vroeg nazieningdoor U of een Korrektor van de laatste revizie, zoo als dat in vroegere jaren altijd het geval was, en meent dat te mogen blijven vragen. Het verbeteren van taal en stijl behoort zeer zeker bij haar thuis; maar ook het andere?

Ik geloof dat de vijandelijke of laat ik liever zeggen, de niet meer vriendelijke stemming tusschen Uitgever en Redaktie thands voor een andere kan plaats maken. Wat de nieuwe Redaktieleden gaarne zagen geschieden en U dus vroegen - Gij meent dat zij het vorderden - meenden zij in het belang van Nederland te moeten vragen. Zij gaven mij te kennen dat zij blijde waren een weigering ontvangen te hebben, daar ze bij nader inzien tegen de moeite zelven opzagen.

Ik sta geheel naast U in de beschouwing van den inhoud, en geloof dat allen nu *in dat oordeel berusten. Het volgend nummer (dat van Mei) zal er reeds het bewijs van leveren'. (Letterkundig Museum)*

Intussen, ondanks alle bemiddelingspogingen van Schimmel, bleef het een moeilijke verhouding tussen uitgever en redactie. Op 8 oktober gaat er weer een lange brief van Schimmel naar Loman: 'Ik geloof dat het beter is Uw schrijven van 4 dezer schriftelijk en niet mondeling te beantwoorden, te meer nu er zich weer een onaangenaam incident heeft voorgedaan. Gistermorgen toch ontving ik door Smit Kleine bijgaand briefjen van zekeren heer F.A. van Leeuwen, wiens bijdrage, reeds in Aug. 85 geplaatst, nog niet schijnt gehonoreerd te zijn.

Dat niet tijdig honoreeren, de langzame behandeling der materieele zaken, de weinige koopmanschap in de uitgave van het Tijdschrift merkbaar, prikkelde de jongelui, die zoo graag Uw Tijdschrift steeds hoogeren rang zag[en] innemen tot ontevredenheid.

Ik, die U reeds zoo lang ken, heb alle reden U als mensch en als ontwikkeld mensch te achten en op hoogen prijs te stellen maar tevens op geene verandering in Uw zijn als koopman te hopen, want ik moet erkennen dat de natuur U wel tot geleerde maar niet tot koopman heeft bestemd. Als jonge man zag ik dit reeds in U, als man van leeftijd is mijn jaren lange opvatting niet weinig versterkt. Ik houd er mij van overtuigd dat ik U niets nieuws vertel en ik wil nog daar bij voegen wat Gij U er zelven misschien niet bij vertelt, dat Gij te hoog staat om een goed handelaar te zijn.

Zou het nu niet in Uw eigen belang zijn U los te maken van alle koopmans zaken? Om iets te beteekenen op welk gebied ook moet men alle krachten op één punt saamtrekken'.

Uit de verdere brief blijkt het wel, dat Loman zelf ook al in deze richting gedacht had. Hij meende echter, dat de redactie het tijdschrift zou kunnen overnemen, terwijl Schimmel aan een boekhandel de voorkeur gaf. Hij gaat dan verder: 'Ik erken gaarne dat de tegenwoordige verhouding niet kan blijven voortbestaan; het tijdschrift zou er zeker door te gronde gaan. Ik *blijf alleen aan*,

U ten gevalle: Smit Kleine en Broms willen gaarne zich terugtrekken; ten Brink ook maar kan *niet om de U bekende redenen. Wat er ook gebeure*, ik *blijf U trouw, maar wat hebt Ge aan mij, die hoe langer hoe meer gevoel, dat saamtrekking van kracht in steeds engeren kring steeds noodiger wordt. Als leider eener Redaktie kan ik nog iets goeds doen, maar als werkend redakteur vermag ik weinig'. (Letterkundig Museum)*

Loman volgde Schimmels advies niet. Hij behield het tijdschrift en zocht een andere redactie. 'Zoo als ik U reeds zeide' schrijft Schimmel op 21 oktober, 'heeft de Redaktie van N. geen oogenblik er aan gedacht een anderen uitgever te zoeken. Ik *heb U een raad gegeven als vriend, maar zie nu dat Gij het Tijdschrift behouden wilt en een andere Redactie zoeken. Goed zoo: nu komt er ten minste wat licht in het donker en kan er een eind komen aan het ellendig gekibbel waarvan ik U de schuld niet alleen geef. Mijne pozitie was reeds lang onhoudbaar maar wordt nu veel bete?'. (Letterkundig Museum)*

Zo volgde in 1887 op de vierhoofdige redactie de eene redacteur Mr. van Loghem, die vele jaren de redactie zou blijven voeren. Een nieuwe periode begon voor 'Nederland', zonder Jan ten Brink in de redactie, zonder Huet, die op 1 mei 1886 gestorven was, als medewerker.

250

Amice!

Ik heb naar uw vriendelijk aanbod over het honorar. van de 2 vel in het Januari nummer gedisponeerd, maar om u te toonen, dat ik weet te rekenen, heb ik die twee vel op het oude tarief van *f* 40 gesteld, omdat ik in 1884 ze schreef.[325] Nu is mijn vriendelijk verzoek of gij ook voor Februari dezelfde vergunning wilt schenken. Ik heb dan het vervolg van drie vel. Gij doet er mij een aangenamen dienst mee. Ik moet er u bij zeggen, dat dit werk, tot mijn leedwezen, het laatste zal zijn, voor 1885 en dat ik in 1886-1887 - D.V.! - waarschijnlijk ook niet zal kunnen meêarbeiden aan Nederland.[326]

Steeds
Uw welverplichte
Jan ten Brink.
Leiden, 10 dec 84

325 Ten Brink doelt hier op een vervolgartikel *Hollandsche schelmenromans uit de zeventiende eeuw*, waarvan de eerste stukken verschenen waren in de jaargang 1884, III, blz. 3-69 en 175-222. Het derde stuk verscheen in het januarinummer van 1885 (I, blz. 21-50), het vierde in het februarinummer (I, blz. 187-231) en het slot in het aprilnummer (I, blz. 477-508).

326 Ten Brink was in 1884 Jonckbloet als hoogleraar in de Nederlandse letterkunde bij de Leidse universiteit opgevolgd.

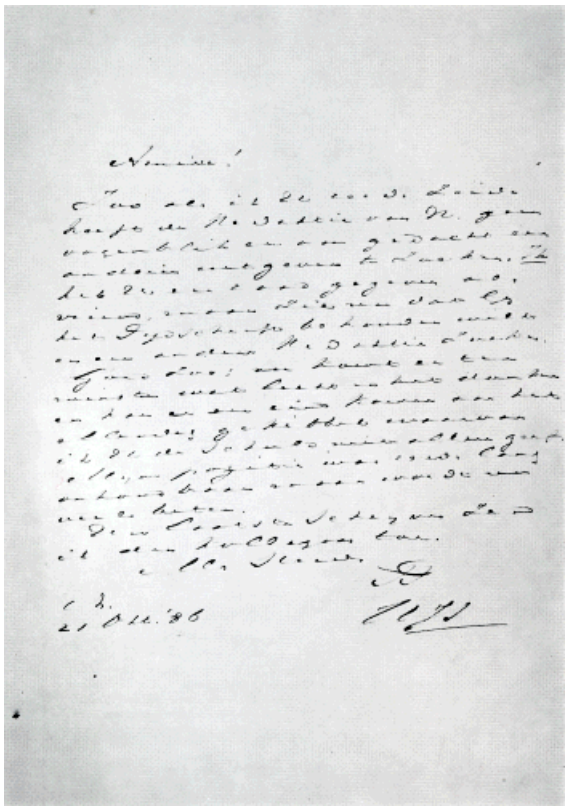

251

Parijs, 10 Januarij 1885
9 rue Médicis

WelEdele Heer,

Ingesloten eene kleinigheid voor het Februarij-nummer van 'Nederland'.[327] Niet later, svp. Het stukje is eene nekrologie, en de dooden helaas willen snel bediend worden. Voor toezending eener schoone proef, met de kopij, houd ik mij aanbevolen.

Ik geloof dat U over 1884 mijn debiteur zijt voor *ƒ* 80. Indien ik mij daarin niet vergis, draag dan svp. voor mijne rekening die *ƒ*. 80 aan de HH. Burdet en Druijvesteijn af. Tenzij U dit reeds gedaan mogt hebben, en dan vraag ik verschooning.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

252

Parijs, 12 April 1885

WelEdele Heer,

Beleefd verzoek ik te willen aanteekenen dat ik verhuisd ben. Mijn nieuw adres is: *107 rue de l'Université*

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

253

Parijs, 9 Junij 1885

WelEdele Heer,

Volgens mijne aanteekeningen heb ik voor 'Nederland', 1ste halfjaar 1885, geleverd vijftig bladzijden of 3 ⅛ vel, hetgeen aan honorarium maakt *ƒ* 125.

U zult, indien wij hierin akkoord gaan, mij verpligten mij een cheque van dit bedrag te zenden; of, indien U dit gemakkelijker is, *ƒ* 125 in hollandsch bankpapier.

Ik ben onlangs verhuisd, en mijn tegenwoordig adres is:
107 rue de l'Université.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

327 In het februarinummer is een kort artikel van Huet opgenomen (I, blz. 141-147), gewijd aan de nagedachtenis van de journalist Arnold Mortier, die in de Figaro de toneelrecensies schreef. Het stukje verscheen ook in zijn Dagblad van 25 februari 1885 (vgl. *Litt. fant. en krit*. XXI, blz. 124-130).

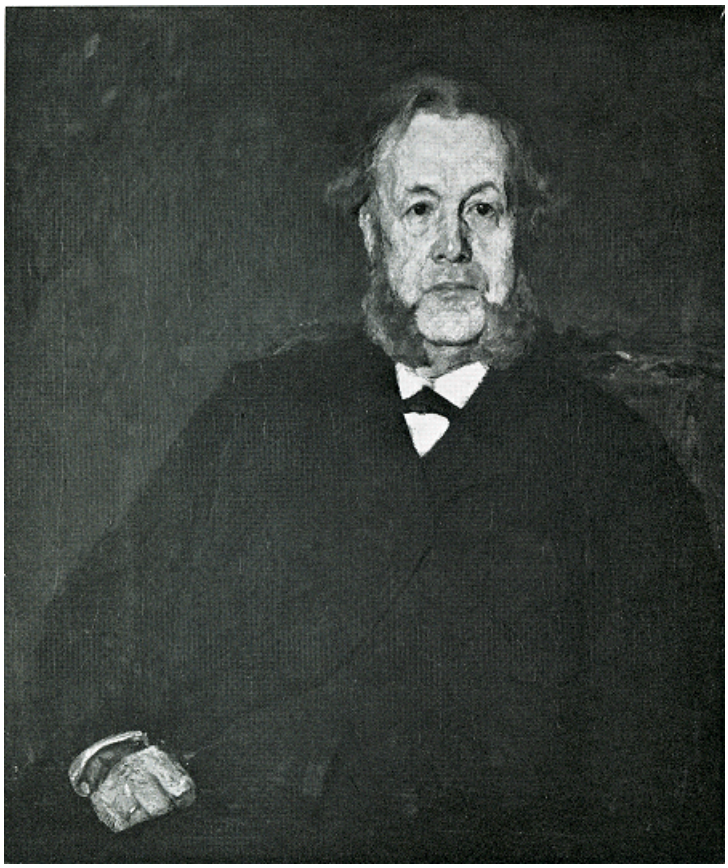

J.C. Loman Jr.

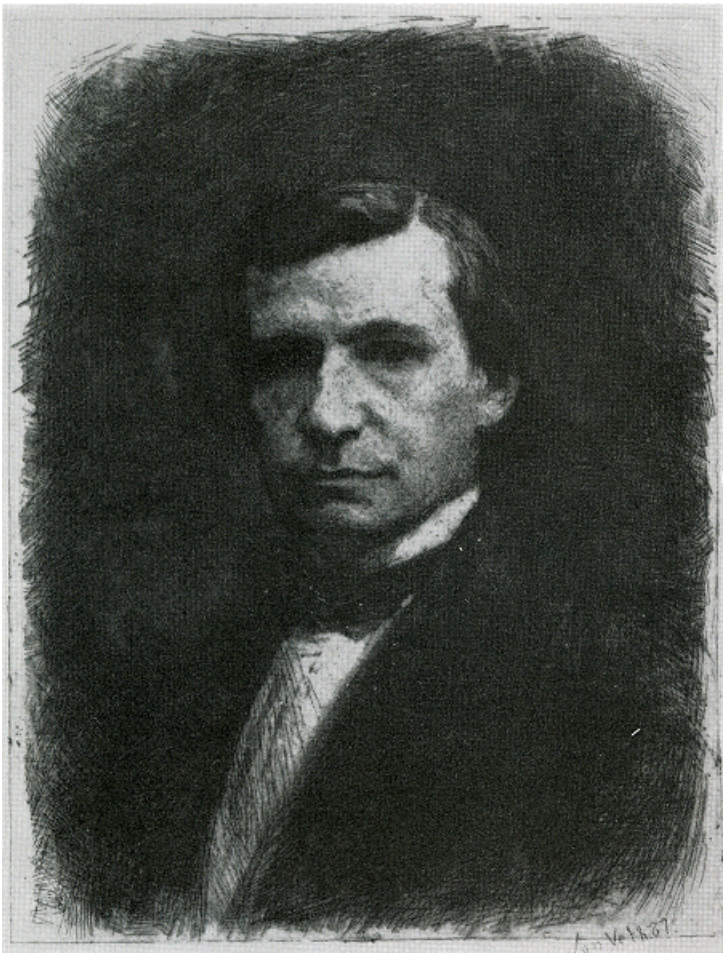

Cd. Busken Huet

254

Parijs, 16 Junij 1885
107 rue de l'Université

WelEdele Heer, - Ik dank U voor de toezending van Uw cheque ad fr. 260.70, die behoorlijk door mij is kunnen geïnkasseerd worden.

Hoogachtend,
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

255

Parijs 5 December 1885
107 rue de l'Université

WelEdele Heer,

Mij kompeteert, zoo ik mij niet bedrieg, aan bijdragen voor 'Nederland' 2de halfjaar 1885, één honderd vijf en tachtig gulden (*ƒ* 185). Ik tel 74 bladzijden of 4⅝ vel.

Overmorgen 7 December hoop ik te Amsterdam te komen, en reken twee of drie dagen te blijven. Indien Uwe becijfering met de mijne akkoord gaat, dan zoudt U mij zeer verpligten door het montant voor mij beschikbaar te stellen bij de heeren Burdet en Druijvesteijn.

Mijn adres zal zijn: Keizersgracht 610, ten huize van Mr. H.P.G. Quack.

Hoogachtend
Uw Dw. Dr.
Cd. B. Huet

In 1886, het sterfjaar van Busken Huet, correspondeerde deze over zijn bijdragen nog wel met Smit Kleine, die toen lid van de redactie was. Op 5 januari schreef hij hem: 'Ik heb een stukje in bewerking, handelend over Huf van Buren's Oom Frederik *en* Laatste der Arkels *en over Alphonse Daudet's* Tartarin sur les Alpes. *Meld mij svp. per omgaande of U dat gebruiken kunt voor Uw nummer van 1 Februarij. In dat geval zal ik U binnen weinige dagen de kopij zenden'. Op 16 april heet het: 'Voor het Mei-nummer van Nederland zou ik U kunnen helpen aan eene aankondiging van Zola's OEuvre, zes of acht bladzijden. Voor het Junijnummer aan een stukje over Von Scheffel, van wat meer omvang'. (Letterkundig Museum). Alle genoemde bijdragen zijn in Huets krant verschenen: in het nummer van 12 februari die over Daudet, in de nummers van 26 februari en 6 maart die over Huf van Buren, in het nummer van 15 Mei die over Zola en ten slotte het stuk* Joseph Victor van Scheffel. 1826-1886, *in de nummers van 10, 11, 12, 16 en 17 juni. Men vindt van deze stukken in Nederland jg. 1886 alleen het eerstgenoemde. Het februarinummer opent met een artikel* Nieuwe boeken, *waarin Huet achtereenvolgens de twee romans van Huf van Buren en het werkje van*

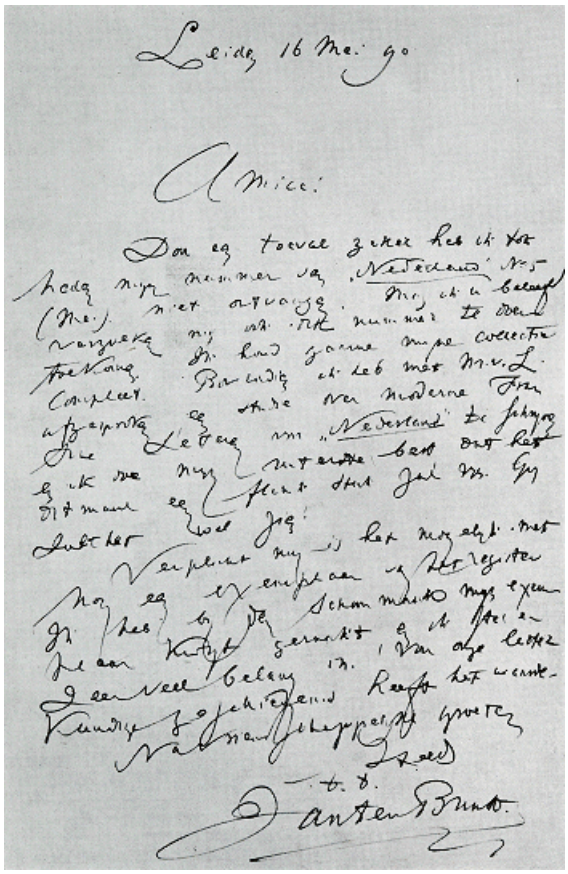

Alphonse Daudet bespreekt (I, blz. 125-144). Op 27 april schreef Huet aan den secretaris der redactie, dat zijn studie over Josef Victor Scheffel te uitgebreid zou worden voor Nederland en dat hij deze bestemd had voor De Gids (Jan ten Brink in zijn herdenkingsartikel voor Huet in Nederland, jg. 1886, II, blz. 141). Het stuk is opgenomen in De Gids 1886, II, blz. 425-453 met een noot van de redactie: 'Met de pen in de hand werd Conrad Busken Huet den 1sten Mei door den dood verrast. Op zijn schrijftafel lag het laatste gedeelte van dit opstel over Von Scheffel, dat hij voor de Gids bestemd en den vorigen dag voltooid had'.

256

Leiden, 16 Mei 90

Amice!

Door een toeval zeker heb ik tot heden mijn nummer van '*Nederland*' N° 5 (Mei) niet ontvangen. Mag ik u beleefd verzoeken mij ook dit nummer te doen toekomen. Ik had gaarne mijne collectie compleet. Bovendien, ik heb met Mr. v. L.[328] afgesproken, een studie over moderne Fransche Letteren voor *Nederland* te schrijven en ik doe mijn uiterste best, dat het dit maal een flink stuk zal zijn.[329] Gij zult het wel zien!

Verplicht mij, is het mogelijk, met nog een exemplaar van het register. Ik heb bij den schoonmaak mijn exemplaar kwijt geraakt, en ik stel er zeer veel belang in! Voor onze letterkundige geschiedenis heeft het waarde.

Met vriendschappelijke groeten

Steeds

t.t.

Jan ten Brink.

328 Mr. v. L. = Mr. M.G.L. van Loghem (pseudoniem Fiore della Neve), die van 1887 tot 1910 redacteur was van Nederland.

329 Van Ten Brinks hand verscheen in jaargang 1890, II, blz. 240-280 een artikel *Graaf de Villiers de l'Isle-Adam*.

Biografische Aantekeningen

ADMIRAAL, Aart, 1833-1878. Letterkundige, eerst onderwijzer, later telegrafist. Zijn werk verscheen in tijdschriften, maar ook afzonderlijk. Tijdschriften, waarin hij schreef, zijn o.a. Los en Vast, De Gids, Nederland, De Nederlandsche Spectator. Gebruikte verschillende pseudoniemen: Aramaldi, Paulus, Bato van de Maas, B.v.d.M., Jb. van der Zande, Een oud-ondermeester. Publiceerde in Nederland: 1866, 1871-1876.

ALBERDINGK THIJM, Catharina Louisa Maria, 1849-1908. Schrijfster, dochter van J.A. Alberdingk Thijm, eerst in een Belgische Congregatie, later gouvernante. Publiceerde veel nogal sensationele geschriften, novellen in tijdschriften. Pseudoniem Jan Steen. Publiceerde in Nederland: 1882-1887.

ALBERDINGK THIJM, Josephus Albertus, 1820-1889. Letterkundige. Aanvankelijk werkzaam in zaak van verduurzaamde levensmiddelen, daarna directeur van uitgeversfirma Van Langenhuyzen, sinds 1876 hoogleraar in de kunstgeschiedenis en esthetica aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten te Amsterdam. Hij publiceerde gedichten en verhalen, beijverde zich sterk voor de emancipatie van de Rooms-Katholieken en was redacteur van 1855-1876 van de Dietsche Warande. Publiceerde in Nederland: 1849, 1851, 1870, 1879.

BALBIAN VERSTER, Abraham Henricus de, 1830-1915. Rechter. Schreef novellen in verschillende tijdschriften als Europa, Nederland, Het Leeskabinet. Publiceerde in Nederland: 1869-1872, 1874, 1878-1879, 1885-1888.

BANCK, John Eric, 1833-1902, Letterkundige. Studeerde rechten te Leiden 1851-1856, werd in 1859 eigenaar van Schiermonnikoog. Had een zekere bekendheid als dichter, maar publiceerde ook politieke en historische geschriften. Publiceerde in Nederland: 1876.

BEER, Taco Hugo de, 1838-1923. Letterkundige. Was lange jaren leraar H.B.S. in Amsterdam; na zijn ontslag in 1902 had hij de leiding van een vertaalbureau. Hij is vooral bekend als oprichter en redacteur van tijdschriften: Noord en Zuid (1877-1907), Taalstudie (1879-1901), De Portefeuille (1879-1894), Onze Volkstaal (1881-1890). Publiceerde in Nederland: 1876, 1877, 1879, 1884, 1888, 1893, 1916, 1920.

BERCKENHOFF, Herman Leonard, 1850-1918. Letterkundige, werkzaam als directeur van de Koninklijke Vereeniging Het Nederlandsch Tooneel te Rotterdam. In 1884 redacteur-correspondent van de Nieuwe Rotterdamsche Courant te Amsterdam. Vertaalde of bewerkte veel toneelstukken onder pseudoniem Leonard. Schreef 14-daags kritisch overzicht over Nederlandse belletrie in Nederlandsche Spectator onder pseudoniem Olim, en opstellen in Nederland en De Gids. Richtte met zijn vriend Jan C. de Vos het 14-daagse tijdschrift De Lantaarn op. Publiceerde in Nederland: 1876, 1877, 1879 en 1886.

BERG, Norbert Petrus van den, 1831-1917. Financier. Studeerde rechten. Aanvankelijk in handel, later bij Nederlandsche Handelmaatschappij, in 1855 uitgezonden, in 1863 Hoofdagent van Nederlandsch Indische Handelsbank. In 1873 President Javasche Bank, in 1889 gerepatrieerd en Directeur Nederlandsche Bank, van 1891-1912 President Nederlandsche Bank. Auteur van zeer veel geschriften op economisch en financieel gebied.

BRIEDER, Frederik Christiaan de, 1836-1896. Journalist. Was oorspronkelijk redacteur van de Hollandsche Illustratie, maakte in die tijd ook deel uit van de redactie van Het Nederlandsch Tooneel, was van 1876-1883 hoofdredacteur van de Amsterdamsche Courant. Schreef artikelen in tal van tijdschriften.
BRINK, Albertus Jan ten, 1836-1917. Onderwijsman. Was zoon van mr. Barend ten Brink, dus broer van dr. Jan ten Brink. Achtereenvolgens directeur der H.B.S. te Enkhuizen, leraar aan de H.B.S. te Semarang en aan het gymnasium Willem III te Batavia. Als zodanig in 1893 gepensioneerd en in 1917 in Den Haag overleden. Vertaalde Sophocles' Antigone in Nederlandse verzen, schreef verzen, toneelspelen, een novelle en een roman. Publiceerde in Nederland: 1867 en 1871.
BRINK, Barend ten, 1803-1875. Classicus, rector der Latijnse school te Appingedam en later preceptor aan het gymnasium te Utrecht. Vader van Jan ten Brink. Schreef in tal van tijdschriften artikelen. Publiceerde in Nederland: 1870, 1872, 1873.
BRINK, Jan ten, 1834-1901. Literatuurhistoricus en letterkundige. Zijn vader was mr. Barend ten Brink, rector van de latijnse school te Appingedam. Hij was een van negen kinderen, ging in 1855 theologie studeren te Utrecht, zag zijn antwoord op een letterkundige prijsvraag over G.A. Bredero in 1857 met goud bekroond en promoveerde in 1860 op een theologische dissertatie over Coornhert. Was van 1860-1862 huisonderwijzer te Batavia, van 1862-1884 leraar in Nederlands en geschiedenis aan het Haagse gymnasium en volgde in 1884 Jonckbloet op als hoogleraar in de Nederlandse letterkunde te Leiden. Hij was een zeer belezen man, die behalve voor de Nederlandse ook voor de Franse letterkunde belangstelling had en o.a. als een van de eersten Zola ten onzent introduceerde. Hij schreef tal van romans, novellen en essays en was een populair spreker. Zijn veelschrijverij ging echter met een gebrek aan diepgang gepaard, waaronder zijn wetenschappelijk werk leed. Hij was redacteur van De Kunstkronijk, de Nederlandsche Kunstbode en van Nederland (1873-1887). Behalve gedurende deze periode publiceerde hij in Nederland: 1860, 1862, 1863, 1865-1868, 1870-1872, 1888, 1890, 1898-1901.
BROMS, Carl Edward, 1841-1911. Hoofd van handelsfirma in Amsterdam. Vertaalde een treurspel en een blijspel uit het Zweeds, schreef gedichten en was in 1885 redactielid van Nederland. Publiceerde in Nederland: 1879-1889.
BRUNINGS, Peter Frederik, 1820-1889. Officier. Schreef zeer veel romans en novellen en publiceerde ook in tal van tijdschriften. In 1880 gepensioneerd als luitenantkolonel. Schreef brieven in De Amsterdammer onder pseudoniem Pasquino. Publiceerde in Nederland: 1878, 1882.
BUSKEN HUET, Conrad, 1826-1886. Schrijver, criticus en cultuurhistoricus. Studeerde te Leiden theologie en werd in 1851 Waals predikant. Hij propageerde op de kansel, maar ook buiten de gemeente de moderne richting. Ten slotte nam hij zijn ontslag als predikant en werd redacteur bij de Opregte Haarlemsche Courant (1862-1868). Hij werd medewerker van De Gids en in 1863 mederedacteur. In 1865 leidden een paar bijdragen van zijn hand tot een conflict met de redactie, waarbij Potgieter zijn zijde koos en met hem uit de redactie trad. Sindsdien is Huet sterk anti-liberaal, wat zich duidelijk manifesteerde in zijn Indische periode, die in 1868 een aanvang nam, toen hij de redactie van De

Java-bode aanvaardde. Enige jaren later stichtte hij zijn eigen krant, het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie. Hij schreef daarin ook geregeld literaire essays, die dan weer in zijn Litterarische fantasien werden gebundeld. In 1876 verliet hij Indië en vestigde zich te Parijs, waar hij artikelen bleef schrijven voor zijn krant, die tegelijkertijd

in het tijdschrift Nederland een plaats vonden. Hij schreef ook reisindrukken en kunsthistorische beschouwingen en bekroonde deze werkzaamheid met zijn Het Land van Rembrand, zijn meesterwerk. Behalve in de periode 1878-1886 publiceerde hij in Nederland: 1856, 1859, 1864, 1866, 1867, 1870 en postuum 1887.

BUSKEN HUET, Gédéon, 1860-1921. Bibliothecaris bij de Bibliothèque Nationale te Parijs, omstreeks 1905 hoofd van het Département des Imprimés. Zijn vader was Cd. Busken Huet. Heeft met zijn moeder de brieven van Potgieter aan zijn vader en brieven van zijn vader uitgegeven. Ook in De Gids, 4e reeks, jaargang 28 (1910), dl. 2, blz. 263-281 brieven van Multatuli aan zijn vader.

CALCAR, Elise Carolina Ferdinanda van, geb. Schiotling, 1822-1904. Schrijfster van vele romans en verhalen. Maakte propaganda voor het spiritisme en voor het Fröbelonderwijs hier te lande. Publiceerde in Nederland: 1861, 1862.

CHAPPUIS, Herman Theodore, 1844-1906. Officier en letterkundige. Heeft als luitenantkolonel de dienst verlaten. Schreef zeer veel romans, novellen en vertalingen. Was medewerker aan verschillende tijdschriften. Publiceerde in Nederland: 1877 en 1879.

CORONEL, Samuel Senior, 1827-1892. Medicus. Is in verschillende plaatsen als stadsgeneesheer werkzaam geweest, heeft veel gepubliceerd op medisch gebied, maar was vooral werkzaam op sociaal terrein (arbeidstoestanden, bewaarschoolonderwijs). Schreef in Nederland: 1862 en 1880.

DAUM, Paul Adriaan, 1850-1898. Letterkundige. Eerst werkzaam bij de Staatsspoorwegen, daarna journalist en als zodanig in 1878 naar Indië gegaan. Stichtte in 1885 het Bataviaasch Nieuwsblad, waarvan hij hoofdredacteur was. Schreef onder het pseudoniem Maurits Indische romans, die eerst in de dertiger jaren waardering hebben gevonden. Schreef in Nederland: 1876, 1877, 1897.

DOES, Maria Petronella Willemina Cornelia van der, geb. Scheltema, 1834-1911. Schrijfster van novellen met filosofische en mystieke inslag onder het pseudoniem Constantijn. In De Gids van 1871 publiceerde zij de novelle Hilda, in jg. 1873 Victor d'Avlyn. Gehuwd met Jhr. P.C. van der Does, Rijksontvanger te Gendringen. Publiceerde in Nederland: 1879.

DOMELA NIEUWENHUIS, Ferdinand, 1846-1919. Socialist. Aanvankelijk predikant trad hij in 1879 uit de kerk en richtte de Sociaal Democratische Bond op. Hij was van 1888-1891 kamerlid en werd ten slotte anarchist. Publiceerde in Nederland: 1882.

DOORENBOS, Willem, 1820-1906. Letterkundige, die klassieke talen had gestudeerd, o.a. rector was van de Latijnse school te Winschoten en van 1865-1884 leraar in Nederlands en geschiedenis aan de H.B.S. te Amsterdam. Bekend literair en cultuurhistorisch criticus, liberaal en humanist. Medewerker aan Nederlandsche Spectator (pseudoniem Keerom). Vele van de Tachtigers hebben tot zijn leerlingen behoord.

DOUWES DEKKER, Maria Frederika Cornelia, geb. Hamminck Schepel, 1839-1930. Tweede echtgenote van Eduard Douwes Dekker, wiens werken zij later uitgaf. Schreef o.a. toneelspelen. Publiceerde in Nederland (pseudoniem Heloïse): 1874, 1876 en 1877.

DRABBE, Johan, 1839-1916. Officier, later schoolopziener, gaf naast publikaties van militaire aard ook literaire bijdragen uit onder het pseudoniem Guido. Publiceerde in Nederland: 1878, 1883 en 1885.
DUYL, Anton Gillis Cornelis van, 1829-1918. Letterkundige. Was adjunct-secretaris van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, redacteur van De Kroniek van

A.C. Kruseman, van 1866-1885 hoofdredacteur van het Algemeen Handelsblad. Was mede-redacteur van Nederland van 1864-1865. Schreef in Nederland: 1863-1865, 1887.
FABRE, Ferdinand, 1827-1898. Frans romanschrijver, conservator van de Bibliothèque Mazarine te Parijs. Schreef over het boerenleven in de Cevennen, maar was vooral een realistisch beschrijver van de wereld der priesters.
FORTUYN DROOGLEEVER, Willem Jacobus, 1847-1897. Advocaat en procureur te Gouda, en letterkundige. Publiceerde in Nederland: 1883.
FRANK, Maria Carolina, 1838-1891. Onderwijzeres, als zodanig van 1855-1873 in Nederlands-Indië werkzaam. Na haar repatriatie woonachtig in Den Haag, na 1886 te Breda. Wijdt zich uitsluitend aan literair werk, vooral realistische Indische romans. Soms heeft zij het pseudoniem Kâtja Mâta aangenomen. Later mevrouw Vanger geboren Frank.
FRUIN, Robert Jacobus, 1823-1899. Hoogleraar in de vaderlandse geschiedenis aan de Leidse universiteit van 1860-1894. Beroemd zijn: Tien jaren uit den tachtigjarigen oorlog en zijn Gids-artikel Het voorspel van den tachtigjarigen oorlog. Hij is de grondlegger van de wetenschappelijke beoefening van onze vaderlandse geschiedenis.
GABORIAU, Emile, 1832-1873. Frans romanschrijver, die veel succes had met romans policiers.
GEEL, Jacob, 1789-1862. Classicus en letterkundige. Studeerde aan het Amsterdamse Athenaeum, werd in 1823 verbonden aan de Universiteitsbibliotheek te Leiden, waarvan hij in 1833 bibliothecaris werd tegelijk met een benoeming tot buitengewoon hoogleraar. Vertaalde Duitse en Engelse auteurs en bezorgde uitgaven van klassieken. Beroemd zijn de gebundelde voordrachten Onderzoek en phantasie (1838), die veel invloed hebben gehad op de ontwikkeling van het Nederlandse proza en de letterkundige kritiek.
GERLACH, Abraham Jean Arnaud, 1811-1906. Officier en letterkundige. Werd in 1872 als kolonel der artillerie en commandant der Koninklijke Militaire Academie gepensioneerd. Schreef werken over de militaire geschiedenis in Nederlands-Indië Publiceerde in Nederland: 1873, o.a. onder het pseudoniem Colijn van den Abeele.
GEWIN, Jan Christoffel, 1808-1887. Letterkundige, schreef kinderboeken, novellen, romans en vele losse bijdragen in tijdschriften, soms onder pseudoniem Jack. Publiceerde in Nederland: 1850, 1852, 1857, 1880.
GLASIUS, Barend, 1805-1886. Predikant, hoofdzakelijk te Geertruidenberg. Kreeg eredoctoraat in de theologie in 1861 te Utrecht. Schreef tal van werken op het gebied der Nederlandse kerkgeschiedenis en ook het Godgeleerd Biographisch Woordenboek van Nederlandsche Godgeleerden. Publiceerde in Nederland: 1872 en 1879.
HAIGHTON, Elise Adelaïde, 1841-1911. Schrijfster. Behaalde in 1870 akte M.O. Nederlands, deed enige jaren letterkundig werk, gaat daarna als gouvernante naar Paramaribo. Schreef in verschillende tijdschriften en gebruikte pseudoniemen Brunehilde en Hroswitha. Verschillende romans en vertalingen staan op haar naam. Publiceerde in Nederland: 1876, 1878 en 1879.

HAMERLING, Robert, 1830-1889. Oostenrijks schrijver. Schreef epische gedichten en romans (bekend is Aspasia 1876).
HARTE, Francis Bret (schrijversnaam Bret Harte), 1836-1902. Amerikaans schrijver, die reeds jong het pioniersleven in Californië leerde kennen, waarop zijn novellen zijn geïnspireerd. Hij schreef ook realistisch-humoristische gedichten.

HASEBROEK, Johannes Petrus, 1812-1896. Predikant en schrijver. Studeerde theologie te Leiden en deed in 1836 zijn intree te Heilo, waar hij met zijn zuster Betsy het middelpunt vormde van een letterkundige kring. In 1840 verschenen zijn gebundelde schetsen Waarheid en droomen. Later predikant te Breda, Middelburg en Amsterdam. Schreef verschillende dichtbundels.
HENNIQUE, Léon, 1851-1935. Frans schrijver, aanvankelijk behorende bij de naturalisten, later nog werk leverende in het genre van de Goncourts. Schreef o.a. Les hauts faits de M. de Ponthau (1880).
HERDERSCHEE, Johannes Hooykaas, 1822-1886. Predikant. Heeft zeer veel, vooral op theologische gebied gepubliceerd, behoorde tot de eerste woordvoerders van de moderne richting en heeft daardoor als predikant te Nijmegen veel moeilijkheden gehad. Schreef in Nederland: 1877.
HEUFF Az., Johan Adriaan, 1843-1910. Letterkundige. Schreef een drama, enige blijspelen en kreeg vooral bekendheid door zijn historische romans, die hij onder het pseudoniem J. Huf van Buren schreef. Veel succes had zijn roman Kippeveer of het geschaakte meisje (1888) onder het pseudoniem Cosinus. Publiceerde in Nederland: 1872, 1874, 1875.
HOET, William Joannes ten, 1823-1897. Letterkundige. Promoveerde in 1849 te Utrecht in de rechten. Was advocaat te Arnhem en te Amsterdam. Schreef op latere leeftijd zeer veel novellen en romans en behoort tot de romantische humoristen. Publiceerde in Nederland: 1878 en 1880, in welk laatste jaar hij een conflict had met de redactie.
HOFF, Ferdinand Hugo Benjamin von, 1820-1894. Classicus, conrector aan het gymnasium te Zutphen. Schreef een aantal politieke geschriften. Publiceerde in Nederland: 1880, 1881, 1883 en 1884.
HOYER, Martina Geertruida Sara, geb. van der Feen, 1850-1929. Schrijfster. Gebruikte pseudoniem M. van Walcheren. Vertaalde Elisabeth Barrett Brownings Aurora Leigh. Publiceerde in Nederland: 1872 en 1880.
HUET, Josué l'Ange, 1840-1924. Journalist. Aanvankelijk voor predikant bestemd, evolueerde tijdens zijn studie steeds meer naar de positivistische wijsbegeerte en verliet de kerk. Als neef van Busken Huet was hij tijdens diens redacteurschap van De Java-Bode correspondent van dat blad in Nederland. Hij was toen aan de Nieuwe Rotterdamsche Courant werkzaam en ging in 1869 bij de stichting van Het Vaderland naar deze krant over. Hij volgde in 1876 Busken Huet als hoofdredacteur van het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie op. Later als zodanig afgetreden heeft hij een eenzelvig bestaan in Indië geleid.
HUGENHOLTZ, Frederik Willem Nicolaas, 1839-1900. Predikant in verschillende plaatsen in Nederland en daarna sinds 1885 te Grand Rapids voorganger van de vrijzinnige gemeente. Is lang redacteur geweest van het orgaan van de Nederlandse Protestantenbond De Hervorming. Publiceerde in Nederland: 1876.
HUYGENS, Jeanne Marie, 1825-1894. Geeft volgens Bevolkingsregister te Breda als beroep op: schrijfster, later huishoudster. Zij is een tante van de bekende schrijfster Cornélie (Lydie) Huygens [1848-1902] met wie zij in Breda samenwoont en op 7 april 1884 naar Heeze vertrekt. Beiden overleden te Amsterdam.
ISING, Arnold Leopold Hendrik, 1824-1899. Letterkundige, werkzaam bij de Stenografische dienst van de Staten-Generaal. Schrijver van jeugdboeken en

romans, ook van populariserende geschiedwerken. Medewerker aan vele tijdschriften o.a. aan de Nederlandsche Spectator, die hij hielp oprichten en waarvan hij van 1860-1898

redacteur was. Jarenlang voorzitter van Oefening Kweekt Kennis. Publiceerde in Nederland: 1854, 1857, 1858, 1868, 1873, 1874, 1876, 1877, 1882, 1884, 1886-1890, 1894, 1895.

JOLLES, Jacoba Catharina, geb. Singels, 1847-1901. Letterkundige. Was gehuwd met Hendrik J. Jolles, luitenant der mariniers; moeder van Johannes Andreas Jolles, de als André Jolles bekende schrijver en hoogleraar. Behoorde tot degenen, die financieel de oprichting van De Nieuwe Gids mogelijk maakten. Schreef romans en novellen onder het pseudoniem Catharina. Ondanks het gunstig oordeel van Busken Huet over haar werk heeft zij na 1883 niet meer gepubliceerd. Publiceerde in Nederland: 1874-1876, 1878.

JORISSEN, Thomas Theodorus Hendrikus, 1833-1889. Historicus. Werd 1865 hoogleraar te Amsterdam. Hoewel hij een goed historicus was, was zijn essayistisch werk niet altijd vrij van oppervlakkigheid. Hij schreef bijdragen voor Nederland: 1870, 1874, 1876-1880.

KATE Jr., Herman Frederik Carel ten, 1858-1931. Antropoloog en etnograaf. Zoon van de gelijknamige schilder, die een broer van de dichter J.J.L. ten Kate was. Studeerde medicijnen. Promoveerde te Berlijn in 1882 en oefende 15 jaar lang praktijk uit in Japan. Heeft veel etnografisch onderzoek gedaan in Noord- en Zuid-Amerika, in Indonesië en Polynesië. Publiceerde in Nederland: 1877.

KNEPPELHOUT, Johannes, 1814-1885. Schrijver, vooral bekend door zijn Studententypen (1841), onder het pseudoniem Klikspaan geschreven. Zijn verdere vrij omvangrijke geschriften, waaronder veel reisschetsen zijn van minder belang. Hij leefde ambteloos op zijn landgoed De Hemelsche Berg te Oosterbeek. Hij publiceerde in Nederland: 1850, 1852, 1879.

KOLFF, Gualtherus Johannes, 1846-1918. Schrijver. Is op latere leeftijd blind geworden.

KRUSEMAN, Arie Cornelis, 1813-1894. Uitgever te Haarlem. Begonnen als boekhandelaar in 1840 werd hij al spoedig uitgever en heeft zich later tot deze werkzaamheid beperkt. Gaf als zodanig tijdschriften als Album der Natuur, Wetenschappelijke Bladen, De Aarde en haar Volken uit en verder werk van tal van letterkundigen en geleerden. In 1873 werd H.D. Tjeenk Willink als associé opgenomen, in 1877 trok Kruseman zich terug. Hij heeft toen nog belangrijke werken als Bouwstoffen voor een geschiedenis van den Nederlandschen boekhandel, De Fransche wetten op de Hollandsche drukpers geschreven.

LAMPING, Isaäc Arnold, 1831-1905. Predikant in verschillende plaatsen, sinds 1869 hoofd-redacteur der Nieuwe Rotterdamsche Courant.

LAMPING, Maria Adriana, geb. van Bosse, 1840-1927. Schrijfster. Was gehuwd met Dr. Carel Andries Lamping. Publiceerde in Nederland: 1875 (onder pseudoniem Chéri), 1880 (onder pseudoniem M.L.v.B.).

LENNEP, Warner Willem van, 1833-1903. Advocaat, wethouder van Amsterdam. Zoon van David Jacob van Lennep en halfbroer van Jacob, de bekende romanschrijver. Schreef gedichten en vertaalde o.a. Hyperion van Keats.

LESTURGEON, Alexander Lodewijk, 1815-1878. Predikant, laatstelijk in Zweeloo. Schreef, meestal anoniem, tal van gedichten en novellen, ook biografische verhandelingen. Publiceerde in Nederland: 1850.

LOENEN MARTINET, Johannes van, 1840-1918. Predikant, volgde F.W.N. Hugenholtz op in 1885 als redacteur van De Hervorming, later voorganger van Nederlandse Protestantenbond. Schreef in Nederland: 1877.

LOFFELT, Antonie Cornelis, 1841-1906. Letterkundige en toneelcriticus. Studeerde Engels en was een tijdlang leraar. Sinds 1875 ambteloos in Den Haag, waar hij, gesteund door zijn grote bibliotheek, voor allerlei tijdschriften en kranten artikelen schreef. In Het Vaderland schreef hij kritieken over schilderkunst en feuilletons over toneel, in het Nieuws van den Dag kunstkritieken. Publiceerde in Nederland: 1876.
LOGHEM, Martinus Gesinus Lambert van, 1849-1934. Schrijver, studeerde M.O. Frans en promoveerde in 1880 in de rechten. Hij was mede-oprichter van het weekblad De Amsterdammer, waarvan hij enkele jaren redacteur was. Schreef romans, novellen en gedichten, en gebruikte verschillende pseudoniemen. Zijn verhaal in verzen Een liefde in het Zuiden (1881) onder het pseudoniem Fiore della Neve was aanleiding tot de parodie Julia van de Tachtigers. Hij publiceerde in Nederland: 1876, 1879-1881, 1884, 1886-1888 en was redacteur van dit tijdschrift van 1887-1919, gedurende welke jaren hij ook geregeld bijgedragen heeft.
LOMAN, Abraham Dirk, 1823-1897. Luthers theoloog, van 1856-1893 hoogleraar te Amsterdam. Was voorman van de Nieuwtestamentische kritiek. Sinds 1874 blind. Broer van de uitgever. Schreef in Nederland: 1879, 1889.
LOMAN, Jr., Jan Christiaan, 1825-1897. Boekhandelaar en uitgever te Amsterdam, sinds 1850. Gaf werken op rechtsgeleerd, natuurwetenschappelijk, historisch en letterkundig gebied uit. Verder tijdschriften als Nederland (waarvan hij meermalen redacteur was), De Navorscher, Onze Roeping. Schrijvers als J. van Lennep, Schimmel, Vosmaer, Hofdijk, Busken Huet en Bosboom-Toussaint gaven werken bij hem uit. Van 1864-1869 was hij geassocieerd met A.J.G. Verster onder de firmanaam Loman en Verster, van 1893-1897 met J. Funke als Loman en Funke.
LÜTKEBÜHL Jr., Carl Ludwig, 1846-1919. Kantoorbediende, later rijkstelegrafist. Schreef onder pseudoniemen Telephon, Karl Kleinberg novellen en ook onder eigen naam gedichten en andere bijdragen in verschillende tijdschriften. Onder eigen naam zijn ook enkele romans van hem verschenen. Publiceerde in Nederland: 1873-1877, 1879, 1887-1891, 1893.
MANEN, Willem Christiaan van, 1842-1905. Theoloog, hoogleraar te Groningen en te Leiden. Nieuwtestamenticus en modern theoloog. Schreef in Nederland: 1880, 1895.
MEES, Mari Johan, 1846-1894. Predikant o.a. te Barendrecht, Haarlem en 's-Gravenhage. Was aanhanger van de moderne richting en nam een beroep aan naar de Lutherse gemeente te Harlingen, waarbij zich de modernen aldaar hadden aangesloten. Publiceerde ook op letterkundig en historisch gebied. Bijdragen voor Nederland in 1882, 1885 en 1886.
MURGER, Henri, 1822-1861. Frans romanschrijver, die naam maakte met realistische schetsen uit de wereld van Parijse letterkundigen, artisten en studenten w.o. zijn Scènes de la vie de Bohème (1851), beroemd geworden door Puccini's opera.
NIEVELT, Carel van, 1843-1913. Ambtenaar Nederlands-Indië, daarna sinds 1869 verbonden aan redactie van de Nieuwe Rotterdamsche Courant, medewerker aan het tijdschrift Los en Vast. Schreef novellen en

reisbeschrijvingen. Gebruikte het pseudoniem Gabriël en later voor boekbeoordelingen in het Nieuws van den Dag het pseudoniem J. van den Oude.
NOORDAA, Pieter Jasper van der, 1831-1881. Letterkundige, werkzaam bij verzekeringsmaatschappijen. Schreef gedichten, novellen en romans onder pseudoniemen als Ada Nore, V.D.N. van Delft, Nora Haga. Publiceerde in Nederland: 1859-1862 (onder pseudoniem Ada Nore), 1864 (onder pseudoniem V.D.N. van Delft), 1865-1868, 1870, 1872, 1875, 1880 (onder pseudoniem Ada Nore), 1881, 1882.

OOSTERZEE, Hendrik Marinus Christiaan van, 1806-1877. Predikant. Schreef stichtelijke en kerkrechtelijke werken, maar ook taal- en letterkundige werken en artikelen in tal van tijdschriften. Publiceerde in Nederland: 1852, 1859, 1860, 1861 (onder pseudoniem E.N. Rico), 1863, 1868, 1871, 1873, 1876, 1877.
OPZOOMER, Adèle Sophia Cornelia, 1857-1925. Schrijfster. Dochter van prof. C.W. Opzoomer, schreef eerst in het Duits en publiceerde daarna onder het pseudoniem Wallis op 20-jarige leeftijd de historische roman uit het begin van de tachtigjarige oorlog In dagen van strijd (1876-1877, 3 dln). Daarna in 1883 Vorstengunst spelende in het 17e-eeuwse Zweden. Vooral de eerste roman had, ondanks het traditionele genre, veel succes. Schreef in Nederland: 1878 en 1879.
OPZOOMER, Cornelis Willem, 1821-1892. Wijsgeer en rechtsgeleerde. Na zijn rechtsstudie te Leiden werd hij reeds in 1846 hoogleraar in de wijsbegeerte te Utrecht. Aanvankelijk aanhanger van het idealisme, stond hij later het empirisme voor en ontwikkelde hij zijn godsdienstwijsbegeerte, die voor de ontwikkeling van het modernisme ten onzent zo belangrijk is geweest. Grote bekendheid heeft later zijn commentaar op het Burgerlijk Wetboek gekregen. Publiceerde in Nederland: 1878.
OTTO, Willem, 1849-1931. Schrijver, werkzaam bij posterijen als telegrafist. Schreef kinderverhalen voor tijdschriften als Voor 't Jonge Volkje, romans en novellen. Van literair-historische aard waren zijn Etsen en schetsen op letterkundig gebied (1882). Publiceerde in Nederland: 1875-1876, 1878-1881 en 1882.
PENNING Jr., Willem Levinus, 1840-1924. Dichter. Schreef onder pseudoniem M. Coens Tienden van den oogst (1882), huiselijke poëzie onder invloed van Staring en Potgieter. Later meer moderne poëzie verwant aan de Tachtigers: Benjamin's vertellingen (1898) e.a. Op latere leeftijd blind geworden. Schreef in Nederland: 1873, 1875-1879, 1882 en 1883.
PERK, Christina Elisabeth, meer bekend als Betsy P., 1833-1906. Schrijfster. IJverde voor vrouwenemancipatie, nam initiatief tot oprichting van Arbeid Adelt, oprichtster van vrouwenweekblad Ons Streven. Heeft veel romans en drama's geschreven. Publiceerde in Nederland: 1861, 1864, 1867, 1871, 1872, 1884, 1888.
PIERSON, Allard, 1831-1896. Theoloog, wijsgeer en estheet. Aanvankelijk predikant, legde later zijn ambt neer, omdat hij zich niet meer in de kerk thuis voelde. In 1877 benoemd tot hoogleraar in de kunstgeschiedenis, de esthetica en de moderne letteren aan de nieuwe universiteit van Amsterdam. Bekend is zijn werk Geestelijke voorouders. In de theologie was hij zeer radicaal. Een bijzonder belangrijke vertegenwoordiger van 19e-eeuws humanisme. Schreef in Nederland: 1875, 1878.
PLEYTE, Willem, 1836-1903. Archeoloog en egyptoloog. Studeerde theologie te Utrecht, werd in 1869 conservator en in 1891 directeur van het Museum van Oudheden te Leiden. Publiceerde in Nederland: 1881.
QUACK, Hendrik Peter Godfried, 1834-1917. Economist. Studeerde rechten te Utrecht. Was secretaris en later directeur van de Nederlandsche Bank, hoogleraar in de staatswetenschappen te Utrecht en later te Amsterdam. Was lid van de redactie van de Gids. Bekend is zijn werk De socialisten, Personen en stelsels.

REEHORST, Carolina Christina ter, 1850-1902. Schrijfster. Was privaatdocente in Engelse taal- en letterkunde in Den Haag. Schreef bijdragen voor verschillende tijdschriften, onder het pseudoniem J.W. van Rostock. Publiceerde in Nederland: 1883, 1886, 1889, 1891.
RODENBURG, Theodore, ca. 1578-1644. Schrijver en diplomaat. Heeft in de jaren 1615-1619 zich te Amsterdam naam gemaakt als de leidende figuur in de rederijkers-

kamer De Egelantier, waarbij hij zich keerde tegen de Nederduitsche Academie van Dr. Samuel Coster. Zijn romantische toneelstukken vertonen sterke invloed van Lope de Vega.
ROOSES, Max, 1839-1914. Vlaams criticus en kunsthistoricus. Achtereenvolgens aan de athenea te Namen en te Gent leraar in de Nederlandse taal- en letterkunde. Werd in 1876 conservator van het Museum Plantin-Moretus te Antwerpen. Speelde aanzienlijke rol in de Vlaamse Beweging. Publiceerde in Nederland: 1872, 1873, 1875, 1880.
ROP, Antoon Leonard de, 1837-1895. Schrijver. Was werkzaam bij het onderwijs, sinds 1873 als hoofd ener school te Amsterdam. Hij was een bekend kinderschrijver en heeft veel, later ook weer gebundelde, gedichten geschreven in tijdschriften als De Kunstkronijk, Eigen Haard, De Nederlandsche Spectator. Publiceerde in Nederland: 1869, 1873, 1875, 1880, 1895.
ROVERS, Elard Albert, 1848-1908. Schrijver onder pseudoniem Hollidee. Behoort tot de dorpsnovellisten, navolgers van Fritz Reuter en Berthold Auerbach. Schreef Noordbrabantse Etsen naar het leven (1880). Later ambtenaar in Nederlands-Indië heeft hij schrijverswerkzaamheid gestaakt. Publiceerde in Nederland: 1877.
SACHER-MASOCH, Leopold von, 1836-1895. Oostenrijks schrijver, die zich later o.a. te Leipzig en te Parijs vestigde en in zijn tijd een groot succes had bij de toenmalige Sturm und Drang met zijn ziekelijk-realistische romans.
SANDEAU, Jules (pseudoniem van Léonard Sylvani Julien), 1811-1883. Frans romanschrijver, wiens romans in zijn tijd wel succes hadden, vooral in omwerking tot toneelstukken (in samenwerking met Emile Augier).
SCHIMMEL, Hendrik Jan, 1823-1906. Schrijver van toneelspelen en historische romans. Had verschillende betrekkingen in de financiële wereld, laatstelijk directeur van de Nederlandsche Credietvereniging. Was van 1851-1867 in de redactie van De Gids, van 1854-1865 mederedacteur van Nederland en dit van 1881-1886 opnieuw, van 1891-1903 van Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift. Schreef in Nederland: 1849, 1851, 1853-1859, 1861, 1862, 1866, 1869, 1870, 1872, 1877, 1878, 1880-1884, 1886, 1889.
SCHOLTEN, Johannes Henricus, 1811-1885. Godgeleerde. In 1845 werd hij te Leiden hoogleraar voor het Nieuwe Testament en dogmatiek, sinds 1876 voor wijsbegeerte van de godsdienst. Scholten is de stichter van de z.g. Leidse School en een van de grondleggers van het modernisme. Hij is de schrijver van De Leer der Nederlandsch Hervormde Kerk (1848) en van De vrije wil (1859).
SERVAAS VAN ROOYEN, Abraham Jacobus, 1839-1925. Archivaris. Aanvankelijk was hij boekhandelaar. Liet zich in 1877 in Utrecht inschrijven voor colleges Nederlandse taal en Gotisch. Hij was redacteur van het tijdschrift Euphonia en medebestuurder van de letterkundige vereniging Nicolaas Beets. Van 1884-1905 was hij archivaris van Den Haag, van 1887-1912 directeur van het Gemeentemuseum aldaar. Hij richtte in 1889 het Haagsche Jaarboekje en in 1890 de vereniging Die Haghe op. In meer dan 35 tijdschriften heeft hij over de 200 artikelen gepubliceerd. Publiceerde in Nederland: 1864, 1875, 1881, 1883, 1896, 1908.
SIJPESTEIJN, Jhr. Cornelis Ascanius van, 1823-1892. Officier, daarna ambtenaar bij het Ministerie van Koloniën, in 1873 gouverneur van Suriname. Heeft

verschillende belangrijke historische studies geschreven en ook artikelen in tal van tijdschriften. Publiceerde in Nederland: 1873, 1886.

SLOOT, Nicolina Maria Christina, 1853-1927. Schrijfster, nadat zij in 1871 uit Nederlands-Indië in Nederland was gekomen. Eerst onder het pseudoniem Mathilde, later als Melati van Java heeft zij tussen 1870 en 1890 een zekere bekendheid gekregen als romanschrijfster in het onderhoudende genre en als schrijfster van kinderboeken. Publiceerde in Nederland: 1884, 1888, 1891, 1892, 1896, 1899, 1901.
SMIT KLEINE, Engbert Gerard Frederik, 1845-1931. Schrijver. Aanvankelijk ambtenaar bij Staatsspoorwegen en Ministerie van Binnenlandse Zaken, later ambteloos. Was oprichter van de tijdschriften Quatuor, Spar en Hulst, De Banier en Den Gulden Winckel, had verder een belangrijk aandeel in De Leeswijzer en Woord en Beeld. Bekend door zijn Haagsche Hopjes, onder het pseudoniem Piet Vluchtig (1883), vertalingen o.a. van Carmen Sylva en literair-biografische essays o.a. over Jan ten Brink in diens Onze hedendaagsche letterkundigen (1887). Publiceerde in Nederland: 1873-1877, 1879-1881, 1883, 1885-1886, 1891, 1916, 1920.
SPOOR, Gerard Jalkes, 1832-1882. Letterkundige. Werkzaam o.a. als kassier generaal van de Rotterdamsche Bank. Schreef veel gedichten in jaarboekjes en tijdschriften. Verder toneelstukken onder pseudoniem Gerard Jr., dichtbundels voor de jeugd, populaire geschiedenis. Publiceerde in Nederland: 1877.
STEINMETZ, Anna Christina, 1856-1882. Schrijfster van enige romans onder het pseudoniem Anna van Hage. Publiceerde in Nederland: 1877 en 1879.
STELLWAGEN, Arnoldus Wilhelmus, 1844-1918. Leraar. Was opgeleid voor onderwijzer aan de kweekschool in Assen, werd later leraar te Zierikzee, in 1875 aan de Hogere Burgerschool en sinds 1883 aan het gymnasium in Den Haag. Uitgever van bloemlezingen, schrijver van leerboeken en vele artikelen over letterkundige geschiedenis, taalkunde en aardrijkskunde. Publiceerde in Nederland: 1873, 1875, 1877, 1889, 1909, 1910.
TERWEY, Tijs, 1845-1893. Onderwijzer en sinds 1876 leraar aan de gemeentelijke kweekschool voor onderwijzers te Amsterdam. Bekend door zijn Nederlandse spraakkunst, zijn uitgaven van Nederlandse klassieken. Hij vertaalde Björnsons De jonggehuwden, Amsterdam, 1872 uit het Noors.
THIEME, Dirk Anthonie, 1830-1879. Uitgever in Arnhem van veel Nederlandse letterkundigen en o.a. van de bekende Guldens Editie. Gaf ook het tijdschrift De Tijdspiegel uit en richtte de Arnhemsche Courant op. Was de redacteur van het nieuwe liberale dagblad Het Vaderland, dat in 1869 voor het eerst verscheen en waarvoor hij in 1874 naar Den Haag verhuisde.
TOLSMA, G. Elbert. Schreef in Nederland: 1876 (onder pseudoniem Stalmo), 1877 (onder pseudoniem Stalmo), 1880, 1882 (onder pseudoniem Anastasius Rozeknop), 1883 (onder pseudoniem Stalmo). Hij stierf te Nanterre bij Parijs in juni 1881.
VEEN, B. van der. Schreef in Nederland: 1875 (onder pseudoniem Leonard) en 1876.
VEER, Hendrik de, 1829-1890. Letterkundige. Begonnen als predikant o.a. te Wormerveer en Delft verliet hij in 1864 de kerk om in Delft directeur van de H.B.S. te worden. Hij had een werkzaam aandeel in het literaire leven, was van 1869-1872 redactielid van Los en Vast, werd in 1871 benoemd tot hoofdredacteur van het pas opgerichte Nieuws van den Dag en was ook redacteur van Eigen

Haard. Zijn bekende werk is Trou-ringh voor 't jonge Holland (1868). Publiceerde in Nederland: 1869.
VERDAM, Jacob, 1845-1919. Hoogleraar in de Nederlandse letterkunde en oud-germaanse talen te Amsterdam, van 1891 tot 1915 hoogleraar in de Nederlandse taalkunde te Leiden. Hij heeft grote verdiensten voor de studie van het middel-

nederlands en heeft het grote Middelnederlansch woordenboek vrijwel geheel geschreven.
VETH, Pieter Johannes, 1814-1895. Geograaf en etnoloog. Studeerde eerst theologie, promoveerde te Leiden in de letteren, werd in 1842 hoogleraar in de Oosterse talen en exegese van het Oude Testament te Amsterdam. Van 1864-1885 was hij hoogleraar in de land- en volkenkunde van Nederlands Oost-Indië te Leiden.
VISSER, Arnold de, 1831-1890. Letterkundige, werkzaam als kassier te Meppel. Schreef novellen en kinderwerkjes en veel bijdragen in tijdschriften als Gelderland, Nederland, Europa, Lectuur voor de Huiskamer. Schreef in Nederland: 1856, 1857, 1859-1861, 1863, 1866, 1868, 1875, 1879, 1882, 1885 en 1887.
VLIJMEN, Bernardus Reinerus Franciscus van, 1843-1919. Hoofdofficier, sinds 1888 lid van de Tweede Kamer. Publiceerde in Nederland: 1874-1880 (onder pseudoniem Oom Gideon), 1878 (onder pseudoniem B.), verder onder eigen naam 1882-1887, 1891.
VOS, Jan Cornelis de, 1855-1931. Toneelspeler en schrijver. Studeerde in de letteren en rechten. Was aan verschillende toneelgezelschappen verbonden, was een tijdlang directeur van de Tivoli Schouwburg te Rotterdam en regisseur van de verschillende gezelschappen. Was ook hoofdredacteur van de Haagsche Courant, mede-oprichter van het kunstweekblad De Lantaarn. Schreef novellen en toneelstukken. Publiceerde in Nederland: 1877, 1880-1883, 1885.
VOSMAER, Carel, 1826-1888. Letterkundige. Van 1860 tot zijn dood redacteur van de Nederlandsche Spectator, waarin hij sinds 1864, in opvolging van Gerard Keller, als Flanor zijn Vlugmaren schreef. Hij was een estheticus, die grote bewondering voor de klassieke Oudheid had en mede daardoor de Ilias en Odyssee in Nederlandse hexameters vertaalde. Stond open voor Multatuli, getuige zijn publikatie Een zaaier en bevorderde de publikatie van Jacques Perks gedichten.
WERMESKERKEN, Sophie Margaretha Cornelia van, geb. Junius, 1853-1904. Schrijfster van romans, novellen en verhalen, later als mevrouw Junius. Sinds 1887 redactrice van De Hollandsche Lelie, weekblad voor jonge dames. Zij schreef in tijdschriften als Nederland, Europa en Eigen Haard. Haar roman Een Hollandsch binnenhuisje onder het pseudoniem Johanna van Woude in Nederland van 1887 gepubliceerd en daarna vele malen herdrukt bezorgde haar destijds naam. Publiceerde in Nederland: 1874, 1876, 1882, 1887, 1889-1895.
WERUMEUS BUNING, Arnold, 1846-1933. Zeeofficier, later bibliothecaris bij het Departement van Marine, later directeur van het Museum voor Land- en Volkenkunde en van het Maritiem Museum Prins Hendrik te Rotterdam. Schreef schetsen en novellen uit het marineleven. Publiceerde in Nederland: 1877, 1881, 1896.
WESTRHEENE WZN., Tobias van, 1825-1871. Letterkundige, aanvankelijk schilder met letterkundige belangstelling. Schreef in die eerste periode al verhalen en novellen. Na zijn huwelijk in 1857 uitsluitend schrijver. Was werkzaam bij de redacties van verschillende tijdschriften en schreef als redacteur in kranten als Het Vaderland. Publiceerde in Nederland: 1852, 1855-1857, 1860, 1866-1869 en was daarvan redacteur van 1867-1869.

WINKEL, Jan te, 1847-1927. Literatuurhistoricus en taalgeleerde. Van 1892-1918 hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Schrijver van de bekende Ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde. Schreef in Nederland: 1874, 1875 en 1876.

WINKLER, Johan, 1840-1916. Geneesheer. Hield zich later bezig met studiën op het gebied van taalkunde, dialectkunde en naamkunde en schreef ook novellen onder het pseudoniem Grindebald. Schreef in Nederland: 1876-1877 (onder pseudoniem Jan Lou's) en 1878.
WINKLER PRINS, Jacob, 1849-1907. Letterkundige, oudste zoon van Antony W.P., de grondlegger van de bekende encyclopedie. Studeerde letteren aan de Utrechtse universiteit en vestigde zich na verblijf in het buitenland te Apeldoorn. Heeft groot aantal novellen, romans en opstellen over letteren en kunst in tal van tijdschriften geschreven. Schreef zijn romans onder het pseudoniem Kaspar Brandt. Als dichter is hij door de Tachtigers zeer gewaardeerd. Publiceerde in Nederland: 1870, 1872, 1873, 1875-1878.
WOLTERINK, Wilhelmus Nicolaas, 1833-1904. Predikant in verschillende plaatsen. Schreef populair-historische werken. Verder artikelen in De Tijdstroom, Nederland, Los en Vast, Europa, enz. Publiceerde in Nederland: 1863, 1864, 1876 en 1879.

Register

In dit Register zijn de namen opgenomen van alle in deze uitgave genoemde personen. Persoonsnamen die uitsluitend voorkomen in een essay van Jan ten Brink of Cd. Busken Huet, zijn cursief gedrukt. Dit is ook het geval met de in de tekst genoemde of aangeduide titels van werken van deze beide schrijvers, waarvan sommige in hun ontstaan te volgen zijn. Plaatsen in de Biografische aantekeningen zijn aangeduid met een asterisk.

Admiraal, Aart 14, 19, 24, 31, 102, 219*
A.J. zie Alberdingk Thijm, K.J.L.
Alberdingk Thijm, Ca. L.M. 197, 219*
Alberdingk Thijm, J.A. 14, 39, 130, 148, 150, 151, 152, 162, 163, 164, 206, 219*
Alberdingk Thijm, K.J.L. 12, 14
Alexander, Prins 46, 47
Augier, Emile 81, 227

B., H.J. van zie Heuff
Bakhuizen van den Brink, R.C. 9, 10, 39, 41, 131
Balbian Verster, A.H. de 53, 80, 89, 93, 94, 128, 219*
Balzac, Honoré de 25
Banck, J.E. 23, 219*
Baud, Jean Chr. 111
Bax, Ds. 202
Beaconsfield, Lord zie *Disraëli*
Beer, Taco H. de 154, 155, 206, 219*
Beets, Nicolaas 31, 39, 87, 111, 112, 207
Beets, W. 32
Beijerman, H. 46, 47
Beijers, J.L. 188, 192, 194, 195
Bekker, Elizabeth (Wolff-) 94, 103, 131, 138, 139, 141, 143, 148, 150, 151, 152, 200, 201
Bellamy, J. 87
Belot, A. 28
Bemmel, Eugène van 141
Berckenhoff, H.L. 13, 14, 31, 47, 48, 158, 219*
Berckenhoff, Th. A. 158, 160
Berg, N.P. van den 83, 85, 86, 183, 219*
Berg, Simon van den 170
Bergh, S.J. van den 39
Berman, A.J. 56, 65, 85, 113, 117
Bernhardt, Sarah 49, 51, 103, 105
Bilderdijk, W. 28, 94
Björnson, Björnstjerne 83, 88, 225
Blanc, Louis 49

Boccaccio, G. 28
Boerlage 197
Bolle, D. 206
Bors zie Bosboom, J.
Bosboom, J. 128
Bosboom-Toussaint zie Toussaint
Bosse, M.A. (Lamping) van 22, 224*
B-n, dr. J.T. zie Busken Huet, Conrad
Brandt, Kaspar zie Winkler Prins
Brawne, Fanny 111
Bredero, G. Az. 31, 220
Brieder, F.C. de 65, 79, 220*
Brill, W.G. 48, 49
Brink, A.J. ten 61, 220*
Brink, B. ten 220*
Brink, Jan ten passim, 220*
Brink-van Deventer, ten zie Deventer, A.M. (ten Brink-) van
Broms, C.E. 10, 14, 152, 208, 211, 220*
Browning, E.B. 220
Brunings, P.F. 72, 220*
Brussel, A. van 39
Burdet & Druyvesteyn 142, 148, 172, 174, 181, 182, 199, 200, 203, 213, 214
Burgersdijk, L.A.J. 183
Busken, Jacoba 200, 201
Busken Huet, Conrad passim, 220*
Busken Huet, Gédéon 8, 221*
Byron, G.G. 109, 111, 112, 153, 192

Calcar, E.C.F. van zie Schiotling
Carlyle, Thomas 183, 184, 186
Catharina zie Singels
Chappuis, H.T. 30, 100, 221*
Chénier, André 186, 187, 188
Chéri zie Bosse, van
Cobet, C.G. 93
Coens, M. zie Penning
Colijn van den Abeele zie Gerlach
Conscience, Hendrik 194
Constantijn zie Scheltema
Conviva zie Keller
Coornhert, D. Vzn. 220
Cornélis 172, 173
Coronel, S.S. 181, 221*
Couperus, Louis 14
Courier, Dominé zie Brink, Jan ten

Dante 153, 164, 165, 171
Daudet, Alphonse 25, 195, 214, 215
Daum, P.A. 49, 221*
Deken, Agatha 138, 139, 141, 143, 200
Dekker, D. 177
Dekker, Eduard (Douwes) 14, 24, 31, 218, 229
Dekker, M. (Douwes) zie Hamminck Schepel
Delpit, Albert 198
Deventer, Ch. M. van 10, 11
Deventer, J.C. van 168, 170
Deventer, A.M. (ten Brink-) van 57
Deyssel, Lodewijk van zie Alberdingk Thijm, K.J.L.
Dickens, Charles 51, 52
Diderot, D. 169
Dietsche gedachten 28, 29
Disraëli, Benjamin 189
Does, Jan van der 12
Does, P.C. van der 70, 138, 221
Does-Scheltema, M.P.W.C. van der zie Scheltema
Domela Nieuwenhuis, F. 192, 197, 221*
Doorenbos, W. 72, 198, 221*
Dostojevsky 12
Douwes Dekker zie Dekker, Eduard (Douwes)
Douwes Dekker-Hamminck Schepel zie Hamminck Schepel
Drabbe, J. 67, 72, 77, 93, 94, 221*
Duyl, A.G.C. van 17, 18, 104, 221*
Dyserinck, Joh. 14

Eeden, Fred. van 14, 197

Eliot, George 116, 152
Elisabeth zie Kerkhoven
Emants, Marcellus 7, 78, 136, 158, 160, 167, 170
Ernst & Co 32, 86, 98, 99, 156, 158, 161, 164, 166, 167, 172, 189
Esser Jr., I. 168, 198
Europesche brieven 12, 13

Fabre, Ferdinand 25, 176, 179, 182, 185, 191, 222*
Fantasio zie Busken Huet
Feen, M.G.S. (Hoyer-) van der 144, 179, 223*
Feringa, F. 70, 71
Feydeau, E.A. 28, 29
Fiore della Neve zie Loghem, van
Flameng, Léopold 153
Flaubert, Gustave 25
Fortuyn Droogleever, W.J. 197, 222*
François, Louise von 59, 61, 73
Frank, M.C. (Vanger-) 65, 222*
Freytag, Gustave 66
Fruin, R.J. 11, 66, 87, 93, 107, 118, 222*
Funke, G.L. 34, 35, 41, 56, 60, 65, 91, 92, 116, 117, 126, 158, 172, 181, 182, 189
Funke, J. 225

Gaboriau, Emile 25, 222*
Gallé, Francisca 39, 87, 134, 161
Gambetta, L.M. 49, 103
Garibaldi, Jozefine 153
Gautier, Théophile 28, 169
Geel, Jacob 88, 92, 222*
Gerlach, A.J.A. 19, 21, 151, 162, 222*
Geschiedenis der Noord-Nederlandsche letteren 206
Gewin, J. Chr. 179, 222*
Gideon (Oom) zie Vlijmen, van
Girardin, Emile de 189
Glasius, B. 132, 222*

Goes, F. van der 14
Goethe, J.W. von 67, 158, 187
Graaff, W.C. de 32, 78, 79, 118, 126, 131, 134, 136
's-Gravesande, G.H. 14
Grindebald zie Winkler
Groot, Hugo de 12
Guido zie Drabbe

Haagsche bespiegelingen 25
Haeghen, Ferdinand van der 194
Hage, Anna van zie Steinmetz
Haighton, Elise A. 77, 79, 80, 81, 86, 89, 93, 94, 95, 101, 103, 104, 105, 127, 139, 141, 143, 144, 146, 148, 151, 155, 174, 222*
Hall, J.N. van 96
Hamel, A.G. van 102
Hamerling, Robert 25, 222*
Hamminck Schepel, M. (Douwes Dekker-) 21, 27, 28, 221*
Harte, Francis Bret 85, 222*
Hasebroek, Betsy 85, 178, 206, 223
Hasebroek, J.P. 83, 85, 88, 206, 207, 223*
Hasselaar, C. zie Tholl, van der
Haverschmidt, François 196
Haverschmidt, J.H. 196
Haverschmidt JHzn., N.T. 195, 196
Heine, Heinrich 28
Heloïse zie Hamminck Schepel
Hendrik, Prins 98, 105
Hennique, Léon 176, 177, 223*
Herderschee, J.H. 52, 223*
Heuff Az., J.A. 65, 66, 69, 73, 79, 214, 223*
Heyningen, W.H. van 115, 117, 126
Hiel, Emmanuel 154, 162
Hoeck, Ed. van den zie Schimmel
Hoet, W.J. ten 67, 72, 73, 74, 75, 77, 79, 80, 168, 223*
Hoevell, W.R. van 96
Hofdijk, W.J. 225
Hoff, F.H.B. von 132, 169, 223*
Hol, Richard 23
Holkema, Tj. van 206
Hollidee zie Rovers
Homerus 153, 171
Hooft, P.Csz. 184, 187, 189, 191
Hope, Marion 66
Hoyer, M.G.S. zie Feen, van der
Hroswitha zie Haigthon
Huet, Cd. Busken zie Busken Huet, Conrad
Huet, Josué l'Ange 6, 18, 223*

Huf van Buren, J. zie Heuff
Hugenholtz, F.W.N. 25, 223*
Hugo, Victor 49, 103, 105, 204
Huygens, Cornélie 146, 223
Huygens, J.M. 146, 148, 150, 223*

Ibsen, H. 88
Ising, A.L.H. 23, 26, 27, 30, 47, 223*

Jacoba zie Mijers
Jeannette en Juanito 41
Jolles-Singels, J.C. zie Singels
Jonckbloet, W.J.A. 11, 155, 211, 217
Jorissen, Th.Th.H. 14, 25, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 67, 69, 79, 80, 81, 82, 86, 93, 94, 95, 106, 107, 108, 109, 111, 116, 118, 127, 138, 139, 141, 143, 147, 149, 224*
Jozefine 60, 135-137, 152, 153, 159
Junius, S.M.C. (van Wermeskerken-) 195, 229*
Justinianus 170

Kampen & Zoon, P.N. van 9, 87, 131, 133
Kappeyne van de Coppello, J. 99, 157
Kate Jr., Herman F.C. ten 45, 224*
Kate, J.J.L. ten 164, 173, 207, 224
Keats, John 109, 111, 112, 163, 164, 224
Kellen Jr., David van der 136
Keller, Gerard 92, 112, 229
Kerkhoven, A.C. Elisabeth 24
Kleine geschiedenis der Nederlandsche letteren 50
Kloos, Willem 10, 14
Kneppelhout, Johannes 112, 147, 148, 149, 150, 151, 207, 224*
Koetsveld, C.E. van 39
Kok, A.S. 183
Kolff, Annette Marguérite 82

Kolff, G.J. 81, 82, 86, 89, 224*
Kruseman, A.C. 70, 83, 92, 189, 222, 224*
Kuyper, J. 132
Kwamina zie Lionarons

Lamping, I.A. 60, 224*
Lamping-van Bosse, M.A. zie Bosse, van
Land van Rembrand, Het 11, 12, 13, 184, 195
Land van Rubens, Het 6, 8, 11, 13, 54, 73, 95, 98, 100, 109, 147, 153, 154, 156-159, 161, 164, 166, 167, 169, 170, 172, 173, 181, 184-186, 188, 192, 193
Landjuweel 65, 85, 88
Laveleye, E.L.V. de 146, 148
Leeuwen, F.A. van 209
Lemonnier, A.L. Camille 198
Lennep, D.J. van 164, 224
Lennep, Jacob van 164, 224, 225
Lennep, W.W. van 163, 164, 224*
Leonard zie Veen, van der
Lessing, G.E. 39
Lesturgeon, A.L. 144, 224*
Lidewyde 13, 70, 153
Lionarons, A. 22
Litterarische fantasien en kritieken 5, 13, 39, 59, 65, 85, 88, 135, 159, 161, 164, 168, 173, 174, 183, 189, 192, 198, 200, 202, 203, 213
Litterarische schetsen en kritieken 13, 25, 28
Loenen Martinet, J. van 47, 224*
Loffelt, A.C. 31, 225*
Loghem, M.G.L. van 10, 181, 211, 215, 225*
Loman, A.D. 14, 65, 151, 225*
Loman Jr., J.C. passim, 225*
Loman, Kirberger en Van Kesteren 47, 148, 150, 152, 155, 162, 176, 190, 195, 201
Lou's, Jan zie Winkler
Lütkebühl, Jr., C.L. 24, 27, 53, 54, 57, 67, 132, 225*

Maas Geesteranus, A.M. 82
Maleia zie Nahuys
Mander, Carel van 143
Manen, W.C. van 102, 225*
Maurits zie Daum
Max zie Outhoorn, van
Meerman 174
Mees, M.J. 192, 225*
Meester, waarschijnlijk Johan de 169
Melati van Java zie Sloot
Meyners d'Estrey, G.H.J. 159
Michelangelo 165

Mijer, P. 111
Mijers, J. 30, 31
Milton, J. 171, 172, 173, 174
Molière 99, 110
Mont, Pol de 194
Mortier, Arnold 213
Multatuli zie Dekker
Murger, Henri 99, 110, 225*
Musset, Alfred de 100

Nahuys, A.M.N. 152
Netscher, Frans 14
Nieuwe litterarische fantasien 91
Nieuwenhuis zie Domela
Nievelt, C. van 65, 102, 225*
Nijhoff, Martinus 89, 90, 136, 157
Noordaa, P.J. van der 27, 80, 225*
Noordendorp, J. 32
Nore, Ada zie Noordaa, van der
Nouhuys, W.G. van 14

Onze hedendaagsche letterkundigen 197, 198, 206
Oosterzee, H.M.C. van 23, 24, 52, 226*
Opstand der proletariërs, De 37, 41
Opzoomer, Adèle S.C. 14, 66, 69, 71, 72, 73, 76, 81, 85, 88, 89, 90, 93, 95, 100, 101, 102, 104, 111, 112, 130, 132, 138, 139, 141, 143, 144, 148, 150, 151, 162, 226*
Opzoomer, C.W. 66, 76, 79, 81, 82, 104, 105, 106, 108, 109, 111, 117, 130, 132, 139, 141, 142, 144, 146, 150, 151, 152, 156, 162, 226*
Otto, W. 24, 53, 106, 108, 118, 127, 158, 159, 181, 226*
Oude romans 6, 56, 61

Outhoorn, L. van 53, 57, 63
Oijens, Gerard 130, 168

Parijs en omstreken 6, 13, 32, 34, 37, 42, 60, 96, 97, 181
Penning Jr., W.L. 14, 67, 100, 226*
Perk, Betsy 151, 162, 226*
Perk, Jacques 10, 14, 118, 181, 229
Pierson, A. 14, 65, 69, 74, 76, 77, 79, 82, 85, 95, 130, 132, 139, 226*
Pleyte, W. 183, 189, 226*
Poll, W. van der 49
Poot, H.Ksz. 6, 17
Potgieter, E.J. 6, 9, 10, 14, 21, 23, 31, 39, 41, 56, 83, 85, 88, 92, 115, 131, 133, 199, 220, 221, 226
Potgieter, Sophie 92, 113, 161
Potgieter 1860-1875 56
Prins, Arij 14
Prins Frederik der Nederlanden 206
Prinsen, P.J. 46

Quack, H.P.G. 29, 46, 47, 51, 69, 187, 214, 226*

Rau, S.J.E. 198, 203, 204
Reehorst, C.C. ter 201, 202, 226*
Remusat, Madame de 168
Renan, Ernest 59, 61, 64, 73
Rodenburg, Theodore 31, 226*
Romantische werken 11, 12, 13
Roodhuyzen, H.G. 46
Rooses, Max 19, 87, 110, 153, 162, 169, 176, 181, 182, 183, 227*
Rop, Ant. L. de 46, 100, 101, 102, 104, 105, 128, 227*
Rostock, J.W. van zie Reehorst, ter
Rovers, E.A. 52, 53, 80, 227*
Rozeknop, Anastasius zie Tolsma
Rubens zie *Land van Rubens, Het*
Ruelens, C.L. 154, 161, 172, 194

Sacher-Masoch, Leopold von 85, 227*
Sainte-Beuve, Ch. A. 39
Sand, George 25
Sandeau, Jules 5, 98, 99, 116, 227*
Santen, P. van 41
Sardou, V. 170
Scheffel, J.V. von 214, 215
Scheltema, M.P.W.C. (van der Does-) 65, 68, 69, 70, 71, 74, 76, 79, 80, 81, 88, 90, 94, 95, 97, 128, 132, 134, 138, 139, 143, 144, 221*
Scheurleer, D.F. 87
Schiller, F. 100

Schimmel, H.J. 10, 14, 17, 44, 45, 46, 69, 79, 80, 89, 104, 105, 112, 143, 144, 147, 158, 159, 160, 162, 165, 169, 170, 173, 174, 176, 179, 180, 181, 184, 185, 189, 190, 191, 194, 195, 196, 197, 198, 203, 204, 207, 208, 209, 211, 225, 227*
Schiotling, E.C.F. (van Calcar-) 71, 139, 143, 155, 174, 176, 178, 179, 221*
Scholten, J.H. 199, 202, 204, 227*
Servaas van Rooyen, A.J. van 22, 227*
Shakespeare, William 153, 171, 182, 183
Shelley, P.B. 109, 111, 112, 153
Sijpesteijn, C.A. van 19, 227*
Sijthoff, A.W. 11, 157, 197
Simons 174, 176
Singels, J.C. (Jolles-) 21, 32, 34, 35, 54, 64, 67, 75, 224*
Six, W. 157
Sloot, N.M.C. 132, 228*
Smit, H.J. 11
Smit Kleine, F. 7, 10, 13, 14, 46, 78, 82, 97, 128, 146, 148, 155, 158, 159, 160, 206, 208, 209, 211, 214, 228*
Sophie, Koningin 44
Southey, R. 153
Spoor, Gerard J. 27, 31, 228*
Staden, Alexius van zie Brink, Jan ten
Stalmo zie Tolsma
Staring, A.C.W. 226
Steen, Jan zie Alberdingk Thijm, Ca. L.M.
Steinmetz, Anna C. 44, 45, 128, 130, 131, 132, 228*
Stellwagen, A.W. 22, 27, 31, 82, 139, 228*
Stemberg, Henri J. 198, 206
Stinde, J. 12
Straatman, J.W. 19
Stricker, J.A. 30, 31, 80

Stuiveling, Garmt 118
Sully-Prudhomme, R.F. 158
Swart, A.J. 195
Swarth, Hélène 14

Taine, H. 39
Terburch, C. zie Esser Jr.
Terwey, Tijs 88, 228*
Thieme, D.A. 22, 157, 206, 228*
Tholl, A.D. Busken Huet-van der 8, 171, 221
Tjeenk Willink, H.D. 63, 70, 83, 92, 130, 182, 189, 224
Toergenjew, I.S. 167, 170
Tolsma, G.E. 23, 170, 180, 228*
Toussaint, A.L.G. (Bosboom-) 32, 39, 62, 65, 66, 70, 72, 73, 75, 85, 88, 91, 110, 135, 152, 161, 164, 174, 177, 178, 187, 189, 192, 194, 197, 198, 200, 207, 225
Turgenieff, I.S. zie Toergenjew

Uit Robert Bruce's leerjaren 5, 13, 59, 62, 65, 68, 73, 77, 81, 88, 89, 90, 91, 94, 116, 129, 134-136, 137, 153, 154, 159, 180

Valentijn, François 161
Van Den Haag naar Parijs [aanvankelijk Wandelingen door Parijs] 7, 13, 42, 60, 81, 89, 93, 94, 103, 104, 105
Van Napels naar Amsterdam 13, 34, 181
Vanger, M.C. zie Frank
Veen, B. van der 22, 228*
Veer, H. de 63, 104, 228*
Verdam, J. 65, 79, 93, 228*
Vergilius 198, 203
Verloren kind, Het 11, 147
Verster, A.H. zie Balbian, de
Verster, A.J.G. 225
Veth, P.J. 66, 229*
Villiers de l'Isle-Adam, Aug. de 215
Visser, A. de 80, 128, 131, 146, 148, 155, 156, 158, 159, 229*
Vlijmen, B.R.F. van 23, 53, 54, 75, 118, 158, 180, 229*
Vloten, J. van 87, 136, 202
Vluchtig, Piet zie Smit Kleine
Vlugt, W. van der 171
Vondel, Joost van den 50
Vos, Jan C. de 27, 216, 229*
Vosmaer, Carel 28, 93, 104, 105, 106, 117, 159, 225, 229*
Vreede, G.W. 203
Vries, Jeronimo de 102
Vries, Johan de 39
Vries, Matthijs de 11, 157

Vuylsteke, J.P. 194

Walcheren, M. van zie Feen, van der
Wallis, A.S.C. zie Opzoomer, A.S.C.
Wandelingen door Parijs zie *Van Den Haag naar Parijs*
Wermeskerken, S.M.L. zie Junius
Werumeus Buning, A. 182, 229*
Westrheene Wzn., T. van 18, 171, 229*
Wieringa, W.J. 11
Wijbrands, C.N. 96
Winkel, J. te 229*
Winkler, J. 14, 23, 118, 230*
Winkler Prins, J. 7, 11, 14, 21, 23, 30, 31, 49, 52, 63, 67, 68, 71, 75, 196, 230*
Witt, Jan de 19
Wolff, Elizabeth zie Bekker
Wolterink, W.N. 23, 24, 132, 230*
Woude, Johanna van zie Junius
Wylaen 48

Y. zie Busken Huet, Conrad

Zeggelen, W.J. van 39
Zimmerman, Joh. C. 92
Zola, Emile 6, 13, 25, 28, 29, 31, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 57, 154, 155, 196, 197, 207, 214, 220

Toelichting bij de afbeeldingen

De originelen van de reprodukties en facsimile's in deze uitgave berusten, tenzij anders vermeld, in het Letterkundig Museum te Den Haag. De handschriften zijn op ware grootte afgebeeld en, tenzij anders vermeld, geadresseerd aan de uitgever J.C. Loman Jr. te Amsterdam.

Het eerste titelblad van het tijdschrift Nederland met de naam van Jan ten Brink als redacteur, bestemd voor het deel met het september- tot en met decembernummer 1872	4
Jan ten Brink	15
Foto: M. Verveer, La Haye.	
Cd. Busken Huet	15
Foto: C.E. Westerborg, Arnhem, mogelijk uit mei 1860.	
J.C. Loman Jr.	16
Foto: A. Greiner, Amsterdam.	
Collectie: Bibliotheek der Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels, Amsterdam.	
Brief van 17 april 1873 door Jan ten Brink	20
De eerste of de eerst bewaard gebleven brief die hij schrijft als redacteur van Nederland.	
Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie	33
Het door Cd. Busken Huet opgerichte dagblad dat op 4 april 1873 in enigszins primitieve vorm begint te verschijnen en op 17 april ‘in groot formaat’ wordt gedrukt.	
Collectie: Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.	
Boekbespreking in het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie van 27 november 1876 door Cd. Busken Huet	36

over Jan ten Brinks ‘Opstand der proletariërs’

Jan ten Brink als congresredenaar 38

Karikatuur door Jan Holswilder uit zijn reeks ‘Bekende Tijdgenooten’ in De Lantaarn, 1e jrg, 1885.

Collectie: Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

Zondagsblad van het Nieuws van den Dag van 1 april 1877 met de reactie van Jan ten Brink op de boekbespreking door Cd. Busken Huet 40

Collectie: Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

Briefkaart van 26 april 1877 door Jan ten Brink 43

Brief van 11 december 1877 door Cd. Busken Huet 55

Bladzijde 1 van een dubbelblad.

Briefkaart van 22 december 1877 door Jan ten Brink 58

Voor- en achterzijde.

Cd. Busken Huet	84
Reproduktie van een schilderij door Jozef Israëls uit 1863.	
Collectie: dr. C. van Oven, Groningen.	
Cd. Busken Huet als Fantasio, het pseudoniem waaronder hij zijn Europesche Brieven in het Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indie publiceert	114
Karikatuur door J. Schmidt Crans, getiteld ‘De tegenwoordig geliefdste Nederlandsche auteur’.	
Uit: de Nederlandsche Spectator, jrg 1886.	
Brief van 13 november 1878 door Cd. Busken Huet	119
Bladzijde 3 van een dubbelblad.	
Conceptbrief van 17 november 1878 door J.C. Loman Jr. aan Cd. Busken Huet	120/121
Bladzijde 4 en 1 van een dubbelblad.	
Conceptbrief, ongedateerd, door J.C. Loman Jr. aan Jan ten Brink	122/123
Bladzijde 4 en 1 van een dubbelblad.	
Brief van 7 december 1878 door Jan ten Brink	124/125
Voor- en achterzijde.	
Bewijs van betaling in het handschrift van J.C. Loman Jr., voorzien van de handtekening van Theod. Jorissen, een van de medewerkers aan Nederland	140
H.J. Schimmel	145
Foto: Boussod-Valadon & Co.	
Uit: Jan ten Brink, Onze hedendaagsche letterkundigen, Amsterdam [1882-1887].	
Jan ten Brink	175
Foto: Boussod-Valadon & Co., omstreeks 1884.	

Uit: Jan ten Brink, Onze hedendaagsche letterkundigen, Amsterdam [1882-1887].

Tekening met tekst door Jan ten Brink 206

Uit: Jan ten Brink, Onze hedendaagsche letterkundigen, Amsterdam [1882-1887].

Brief van 21 october 1886 door H.J. Schimmel 211

J.C. Loman Jr. 213

Reproduktie van een schilderij door Jan Veth uit 1889.

Collectie: Bibliotheek der Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels, Amsterdam.

Cd. Busken Huet 214

Reproduktie van een ets, niet naar het leven, door Jan Veth uit 1887.

Collectie: Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

Brief van 16 mei 1890 door Jan ten Brink 216